

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE**

PROMOCIJAS DARBS

**PREJUDICIĀLIE NOLĒMUMI EIROPAS SAVIENĪBĀ:
AKTUĀLĀKIE PROBLĒMJAUTĀJUMI UN TIESISKĀ
REGULĒJUMA PILNVEIDOŠANAS IESPĒJAS**

Juridiskās zinātnes
doktora studiju programmas
doktorants

Arnis Buka

Promocijas darba vadītājs:
Dr.iur. Artūrs Kučs

Rīga 2013

Saturs

Saturs	2
Ievads	5
Pētījuma aktualitāte un pētījuma robežas	5
Pētījuma mērķis un uzdevumi	7
Pētījuma metodoloģiskie aspekti un izmantotie informācijas avoti	8
Pētījuma struktūra	10
Terminoloģija un pantu numerācija.....	11
1. PREJUDICIĀLIE NOLĒMUMI: BŪTĪBA, NEPIECIEŠAMĪBA UN SALĪDZINĀJUMS AR LĪDZĪGIEM TIESĪBU INSTRUMENTIEM	14
1.1. Prejudiciālo nolēmumu galvenais tiesiskais regulējums un būtība.....	15
1.1.1. Prejudiciālo nolēmumu tiesiskais regulējums un tā vēsture	15
1.1.2. Prejudiciālo nolēmumu būtība.....	22
1.2. Prejudiciālo nolēmumu galvenās funkcijas.....	24
1.2.1. Vienveidīga ES tiesību piemērošana	25
1.2.2. Palīdzība dalībvalstu tiesnešiem.....	29
1.2.3. ES tiesību tālākveidošana.....	30
1.2.4. Individu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana	32
1.3. Prejudiciālo nolēmumu īpatsvars un nozīmīgums ES Tiesas un dalībvalstu tiesu darbā.....	33
1.4. Prejudiciālie nolēmumi plašākā perspektīvā	40
1.4.1. ES tiesību interpretācija – prejudiciālo nolēmumu alternatīvas ES tiesībās	41
1.4.2. Vienveidīga tiesību piemērošana citās starptautiskās organizācijās	46
1.4.3. Vienveidīga tiesību piemērošana atsevišķas valsts tiesību sistēmā	53
1.5. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi	61
2. DALĪBVALSTU TIESU PIENĀKUMS VĒRSTIES PIE ES TIESAS UN IZŅĒMUMI NO TĀ	63
2.1. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam	67
2.2. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja ir iepriekšējs ES Tiesas spriedums līdzīgā lietā.....	73

2.3. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja ES tiesību piemērošana ir acīmredzama (<i>acte clair</i> doktrīna).....	81
2.3.1. <i>Acte clair</i> doktrīnas teorētiskā kritika.....	83
2.3.2. <i>Acte clair</i> doktrīna praksē.....	85
2.4. Prettiesiska nevēšanās pie ES Tiesas, ignorējot ES tiesību klātbūtni lietā	91
2.5. Citi problēmjautājumi saistība ar pienākumu vērsties pie ES Tiesas	97
2.6. Par pienākuma vērsties pie ES Tiesas pārkāpumu liecinoši faktori.....	99
2.7. Nevēšanās pie ES Tiesas iemesli.....	104
2.8. Tiesiskā regulējuma iespējamie pilnveidošanas virzieni.....	107
2.9. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi	115
3. DALĪBVALSTU KONSTITUCIONĀLĀS TIESAS UN PREJUDICIĀLIE NOLĒMUMI.....	116
3.1. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas” LESD 267. panta izpratnē.....	116
3.1.1. ES Tiesas dotie kritēriji jēdzienam „tiesa”	116
3.1.2. Dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostāja	125
3.2. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt” LESD 267. panta izpratnē	136
3.2.1. ES Tiesas dotie kritēriji jēdzienam „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”	136
3.2.2. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”	141
3.3. ES Tiesas un konstitucionālo tiesu konkurējošā jurisdikcija	145
3.4. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi	149
4. KONTROLES MEHĀNISMI, JA DALĪBVALSTU TIESAS NEIEVĒRO PIENĀKUMU VĒRSTIES PIE ES TIESAS.....	152
4.1. Valsts atbildība par pēdējās instances tiesas nevēšanos pie ES Tiesas	153
4.2. Komisijas veiktā kontrole.....	159
4.3. Konstitucionālā sūdzība dalībvalsts konstitucionālajai tiesai	164
4.4. Pieteikums Eiropas Cilvēktiesību tiesai	168

4.5. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi	173
5. LATVIJAS TIESAS UN PREJUDICIĀLIE NOLĒMUMI.....	175
5.1. Latvijas procesuālo likumu grozījumi saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem	176
5.2. Prejudiciālie nolēmumi Latvijas un citu jauno dalībvalstu tiesu praksē	183
5.3. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi	189
KOPSAVILKUMS.....	191
Anotācija latviešu valodā.....	198
Anotācija angļu valodā	199
Anotācija krievu valodā.....	200
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS	201

levads

Pētījuma aktualitāte un pētījuma robežas

Jebkuru tiesību sistēmu raksturo ne tikai noteikts materiālo normu kopums, bet arī šo normu piemērošana praksē. Mūsdienu pasaulē šis apgalvojums ir patiens gan attiecībā uz nacionālajām tiesību sistēmām, gan arī uz dažādiem starptautisko tiesību veidojumiem, jo īpaši attiecībā uz Eiropas Savienību (turpmāk arī – ES) un Eiropas Savienības tiesībām. Vienlaikus ar milzīgo apjoma ziņā Eiropas Savienības tiesību normu kopumu, ko tradicionāli apzīmē ar franču vārdiem *acquis communautaire*, pastāv arī šo normu piemērošanas līmenis.

Ar Eiropas Savienības tiesību piemērošanu praksē saistās vēl vairāk problēmjautājumu nekā ar kādas konkrētas nacionālo tiesību sistēmas normu piemērošanu. Atšķirībā no lielākās daļas nacionālo tiesību sistēmu, Eiropas Savienības tiesību piemērošana notiek dažādu tiesu sistēmu ietvaros - Eiropas Savienības tiesību normas ne tikai tiek tieši piemērotas katras no divdesmit septiņu dalībvalstu tiesās, bet arī īpašajās Eiropas Savienības tiesu institūcijās. Vēl jo vairāk, pastāv arī lielas atšķirības starp tiesību normu piemērošanas tradīcijām dažādu dalībvalstu tiesās, tādējādi radot draudu vienu un to pašu Eiropas Savienības materiālo tiesību normu atšķirīgai piemērošanai dažādu dalībvalstu tiesās. Lai novērstu šo draudu, ES dibināšanas līgumos ir paredzēts īpašs tiesību institūts - prejudiciālie nolēmumi -, kas nodrošina ciešu sadarbību starp dažādu dalībvalstu tiesām, no vienas puses, un pārnacionālo ES Tiesu, no otras puses, tādējādi padarot vienveidīgu Eiropas Savienības tiesību normu piemērošanu par atkarīgu no šo tiesu institūciju sekmīgas sadarbības.

Prejudiciālie nolēmumi līdz šim ir bijuši daudzu akadēmiska rakstura politoloģijas un tiesību zinātnes pētījumu uzmanības lokā. Gandrīz katra mācību grāmata par Eiropas Savienības tiesībām aplūko prejudiciālo nolēmumu tiesisko regulējumu. Tāpat ir vairāki speciāli tieši prejudiciālajiem nolēmumiem veltīti pētījumi, no kuriem kā pamatīgākie un apjomīgākie jāmin britu tiesību zinātnieka David Anderson monogrāfija "Preliminary

References to European Courts"¹ un dāņu tiesību zinātnieku Morten Broberg un Niels Fenger monogrāfija „Preliminary References to the European Court of Justice”². Tādēļ var apgalvot, ka līdz šim prejudiciālie nolēmumi un ar tiem saistītās problēmas ir plaši pētītas.

Tomēr vienlaikus, neraugoties uz plašo līdzšinējo pētījumu klāstu, ir vēl vesela virkne ar problēmjautājumiem prejudiciālo nolēmumu kontekstā, kuriem līdz šim vēl nav tikusi pievērsta pietiekama akadēmiskā uzmanība. Piemēram, jautājums par konstitucionālo tiesu lomu un iespējamo pienākumu lūgt ES Tiesai prejudiciālos nolēmumus noteiktos gadījumos. Maz pētīts arī ir jautājums par iespējamajiem kontroles mehānismiem un sankcijām gadījumos, ja dalībvalstu tiesa nevērsas pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu gadījumos, kad šāda vēršanās ir obligāta.

Tāpat gandrīz visi līdzšinējie pētījumi par prejudiciālajiem nolēmumiem koncentrējas tikai uz vienu aspektu - uz ES Tiesas lomu un kompetencēm. Tomēr ne mazāk būtiska ir arī dalībvalstu tiesu loma prejudiciālo nolēmumu kontekstā. Šis aspekts līdzšinējos pētījumos ir bijis kā aisberga zemūdens daļa - uzmanība dalībvalstu tiesu dimensijai prejudiciālo nolēmumu ietvaros gandrīz nemaz nav pievērsta, lai gan dalībvalstu tiesu vēlme un spējas līdzdarboties ir ne mazāk būtisks priekšnosacījums, lai prejudiciālie nolēmumi kā sadarbības starp ES Tiesu un dalībvalstu tiesām sistēma spētu sekmīgi funkcionēt. Ideāli izveidot vadlīnijas no ES Tiesas puses pats par sevi neko nedotu, ja dalībvalstu tiesas izvairītos no prejudiciālo nolēmumu izmantošanas vai arī precīzi nepiemērotu ES Tiesas dotos skaidrojumus.

Visbeidzot, nedrīkst aizmirst par faktu, ka pēdējos gados ir notikusi lielākā ES paplašināšanās tās vēsturē, dalībvalstu skaitam pieaugot no piecpadsmit līdz divdesmitseptiņām. Šis paplašināšanās apjomīgums un unikalitāte ietekmē visu ES tiesību sistēmu un prejudiciālie nolēmumi nav izņēmums. Vienlaikus šobrīd trūkst apjomīgu un detalizētu pētījumu par jauno divpadsmit dalībvalstu (tajā skaitā arī Latvijas) tiesu attieksmi pret prejudiciālo nolēmumu lūgšanu ES Tiesai un problēmām šajā kontekstā. Tādēļ

---

¹ Anderson, D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002.

² Broberg M., Fenger N. Preliminary References to the European Court of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2010.

jautājums par jaunajām ES dalībvalstīm un prejudiciālajiem nolēmumiem arī ir padziļinātas izpētes vērts un darbā tam tiks veltīta atsevišķa nodaļa.

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, jau pašā sākumā ir jānosprauž pētījuma robežas, atsakoties no ambīcijām aplūkot pilnīgi visus ar prejudiciālajiem nolēmumiem saistītos problēmjautājumus – šāds uzstādījums būtu pārāk plašs un nerealizējams viena pētījuma ietvaros. Tādēļ daudzi līdzšinējos pētījumos aplūkoti jautājumi saistībā ar prejudiciālo nolēmumu, piemēram, ES Tiesas pārslogotības problēma vai rakstveida un mutiskais process ES Tiesā, šajā pētījumā skarti netiek. Vairāki citi jautājumi, kas ir ļoti plaši skatīti līdz šim (piemēram, jautājums par jēdziena „tiesa ” saturu prejudiciālo nolēmumu kontekstā, atšķirības starp dalībvalstu tiesu tiesībām un pienākumu vērsties ES Tiesā, ES tiesību avotu loku, par kuriem var lūgt prejudiciālo nolēmumu) tiks aplūkoti salīdzinoši konspektīvi. Pētījums cenšas jau agrākajos pētījumos detalizēti aplūkotajiem jautājumiem pieskarsies tikai tiktāl, cik tas ir nepieciešams izklāsta loģiskumam, sīkāku analīzi veicot vienīgi tad, ja attiecīgais jautājums līdz šim tiesību zinātnē ir aplūkots minimāli (piemēram, jautājumi par prejudiciālo nolēmumu alternatīvām ES tiesību ietvaros un šo alternatīvu ietekmi uz prejudiciālajiem nolēmumiem, prejudiciālo nolēmumu salīdzinājums ar citiem līdzīgiem tiesību instrumentiem dažādās tiesību sistēmās, pārkāpumi prejudiciālo nolēmumu piemērošanā dalībvalstu tiesās, dalībvalstu konstitucionālo tiesu loma attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem). Tādējādi šāda pieeja pētījuma gaitā atļauj izvairīties no jautājumiem, kas jau ar pietiekošu detalizācijas pakāpi ir pētīti tiesību zinātnē līdz šim, galveno uzmanību veltot līdz šim neizpētītām vai mazpētītām un aktuālām problēmām.

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis ir apzināt un analizēt, autoraprāt, aktuālākos un mazāk pētītos ar prejudiciālajiem nolēmumiem un to tiesisko regulējumu saistītos problēmjautājumus, kā arī piedāvāt iespējamus tiesiskā regulējuma uzlabošanas virzienus.

Pētījuma uzdevumi ir:

- 1) apzināt prejudiciālo nolēmumu vietu ES tiesību sistēmā, identificējot prejudiciālo nolēmumu būtību, pastāvēšanas mērķus un mijiedarbību ar citiem tiesību institūtiem;

2) apzināt līdz šim nepētītās vai maz pētītās un aktuālās problēmas attiecībā uz a) dalībvalstu pēdējo instanču tiesu pienākumu vēršties pie ES Tiesas, b) dalībvalstu konstitucionālo tiesu un ES Tiesas attiecībām prejudiciālo nolēmumu kontekstā, c) kontroles mehānismiem saistībā ar dalībvalstu tiesu prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma un d) Latvijas normatīvo regulējumu un tiesu praksi saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem;

3) no tiesību zinātnes skatpunkta analizēt apzinātās problēmas;

4) piedāvāt risinājumu modeļus, kas ļautu uzlabot tiesisko regulējumu un samazināt praktiskās ar prejudiciālajiem nolēmumiem saistītās problēmas.

Pētījuma metodoloģiskie aspekti un izmantotie informācijas avoti

Tā kā daļa no darbā aplūkotajiem problēmjaudājumiem ir saistīti ne tikai ar pašu prejudiciālo nolēmumu sniegšanu ES Tiesā, bet arī ar dalībvalstu tiesu tiesībām un pienākumiem attiecībā un prejudiciālajiem nolēmumiem, ir nepieciešams aplūkot dažādu dalībvalstu pieredzi šajā kontekstā. Tādēļ darbā bez analītiskās, vēsturiskās, deduktīvās un induktīvās metodēm ir arī plaši izmantota salīdzinošā metode. Veicot analīzi attiecībā uz ES tiesisko regulējumu un dažādu dalībvalstu pieredzi saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem, ir izmantoti gan primārie informācijas avoti (galvenokārt ES Tiesas spriedumi, taču arī nepieciešamie normatīvie akti, juridiskās prakses materiāli, kā arī dažādu dalībvalstu tiesu spriedumi), gan arī sekundārie avoti (gan tiesību zinātnieku monogrāfijas, gan publicistika, gan dažādu konferenču materiāli). Kā īpašu ieguvumu pētījuma veikšanā ir vērts izcelt autora iegūtos informācijas avotus Eiropas Savienības Tiesas bibliotēkā, kurā šī darba autoram bija iespēja veikt pētniecisko darbu 2010.gadā.

Tomēr vienlaikus pētījuma ambīcijas nesniedzas tik tālu, lai mēģinātu piedāvāt pilnīgu un izsmeļošu analīzi par visu divdesmit septiņu ES dalībvalstu pieredzi prejudiciālo nolēmumu jomā. Tas nav iespējams vairāku iemeslu dēļ - gan milzīgā informācijas apjoma dēļ, gan lingvistisko grūtību dēļ, gan arī spriedumu apkopojumu vienotās datu bāzēs

trūkuma dēļ.³ Turklāt šāda pilnībā izsmeljoša analīze arī nav nepieciešama, lai izdarītu vispārinātus un zinātniski pamatotus secinājumus atbilstoši pētījuma mērķim. Attiecīgi salīdzinošā metode ir lietota tikai tiktāl, lai iegūtu pietiekoši ticamu datu bāzi, balstoties uz kuru ir iespējams veikt vispārinājumus par prejudiciālo nolēmumu piemērošanu dalībvalstu tiesās. Pētījums pamatā aplūko problemātiku attiecībā uz tiesībām to formālajā izpratnē, t.i., jautājumus, kas galvenokārt attiecas uz dažādu tiesību avotu analīzi un šo avotu interpretāciju. Taču atsevišķi pētījuma aspekti (piemēram, attiecībā uz iemesliem, kāpēc dalībvalstu tiesas dažkārt neievēro prejudiciālajos nolēmumus paustās atziņas) ir pieskaitāmi tiesību socioloģijas jomai.

Būtiska loma pētījumā ir atvēlēta arī dažādu prakses materiālu izpētei. Bez jau iepriekš minētās tieslietu un normatīvo aktu izpētes, pētījuma gaitā tika studēti arī vairāki citi prakses materiāli. Šeit visupirms jāmin ES Komisijas (turpmāk – Komisijas) veiktie ikgadējie ziņojumi Eiropas Parlamentam par Eiropas Savienības tiesību piemērošanu dalībvalstīs. Jau gandrīz trīsdesmit gadus šajos Eiropas Komisijas ziņojumos parādās arī atsevišķa sadaļa par Eiropas Savienības tiesību piemērošanu dalībvalstu tiesās. Neraugoties uz bagātīgo informācijas klāstu, ko satur šie ziņojumi, tie nevienā autora rīcībā esošā tiesību doktrīnas avotā līdz šim nav pētīti. Tāpat vērā ņemamu ieguldījumu pētījuma tapšanā deva dažādu aptauju, kuru respondenti bija dalībvalstu tiesneši, un dalībvalstu tiesnešu konferenču materiālu analīze.

Pētījumam galvenokārt ir teorētisks raksturs. Vienlaikus, protams, teorētisko atziņu izveidei nav iespējams pilnībā norobežoties no tīri praktisku jautājumu aplūkošanas un atsevišķu konkrētu tiesiskā regulējuma uzlabošanas priekšlikumu izteikšanas. Tomēr kā prioritāte tiek izvirzīta teorētisku un vispārinātu problēmu apzināšana un zinātniska analīze nevis konkrētu tiesību normu grozījumu sagatavošana. Attiecīgi pētījums vairāk uzmanības

---

³ Plašais sarežģījumu loks, kas rastos, mēģinot pētījumu veidot izsmeljošu, nevis balstīt uz atsevišķu piemēru ietvaros identificētu problēmu analīzi, ir norādījuši arī vairāki citi tiesībzinātnieki. Piemēram, S.E. Strasser norāda, ka “iegūt adekvātu un precīzu informāciju par to, kā dalībvalstu tiesneši piemēro Kopienas tiesības, var izrādīties gandrīz neiespējami” – sk. Strasser, S.E. *Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References*. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

veltīs iespējamajiem alternatīvajiem risinājumu ceļiem nekā fokusēsies uz „vienīgo pareizo” risinājumu.

Ņemot vērā, ka pētījums kopumā ir aizņēmis 8 gadus (no 2004.gada līdz 2012.gadam), jau darba ievadā ir nepieciešams izdarīt atrunu par pētījumā izmantoto materiālu datējumu. Kopumā pētījums ir vērsts uz to, lai atspoguļotu situāciju attiecībā uz analīzei izvēlētajiem problēmjaudājumiem, kāda tā ir 2012.gadā, kad darbs tiek iesniegts aizstāvēšanai. Tomēr atsevišķās darba daļās, kur pētījums ir bijis saistīts ar apjomīgu datu apstrādi un rezultātu apkopošanu noteiktā laika periodā, par teorētisko secinājumu bāzi ir izmantoti juridiskās prakses materiāli līdz noteiktam datumam. Šāda darba daļa īpaši ir otrā nodaļa par dalībvalstu pēdējo instanču tiesu iespējamiem pārkāpumiem attiecībā uz pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, kur pamata faktoloģiskā bāze saistās ar situāciju uz 2009.gadu. Vienlaikus gan darba autors ir pārliecinājies, ka pēdējos gados faktiskie dati nav tik radikāli mainījušies, lai minētā pieeja ietekmētu izdarīto teorētisko vispārinājumu aktualitāti un zinātnisko korektumu arī darba iesniegšanas aizstāvēšanai brīdī.

Pētījuma struktūra

Pētījums ir sadalīts piecās nodaļās, kas savukārt tālāk ir sadalītas vēl sīkāk. Katra nodaļa sākas ar ievaddaļu, kurā tiek dots ieskats nodaļā aplūkotajos jautājumos un to saistību ar pētījuma kopējiem mērķiem. Tāpat katras nodaļas beigās ir dots būtiskāko nodaļā pausto atziņu kopsavilkums.

Pētījums sākas ar ievadu, kurā ir aplūkoti darba mērķi un darba metodoloģiskie aspekti. Pirmā nodaļa izskaidro, kas ir prejudiciālie nolēmumi, dod īsu pārskatu par prejudiciālo nolēmumu tiesiskā regulējuma evolūciju, kā arī ieskicē prejudiciālo nolēmumu galvenos elementus, svarīgākās tiesību normas un vietu Eiropas Savienības tiesību sistēmā. Otrā nodaļa aplūko iespējamus draudus ES tiesību korektai piemērošanai dalībvalstu tiesās saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem, cenšoties ne tikai identificēt šo draudu formas, bet arī meklējot to cēloņus. Trešā nodaļa ir veltīta dalībvalstu konstitucionālo tiesu iespējamajām tiesībām un pienākumiem saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās, kā arī analizē pašu dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostāju šajā kontekstā. Ceturtās nodaļas ietvaros tiek meklēta atbilde uz jautājumu: vai pastāv kādi kontroles līdzekļi, kas

nodrošinātu, lai dalībvalstu tiesas neizvairītos no pienākumu vērsties pie ES Tiesas un lūgtu prejudiciālo nolēmumu? Tāpat tiek analizēta šo iespējamo kontroles līdzekļu efektivitāte un iespējamie uzlabojumi. Visbeidzot, darba pēdējā, piektā nodaļa ir veltīta Latvijai un mazākā mērā arī citām ES dalībvalstīm, kas iestājās ES pēc 2004.gada. Šajā nodaļā aplūkots Latvijas tiesu tiesībām un pienākumam lūgt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai veltītais tiesiskais regulējums procesu Latvijas tiesās regulējošajos likumos, kā arī īsumā apkopoti pirmie pieredzes gadi saistībā ar prejudiciālo nolēmumu lūgšanu ES Tiesai Latvijas tiesu praksē. Pētījumu noslēdz visa darba kopsavilkums un izmantoto informācijas avotu saraksts.

Terminoloģija un pantu numerācija

Terminoloģija vienmēr ir bijusi jutīgs jautājums ES tiesībās. Šī jutīguma cēloņi ir vairāki. Pirmkārt, vienkāršais fakts, ka ES ir divdesmit trīs oficiālās valodas un ka visi ES oficiālie dokumenti tiek tulkoti visās šajās valodās, jau pats par sevi rada grūtības precīzā un vienotā terminu izpratnē. Otrkārt, visa ES pamatuzbūve, jo īpaši ar deviņdesmito gadu sākumā ieviesto „Eiropas Savienības” jēdzienu, ir bijusi ļoti komplicēta, padarot precīzu terminu lietošanu par plašu diskusiju objektu. Treškārt, visai bieži ES tiesību institūti ir tikuši veidoti kā pamatu ņemot kādas konkrētas dalībvalsts līdzīgus tiesību institūtus, kuri nav pazīstami citās dalībvalstīs. Visbeidzot, īpašas grūtības ar terminoloģiju ir jaunajām dalībvalstīm, kuras nav piedalījušās attiecīgo ES tiesību institūtu izveidē, bet kurām ir jāspēj pielāgoties šiem tiesību institūtiem ne tikai tiesību, bet arī valodas ziņā. Tādēļ jau darba ievadā ir nepieciešams precizēt atsevišķus ar terminoloģiju saistītus jautājumus, kam ir nozīme darba kontekstā.

Tā kā darbs ir veltīts prejudiciālajiem nolēmumiem, jāsāk ar šo terminu. Līgums par Eiropas Savienības darību (turpmāk – LESD) nedod precīzu prejudiciālo nolēmumu definīciju. Tā vietā termins „prejudiciāls nolēmums” vienkārši tiek lietots LESD 267. pantā, sākot uzskaitījumu: „Eiropas Savienības Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par..”. Attiecīgi šī darba ietvaros ar prejudiciālu nolēmumu tiek saprasts ES Tiesas nolēmums, kas tiek sniegts pēc dalībvalsts tiesas pieprasījuma atbilstoši LESD 267.

pantam. Latviešu valodā šo ES Tiesas nolēmumu sākotnēji mēģināja tulkot dažādos veidos un līdz 2004.gadam populārākais variants bija „iepriekšējs nolēmums”.⁴ Tomēr oficiālajās ES pamatlīgumu versijās, kas Latvijai kļuva saistošas ar 2004.gada 1.maiju, par oficiālo terminu tika izvēlēts vārdu salikums „prejudiciāls nolēmums”. Lai gan ir diskutabli, kurš no šiem tulkojumiem ir adekvātāks, pēdējos gados termina „prejudiciāls nolēmums” lietošana jau ir nostabilizējusies un visai reti nākas saskarties ar citādiem šī tiesību institūta tulkojumiem latviešu valodā. Attiecīgi arī darbā tiek lietots termins „prejudiciāls nolēmums”.

Tradicionālas ir arī grūtības attiecībā uz terminu „Eiropas Savienība” un „Eiropas Kopienas”, kā arī „Eiropas Savienības tiesības” un „Eiropas Kopienu tiesības”. Par laimi, līdz ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos šīs grūtības ir atrisinātas, faktiski visos pamatlīgumu tekstos (izņemot Eiropas Atomenerģijas Kopienas dibināšanas līgumu) konsekventi lietojot terminu „Eiropas Savienība”. Attiecīgi arī darbā visur tiks lietots termins „Eiropas Savienība”, terminus „Eiropas Kopienas”, „Eiropas Kopiena” un „Eiropas Kopienu tiesības” lietojot tikai tiešu citu avotu citātu gadījumā.

Atsevišķa atruna darba sākumā ir jāizdara arī attiecībā uz pantu numerāciju. Līdz šim jau divreiz ES pastāvēšanas vēsturē pamatlīgumu panti ir tikuši pārnumurēti – pirmo reizi tas notika 1997.gadā ar Amsterdamas līgumu un pēc tam 2009.gadā ar Lisabonas līgumu. Pēc Amsterdamas līguma veiktās pārnumerācijas, lai izvairītos no sajukumu un nodrošinātu agrāko pantu atpazīstamību, vispārizplatītā prakse vairāku gadu garumā bija citēt jauno pantu numuru kopā ar agrāko. Atsevišķos avotos arī šobrīd tiek pielietota līdzīga prakse pēc Lisabonas līguma izdarītajām pārmaiņām, proti, vēl vairākus gadus jaunos pamatlīgumu pantus norādot kopā ar to agrākajiem līdz-Lisabonas līguma numuriem. Tomēr, tā kā kopš Lisabonas līguma spēkā stāšanās jau ir pagājuši trīs gadi, kā arī vienkāršības un arī teksta pārskatāmības labad šī pētījuma ietvaros pamatlīgumu panti tiek minēti, izmantojot tikai jaunos, ar Lisabonas līguma pārnumurāciju ieviestos pantu

---

⁴ Piemēram, šādā veidā attiecīgais ES Tiesas nolēmums ir dēvēts tajā laikā latviešu valodā iznākušajās mācību grāmatās – sk. piemēram, Gatawis, S., Broks, E., Bule, Z., Eiropas Tiesības, Rīga: Latvijas Universitāte, 2002; Vinklers T., Lahmans P., Raioms S., Naidu.D. Eiropas Savienības tiesības. Ievads. Rīga: Eiropas integrācijas birojs, 2000.

numurus. Gadījumos, ja darba tekstā ir veikts tiešs cita avota citāts un šajā citātā ir pieminēti agrākie pantu numuri (piemēram, ES Tiesas vēsturiskajos spriedumos), tad citāts tiek saglabāts atbilstoši oriģinālam, tomēr norādot jauno pēc-Lisabonas līguma panta numuru iekavās pēc tam.

1. Prejudiciālie nolēmumi: būtība, nepieciešamība un salīdzinājums ar līdzīgiem tiesību instrumentiem

Prejudiciālo nolēmumu nozīmīgums ES tiesībās ir milzīgs, ne velti daži tiesību zinātnieki tos ir nodēvējuši par „Eiropas integrācijas pamatakmeni”.⁵ Tomēr, pirms doties dziļumā un analizēt atsevišķus aktuālākos un mazāk pētītos ar prejudiciāliem nolēmumiem saistītos problēmjasautājumus, jāņem vērā, ka prejudiciālie nolēmumi ir samērā specifisks un plašākam Latvijas juristu lokam detaļās maz pazīstams tiesību institūts. Tādēļ šīs nodaļas mērķis ir dot īsu ieskatu prejudiciālo nolēmumu tiesiskā regulējuma pamatos un būtībā, kā arī iezīmēt prejudiciālo nolēmumu galvenās funkcijas un mijiedarbību ar citiem ES un dalībvalstu tiesību sistēmu elementiem. Tāpat šajā nodaļā prejudiciālie nolēmumi ir īsumā salīdzināti ar citiem mehānismiem, kas citās tiesību sistēmās cenšas sasniegt tos pašus mērķus, ko prejudiciālie nolēmumi ES tiesībās.

Lai sasniegtu šos mērķus, nodaļa ir sadīta četrās apakšnodaļās. Vispirms tiks aplūkots prejudiciālo nolēmumu regulējums tiesību aktos un vispārīgi aprakstīta ES Tiesas un dalībvalstu tiesu sadarbība caur prejudiciālajiem nolēmumiem. Otrajā apakšnodaļā īsumā tiks paskaidrots, kāpēc prejudiciālie nolēmumi ir tik svarīgi visam Eiropas integrācijas procesam, ieskicējot galvenās prejudiciālo nolēmumu funkcijas. Trešajā apakšnodaļā īsi aplūkoti un analizēti svarīgākie statistiskas dati, kas raksturo prejudiciālos nolēmumus. Savukārt ceturtajā apakšnodaļā prejudiciālie nolēmumi tiks nostādīti plašākā perspektīvā, salīdzinot tos ar citiem, līdzīgiem tiesību institūtiem ES tiesībās, starptautiskajās tiesībās un atsevišķu valstu tiesību sistēmas ietvaros.

---

⁵ Arndt F. The German Federal Constitutional Court At the Intersection of National and European Law: Two recent Decisions. German Law Journal, Vol. 2, No. 11, 2001, pp.45-60.

1.1. Prejudiciālo nolēmumu galvenais tiesiskais regulējums un būtība

1.1.1. Prejudiciālo nolēmumu tiesiskais regulējums un tā vēsture

Prejudiciālie nolēmumi ir paredzēti ES pamatlīgumos kopš pirmās sešas dibinātājvalstis šos līgumus noslēdza un tie stājās spēkā pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados. Līdzīgi kā viss reģionālās integrācijas process, arī sadarbība starp dalībvalstu tiesām un starptautiskas organizācijas tiesu bija novitāte tajā laikā. Lai gan daži tiesību zinātnieki jau piedāvāja ideju nodot starptautiskai tiesai kompetences atbildēt uz valstu tiesu uzdotajiem jautājumiem pirms Otrā pasaules kara,⁶ tomēr “tiem, kas sagatavoja pamatlīgumu projektu faktiski nebija neviena starptautiska modeļa, kam sekot”⁷. Rezultātā kā modelis un iedvesma prejudiciālo nolēmumu struktūras izstrādei tika izmantotas sākotnējo dalībvalstu konstitucionālās tradīcijas, konkrēti, noteikumi par attiecībām starp vispārējās jurisdikcijas tiesām un konstitucionālajām tiesām konstitucionālās uzraudzības kontekstā.⁸

Tādējādi, izmantojot kā modeli sākotnējo dalībvalstu konstitūcijas, Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas dibināšanas līgumā tika iekļauts pants par prejudiciālajiem nolēmumiem. Konkrēti šis, 41.pants, skanēja tā:

“Tiesai ir jurisdikcija sniegt prejudiciālus nolēmumus par Augstās iestādes un Padomes aktu spēkā esamību, ja šāda spēkā esamība ir jautājums, kas ir jāizlemj nacionālai tiesai vai tribunālam lietas izskatīšanas ietvaros.”

---

⁶ Sk. Hartley T.C. *The Foundations of European Union Law*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010., p.269.

⁷ General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.5. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā]

⁸ Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, pp.5-6.

Sešus gadus pēc Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas dibināšanas līguma noslēgšanas vēl divi līgumi – Eiropas Ekonomiskās kopienas dibināšanas līgums un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums – nostiprināja Eiropas integrācijas procesu. Abi šie jaunie līgumi arī saturēja līdzīgas normas Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas dibināšanas līguma 41.pantam (Eiropas Ekonomiskās kopienas dibināšanas līguma 177.pants un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma 150.pants; abu līgumu attiecīgie panti bija pilnīgi identiski). Tomēr abos jaunajos līgumos ietvertās normas par prejudiciālajiem nolēmumiem bija plašākas, gan detalizētāk regulējot prejudiciālo nolēmumu lūgšanas kārtību, gan arī paplašinot Kopienų tiesu⁹ jurisdikciju, pieļaujot ne tikai izvērtēt aktu spēkā esamību, bet arī sniegt prejudiciālos nolēmumus par normu interpretāciju:

Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par:

- a) šā Līguma interpretāciju;
- b) Kopienų iestāžu tiesību aktu spēkā esamību un interpretāciju;
- c) ar Padomes lēmumu dibinātu struktūru statūtu interpretāciju, ja minētie Statūti to paredz.

Ja šādu jautājumu ierosina kādas dalībvalsts tiesā, šī tiesa, ja tā uzskata, ka ir vajadzīgs Tiesas lēmums par šo jautājumu, lai šī tiesa varētu sniegt spriedumu, var lūgt, lai Tiesa sniedz nolēmumu par šo jautājumu.

Ja šādu jautājumu ierosina par lietu, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad šai dalībvalsts tiesai jāgriežas Tiesā.

Laika gaitā šī norma abos Kopienų dibināšanas līgumos palika daudzo līgumu grozījumu faktiski neskarta. Līdz Lisabona līguma spēkā stāšanās brīdim 2009.gada 1.decembrī vienīgās izmaiņas,¹⁰ kas tika izdarītas šajā pantā, skāra Eiropas Centrālās Bankas izveidi – ar Māstrihtas līgumu 1992.gadā tika paredzēts, ka Eiropas Kopienų tiesa var sniegt prejudiciālos nolēmumus arī par Eiropas Centrālās Bankas aktu spēkā esamību un

---

⁹ Tolaik katrai no Kopienām bija sava tiesu institūcija.

¹⁰ Vēl pie izmaiņām varētu pieskaitīt Amsterdamas līguma izdarīto Eiropas Kopienų dibināšanas līguma pantu pārnumerāciju, pēc kuras 177.pants kļuva par 234.pantu.

interpretāciju. Tāpat vēl pie izmaiņām laika gaitā var pieskaitīt to, ka dažos citos dibināšanas līgumu pantos tika ietverta atsauce uz prejudiciālajiem nolēmumiem un dažos gadījumos tika paredzēta īpaša, no iepriekš citētā panta atšķirīga kārtība, kādā prejudiciālie nolēmumi tiek sniegti (piemēram, pirms Lisabonas līguma spēkā stāšanās specifiska kārtība tika paredzēta attiecībā uz policijas un tiesu iestāžu sadarbību Līguma par Eiropas Savienību 35.pantā un attiecībā uz vīzu, patvēruma un imigrācijas politiku bijušā Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 68.pantā).

Arī Lisabonas līgums radikāli nav mainījis prejudiciālo nolēmumu tiesisko regulējumu, tomēr zināmas izmaiņas attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem ar Lisabonas līgumu tika veiktas. Vispirms jāatzīme Lisabonas līguma izdarītās izmaiņas Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā. Izmaiņām Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā ir veltīts atsevišķs protokols Lisabonas līgumā (2. protokols par grozījumiem Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā). Līdz Lisabonas līguma spēkā stāšanās brīdim ļoti daudzi Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma panti, jo īpaši sadaļā par institūcijām, bija pilnīgi identiski ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma pantiem. Lisabonas līguma izdarītās izmaiņas maina šo situāciju, pilnīgi identisku normu vietā ievieojot vispārīgu blanketnormu (šobrīd Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma 106a.pants), kas norāda, ka atsevišķi LESD noteikumi attiecas arī uz Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumu. Vienlaikus Lisabonas līgums arī atceļ veselu virkni no agrākajiem pantiem, nedaudz sašaurinot ES institūciju kompetences (2. protokola par grozījumiem Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā 5.pants). Prejudiciālo nolēmumu kontekstā pārmaiņas ir tādas, ka agrākais Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma 150.pants, kas bija veltīts prejudiciālajiem nolēmumiem, tiek svītrots no Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma. Tādējādi šobrīd Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums nesatur normas par prejudiciālajiem nolēmumiem.

Tāpat Lisabonas līgums unificē agrākos dažādos pantus par prejudiciālajiem nolēmumiem. Jau iepriekš pieminētie Līguma par Eiropas Savienību 35.pants un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 68.pants, kas atsevišķos gadījumos paredzēja specifisku kārtību prejudiciālo nolēmumu lūgšanā un sniegšanā, ar Lisabonas līgumu ir atcelti. Līdz ar to šobrīd ar prejudiciālajiem nolēmumiem saistītie jautājumi ir izklāstīti vienā konkrētā, LESD 267. pantā.

Visbeidzot, Lisabonas līgums arī grozīja paša LESD 267. panta tekstu, mainot Eiropas Kopienu tiesas nosaukumu uz „Eiropas Savienības Tiesa”. Tāpat tika minimāli pārveidota panta pirmā daļa attiecībā uz to tiesību aktu loku, par kuriem var prasīt prejudiciālos nolēmumus. Visbeidzot, pants tika papildināts ar jaunu ceturto daļu. Šobrīd, pēc Lisabonas līguma spēkā stāšanās LESD 267. pants skan tā:

Eiropas Savienības Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par:

- a) Līgumu interpretāciju;
- b) Savienības iestāžu vai struktūru tiesību aktu spēkā esamību un interpretāciju.

Ja šādu jautājumu ierosina kādas dalībvalsts tiesā, šī tiesa, ja tā uzskata, ka ir vajadzīgs Tiesas lēmums par šo jautājumu, lai šī tiesa varētu sniegt spriedumu, var lūgt, lai Tiesa sniedz nolēmumu par šo jautājumu.

Ja šādu jautājumu ierosina par lietu, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad šai dalībvalsts tiesai jāgriežas Tiesā.

Ja šāds jautājums ir radies lietā, kas dalībvalsts tiesā tiek izskatīta attiecībā uz apcietinājumā esošu personu, Eiropas Savienības Tiesa to izlemj ar minimālu kavēšanos.

Kā var redzēt no panta teksta, tagad jau pašā dibināšanas līgumā ir ietverta atruna ne vien par iespējām, bet par ES Tiesas pienākumu sniegt prejudiciālo nolēmumu iespējami īsā laikā, ja dalībvalsts tiesā izskatāmā lieta ietekmē apcietinājumā esošu personu. Galvenokārt šīs normas pieņemšana ir saistīta ar jau daudzas desmitgades ilgstošajām diskusijām un pārmetumiem par prejudiciālo nolēmumu sniegšanas ilgumu un lietas iztiesāšanas termiņa garumu. Šo diskusiju rezultātā pēdējos gados jau tika mainīti ES Tiesas Statūti un ES Tiesas reglaments, veicinot prejudiciālo nolēmumu ātrāku sniegšanu. Tā ES Tiesas reglamentā¹¹ ir ietverts 104.a pants, kura pirmā daļa paredz:

Pēc valsts tiesas pieteikuma priekšsēdētājs izņēmuma kārtā pēc tiesneša referenta priekšlikuma un ģenerālvokāta uzklauššanas, atkāpjoties no šā Reglamenta

---

¹¹ Eiropas Kopienu Tiesas Reglamenta konsolidētā versija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-04/rp.lv.pdf> [aplūkots: 2012.gada 22.maijā].

noteikumiem, var nolemt lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot paātrinātu procesu, ja no pastāvošajiem apstākļiem izriet, ka nolēmums par Tiesai iesniegto jautājumu ir jāpieņem ārkārtīgi steidzami.

Tādējādi var secināt, ka pēc būtības jaunā LESD 267. panta daļa par paātrināto procesu attiecībā uz apcietinājumā esošām personām nerada nekādu tiesiskā regulējuma revolūciju, jo iespējas veikt paātrinātu procesu šādos apstākļos bija paredzētas jau pirms tad. Protams, līdz šim ES Tiesas reglamentā šāds paātrināts process bija paredzēta kā izņēmums un tās bija ES Tiesas tiesības, nevis pienākums šādu paātrināto procesu nodrošināt. Tomēr no praktiskā skatpunkta pārmaiņas nav tik būtiskas, jo līdzšinējā praksē pēc 104.a panta iekļaušanas ES Tiesas reglamentā vēl nebija bijuši gadījumi, kad dalībvalsts tiesa būtu norādījusi uz apsūdzētā interesēm un lūgusi ES Tiesu piemērot paātrinātu prejudiciālo nolēmumu sniegšanu, bet ES Tiesa to nebūtu darījusi. Tādēļ drīzāk LESD 267. panta ceturtās daļas pieņemšanu ar Lisabonas līgumu varētu skaidrot drīzāk ar politisku motivāciju parādīt ES rūpes par cilvēktiesībām un nostiprināt apsūdzēto tiesības jau pašā dibināšanas līguma tekstā. Ievērojot to, ka jautājumi par prejudiciālo nolēmumu sniegšanas ilgumu un par paātrināto procesu jau ir daudz un plaši aplūkoti līdz šim tiesību zinātnē, autors šī darba ietvaros sīkāk šo jautājumu neaplūkots.

Aplūkojot LESD tekstu, var pamanīt, ka prejudiciālie nolēmumi ir pieminēti vēl vienā LESD pantā – 256.(bij.225.)pantā. Šis pants nosaka Vispārējās tiesas kompetences un attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem trešajā daļā paredz, ka:

3. Vispārējās tiesas kompetencē ir attiecībā uz īpašām Statūtos noteiktām jomām izskatīt un izlemt jautājumus, kas iesniegti saskaņā ar 267. pantu, lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu.

Gadījumos, kad Vispārējā tiesa uzskata, ka lietā jāpieņem principiāls lēmums, kas varētu ietekmēt Savienības tiesību vienotību vai konsekvenci, tā lietu lēmuma pieņemšanai var nodot Tiesai.

Lēmumus, ko Vispārējā tiesa pieņem jautājumos, kuri tai nodoti prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai, izņēmuma kārtā, ievērojot Statūtos paredzētos nosacījumus un ierobežojumus, var pārskatīt Tiesa, ja ir nopietni apdraudēta Savienības tiesību vienotība vai konsekvence.

Izlasot šo normu, var rasties priekšstats, ka prejudiciālos nolēmumus var sniegt ne tikai ES Tiesa, bet arī Vispārējā tiesa, tomēr šāds priekšstats ir maldīgs. Šādā redakcijā šis

pants tika noformulēts jau ar Nicas līguma grozījumiem un savulaik tika nodēvēts pat par pašām nozīmīgākajām pārmaiņām ES Tiesu sistēmā, ko Nicas līgums veica.¹² Taču, lai Vispārējā tiesa varētu reāli sākt sniegt prejudiciālos nolēmumus, šādas tiesības būtu jāparedz ES Tiesas statūtos, bet tas joprojām nav izdarīts. Uz to norāda arī ES Tiesa pašas sagatavotajā informatīvajā materiālā:

3. Saskaņā ar LESD 256. panta 3. punktu Vispārējās tiesas kompetencē ir attiecībā uz īpašām Statūtos noteiktām jomām izskatīt un izlemt jautājumus, kas iesniegti saskaņā ar 267. pantu, lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu. Tā kā Statūtos šajā sakarā nav veikti grozījumi, joprojām tikai Tiesas (turpmāk – “Tiesa”) kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus.¹³

Līdz ar to joprojām vienīgā tiesu instance ES, kas sniedz prejudiciālos nolēmumus, ir pati ES Tiesa un LESD 256. pantā paredzētās Vispārējās tiesas tiesības ir tikai nākotnes potenciāls. Nākotnē šīs Vispārējās tiesas tiesības varētu izrādīties visai interesantas, jo no LESD tomēr neizriet skaidrs un precīzs mehānisms, kā sadalītos noslodze starp ES Tiesu un Vispārējo tiesu, un „joprojām pastāv briesmas, ka pārāk centīgi uzraudzības instinkti varētu novest pie tā, ka vairums ar prejudiciālajiem nolēmumiem tik un tā tiktu galu galā sniegti no pašas ES Tiesas puses”.¹⁴ Tomēr, tā kā šis vēl ir nākotnes prakses jautājums, tad tam sīkāka analīze tālākajā darba gaitā veltīta netiks, aprobežojoties tikai ar šo norādi, ka šobrīd vēl Vispārējā tiesa prejudiciālos nolēmumus nesniedz.

Beidzot īso apskatu par tiesību normām, kas reglamentē prejudiciālo nolēmumu lūgšanu un sniegšanu, bez dibināšanas līgumu pantiem jāpiemin arī citas būtiskākās prejudiciālos nolēmumus ietekmējošās ES tiesību normas. Jau iepriekš tika pieminēti ES Tiesas statūti un ES Tiesas reglaments. Uz ES Tiesas statūtiem norāda LESD 281. pants, kas nosaka:

---

¹² Dashwood A., Johnston A. The Outcome at Nice; in Dashwood A., Johnston A. (eds.) The Future of The Judicial System of The European Union. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishings, 2001, p.242

¹³ Informatīvs materiāls par valsts tiesu ierosināto prejudiciālo tiesvedību. ES Tiesa. OV, 2011, C 160, 2.lpp.

¹⁴ Dashwood A., Johnston A. The Outcome at Nice; in Dashwood A., Johnston A. (eds.) The Future of The Judicial System of The European Union. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2001, p.228.

Eiropas Savienības Tiesas statūti ir izklāstīti atsevišķā protokolā.

Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru var grozīt Statūtu noteikumus, izņemot I sadaļu un 64. pantu. Eiropas Parlaments un Padome tos pieņem vai nu pēc Tiesas priekšlikuma, apspriežoties ar Komisiju, vai arī pēc Komisijas lūguma, apspriežoties ar Tiesu.

Tādējādi ES Tiesas statūtiem faktiski ir tāds pats juridiskais spēks kā pašiem dibināšanas līgumu pantiem, jo protokoli dibināšanas līgumu pielikumos ir daļa no dibināšanas līgumiem. Tieši ES Tiesas statūti ir tie, kas nosaka galvenos procesuālos noteikumus tiesas procesam ES Tiesā, tajā skaitā arī prejudiciālo nolēmumu sniegšanai. Savukārt sīkāk visas procesuālās darbības regulē ES Tiesas reglaments, ko ir izstādījusi pati ES Tiesa (pilnvarojums izstrādāt šādu nolikumu ir atrodams LESD 253. pantā – „Tiesa pieņem savu reglamentu. Reglamentu apstiprina Padome.”). Attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem ES Tiesas reglaments nosaka lietas izskatīšanas mutvārdu daļas kārtību, tulkošanas jautājumus u.c. tehniskus jautājumus.¹⁵

Visbeidzot, līdzšinējā ES Tiesas praksē ir bijušas gan tieslietas, kurās dalībvalstu tiesas *expressis verbis* ir lūgušas ES Tiesu paskaidrot dibināšanas līgumu normas par prejudiciāliem nolēmumiem, gan arī tādas tieslietas, kurās prejudiciālo nolēmumu sniegšanas un lūgšanas jautājumi ir skaidroti *inter alia*. Tādējādi vairāk kā piecdesmit gadu laikā kopš pastāv prejudiciālie nolēmumi kā būtisks tiesību avotu attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem ir izveidojies arī pašas ES Tiesas judikatūra.

Lai atvieglotu darbu ar visiem šiem prejudiciālos nolēmumus regulējošajiem tiesību avotiem (jo īpaši ar līdz šim uzkrāto apjomīgo judikatūru), ES Tiesa ir sagatavojusi un gan publicējusi Oficiālajā Vēstnesī, gan izvietojusi savā mājas lapā jau iepriekš pieminēto „Informatīvu materiālu par valsts tiesu ierosināto prejudiciālo tiesvedību”.¹⁶ Lai gan šis informatīvais materiāls nav formāli juridiski saistošs, tomēr tas ir ļoti parocīgs

---

¹⁵ Eiropas Kopienu Tiesas Reglamenta konsolidētā versija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-04/rp.lv.pdf> [aplūkots: 2012.gada 22.maijā] – 103. un 104.panti.

¹⁶ Informatīvs materiāls par valsts tiesu ierosināto prejudiciālo tiesvedību. ES Tiesa. OV, 2011, C 160, 1.-8.lpp.

praktizējošiem advokātiem un jo īpaši dalībvalstu tiesu tiesnešiem, lai noorientētos prejudiciālo nolēmumu sniegšanas un lūgšanas procesuālajos aspektos.

1.1.2. Prejudiciālo nolēmumu būtība

Iepriekš aplūkotās tiesību normas attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem pašas par sevi un pat kopā ar to pieņemšanas vēsturi tomēr var nedot īstu skaidrību, kādā veidā prejudiciālie nolēmumi darbojas. Galvenā tiesību norma attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem – LESD 267. pants – ir uzrakstīta ļoti neskaidri un nesatur precīzu prejudiciālo nolēmumu definīciju. Kopējo samulsumu vēl vairāk palielina ne pārāk veiksmīgais latviešu valodas tulkojums. Tādēļ šajā darba pirmajā nodaļā ir lietderīgi ne tikai pieminēt galvenās tiesību normas, kas regulē prejudiciālo nolēmumu sniegšanu un pieprasīšanu, bet arī sīkāk un saprotamāk vispārīgi paskaidrot prejudiciālo nolēmumu darbību praksē.

Lai gan LESD 267. panta teksts ir samērā komplicēts, tomēr pati prejudiciālo nolēmumu būtība nav tika sarežģīta kā var šķist no pirmā acu uzmentiena. Prejudiciālo nolēmumu lūgšana un sniegšana ir sadarbība starp nacionālā līmeņa tiesām un ES Tiesu. Ievērojot, ka daudzām Eiropas Savienības tiesību normām piemīt tiešā iedarbība, nacionālās tiesas var saskarties ar situāciju, ka spriedums tās jurisdikcijā esošā lietā ir jābalsta uz Eiropas Savienības tiesību normām. Tajā pašā laikā Eiropas Savienības tiesību normas, kuras nacionālajai tiesai būtu jāpiemēro, var izrādīties pietiekami neskaidras, lai dažādu dalībvalstu tiesas tās varētu iztulkot dažādi, iespējams, pat pilnīgi pretēji. Šādā gadījumā dalībvalsts tiesai ir iespējas (bet pēdējo instanču tiesām – pienākums) apturēt lietas izskatīšanu nacionālā līmenī un lūgt ES Tiesu sniegt attiecīgās Eiropas Savienības tiesību normas skaidrojumu (šo skaidrojumu tad arī sauc par prejudiciālo nolēmumu). Pēc šāda nacionālās tiesas lēmuma jautājums kopā ar nepieciešamajiem lietas materiāliem tiek sūtīts uz Luksemburgu ES Tiesai, kura, neizskatot lietu pēc būtības, sniedz skaidrojumu par attiecīgās Eiropas Savienības tiesību normas iztulkošanu vai spēkā esamību. Pēc šī skaidrojuma saņemšanas nacionālā tiesa atsāk lietas izskatīšanu un pieņem spriedumu pēc būtības, vadoties no ES Tiesas sniegtā skaidrojuma.

Prejudiciālo nolēmumu lūgšana un sniegšana būtiski atšķiras no apelācijas sistēmas, kāda ir pazīstama visās dalībvalstu sistēmās. Vismaz divas atšķirības nošķir prejudiciālos nolēmumus no apelācijas iesniegšanas augstākā tiesu instancē. Pirmkārt, apelāciju sistēmas

gadījumā galvenie subjekti ir lietā iesaistītās puses, un tikai viena vai abas puses, kas nav apmierinātas ar zemākās instances tiesas spriedumu, var iesniegt apelāciju augstākā instancē. Turpretim prejudiciālo nolēmumu gadījumā lietā iesaistītajām pusēm ir sekundāra nozīme, jo lēmums lūgt vai nelūgt prejudiciālo nolēmumu ir jāpieņem pašai dalībvalsts tiesai. Otrkārt, apelāciju sistēma ir balsīta uz stingri noteiktām hierarhiskām attiecībām starp tiesu, kas bija pieņēmusi sākotnējo nolēmumu, un apelācijas instances tiesu. Arī prejudiciālo nolēmumu sniegšana sevī ietver zināma veida hierarhiskas attiecības, jo ES Tiesas sniegtie nolēmumi un tajos ietvertā ES tiesību normu interpretācija ir saistoša dalībvalsts tiesai. Tomēr šajā gadījumā precīzāks termins būtu nevis „hierarhiskas attiecības”, bet gan „funkciju sadale” starp divām dažādām tiesām – ES Tiesas rokās ir iztulkot ES tiesību normas un novērtēt to spēkā esamību, savukārt tikai dalībvalsts tiesu kompetencē ir uzsākt sadarbību un lūgt prejudiciālo nolēmumu, kā arī pēc tam piemērot ES Tiesas doto nolēmumu praksē, izšķirot strīdu starp abām pusēm pēc būtības.¹⁷ Tādējādi prejudiciālie nolēmumi nerada jaunu tiesu sistēmu ES dalībvalstīs, ļaujot iesniegt apelācijas par dalībvalstu tiesu spriedumiem, bet, gluži pretēji, ietver sevī līdzvērtīgu partneru sadarbību starp dalībvalstu tiesām un ES Tiesu.

Prejudiciālo nolēmumu „sadarbības nevis hierarhijas” raksturs ir labi redzams vēsturiskā kontekstā. Par spīti tam, ka šodien ES Tiesas tiesības sniegt prejudiciālos nolēmumus šķiet pašas par sevi saprotamas, tomēr vēsturiski tas nebūt nav bijis tik pašsaprotami. Jau iepriekš pieminētais pirmais dibināšanas līgumu pants attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem – Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas dibināšanas līguma 41.pants – runāja tikai par ES tiesību aktu spēkā esamības pārbaudi, nevis par šo aktu interpretāciju. Tādējādi sākotnēji varas līdzsvars starp dalībvalstu tiesām un ES Tiesu bija vēl vairāk nosvērts par labu dalībvalstu tiesām, un tikai vairākas dekādes vēlāk ES Tiesa caur teleoloģisko un sistēmisko interpretāciju paplašināja Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas

---

¹⁷ Par atšķirībām starp apelācijas sistēmu un prejudiciālajiem nolēmumiem ES sk., piemēram, Cohen J.C. *The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in Comparative Judicial Federalisms*. *The American Journal of Comparative Law*. Vol. 44, N.3, pp.427-428; Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.5.

dibināšanas līguma 41.panta apjomu, ietverot tajā arī iespējas sniegt normu interpretāciju nevis tikai novērtēt spēkā esamību.¹⁸

Kas attiecas uz LESD 267. pantu, tad tajā, kā jau iepriekš tika minēts, jau no paša sākuma tika paredzētas ES Tiesas iespējas gan novērtēt ES tiesību normu spēkā esamību, gan arī šīs normas interpretēt. Tomēr, ja aplūko Eiropas Ekonomiskās kopienas dibināšanas līguma *travaux preparatoires*, var pamanīt, ar cik lielām grūtībām līguma veidotājiem nācās saskarties, lai pantā par prejudiciālajiem nolēmumiem parādītos arī interpretācija. Pašā pirmajā līguma projekta versijā ES tiesību normu interpretācija caur prejudiciālajiem nolēmumiem tika ietverta, tad nākamajā versijā to izsvītvoja, bet pašās beigās tomēr gala versijā atkal ievietoja atpakaļ panta tekstā.¹⁹ Turklāt sākotnējie līguma projekti paredzēja ES Tiesas tiesības caur prejudiciālajiem nolēmumiem tikai interpretēt sekundāros ES tiesību aktus, nevis pašus līgumu tekstus²⁰ – pie šādas panta redakcijas dienasgaismu neieraudzītu nedz *Van Gend en Loos*, nedz citi slavenie spriedumi, kuros ES Tiesa pielietoja ļoti plašu dibināšanas līgumu teleoloģisko interpretāciju un radīja pamatus ES tiesībām kā pārnacionālām tiesībām. Visi šie apstākļi vēl jo vairāk apstiprina prejudiciālo nolēmumu lūgšanas un sniegšanas sadarbības raksturu, kurā nedz ES Tiesas, nedz dalībvalstu tiesas nevar uzskatīt par augstākām vai zemākām.

1.2.Prejudiciālo nolēmumu galvenās funkcijas

Kopā ar tiesiskā regulējuma pamatiem un paskaidrojuma, kā tad praktiski darbojas prejudiciālie nolēmumi, darba sākumā, pirms atsevišķu, specifisku problēmjautājumu analīzes ir nepieciešams arī ieskicēt galvenās prejudiciālo nolēmumu funkcijas jeb to, kādi mērķi tiek sasniegti ar to, ka pastāv prejudiciālie nolēmumi. Neviens no dibināšanas līgumiem īpaši neizdala prejudiciālo nolēmumu mērķus, tā vietā aprobežojoties tikai ar

---

¹⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-221/88, ECSC v. Acciaierie e Ferriere Busseni SpA, ECR, 1990, p.I 495.

¹⁹ Anderson, D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.8.

²⁰ Anderson, D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.67.

vispārīgu prejudiciālo nolēmumu sniegšanas aprakstu. No dibināšanas līgumu izveides skatpunkta šāda situācija ir tikai loģiska, jo lielākā perspektīvā prejudiciālie nolēmumi ir viens no daudzajiem instrumentiem, ar ko tiek sasniegti pašu dibināšanas līgumu mērķi. Savukārt dibināšanas līgumu mērķi ir aprakstīti to sākumā un, vienkāršojot, var teikt, ka, atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību 2.pantam,

Savienības mērķis ir veicināt mieru, stiprināt savas vērtības un savu tautu labklājību

un

Savienība izveido iekšējo tirgu. Savienības darbība ir vērsta uz to, lai panāktu stabilu Eiropas attīstību, kuras pamatā ir līdzsvarota ekonomiskā izaugsme un cenu stabilitāte, sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību, kā arī vides augsta līmeņa aizsardzību un tās kvalitātes uzlabošanu.

Tādējādi lielā perspektīvā prejudiciālajiem nolēmumiem ir jākalpo šo mērķu sasniegšanai. Savukārt no šī vispārīgā uzstādījuma var atvasināt jau konkrētas prejudiciālo nolēmumu funkcijas jeb tās, kuras ir saistītas tieši ar pašiem prejudiciālajiem nolēmumiem kā īpašu tiesību institūtu. Ir grūti izveidot izsmeļošu šo funkciju uzskaitījumu. Vēl jo vairāk, dažas no šīm funkcijām ir acīmredzamas no prejudiciālo nolēmumu apraksta un noteikti bija iecerētas jau dibināšanas līgumu sagatavotāju prātā, bet citas var identificēt tikai netieši no ES Tiesas judikatūras attīstības gadu gaitā. Tādēļ šajā darba sadaļā tiks ieskicētas tikai galvenās no prejudiciālo nolēmumu funkcijām ar mērķi radīt skaidrāku izpratni par prejudiciālo nolēmumu pamatnostādņem, pirms tālākajās darba nodaļās tiks analizēti konkrēti un specifiski problēmjautājumi.

1.2.1. Vienveidīga ES tiesību piemērošana

Pirmā no funkcijām ir vienveidīgas ES tiesību piemērošanas nodrošināšana. Ja pastāv vienota tiesību sistēma, vienlīdzības un tiesiskās paļāvības apsvērumi pieprasa, lai šīs sistēmas noteikumi vienādās lietās tiktu piemēroti vienādi – „tiesību norma tikai tad var tikt

uzskatīta par spēkā esošu, ja saprātīgā laika posmā ir iespējams paredzēt, ka lielākā daļa ar tiesnešiem noteiktā ģeogrāfiskā telpā to interpretēs un piemēros pietiekoši vienveidīgi”²¹. Tādējādi vajadzība pēc vienveidīgas ES tiesību piemērošanas ir pamatota ar faktu, ka ES tiesības ir atsevišķa, pārnacionāla tiesību sistēma, kas gan pats par sevi nav acīmredzams fakts, bet drīzāk viens no ES Tiesas judikatūras sasniegumiem.²² Par spīti faktam, ka dibināšanas līgumi skaidri nenosaka ES tiesību dabu, labi pazīstamie un vispāratzītie tiešās iedarbības un pārākuma principi, kurus ir iedibinājusi ES Tiesa, skaidri nošķir ES tiesības kā atsevišķu tiesību sistēmu gan no citām, tradicionālām nacionālu tiesību sistēmām, gan arī no starptautiskajām publiskajām tiesībām.

Tiesību vienveidīga piemērošana pārnacionālā tiesību sistēmā ir vēl svarīgāka nekā vienas, nacionālas tiesību sistēmas ietvaros, jo vienveidīgu tiesību piemērošanu ES tiesībās nodrošināt ir daudz grūtāk nekā vienas dalībvalsts ietvaros. Tam ir vairāki iemesli. Pirmkārt, nacionālās tiesību sistēmas parasti paredz daudz precīzāku vienveidīgas tiesību piemērošanas nodrošināšanas mehānismu apelācijas sistēmas formā, kurā atsevišķi tiek izdalīta viena tiesu institūcija ar tiesībām darboties pēdējās tiesu instances kapacitātē. Šī tiesu institūcija tad arī nodrošina vairāk (vispārējo tiesību sistēmu gadījumā) vai mazāk (kontinentālās Eiropas tiesību sistēmu gadījumā) saistošu vienveidīgu attiecīgo tiesību normu interpretāciju. Otrkārt, nacionālās tiesību sistēmās tiesību piemērošanas metodika parasti ir bāzēta uz ilglaicīgām tradīcijām piemērošanas jomā – visi tiesneši ir ieguvuši relatīvi vienādu juridisko izglītību un viņu zināšanas un prasmes tiesību normu piemērošanā sakņojas relatīvi līdzīgā sociālā pieredzē. Šādi argumenti pat ir iedrošinājuši dažus tiesību zinātniekus nonākt pie secinājuma, ka „ārpus-tiesiskie faktori, kas stimulē un papildina līdzīgas pasaules uztveres veidošanos” padara vienveidīgu tiesību piemērošanu nacionālās tiesību sistēmās par „garantētu”.²³

---

²¹ Mancini F.G., Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. Yearbook of European Law. Vol.11, 1991, p.5.

²² Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 26/62 Van Gend en Loos, ECR, 1963, p.4; Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 6/64 Costa v. ENEL, ECR, 1964, p.585.

²³ Dyberg P. What should the Court of Justice be doing. European Law Review. Vol.26, 2001, p.295.

Taču pārnacionālajā ES tiesību sistēmā trūkst šīs „līdzīgās pasaules uztveres” visu divdesmit septiņu dalībvalstu tiesnešu starpā, jo dažādu dalībvalstu tiesneši ir ieguvuši radikāli dažādu (gan saturiski, gan kvalitātes ziņā) juridisko izglītību un ir pieraduši pie dažādām tiesību normu piemērošanas tehnikām. Tādēļ augstais atšķirību risks tiesību normu piemērošanas gaitā pieprasa, lai tiktu izdarīts viss iespējamais, lai šo risku samazinātu.²⁴ Un prejudiciālie nolēmumi, kuru ietvaros viena, vienota tiesu institūcija – ES Tiesa – veic tiesību normu interpretāciju, pirms tās tiek piemērotas visās ES dalībvalstu tiesās, ir primārais līdzeklis, kas cīnās pret šī riska ja ne novēršanu, tad vismaz maksimālu samazināšanu.

Protams, termins „vienveidīgs” ir pietiekoši izplūdis pats par sevi, lai atstātu vietu jautājumiem, cik daudz vienveidības tiesību normu piemērošanā ir vajadzīgs, vai, vēl vairāk, cik daudz vispār ir reālistiski sagaidīt.²⁵ Šie apsvērumi ir jo īpaši aktuāli šobrīd, kad dalībvalstu skaits ir sasniedzis divdesmit septiņas un kad atšķirīgas ES tiesību piemērošanas risks vēl vairāk palielinās gan dēļ straujā tieslietu skaita, kurās tiek piemērotas ES tiesības, pieauguma dēļ, gan arī vēl lielāku tiesību kultūras un tiesību normu piemērošanas tradīciju atšķirības dēļ. Diemžēl šeit viennozīmīgu atbildi, cik daudz vienveidības ir reāli sagaidīt, ir grūti dot, jo vienīgais veids, kā nodrošināt pilnīgu vai gandrīz pilnīgu vienveidību ES tiesību piemērošanā, būtu, nododot visu piemērošanu vienas tiesas rokās. Savukārt tas ir neiespējams kaut vai tīri tehniski milzīgā tieslietu, kurās ir iesaistītas ES tiesību normas, skaita dēļ.²⁶ Turklāt, galu galā, pat vienkārša „vienveidīguma pakāpes standarta” izveide būtu grūta, jo praktiski ir ļoti grūti iegūt un apkopot datus, kas skaidri norādītu uz šādu „vienveidīguma pakāpi”.²⁷ Tādējādi ir iespējams vienīgi novērot ES tiesību piemērošanu

---

²⁴ Dyberg P. What should the Court of Justice be doing. *European Law Review*. Vol.26, 2001, p.295.

²⁵ Strasser, S.E. *Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References*. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁶ Dyberg P. What should the Court of Justice be doing. *European Law Review*. Vol.26, 2001, p.296.

²⁷ Strasser, S.E. *Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References*. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

gan caur konkrētiem piemēriem, gan caur attīstības tendencēm un izdarīt vispārīgus secinājumus par vienveidīgas ES tiesību normas piemērošanas efektivitāti.

Vienveidīga ES tiesību piemērošana kā galvenā²⁸ prejudiciālo nolēmumu funkcija arī ir apstiprināta ES Tiesas judikatūrā daudzu gadu garumā, faktiski kopš pašiem Eiropas integrācijas procesa pirmssākumiem līdz pat mūsdienām. Pirmās norādes uz vienveidīgu ES tiesību piemērošanu var atrast jau agrīnajās ES Tiesas lietās. Piemēram, slavenajā *Van Gend en Loos* lietā, kur ES Tiesa *expressis verbis* norādīja, ka LESD 267. (tagad Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 177.) panta mērķis ir „nodrošināt vienveidīgu Līguma interpretāciju no nacionālo tiesu un tribunālu puses”²⁹. Tālāk, 1970-ajos gados, ES Tiesa norādīja, ka „177. (tagad LESD 267.) pants ir esenciāls ar Līgumu izveidoto tiesību Kopienu rakstura saglabāšanai un tā mērķis ir nodrošināt, ka visos gadījumos šīs tiesības ir tādas pašas visās Kopienas valstīs.”³⁰

Tā pati ideja tika apstiprināta arī slavenajā pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu tieslietā *Foto Frost*, kad ES Tiesa norādīja, ka „galvenais pilnvaru, kuras ir piešķirtas Tiesai ar 177. (tagad LESD 267.) pantu, mērķis ir nodrošināt, ka Kopienu tiesības nacionālās tiesās ir piemērotas vienveidīgi”.³¹ Un tādēļ arī nav pārsteigums, ka pati ES Tiesa, 1990-ajos gados sagatavojot ziņojumu par ES tiesību piemērošanu, uzsvēra, ka prejudiciālie nolēmumi ir „kā iekšējā tirgus darbības stūrakmens, jo tie spēlē fundamentālu lomu, nodrošinot, ka

---

²⁸ Jautājums, kuras no prejudiciālo nolēmumu funkcijām ir pašas svarīgākās, arī nav pilnīgi viennozīmīgs. Piemēram, daži britu tiesību zinātnieki piedāvā mazliet atšķirīgu skatījumu, vienveidīgu tiesību piemērošanu neuzskatot par pašu būtiskāko no prejudiciālo nolēmumu funkcijām – sk. Chalmers D., Hadjiemmanuil C., Monti G., Tomkins A. *European Union Law. Text and Materials*. 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press, 2010, pp.280.-287.

²⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 26/62 *Van Gend en Loos*, ECR, 1963, p.4.

³⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 166/73 *Rheinmuhlen v. Einfuhr- und vorratsstelle Getreide*, ECR, 1974, p.33.

³¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 314/85 *Foto Frost*, ECR, 1987, p.4199.

tiesības, kas ir nodibinātas ar Līgumiem, saglabā Kopienų raksturu ar mērķi garantēt, ka tiesībām ir tā pati iedarbība jebkuros apstākļos visās Eiropas Savienības dalībvalstīs”.³²

Tādējādi apkopojot var secināt, ka prejudiciālo nolēmumu galvenā funkcija, kā to atzīst gan tiesību zinātnieki, gan ES Tiesa, ir nodrošināt ES tiesību vienveidīgu piemērošanu, kas savukārt ir izšķiroša ES tiesību sekmīgai darbībai kopumā. Kā to trāpīgi ir pateikuši tiesību zinātnieki *G.F.Mancini* un *D.Keeling*: “Tas nav tikai jautājums par estētiskas simetrijas, kas ir patīkama acij, sasniegšanu. Interpretācijas un piemērošanas vienveidīgums ir vitāls Eiropas Kopienų tālākai eksistencei”.³³ Tomēr bez vajadzības nodrošināt vienotu ES tiesību piemērošanu, prejudiciālie nolēmumi mūsdienās ir izauguši par daudz tālejošāku tiesību instrumentu, kas veic vēl vairākas būtiskas funkcijas, kas tiks aplūkotas turpmāk.

1.2.2. Palīdzība dalībvalstu tiesnešiem

Ar vienveidīgu ES tiesību piemērošanu visvairāk saistītā prejudiciālo nolēmumu funkcija ir izglītojošā – vajadzība nodrošināt palīdzību dalībvalstu tiesnešiem, kad tiem ir jāsaskaras ar ES tiesību piemērošanu. Protams, ES tiesību sistēma ir veidojusies, sintezējot sevī visu dalībvalstu tiesību sistēmu elementus. Tādējādi nevar apgalvot, ka ES tiesības un to piemērošana būtu kaut kas pilnīgi un radikāli svešs un jauns pat jauno ES dalībvalstu tiesnešiem. Tomēr vienlaikus arī ir virkne ar argumentiem, kas liecina, ka dalībvalstu tiesnešu izglītība ar ES tiesībām saistītajos jautājumos ir ļoti būtiska un ietver sevī grūtības. Pirmkārt, neraugoties uz dominējošajām globalizācijas tendencēm gan pasaulē vispār, gan arī konkrēti attiecībā uz Eiropas valstu tiesību sistēmām,³⁴ atšķirības starp dažādu

---

³² The Proceedings of the Court of Justice and court of First Instance of the European Communities, May 22-26, 1995. Book: Arnulf A., Dashwood A., Ross M., Wyatt D. Wyatt and Dashwood's European Union Law. 4th ed. London: Sweet&Maxwell, 2000, p.264.

³³ Mancini F.G Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. Yearbook of European Law. Vol.11, 1991, p.2.

³⁴ Par šo vispārīgi sk. Weatherill S. Can there be common interpretation of European private law? Georgia Journal of International and Comparative Law. Fall 2002, p.139.

dalībvalstu tiesību sistēmām tomēr joprojām ir pamanāmas. Tādēļ, kad notiek dažādu tiesību sistēmu elementu unifikācija un transformācijā jaunā, pārnacionālā ES tiesību sistēmā, tas neizbēgami rada sekas, ka tas vai cits šīs jaunās, pārnacionālās tiesību sistēmas elements dažādu dalībvalstu tiesnešiem izrādas svešs. Otrkārt, ES tiesību kā dažādu valstu tiesisko tradīciju hibrīda veidošanās process ietver sevī nemitīgu un daudzkārt ļoti ātru tiesību attīstību, kā rezultātā, saliekot kopā dažādus elementus no dažādām dalībvalstu tiesību sistēmām, rodas pilnīgi jauni, ES tiesībām specifiski tiesību elementi (piemēram, izteikta tā sauktā *effect utile* izmantošana, caur teleoloģiskās interpretācijas metodes izmantošanu radot ļoti tālejošas sekas visai tiesību sistēmai kopumā, kas metodoloģiski varētu šķist nepieņemami lielākajā daļā no dalībvalstu tiesību sistēmām).³⁵ Treškārt, milzīgais ES tiesību apjoms un ļoti dažādās, specifiskās ES tiesību apakšnozares padara zināšanu par ES tiesībām ieguvu par ļoti komplicētu un laikietilpīgu procesu. Nav pārsteigums, ka 1970-tajos gados ES Tiesa vienā no spriedumiem norādīja, ka, „lai gan prejudiciālie nolēmumi cenšas novērst atšķirības Kopienų tiesību, kuras ir jāpiemēro nacionālajai tiesai, interpretācijā, tomēr tikpat lielā mērā prejudiciālie nolēmumi mēģina nodrošināt šo piemērošanu, padarot nacionālās tiesas tiesnesim pieejamus līdzekļus, ar kuriem pārvarēt grūtības, kas var izrietēt no nepieciešamības piešķirt Kopienų tiesībām pilnu iedarbību dalībvalstu tiesu sistēmu ietvaros”.³⁶

Tādējādi viena no prejudiciālo nolēmumu funkcijām ir palielināt dalībvalstu tiesnešu zināšanas par ES tiesībām un veicināt viņu prasmes pielietot šīs zināšanas konkrētas tieslietas ietvaros.

1.2.3. ES tiesību tālākveidošana

Divas iepriekš minētās prejudiciālo nolēmumu funkcijas var tikt uzskatītas kā tādas, kuras acīmredzami dibināšana līgumu autori bija paredzējuši, veidojot līgumus un to iekšējo

---

³⁵ Dyberg P. What should the Court of Justice be doing. *European Law Review*. Vol.26, 2001, p.296. Sk. arī Pierhuroviča L. Eiropas Savienības Tiesas juridiskais aktīvisms. *Jurista Vārds*. 27. 07.2010., Nr. 625.

³⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 166/73 *Rheinmuhlen v. Einfuhr- und vorratsstelle Getreide*, ECR, 1974, p.33.

sistēmu. Tomēr ES Tiesas judikatūra un ES tiesību attīstība gadu gaitā ir paplašinājušas prejudiciālo nolēmumu funkcijas, un šobrīd var uzskatīt, ka prejudiciālie nolēmumi arī veic vairākas citas funkcijas, no kurām kā pirmo var izdalīt ES tiesību tālākveidošanu.³⁷

Prejudiciālie nolēmumi sastāda apmēram pusi no visām tieslietām, ko izskata ES Tiesa.³⁸ Tomēr varbūt vēl vairāk par kvantitāti lomu spēlē kvalitāte, proti, jautājumi, uz kuriem ES Tiesa atbild caur prejudiciālajiem nolēmumiem. Gandrīz visi nozīmīgākie ES Tiesas spriedumi attiecībā uz ES tiesību identitātes izveidošanu un to pārnacionālā rakstura izveidi ir bijuši tieši prejudiciālo nolēmumu formā. Tāpat arī tieši caur prejudiciālajiem nolēmumiem ES Tiesa ir guvusi iespēju sniegt savu viedokli par jomu ziņā ļoti plašu jautājumu spektru, sniedzot skaidrojumus ne tikai rakstveida formā ietvertajiem dibināšanas līgumu pantiem un regulām un direktīvām, bet arī aptverot citus tiesību avotus. Šeit var minēt startautiskos līgumus, ar kuriem tiek izveidotas starptautiskas organizācijas – piemēram, Pasaules Tirdzniecības organizācijas priekšteces GATT normas tieši caur ES Tiesas prejudiciālo nolēmumu tika padarītas par ES tiesību daļu, neraugoties uz faktu, ka GATT vienošanās tika noslēgta starp valstīm vēl pirms Eiropas Kopienu izveides.³⁹ Līdzīgi arī attiecībā uz vispārējiem tiesību principiem un cilvēktiesībām prejudiciālie nolēmumi ir spēlējuši izšķirošu lomu, jo sākotnēji nedz dibināšanas līgumi, nedz sekundāro tiesību akti nepieminēja šos tiesību avotus, taču dalībvalstu tiesu uzdotie jautājumi ļāva ES Tiesai caur prejudiciālajiem nolēmumiem attīstīt ES tiesības arī šajā virzienā.⁴⁰

---

³⁷ Par tiesību tālākveidošanas jēdziena izpratni un dažādajām nozīmēm sk., piemēram, Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006.

³⁸ ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā]. Sk. sīkāk darba 1.3. apakšnodaļu.

³⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums apvienotajās lietās 21-24/72 International Fruit Company, ECR, 1972, 1226.lpp.

⁴⁰ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedumu lietā 11/70 Internationale Handelsgesellschaft, ECR, 1970, 1125.lpp.

1.2.4. Individu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana

Prejudiciālie nolēmumi kā indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzība ir cieši saistīti ar iepriekš aplūkoto ES tiesību tālākattīstības nodrošināšanu un tiešās iedarbības principa atzīšanu caur ES Tiesas judikatūru. Pirmā tieslieta, kas šo nostiprināja, bija slavenā *Van Gend en Loos* lieta. Šajā lietā ES Tiesa savā argumentācijā sasaistīja prejudiciālos nolēmumus kā garantiju ES tiesību viendabīgai piemērošanai un indivīdu tiesības gūt labumu no šīs viendabīgās piemērošanas. *Van Gend en Loos* lietā ES Tiesa noteica:

Arī 177. (šobrīd LESD 267.) pantā noteiktais Tiesas uzdevums, kura mērķis ir nodrošināt vienādu Līguma interpretāciju valsts tiesās, apstiprina, ka valstis ir atzinušas Kopienas tiesībām spēku, uz kuru to pilsoņi var atsaukties šo valstu tiesās.

No iepriekš minētā var secināt, ka Kopiena veido jaunu starptautiski tiesisko kārtību, kurai par labu valstis, kaut arī tikai dažās jomās, ir ierobežojušas savas suverēnās tiesības un kuras subjekti ir ne tikai dalībvalstis, bet arī to pilsoņi.

No tā izriet, ka neatkarīgi no dalībvalstu tiesību aktiem Kopienas tiesības indivīdiem ne tikai uzliek pienākumus, bet to mērķis ir arī radīt tiesības, kas ir daļa no indivīda tiesību un pienākumu kopuma.⁴¹

ES tiesību ilgtermiņa attīstības perspektīvā augšminētā ES Tiesas argumentācija *Van Gend en Loos* lietā ir ļoti interesanta. No vienas puses, ES Tiesa izmantoja 267. pantā minēto sadarbību starp dalībvalstu tiesām un ES Tiesu kā vienu no iemesliem, kāpēc ES tiesībām būtu jāpiemīt tiešajai iedarbībai.⁴² No otras puses, prejudiciālie nolēmumi aizsargā indivīdus tikai daļēji, jo, pirmkārt, indivīdi var atsaukties tieši tikai uz tām ES tiesību normām, kurām piemīt tiešā iedarbība, un, otrkārt, lēmums vērsties vai nevērsties pie ES Tiesas ir tikai pašas dalībvalsts tiesas rokās un indivīdi kā lietā iesaistītās puses šo lēmumu nevar pieņemt. Šis savukārt mūsdienās, kad tiešās iedarbības doktrīna ir neapšaubāma ES tiesību aksioma, ir novedis pie argumentācijas, ka prejudiciālie nolēmumi nav uzskatāmi par

---

⁴¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 26/62 *Van Gend en Loos* ECR, 1963, p.4.

⁴² Par šo sīkāk sk., piemēram, Craig P. *The Jurisdiction of the Community Courts reconsidered*. *Texas International Law Journal*. Vol.36, 2001 p.560.

pietiekošu līdzekli, lai pilnībā un adekvāti nodrošinātu privātpersonām pieeju taisnīgai tiesai.⁴³ Tādējādi sākotnēji prejudiciālie nolēmumi tika izmantoti kā arguments, lai pierādītu tiesās iedarbības nepieciešamību un piešķirtu indivīdiem tiesības un pienākumus no ES tiesību normām. Turpretī tagad ES tiesību tiešā iedarbība tiek izmantota prejudiciālo nolēmumu kritizēšanai, jo prejudiciālie nolēmumi nav pietiekošs līdzeklis kā nodrošināt indivīdu iespējas vērsties pie ES Tiesas.

Tomēr, neraugoties uz iepriekš minēto prejudiciālo nolēmumu kā indivīda pilnīgu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošinātāju trūkumiem, prejudiciālie nolēmumi nodrošina vismaz daļējas iespējas apstrīdēt ES tiesību aktus un iespējas piekļūt ES Tiesai kā kvalitatīvākajam ES tiesību interpretētājam. Tāpat fakts, ka prejudiciālie nolēmumi nodrošina vienvērtīgu ES tiesību piemērošanu visās dalībvalstīs, novērš iespējamo kādas dalībvalsts indivīdu diskrimināciju attiecībā pret citu dalībvalstu indivīdiem. Tas viss kopumā ļauj apgalvot, ka prejudiciālie nolēmumi veicina indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu maksimāli kvalitatīvu realizāciju.

1.3. Prejudiciālo nolēmumu īpatsvars un nozīmīgums ES Tiesas un dalībvalstu tiesu darbā

Ieskicējot prejudiciālo nolēmumu pamatnostādnes, lietderīgs ir prejudiciālo nolēmumu nozīmīguma statistisks izvērtējums. Iepriekš aplūkotā prejudiciālo nolēmumu nozīme ES tiesību sistēmas izveidē un attīstībā nav tikai teorētiska rakstura. Lai gan apjomīgi un detalizēti socioloģiska rakstura prejudiciālo nolēmumu pētījumi līdz šim nav veikti, tomēr arī no vispārīga rakstura skaitļiem var droši apgalvot, ka prejudiciālie nolēmumi ir ieņēmuši arvien būtiskāku lomu gan ES Tiesas, gan dalībvalstu tiesu ikdienas darbā.

---

⁴³ Ward A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*. Oxford: Oxford University Press, 2000, p.286.

Vispirms jāpiemin lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaita dinamika laika gaitā. Pat neiedziļinoties detaļās ir skaidri saskatāma tendence lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu skaitam pieaugt. Pirmais lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu ES Tiesā tika iesniegts 1961.gadā, kad tika izskatīts Nīderlandes tiesas iesniegtais lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu.⁴⁴ Attīstība ir notikusi pakāpeniski, apjomam visu laiku pieaugot. Līdz 2010. gadam ieskaitot tiesā nonākuši 7005 lūgumi sniegt prejudiciālos nolēmumu par Eiropas Savienības tiesību interpretāciju. 1970. gadā ES Tiesa no dalībvalstu tiesām saņēma vidēji 32 šādus lūgumus gadā. Līdz 1980.gadam šis skaitlis trīskāršojās (99 lūgumi attiecīgajā gadā), bet 1990.gadā lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaits sasniedza pietuvojās pusotram simtam (141 lūgums). Radikāls kopējais lūgumu skaits turpināja pieaugt arī jaunajā tūkstošgadē – pirms ES paplašināšanās 2004.gadā ES Tiesa jau viena gada laikā saņēma 249 lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus. Visbeidzot, šobrīd no divdesmit septiņām valstīm sastāvošajā ES dalībvalstu tiesas 2010.gadā bija iesniegušas rekordlielu skaitu ar lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus - 385.⁴⁵

Meklējot iemeslus tendencei, kāpēc lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu skaits pieaug, acīmredzamais izskaidrojums ir ES dalībvalstu skaita pieaugums laika gaitā. Tomēr tiesību zinātnieki savos pētījumos uzskata, ka dalībvalstu skaita pieaugums nav vienīgais iemesls, kāpēc lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaits visu laiku kļūst lielāks. Tā, piemēram, britu tiesībzinātnieks *Strassers* norāda, ka ir divi galvenie faktori, kas ietekmē lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaita konstantu pieaugumu - „ES paplašināšanās un dalībvalstu tiesu arvien pieaugošā izpratne par prejudiciālajiem nolēmumiem”.⁴⁶

---

⁴⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 13/61 De Geus v. Bosch, ECR, 1962, p.45.

⁴⁵ Statistics concerning judicial activity in 2010: references for a preliminary ruling have never been dealt with so quickly. Court of Justice of the European Union. PRESS RELEASE No 13/11. Luxembourg, 2 March 2011. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-03/cp110013en.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁴⁶ Strasser, S.E. Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

Kopā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu skaita pieaugumu, palielinās arī pašu sniegto prejudiciālo nolēmumu skaits. Korelācija starp lūgumu skaitu un sniegto prejudiciālo nolēmumu skaitu var šķist pašsaprotama, jo prejudiciālajam nolēmumam vajadzētu būt loģiskam dalībvalsts tiesas iesniegtā lūguma turpinājumam, un, pieaugot pirmo skaitam, vajadzētu arī pieaugt otro skaitam. Tomēr sīkāka šo skaitļu analīze atklāj interesantu tendenci – gadiem ejot, atšķirība skaitā starp iesniegtajiem lūgumiem un reāli sniegtajiem prejudiciālajiem nolēmumiem pieaug.⁴⁷ 1970.gadā, kad dalībvalstu tiesas iesniedza 32 lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus, ES Tiesa sniedza 28 prejudiciālos nolēmumus. 1980.gadā, lūgumu skaits bija 99, bet sniegto prejudiciālo nolēmumu skaits – 75. 1990.gadā uz 141 iesniegto lūgumu ES Tiesa atbildēja ar 113 sniegtajiem nolēmumiem. Savukārt 2004.gadā tika iesniegti 249 lūgumi un sniegti 203 prejudiciālie nolēmumi.⁴⁸

Kā rāda statistikas dati, pēdējā gada laikā lietu skaits audzis visstraujāk un 2010. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājums sastāda 27,4%. Daļēji tas izskaidrojams ar jauno, 2004. gadā ES pievienojušos dalībvalstu aktivitāti, jo šīs valstis arvien labāk apgūst prasmī un tradīciju tiesu praksē izmantot prejudiciālos nolēmumus. Tomēr joprojām šo tiesību institūtu aktīvāk izmanto vecās dalībvalstis, kas jau uzkrājušas ES judikatūras izmantošanas pieredzi. Visvairāk lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus izteikušas valstis (pieprasījumu skaits kopš tiesvedības prejudiciālo nolēmumu lietā uzsākšanas līdz 2010. gada 31.decembrim dilstošā secībā): Vācija 1802, Itālija 1056, Francija 816, Nīderlande 767, Beļģija 651, Lielbritānija 505, Dānija 135. Austrumeiropā pirmā valsts, kas vērsās ES Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, bija Ungārija un uz 2010. gadu šīs valsts tiesas bija lūgušas sniegt visvairāk nolēmumu jauno dalībvalstu grupā - 33 prejudiciālos nolēmumus, aktivitātes ziņā tai seko Polija (32), Rumānija (19), Bulgārija (18), Čehija (15), Latvija un Lietuva (abas pa 10). Latvijas pieredze salīdzinājumā

---

⁴⁷ Strasser, S.E. Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁴⁸ Dati no: 22th Annual report on monitoring the application of Community law. Annex VI: Application of community law by national courts: a survey http://ec.europa.eu/community_law/eulaw/pdf/XXII_rapport_annuel/annexe6_fr.pdf

ar citām valstīm ir līdzvērtīga, ja ņem vērā valsts lielumu.⁴⁹ Arī 2010. gadā tradicionāli aktivitāti saglabā vecās dalībvalstis (Vācija, Itālija un Beļģija bija vadošās ierosināto tiesvedību skaita ziņā), bet Austrumeiropas valstis ES Tiesas tiesvedībā prejudiciālo nolēmumu grupā bija iesaistītas ne vairāk par 9 gadījumiem katra.⁵⁰

Abas iepriekš minētās tendences – arvien biežāka lūgumu iesniegšana no dalībvalstu tiesu puses un arvien pieaugošā starpība starp iesniegtajiem lūgumiem un reāli pēc tam sniegtajiem prejudiciālajiem nolēmumiem – ir būtiskas, izvērtējot ES Tiesas darbību un spēju funkcionēt, un norāda uz laika gaitā arvien pieaugošo ES Tiesas kapacitātes trūkumu. Neraugoties uz dažādiem pasākumiem, kas ir vērsti uz ES Tiesas noslodzes samazināšanu (piemēram, Vispārējās tiesas izveidi, lietu izskatīšanu nevis plenārsēdēs, bet gan tiesas kamerās), ES Tiesa gluži vienkārši nespēj sniegt tik daudz prejudiciālos nolēmumus, cik dalībvalstu tiesas iesniedz, pamazām arvien palielinot laiku, kas paiet no lūguma iesniegšanas brīža līdz brīdim, kad prejudiciālais nolēmums tiek sniegts.

Vienlaikus šie skaitļi norāda arī uz ES Tiesas nostājas izmaiņām attiecībā uz dalībvalstu tiesu iesniegto lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu kvalitāti. ES Tiesas darbības pirmssākumos ES Tiesa centās nostiprināt savu lomu un visiem iespējamajiem līdzekļiem stimulēt dalībvalstu tiesas izmantot iespējas lūgt prejudiciālos nolēmumus, dažkārt pat atbildot uz ļoti neskaidri uzdotiem dalībvalstu tiesu jautājumiem. Savukārt pēdējās dekādēs šī ES Tiesas atvērtība ir samazinājusies (īpaši skaidri šīs pārmaiņas ES Tiesas nostājā varēja redzēt 1990ajos gados)⁵¹ un gadījumi, kad ES Tiesa atsakās sniegt prejudiciālo nolēmumu iesniegtā lūgumu sliktas kvalitātes dēļ, vairs nav uzskatāmi par eksotiskiem izņēmumiem.

---

⁴⁹ ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā]. Par jauno dalībvalstu pieredzi sk. sīkāk darba piekto nodaļu.

⁵⁰ Turpat. Sk. arī Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1643.

⁵¹ Par šo sk., piemēram, O’Keeffe D. Is the Spirit of Article 177 under Attack? Preliminary references and Admissibility. *European Law Review*, Vol.23, 1998, p.509.

Lūgumi sniegt prejudiciālos nolēmumus no dalībvalstu puses aptver praktiski visas jomas, taču lietu skaits pa jomām sadalās nevienmērīgās proporcijās. Kā liecina EST statistiskais pārskats par prejudiciālo nolēmumu sadalījumu pa jomām 2010. gadā, visvairāk lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu bijuši saistīti ar nodokļiem (57), pēc tam skaita ziņā kā vairāk pielietotās jomas seko sociālā politika (40), brīvības, drošības un tiesiskuma telpa (38), pakalpojumu sniegšanas brīvība (38), vide (26), muitas savienība un kopējais muitas tarifs (21), lauksaimniecība (20), intelektuālais un rūpnieciskais īpašums (19), tiesību aktu tuvināšana (16).⁵² Šāds sadalījums liecina ne tikai par to, ka attiecīgajās jomās notiek vairāk strīdu, bet arī par neskaidrībām ES tiesību normu pielietojumā un, iespējams, pašu normu nepietiekamu nostiprinājumu tiesību aktos. Līdzīga prejudiciālo nolēmumu skaita dinamika vērojama pēdējo piecu gadu laikā. Piemēram, 2009. gadā visvairāk (60 gadījumos) tika izskatīti ar vidi un patērētājiem saistīti jautājumi, kam kā nākamie populārākie sekoja nodokļi, muitas politika un konkurence. Diezgan bieži tiesa pievēršas arī sociālās politikas, personu brīvas pārvietošanās un tiesību aktu tuvināšanas jautājumiem. Prejudiciālās tiesvedības biežums konkrētajās lietās liecina par ES Tiesas vadības uzskatu par svarīgākajām jomām un tikai daļēju atbilstību reālajai situācijai, jo gada pārskatā ES Tiesas priekšsēdētājs *Skouris* kā nozīmīgākās tēmas izceļ personu brīvu pārvietošanos, brīvu preču apriti, pakalpojumu sniegšanas brīvību, vienlīdzīgu attieksmi un sociālās tiesības, pamattiesības, ES pilsonību.⁵³ Piemēram, par ES pilsonību 2010. gadā dalībvalstu tiesas lūgušas sniegt tikai divus prejudiciālos nolēmumus, par preču brīvu apriti – piecus. Judikatūrā maz vērtības izpelnījušās tādas nozares kā sports, arodmācība, izglītība, jaunatne, nolēmumi ķīmisko vielu reģistrēšanā, novērtēšanā, apstiprināšanā un ierobežošanā (REACH regula), piekļuve dokumentiem, ekonomikas un monetārā politika, kopējā ārpolitikas un drošības politika – šajās jomās nav izskatīts neviens lūgums. Tikai pa 1-3 jautājumiem

---

⁵² ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

⁵³ *Skouris* V. Tiesas attīstība un darbība. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

uzdots arī par tirdzniecības politiku, sabiedrības un institucionālām tiesībām, Savienības pilsonību, sabiedrības veselību un kapitāla brīvu apriti.⁵⁴

Prejudiciālo nolēmumu nozīmīgums ES Tiesas darbībā un tādējādi arī visas ES tiesību sistēmas sekmīgas funkcionēšanas nodrošināšanā ir labi saskatāms arī salīdzinot sniegto prejudiciālo nolēmumu skaitu ar citu ES Tiesas spriedumu skaitu. Tiesa, sākotnēji sadarbība starp dalībvalstu tiesām un ES Tiesu uzsākās lēnām, dalībvalstu tiesām tikai pakāpeniski pieņemot ideju par šādas sadarbības iespējamību un pielietošanu ne tikai izņēmuma gadījumos (piemēram, 1960.gadā ES Tiesa pieņēma 20 spriedumus, taču neviens no tiem nebija prejudiciālais nolēmums). Tomēr turpmākās dekādes apstiprināja arvien pieaugošu prejudiciālo nolēmumu lomu ES Tiesas darbā. 1970.gadā no 64 ES Tiesas spriedumiem 28 bija prejudiciālie nolēmumi, 1980.gadā – 75 no 132, 1990.gadā – 113 no 192. Pēdējās desmitgades līdz ar Vispārējās tiesas un Civildienesta tiesas izveidi vēl vairāk nostiprināja lielo prejudiciālo nolēmumu īpatsvaru ES Tiesas darbā. Pēdējos gados prejudiciālie nolēmumi stabili sastāda apmēram 60% no visiem ES Tiesas pieņemtajiem spriedumiem.⁵⁵ Turklāt pat lielais kvantitatīvais prejudiciālo nolēmumu īpatsvars salīdzinot ar kopējo ES Tiesas sniegto spriedumu skaitu pilnībā neatspoguļo prejudiciālo nolēmumu nozīmīgumu. Kā norāda britu tiesībzinātnieks *Anderson*, prejudiciālo nolēmumu loma ES tiesību attīstībā ir daudz lielāka par to proporciju ES Tiesas spriedumu kopskaitā.⁵⁶ Faktiski visi būtiskākie ES Tiesas spriedumi, kas ir izveidojuši ES tiesības kā patstāvīgu, no starptautiskajām tiesībām nošķirtu tiesību nozari un kas ir definējuši tādas ES tiesību pamatjautājumus kā tiešās iedarbības doktrīna, ES tiesību pārkāpums pār dalībvalstu tiesībām un valsts atbildību par ES tiesību pārkāpumiem ir tikuši pieņemti prejudiciālo nolēmumu formā.

---

⁵⁴ ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

⁵⁵ Statistics concerning judicial activity in 2010: references for a preliminary ruling have never been dealt with so quickly. Court of Justice of the European Union. PRESS RELEASE No 13/11. Luxembourg, 2 March 2011. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-03/cp110013en.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁵⁶ Anderson, D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.21.

Ja attiecībā uz ES Tiesas noslodzi un prejudiciālajiem nolēmumiem ir pieejami ļoti precīzi dati, tad daudz grūtāk ir dot statistisku novērtējumu tam, cik lielu lomu prejudiciālie nolēmumi spēlē dalībvalstu tiesu darbā. Piemēram, nav precīzu un visas ES dalībvalstis aptverošu datu attiecībā uz proporciju, kādu ieņem lietas, kurās dalībvalsts tiesa lūdz ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu, attiecībā pret kopēju dalībvalsts tiesās izskatāmo lietu skaitu.⁵⁷

Lietderīgs datu salīdzinājums dažādu dalībvalstu starpā būtu ļoti grūts arī katras dalībvalsts tiesu sistēmas specifikas dēļ. Piemēram, Beļģijas augstākā tiesu instance - Valsts padome - sniedza informāciju, ka desmit gadu periodā vēršanās pie ES Tiesas ir notikusi tikai 3.8% no kopējā lieta skaita, vienlaikus norādot, ka tik mazs skaitlis varētu būt saistīts ar Valsts padomes kompetenču paplašināšanos un tai sekojošu strauju izskatāmo lietu pieaugumu imingrācijas jautājumos.⁵⁸ Vēl vairāk, dalībvalstu tiesību sistēmu specifika ietekmē ne tikai lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaitu, bet vispār tiesvedības dalībnieku vēlmi izmantot ES tiesības tiesvedības gaitā. Dažādi ierobežojumi attiecībā uz iespējamiem prasījumiem tiesā apgrūtina iespējas atsaukties uz ES tiesībām atsevišķās dalībvalstīs un atsevišķās jomās. Kā norāda britu tiesībzinātniece *Alter*, šādi ierobežojumi ir saskatāmi „procesuālos noteikumos, atbilstoši kuriem lietas tiek izmeklētas, atšķirības tiesiskās palīdzības pieejamībā, noteikumi attiecībā uz zaudējušo pušu pienākumiem kompensēt uzvarējušo pušu tiesvedības izdevumus, termiņu ierobežojumi attiecībā uz

---

⁵⁷ Attiecībā uz dažiem klasifikācijas mēģinājumiem šajā jomā sk.: General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, pp.61-65. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā]; Strasser, S.E. Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁵⁸ General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, pp.61-65. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā]

prasību celšanu, prasījumu maksimālo robežu noteikšana, noteikumi attiecībā uz pierādīšanas nastas sadalījumu starp atbildētāju un prasītāju”.⁵⁹

1.4. Prejudiciālie nolēmumi plašākā perspektīvā

Tiesības divdesmit pirmajā gadsimtā būtiski ietekmē globalizācijas procesi. Dažādu valstu un starptautisko organizāciju tiesību sistēmas kļūst arvien līdzīgākas. Piemēram, atšķirība starp kontinentālās Eiropas tiesībām un vispārējām tiesībām kļūst arvien mazākas. Vispārējās tiesībās arvien lielāku lomu spēlē parlamenta pieņemtie tiesību akti, kas gan kodificē regulējumu, kas agrāk pastāvēja caur tiesu precedentiem, gan rada jaunas tiesību normas. Savukārt kontinentālās Eiropas tiesību saimes valstīs arvien lielāku lomu spēlē tiesu judikatūra.⁶⁰ Atsevišķi tiesībzinātnieki pat runā par tiesību konverģenci globālā mērogā⁶¹ un to, ka globalizācijas procesi aptver ne tikai dažādu nacionālo tiesību sistēmu savstarpēju bagātināšanos, bet arī ietekmē attiecības starp nacionālajām un starptautiskajām tiesībām.⁶² Tikpat lielā mērā pamatoti var runāt arī par konverģences procesiem dažādu starptautisko organizāciju starpā. Tādēļ, pirms analizēt atsevišķus aktuālos prejudiciālo nolēmumu problēmjautājumus darba turpmākajās nodaļās, ir lietderīgi īsi aplūkot prejudiciālos nolēmumus nedaudz plašākā perspektīvā.

---

⁵⁹ Alter K.J. The European Union's Legal System and Domestic Policy: Spillover or Backlash? Book: Alter K.J. The European Court's Political Power. Oxford University Press, 2009 – p.184.

⁶⁰ Par šo sk. sīkāk, piemēram, Nottage L. Comment on Civil Law and Common Law: Two Different Paths Leading to the Same Goal. The New Zealand Association for Comparative Law. Yearbook 6, 2000, p.817.

⁶¹ Friedman, L. M. The Concept of Legal Culture: A Reply. Book: Comparing Legal Cultures. (Ed. Nelken D.). Dartmouth: Aldershot, 1997, p.33.

⁶² Kā viens austrāliešu tiesību zinātnieks to trāpi formulēja: “national legal systems can no longer be thought of in isolation from international developments, however hard some wish this were the case” - Charlesworth H. Globalisation, the Law and Australian Sovereignty: Dangerous Liaisons. Adelaide Law Review, vol.20, 1998, p.57.

Vismaz divi aspekti šķiet sīkākas analīzes vērti šī darba kontekstā. Pirmkārt, no dalībvalstu tiesu un administratīvo iestāžu perspektīvas, prejudiciālo nolēmumu lūgšana nav vienīgais procesuālais instruments, kas palīdz nodrošināt vienveidīgu ES tiesību piemērošanu. Paralēli prejudiciālajiem nolēmumiem pastāv vēl vairākas iespējas, kā dalībvalstu tiesas un administratīvās iestādes var iegūt palīdzību neskaidru ES tiesību jautājumu piemērošanā. Šīs iespējas tad arī īsumā tiks aplūkotas tālākajā darba tekstā sīkāk, galvenokārt ar mērķi identificēt citas ietekmes uz ES tiesību piemērošanu dalībvalstu līmenī un izvērtēt šo citu ietekmju nozīmīgumu gan attiecībā uz vienveidīgu ES tiesību piemērošanu kopumā, gan arī konkrēti attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu efektivitāti.

Otrkārt, vienveidīgas tiesību piemērošanas nodrošināšana nav unikāla ideja, kas būtu pazīstama tikai ES tiesībās. Šo pašu jautājumu dažādos veidos mēģina risināt gan citas starptautiskas organizācijas, gan atsevišķu valstu tiesību sistēmas. Tādēļ šī darba kontekstā ir lietderīgi īsi aplūkot tiesību instrumentus citās tiesību sistēmās, kas arī cenšas panākt vienveidīgu tiesību piemērošanu, un salīdzināt šos instrumentus ar prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās.

1.4.1. ES tiesību interpretācija – prejudiciālo nolēmumu alternatīvas ES tiesībās

Kā pirmo ES tiesībās pastāvošo alternatīvo mehānismu vienveidīgas tiesību normu piemērošanas jomā ir jāmin Komisijas izdotās ieteikumtiesības. Parasti šādas, vienveidību tiesību piemērošanas jomā veicinošas ieteikumtiesības Komisija adresē vai nu dalībvalstu varas iestādēm, vai arī atsevišķiem uzņēmumiem. Šīs ieteikumtiesības tiek izdotas jomās, kurās dalībvalstīm pastāv pienākums ieviest ES tiesību normas un tās tiek izdotas, lai atvieglotu dalībvalstu valsts pārvaldes iestādēm darbu ar ES tiesībām un lai veicinātu fizisku un juridisku personu informētību par savām tiesībām.⁶³ Tādējādi „Komisijas ieteikumtiesības

---

⁶³ Lefevre, S. Interpretative communications and the implementation of Community law at national level. *European Law Review*. Vol.29, 2004, p.809. Sk. arī Wellens K.C., Borchart G.M. *Soft Law in EC Law*. *European Law Review*, Vol. 14, 1989, pp. 267-321; Trubek D., Trubek L. *Hard and Soft Law in the Construction of Social Europe: the Role of the Open Method of Coordination*. *European Law Journal*, Vol. 11,

modificē ES tiesību normas un ES Tiesas judikatūru, izskaidrojot bieži vien ļoti tehnisko un grūti izprotamo ES tiesību normu valodu.”⁶⁴ Ieteikumtiesības var tik formulētas gan vispārīgā veidā, gan arī kā konkrētiem adresātiem paredzēts dokuments.⁶⁵

Lai gan ieteikumtiesības parasti darbojas kā juridiski nesaistošs tiesību palīgavots, praksē bieži vien šiem Komisijas izdotajiem dokumentiem ir būtiska ietekme uz ES tiesību piemērošanu dalībvalstu līmenī. Pat pati ES Tiesa ir apstiprinājusi, ka dalībvalstu tiesām ir jāizmanto šīs ieteikumtiesības, ja tās attiecas uz izskatāmo lietu.⁶⁶

Svarīgākā joma, kurā tiek izdots vislielākais skaits šādu Komisijas ieteikumtiesību, ir konkurences tiesības. Pat jau tālajos 20.gadsimta astoņdesmitajos gados tiesību zinātnieki atzina lielo nozīmi, kādu spēlē dalībvalstu tiesu mijiedarbība ar ES Komisiju, piemērojot ES konkurences tiesības.⁶⁷ Deviņdesmito gadu sākumā ES Tiesa *Delimitis* lietā uzsvēra, ka dalībvalstu tiesām vienmēr ir iespēja lūgt Komisijai tiesiska vai ekonomiska rakstura informāciju un iedrošināja dalībvalstu tiesas sazināties ar Komisiju, kad LESD 101. un 102. pantu piemērošana rada īpašas grūtības.⁶⁸ Šajā pašā spriedumā ES Tiesa arī atgādina Komisijai, ka tai „ir saistītošs godīgas sadarbības pienākums ar dalībvalstu tiesu varas institūcijām”.⁶⁹

2005, N.3, pp. 343–364; Hillgenberg H. A Fresh Look at Soft Law. *European Journal of International Law* Vol.3, 1999, N.10, pp.499-515.

⁶⁴ Lefevre, S. Interpretative communications and the implementation of Community law at national level. *European Law Review*. Vol.29, 2004, p.809.

⁶⁵ Attiecībā uz dažādām formām, kādās var izpausties ieteikumtiesības, sk., piemēram., Wyrozumska A. Informal Instruments in European Community Law. *Law and Justice*. Special edition, 2005; pp.43-50; Lefevre, S. Interpretative communications and the implementation of Community law at national level. *European Law Review*. Vol.29, 2004, pp.809-10; Klabbers J. Informal instruments before the European Court of Justice. *Common Market Law Review*, 1994, vol.31, pp.997-1009.

⁶⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 90/76 *Grimaldi*. ECR, 1977, p.1091.

⁶⁷ Article 177 EEC: Experiences and Problems. Asser Institute Colloquium on European Law. Session XV, 1985. Hague: Elsevier Science Publishers B.V., 1987 – p.11.

⁶⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-267/89 *Delimitis v. Henninger Brau*, ECR, 1991, p. I-935.

⁶⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-267/89 *Delimitis v. Henninger Brau*. ECR, 1991, p. I-935.; līdzīga ideja tika pausta Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedumā lietā C-2/88 *Imm.*, *Zwartveld*, ECR, 1990, p. I-3365.

Atbildot uz šādiem ES Tiesas mājieniem, Komisija 1992.gada decembrī izdeva paziņojumu „Par sadarbību starp dalībvalstu tiesām un Komisiju Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 85 un 86 panta piemērošanā”.⁷⁰ Šajā paziņojumā Komisija atzina praktiskās problēmas, ar kurām ir jāsaskaras dalībvalstu tiesām, kad tām ir jāpiemēro ļoti komplicētās ES konkurences tiesības. Turklāt Komisija norādīja arī uz dalībvalstu tiesu un pašas Komisijas cieši saistītajām funkcijām ES konkurences tiesību piemērošana jomā un kā neapšaubāmu prioritāti izdalīja vienveidīgas tiesību piemērošanas nepieciešamību. Tādējādi Komisija caur šo paziņojumu ne tikai izmantoja ES Tiesas dotos mājienus *Delimitis* lietā, bet faktiski gāja vēl tālāk. Komisija savā paziņojumā aicināja dalībvalstu tiesas ne tikai lūgt Komisijai jebkuru nepieciešamo informāciju, bet arī minēja iespējamību konsultēties ar Komisiju, norādot, ka „Dalībvalstu tiesas var konsultēties ar Komisiju tiesību jautājumos. Kad [Eiropas Kopienas dibināšanas līguma] 85.panta pirmā daļa un 86.panta (tagad – LESD 101. un 102.pants) piemērošana rada tām īpašas grūtības, dalībvalstu tiesas var konsultēties ar Komisiju par tās praksi attiecībā uz konkrēto ES tiesību normu”.⁷¹

Desmit gadus šīs sadarbības iespējas starp Komisiju un dalībvalstu tiesām pastāvēja ieteikumbiesību formā. Taču ar regulas 1/2003 pieņemšanu dalībvalstu tiesu iespējas prasīt Komisijas viedokli atrada atspoguļojumu saistošā ES tiesību aktā. Kokrēti šīs regulas 15.panta, kas saucas „Sadarbība ar valstu tiesām”, 1.daļa paredz, ka:

Tiesas procesos Līguma 81. vai 82. panta piemērošanai dalībvalstu tiesas var prasīt Komisijai nosūtīt tām informāciju, kas ir tās rīcībā, vai savu atzinumu par jautājumiem saistībā ar Kopienas konkurences noteikumu piemērošanu.⁷²

Salīdzinot regulā un Komisijas paziņojumā nostiprinātās sadarbības iespējas ar dalībvalstu tiesām un prejudiciālos nolēmumus, var konstatēt ļoti daudz līdzīgā. Līdzīgi kā gadījumā ar prejudiciālajiem nolēmumiem, attiecības starp ES līmeni un dalībvalstu līmeni

---

⁷⁰ Notice on cooperation between national courts and the Commission in applying Articles 85 and 86 of the EEC Treaty. *OJ*, 1993, C 39, p.39 - para 37.

⁷¹ Notice on cooperation between national courts and the Commission in applying Articles 85 and 86 of the EEC Treaty. *OJ*, 1993, C 39, p.39 - para 38.

⁷² Regulation 1/2003 of 16 December 2002 on implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. *OJ*, L, 2003, pp. 1–25 - Art.15, para 1.

nav hierarhiski veidotas, bet gan ir balstītas uz savstarpēju uzticēšanos un sadarbību. Komisijas paziņojums skaidri norāda, ka Komisija nevērtē lietu pēc būtības,⁷³ tādējādi piešķirot Komisijai tādu pašu teorētiska normu iztulkoāja lomu, kāda ir ES Tiesai, sniedzot prejudiciālos nolēmumus.

Vienlaikus starp abiem šiem sadarbības modeļiem pastāv arī vairākas būtiskas atšķirības. Sadarbība starp Komisiju un dalībvalstu tiesām ir neobligāta visos aspektos un jebkuras instances dalībvalsts tiesa ir pilnīgi brīva savā izvēlē lūgt vai nelūgt Komisijas viedokli. Tāpat Komisijas dotās atbildes neveido tiesu precedentus un ne tikai nesaista citas dalībvalstu tiesas, bet pat nav nesaista dalībvalstu tiesu, kas ir lūgusi viedokli.⁷⁴ Nesaistošais raksturs sevī ietver arī to, ka nav paredzēts nekāds – formāls vai neformāls – sankciju mehānisms, kas ietekmētu dalībvalsts tiesas lēmumu par iespējamo vēršanos pie Komisijas.

Tomēr Komisijas skaidrojumu pastāvēšana un praktiska piemērošana var kalpot kā labs piemērs, apsverot iespējamus prejudiciālo nolēmumu sniegšanas pilnveidošanas aspektus. Pirmkārt, Komisijas skaidrojumi vēlreiz apstiprina labi zināmo prejudiciālo nolēmumu sniegšanas lēnuma problēmu – Komisijas skaidrojumi ir daudz ātrāks veids kā iegūt palīdzību komplicētajā ES tiesību normu piemērošanas procesā. Otrkārt, daudz neformālākais sadarbības raksturs starp Komisiju un dalībvalstu tiesām var tikt uzskatīts par impulsu, kas veicinātu arī prejudiciālo nolēmumu sniegšanas vienkāršošanu.

Otrs pieminēšanas vērtais process Eiropas Savienībā, kas samērā būtiski ietekmē ES tiesību iztulkošanu un kas atsevišķos aspektos ir līdzīga prejudiciālajiem nolēmumiem, ir sadarbība starp dalībvalstīm un Pievienotās Vērtības Nodokļa komiteju. Šī sadarbība ir paredzēta direktīvā 77/388 par pievienotās vērtības nodokli.⁷⁵ Šīs direktīvas 29 pants izveido speciālu institūciju, kuras sastāvā ietilpst attiecīgās jomas eksperti no visām dalībvalstīm un Komisijas – Pievienotās Vērtības Nodokļa komiteju. Šīs komitejas

---

⁷³ Notice on cooperation between national courts and the Commission in applying Articles 85 and 86 of the EEC Treaty. *OJ*, 1993, C 39, p.39 - para 38. Sk. arī Werlauff E. *Common European Procedural Law*. Copenhagen: DJOF Publishing, 1999, p.108.

⁷⁴ Notice on cooperation between national courts and the Commission in applying Articles 85 and 86 of the EEC Treaty. *OJ*, 1993, C 39, p.39 - para 39.

⁷⁵ Direktīva 77/388. *OJ*, 1977, L 23, p.145.

kompetencē ir izskatīt jautājumus par ES tiesību normu pievienotās vērtības nodokļa jomā iztulkošanu. Līdz ar to komitejas darbības mērķis ir līdzīgs prejudiciālajiem nolēmumiem – nodrošināt vienveidīgu ES tiesību piemērošanu.⁷⁶ Lai gan šis process neietver sadarbību starp ES un dalībvalstu tiesu institūcijām, tās pamatā ir tas pats sadarbības modelis ar teorētisku atbilstošas iztulkošanas paskaidrojumu supranacionālajā ES līmenī un piemērošanu (šajā gadījumā galvenokārt ar likumdošanas un administratīviem līdzekļiem) nacionālā līmenī.

Līdzīgi kā iepriekš aplūkotajā gadījumā ar sadarbību starp Komisiju un dalībvalstu tiesām konkurences jomā, galvenā atšķirība no prejudiciālajiem nolēmumiem ir Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas paskaidrojumu juridiski nesaistošais raksturs. Tomēr vienlaikus nedrīkst arī novērtēt šīs komitejas darbību par zemu, jo Komisija konstanti ir mēģinājusi veicināt Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas lomas pieaugumu. Tā, piemēram, paskaidrojošā memorandā, kas tika pievienots direktīvas 77/388 grozījumu projektam, Komisija piedāvāja modificēt Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas darbību un piešķirt tai daudz plašākas pilnvaras. Atbilstoši šim Komisijas priekšlikumam, Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejai vajadzētu kļūt par juridiski saistošus priekšrakstus izdodošu institūciju, kas varētu nodrošināt pastāvošo ES normu attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli vienveidīgu piemērošanu.⁷⁷

Šādam Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas pilnvaru pieaugumam gan varētu būt ļoti tālejošas sekas, jo praktiski šis nozīmētu noteiktu leģislatīvu un tiesu varas funkciju nodošanu komitejai (vai, ja Pievienotās Vērtības Nodokļa komiteja tiktu pārveidota par daļu no Komisijas, tad šādu funkciju nodošanu Komisijai kopumā). Tomēr jau pats fakts, ka šāda komiteja pastāv un ka Komisija cenšas šīs komitejas funkcijas paplašināt, norāda uz to, ka

---

⁷⁶ Direktīva 77/388. OJ, 1977, L 23, p.145. Direktīvas normu vienveidīga piemērošana kā galvenais iemesls Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas izveidei ir minēta direktīvas preambulā.

⁷⁷ Proposal for a Council Directive amending Directive 77/388/EEC concerning the common system of value added tax, as regards conferment of implementing powers and the procedure for adopting derogations; COM (2003)335 final. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2003-0427&language=EN> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

pievienotās vērtības nodokļa jomā prejudiciālos nolēmumus nevar uzskatīt par vienīgo tiesību instrumentu vienveidīgas tiesību piemērošanas nodrošināšanai.

Tāpat šāda sadarbība pievienotās vērtības nodokļa jomā apliecina vairākas vispārējas tendences attiecībā uz sadarbību starp dalībvalstīm un supranacionālo ES līmeni. Pirmkārt, tā norāda uz vajadzību operatīvi reaģēt uz pastāvīgajām izmaiņām ES tiesību saturā un pieaugošo vajadzību veikt sadarbību starp ES un dalībvalstīm specifiskos jautājumos, kas savukārt norāda uz vajadzību ES institūcijām specializēties šaurākās jomās. Prejudiciālo nolēmumu kontekstā šī tendence ir nozīmīga, apsverot, vai būtu nepieciešams izveidot specializētos tiesnešu, kas sniegtu prejudiciālos nolēmumus par atsevišķām, šaurām ES tiesību nozarēm (piemēram, konkurences tiesības, intelektuālā īpašuma tiesības). Otrkārt, Pievienotās Vērtības Nodokļa komitejas pastāvēšana sniedz labu piemēru tam, kā tiesnešu specializācijas prejudiciālo nolēmumu vietā ES tiesību vienveidīga piemērošana ļoti specifiskās jomās var tikt nodrošināta ar nozares ekspertu pieaicināšanu – tā vietā, lai radītu specializētos tiesnešus, pastāv iespēja izveidot ekspertu komitejas ar tiesībām sniegt juridiski saistošus ES tiesību normu skaidrojumus atsevišķās jomās.

1.4.2. Vienveidīga tiesību piemērošana citās starptautiskās organizācijās

Vienveidība tiesību normu piemērošanas procesā ir vispāratzīts mērķis praktiski visās tiesību sistēmās. Taču līdzekļi, kas dažādās tiesību sistēmās tiek izvēlēti šī mērķa sasniegšanai, atšķiras. Šādu līdzekļu salīdzinājums var sniegt bagātīgu augsni, cenšoties identificēt būtiskas problēmas prejudiciālo nolēmumu funkcionēšana un izstrādājot iespējamus uzlabojumus. Ņemot vērā ES tiesību specifiku, kura sevī faktiski apvieno gan starptautisko tiesību, gan federālas valsts tiesību elementus, līdzīgus mehānismus ir vērts meklēt gan citur starptautiskajās publiskajās tiesībās, gan arī atsevišķu valstu tiesību sistēmās.

Aplūkojot starptautiskās publiskās tiesības, jāatzīst, ka tiesiskās paļāvības un nediskriminācijas principu apdraudējums, kas izriet no vienādu tiesību normu dažādas piemērošanas vienādos apstākļos, ir kopīga un aktuāla problēma visiem starptautiskajiem līgumiem un ar tiem radītajiem veidojumiem. Vienlaikus risinājums, kas ļautu nevienādas

tiesību normu piemērošanas risku izskaust vai vismaz samazināt līdz minimumam, līdz šim starptautiskajās tiesībās nav atrasts.

Droši vien būtiskākais no starptautiskajiem līgumiem, kas pievēršas vispārīgiem jautājumiem attiecībā uz starptautisko publisko tiesību piemērošanu un iztulkošanu, ir Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Tomēr šajā dokumentā nekas tieši nav minēts par līgumu vienveidīgas piemērošanas pienākumu. Tā vietā Vīnes konvencija vienīgi uzsver pienākumu valstīm pildīt līgumus labā ticībā (26.pants) un paredz vispārīgas vadlīnijas attiecībā uz līgumu tekstu iztulkošanu. Tādējādi, ja vienveidīga normu piemērošana tiek uzskatīta par pietiekošu būtisku apstākli, tad vienīgā iespēja to nodrošināt ir atrunāt vienveidīgu piemērošanu veicinošus pasākumus katrā konkrētajā līgumā – kā to ir izdarījuši Eiropas Savienība, ietverot LESD 267. pantu.

Lai gan prejudiciālo nolēmumu loma un biežā piemērošana ES tiesībās var šķist kā kaut kas neparasts uz starptautisko tiesību fona, tomēr prejudiciālos nolēmumus nevar uzskatīt par unikālu, tikai ES raksturīgu fenomenu. Vēl vairāki starptautiskie līgumi cenšas nodrošināt to vienveidīgu piemērošanu līdzīgā veidā, piemēram, vairākas Centrālamerikas un Āfrikas valstu organizācijas ir paredzējušas prejudiciālajiem nolēmumiem ļoti līdzīgas procedūras.⁷⁸ Vēl vairāk, pēc prejudiciālo nolēmumu līdziniekiem nav jāmeklē nemaz tik tālu – tepat Eiropā darbojas Beniluksa tiesa, kurai Beniluksa dalībvalstu tiesas var uzdot jautājumus.⁷⁹ Taču droši vien visspilgtākais piemērs ir Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas tiesa, kuras spriedumiem ir bijusi liela ietekme uz Eiropas Ekonomiskās zonas līguma piemērošanu Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalstu tiesās.⁸⁰

Ja iepriekš minētos piemērus aplūko tuvāk ar mērķi meklēt iespējamus uzlabojumus ES tiesību prejudiciālajiem nolēmumiem, tad jāatzīst, ka meklējumu lauks nav visai bagāts.

---

⁷⁸ Jacobs, F.G. Judicial Dialogue and the cross-fertilization of legal systems: the European Court of Justice. *Texas International Law Journal*. Special edition, 2003, p.552.

⁷⁹ Court Of Justice of the Benelux Economic Union. Description. Project on International Courts and Tribunals. Pieejams: www.worldlii.org/int/other/PICTRes/2003/6.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁸⁰ Par šo sīkāk sk. Christiansen P. The EFTA court. *European Law Review*. Vol. 22, 1997, pp. 539-553. Sk. arī Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas mājas lapu. Pieejams: www.eftacourt.lu/advisoryopinions.asp [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

Galvenokārt procedūras apraksts ir formulēts ļoti līdzīgi LESD 267. pantam. Vēl jo vairāk, visbiežāk tieši ES pieredze ir kalpojusi kā modelis, balstoties uz kuru citas starptautiskas organizācijas ir ieviesušas prejudiciālos nolēmumus savos dibināšanas dokumentos. Tāpat arī praktiskā šo normu piemērošana nav ne tuvu tik bagātīga kā ES Tiesas vairāk kā pusgadsimtu ilgā daudzskaitlīgā prakse.

Viena ideja, ko būtu vērts pieminēt kā iespējamu paraugu tālākai ES tiesību prejudiciālo nolēmumu attīstībai, ir patapināma no Beniluksa tiesas kompetncēm. Proti, Beniluksa dibināšanas līgumā ir paredzēta iespēja, ka īpaši steidzīgos gadījumos Beniluksa dalībvalstu tiesas ir atbrīvotas no pienākuma vērsties pie Beniluksa tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.⁸¹ Neskatoties uz to, ka ES tiesībās jautājums par pienākumu vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma ir aplūkots un ar Lisabonas līgumu LESD 267. pants ir papildināts ar ceturto daļu, kura liek ES Tiesai jautājumus par lietām, kas dalībvalsts tiesā tiek izskatītas attiecībā uz apcietinājumā esošu personu, izlemt ar minimālu kavēšanos. Tomēr pat ar šādu steidzamības klauzulu iespējamā tiesvedības procesa paildzināšanās var būt būtisks faktors, kas ietekmētu ES dalībvalsts tiesu nevērsties pie ES Tiesas pat tad, ja principā šai tiesai to vajadzētu darīt. Protams, paredzot izņēmumu, ka dalībvalsts tiesa steidzamās lietās var nevērsties pie ES Tiesas, prejudiciālais nolēmums tik un tā netiktu sniegts, ja dalībvalsts tiesa negribētu vērsties pie ES Tiesas. Tomēr šajā gadījumā, pirmkārt, būtu iespējams konstatēt, ka dalībvalsts tiesa nevēlas vērsties pie ES Tiesas. Otrkārt, dalībvalstu tiesai, kura negribētu vērsties pie ES Tiesas, nevajadzētu, piemēram, „slēpt” ES tiesību nozīmi lietas izskatīšanā vai kā citādi ļaunprātīgi izvairīties no pienākumu vērsties pie ES Tiesas. Savukārt, ja pilnīgi leģitīmi tiktu atstāta iespēja steidzamības kārtā pašai dalībvalsts tiesai izdarīt izvēli nevērsties pie ES Tiesas, tas stiprinātu dalībvalstu tiesu uzticību prejudiciālo nolēmumu procedūrai kopumā.

Lai gan vairākas starptautiskas organizācijas pārņēma prejudiciālo nolēmumu ideju no ES tiesībām, lielākā daļa no starptautiskajām organizācijām tomēr ir atturējusies no tik

---

⁸¹ General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.14. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

tiešas sadarbības starp dalībvalstu tiesām un attiecīgo organizāciju tiesu institūcijām. Cīņa par vienveidīgu normu piemērošanu šajās organizācijās notiek ar citiem līdzekļiem. Šajā kontekstā pirmais interesantais piemērs ir Lugano konvencija par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās, kurā vienveidīgas tiesību piemērošanas un iztulkošanas problēmu ir mēģināts risināt atsevišķā konvencijas protokolā.⁸² Šis protokols mudina līgumslēdzējas valstis, piemērojot un iztulkojot konvencijas normas, „pievērst nepieciešamo uzmanību” principiem, kurus caur saviem spriedumiem ir noteikušas citu dalībvalstu tiesas (protokola 1.pants). Lai palīdzētu īstenot šo uzdevumu, protokola 2.pants izveido īpašu informācijas apmaiņas sistēmu. Šajā sistēmā kompetentā iestāde nacionālajā līmenī⁸³ apkopo pēdējo instanču tiesu spriedumus un citus spriedumus, kuriem varētu būt „īpaša nozīme”. Šie spriedumi tiek tālāk nodoti centrālajai institūcijai (šo funkciju veic ES Tiesas reģistrs). Tad centrālā institūcija klasificē ienākušos spriedumus, kā arī sagatavo un publicē tulkojumus un izvilkumus.

Otrs piemērs alternatīvām metodēm cīņai par vienveidīgu tiesību piemērošanu starptautiskajās tiesībās ir ANO konvencija "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" (turpmāk – CISG). CISG *expressis verbis* veicina vienotību konvencijas normu piemērošanā un norāda uz vienotām prasībām normu iztulkošanā – kā to var redzēt no konvencijas 7.panta:

(1) Konvencijas noteikumu iztulkošanā jāievēro Konvencijas starptautiskais raksturs, nepieciešamība veicināt Konvencijas vienveidīgu piemērošanu un labas ticības ievērošana starptautiskajā tirdzniecībā.

Tomēr, neraugoties uz panta ambiciozo uzstādījumu attiecībā uz iztulkošanu, pati konvencija neparedz nekādus precizējumus, kā tiek nodrošināta vienveidīga normu iztulkošana – konvencijas 7. panta pirmā daļa neidentificē metodi, bet gan drīzāk

---

82 Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Done at Lugano on 16 September 1988. Protocol No 2 on the uniform interpretation of the Convention. Piejams: www.curia.eu.int/en/instit/txtdocfr/txtsenvigueur/txt4.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁸³ Piemēram, Latvijā atbildīgā iestāde ir Tieslietu ministrija.

konvencijas mērķus.⁸⁴ Tāpat CISG nesatur nekādus noteikumus, kas atgādinātu prejudiciālos nolēmumus ES tiesībās. Vēl vairāk, šādas procedūras ieviešana tika uzskatīta par augstākā mērā nereālu, ievērojot, ka konvencijas, kas tiek slēgtas ANO ietvaros, lielākoties ir mērķētas uz apstiprināšanu vairumā pasaules valstu, kuru atšķirības sociālajos, politiskajos un tiesiskajos apstākļos ir pārāk lielas.⁸⁵ Tomēr iespējas nodrošināt normu piemērošanas vienveidīgumu, piešķirot kādai starptautiskai tiesai (kā, piemēram, ANO Starptautiskajai tiesai) jurisdikciju pieņemt saistošus nolēmumus šajā jomā kā vismaz teorētiska opcija ir apsvērta tiesību doktrīnā.⁸⁶

Tāpat arī attiecībā uz pašreizējo CISG 7.panta 1.daļu tiesību doktrīnā ir atrodami diezgan plaši skaidrojumi. Piemēram, tiek norādīts, ka no konvencijas starptautiskā rakstura izriet, ka tās interpretācijai ir jābūt balstītai uz tās unikalitāti, nevis līdzībām ar tiesību sistēmām, uz kuru bāzes tā tika veidota.⁸⁷ Tas nozīmē, ka tiesību piemērotājam ir jāatkāpjas no nacionālās izpratnes par CISG ietvertajiem jautājumiem un ir jāveic "oriģināla" un "autonoma" tiesību normu iztulkošana - arī tad, ja iztulkojamie CISG noteikumi līdzinās savas valsts normatīvo aktu noteikumiem. Ievērojot apstākļus, kādos CISG tika radīta, jebkura CISG tiesību norma tulkojama ar vislielāko piesardzību, iztulkošanā ievērojot CISG kontekstu, nevis konkrētā noteikuma it kā saturisko līdzību ar nacionālajām tiesībām. Turklāt prasība respektēt CISG starptautisko raksturu ierobežo arī izmantojamo interpretācijas metožu izvēli. Lai arī CISG nenosaka, kādas interpretācijas metodes būtu jāizmanto, tiek atzīts, ka dažādu iztulkošanas metožu lietojums kaitētu CISG mērķim -

---

⁸⁴ Ferrari, F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Vol.24, 1995, p.187.

⁸⁵ Bonell M.J. Introduction to the Convention. Book: *Commentary on international sales law: the 1980 Vienna sales convention* (ed. Bianca, C.M., Bonell, M.J.), Milan: Giuffrè, 1987, p.89.

⁸⁶ Graveson R.H. The International Unification of Law. *American Journal of Comparative Law*. Vol.4, 1968, p.12. – quoted from Ferrari, F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Vol.24, 1995, p.205.

⁸⁷ Dimatteo L.A. The CISG and the Presumption of Enforceability: Unintended Contractual Liability in International Business Dealings. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

tiesību unifikācijai, jo dažādās tiesību sistēmās priekšroka tiek dota atšķirīgām iztulkošanas metodēm.⁸⁸

Iztulkošanas prasība par starptautisko raksturu tiek sasaistīta kopā ar vienveidīgas piemērošanas prasību. Lai garantētu CISG starptautiskā rakstura ievērošanu, CISG *expressis verbis* pieprasa tās noteikumus tulkot tā, lai tiktu veicināta vienveidīga CISG piemērošana. Jebkuram, kurš piemēro CISG, ir jācenšas pieņemt tādus lēmumus, kuri ir saprotami starptautiskā līmenī, proti, tādus lēmumus, kuri var tikt ņemti vērā arī citās CISG dalībvalstīs.⁸⁹ Tas nozīmē, ka tiesību piemērotājam, interpretējot CISG noteikumus, jāņem arī vērā ārvalstu tiesu un šķīrējtiesu prakses atziņas par CISG tiesību normu saturu.⁹⁰

Šāda informācija ir pieejama vairākās datubāzēs, kuras ir pieejamas galvenokārt ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (turpmāk - "UNCITRAL") pūliņu rezultātā. Ir izveidota vienota informācijas sistēma "CLOUT" (saīsinājums no angļu val. "Case-Law On UNCITRAL Texts"), kas ir publiski pieejama UNCITRAL interneta mājaslapā.⁹¹ Šajā sistēmā ir pieejami spriedumu tulkojumi un izvilkumi.⁹² Šajā aspektā CISG sistēma ir visai līdzīga tai, kas pastāv Lugāno konvencijas ietvaros.

Tāpat publiski ir pieejamas arī vairākas citas nozīmīgas nolēmumu datubāzes, kurās smelties atziņas par Konvencijas noteikumu piemērošanu citviet pasaulē. Datubāzēs tiesu un šķīrējtiesu nolēmumi parasti tiek klasificēti pēc piemērotā Konvencijas panta, tādējādi būtiski atvieglojot nepieciešamo atziņu meklēšanu. Līdz ar to ikviens tiesību piemērotājs var iepazīties ar ārvalstu tiesu un šķīrējtiesu pieredzi Konvencijas piemērošanā. Protams,

---

⁸⁸ Umbraško E.. Konvencijas "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" noteikumu tulkojums. Jurista Vārds, 22.12.2009., Nr. 51/52 (594/595).

⁸⁹ Ferrari F. Tribunale di Vigevano: Specific Aspects of the CISG. Uniformly Dealt With. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari6.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

⁹⁰ Umbraško E.. Konvencijas "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" noteikumu tulkojums. Jurista Vārds, 22.12.2009., Nr. 51/52 (594/595); Ferrari F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. Georgia Journal of International and Comparative Law. Vol..24, 1995, p.189.

⁹¹ Umbraško E.. Konvencijas "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" noteikumu tulkojums. Jurista Vārds, 22.12.2009., Nr. 51/52 (594/595).

⁹² Ferrari F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. Georgia Journal of International and Comparative Law. Vol..24, 1995, p.191.

datubāzēs publicētie nolēmumi jāvērtē kritiski, jo arī tajos Konvencijas normas var būt kļūdaini iztulkotas. Tajā pašā laikā arī šis jautājums tiek risināts - UNCITRAL par katru Konvencijas pantu veido tiesu prakses apkopojumus, kuros citētie spriedumi tiek rūpīgi atlasīti.⁹³

Vairāki spriedumi no dažādu pasaules valstu tiesu judikatūras, kuros tiesas tieši citē citu valstu tiesu CISG normu interpretācijas un kuros citu valstu tiesu judikatūra tiek atzīta kā tiesību avots, kalpo kā apstiprinājums tam, ka privātas datubāzes var kalpot kā ļoti efektīvs līdzeklis tiesību normu piemērošanas procesā. Papildus tam, vairāki tiesneši jo īpaši izceļ publiski internetā pieejamo datu bāžu lietderību savu spriedumu motīvu daļās. Piemēram, kāda Itālijas tiesa pieņēma spriedumu lietā, pamatojoties uz vairākiem citiem līdzīgiem spriedumiem citu valstu tiesās. Šajā spriedumā Itālijas tiesa atsaucās uz internetā pieejamajās datu bāzēm un norādīja, ka, lai gan citu valstu tiesu judikatūra nav juridiski saistoša, tomēr tā ir jāņem vērā, lai veicinātu vienveidību CISG normu piemērošanā kā to norāda konvencijas 7.panta 1.daļa.⁹⁴

Apkopojot, Lugano konvencijas un CISG izveidotās sistēmas, kuras cenšas nodrošināt vienveidīgu starptautisko konvenciju normu piemērošanu dalībvalstīs, var tikt izmantotas kā noderīgs avots iespējamu uzlabojumu ES prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanas pilnveidošanai. Protams, prejudiciālie nolēmumi ir krietni attīstītāks mehānisms tiesību normu piemērošanas vienveidības nodrošināšanai un vienkārša dažādu dalībvalstu tiesu spriedumu apkopšana nevar aizstāt prejudiciālos nolēmumus – jo īpaši ievērojot ES tiesību specifisko raksturu (tiešās iedarbības un pārākuma principiem) un to mijiedarbību ar dalībvalstu tiesībām. Un pat starptautisko tiesību kontekstā ir atzīts, ka šāda spriedumu apkopšana nevar pilnībā novērst nevienādas normu piemērošanas risku.⁹⁵

---

⁹³ Umbraško E.. Konvencijas "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" noteikumu tulkojums. Jurista Vārds, 22.12.2009., Nr. 51/52 (594/595)

⁹⁴ Sk. Itālijas tiesas Tribunale di Rimini spriedumu lietā Al Palazzo S.r.l. vs Bernardaud s.a. – citēts no UNCITRAL datu bāzes (pieejams: www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2376&dsmid=13356&x=1 [aplūkots 2012.gada 22.maijā]).

⁹⁵ Pat vispārējo tiesību sistēmas valstīs ir neskaidrības un akadēmiskā diskusija par to, cik lielā mērā ārvalstu tiesu spriedumiem piemīt juridiski saistoša iedarbība (sk., piemēram, Cook S. The Need for Uniform

Tomēr sistemātiska un iespēju robežās visaptveroša dalībvalstu tiesu nolēmumu apkopošana ar ES tiesībām saistītos jautājumos neapšaubāmi būtu lielisks papildinājums prejudiciālajiem nolēmumiem cīņā par vienveidīgu ES tiesību piemērošanu dalībvalstu tiesās. Šāda publiski pieejama datu bāze būtu īpaši noderīga salīdzinošiem pētījumiem un par dalībvalstu tiesu prasmēm un labo gribu korekti piemērot ES tiesības kopumā un arī ES Tiesas spriedumus konkrēti. Līdz šim šādu pētījumu faktiski nav. Turklāt arī tīri praktiski ES Tiesas reģistrs varētu spriedumu apkopošanas un tulkošanas pienākumus veikt, ievērojot, ka ES Tiesas reģistram jau šādas funkcijas ir jāveic Lugano konvencijas ietvaros.

1.4.3. Vienveidīga tiesību piemērošana atsevišķas valsts tiesību sistēmā

Vēl viens tiesiskais konteksts, kurā cīņa par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu ir būtiska un kuru arī var izmantot kā salīdzinājumu ar prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās, ir valstu nacionālajās tiesības. Šeit gan jāatzīst, ka tiesību normu vienveidīga piemērošana netiek tik bieži izdalīta kā īpaša problēma un visai bieži tiek pieņemta kā pati par sevi saprotama. Galvenā atšķirība no cīņas par vienveidīgumu normu piemērošanā starptautiskajās tiesībās ir apelācijas mehānisma esamība faktiski visu valstu tiesībās. Pusēm ir iespējas pārsūdzēt spriedumu augstākām instancēm līdz lieta sasniedz vienotu augstāko tiesu institūciju valstī, kas veic galīgo tiesību normu iztulkošanu strīdīgās lietās. Judikatūra ir izkārtota hierarhiski, un zemākās tiesas seko līdz un ievēro augstāku instanču sniegto normu interpretāciju. Turklāt papildus tam arī juridiskā izglītība ir lielā mērā vienota un „pastāv socioloģisku un ideoloģisku faktoru konglomerāts, kas veicina kopīgu prāta nostādņu izveidi”.⁹⁶ Tomēr arī atsevišķu valstu tiesību sistēmās var atrast vairākus interesantus mehānismus, kas stimulē vienveidīgu tiesību normu piemērošanu un kas var būt noderīgi, meklējot iespējamus uzlabojumus prejudiciālo nolēmumu mehānismā.

Interpretation of the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. University of Pittsburgh Law Review. Vol.50, 1988, pp.218-220.).

⁹⁶ Dyrberg, P. What should the Court of Justice be doing. European Law Review. Vol.26, 2001, p.295.

Lai gan apelācijas sistēma ir spēcīgāks rīks tiesību normu piemērošanas vienveidīguma nodrošināšanā, tomēr arī tā nav ideāla. Jo īpaši apelācijas sistēma ir interesanta federālās valstīs. Tiesu varai federālās valstīs ir jāsaskaras ar līdzīgu situāciju, kāda pastāv ES, kad vienlaikus darbojas divas tiesu sistēmas (federālu valstu gadījumā federācijas un zemju tiesas, ES gadījumā – ES un dalībvalstu tiesas).

Piemēram, ASV štatu tiesas var izšķirt lietas, pamatojoties gan uz štatu tiesībām, gan federālajām tiesībām. Taču tiklīdz lietā ir iesaistītas federatīvās tiesības, parādās iespēja arī atsevišķos gadījumos iesniegt apelāciju federālajā Augstākajā tiesā.⁹⁷ Veiksmīgi attīstītā *stare decisis* doktrīna un šīs tiesas spriedumu vispārāsaistošais raksturs šķietami nodrošina tiesību normu vienveidīgu piemērošanu visā ASV.

Tomēr atsevišķi tiesību zinātnieki no ASV norāda uz to, ka arī šai sistēmai ir savi mīnusi. Vēsturiski 18. un 19. gadsimtā štatu tiesas bija ļoti naidīgi noskaņotas vispār atzīt ASV federālās Augstākās tiesas tiesības atcelt viņu spriedumus. Vēlāk, 20. gadsimtā šie strīdi turpinājās, vienīgi mainot strīdus objektu uz to, cik tālu un kurās jomās federālā Augstākā tiesa savos spriedumos var iet. Gala rezultātā, kad lieta no federālās Augstākās tiesas atgriežas pie štata tiesām, tās tomēr var vienoto federālās tiesas normu interpretāciju galu galā modificēt, tādējādi radot situāciju, ka dažādos štatos vienas un tās pašas federācijas tiesību normas tiek piemērotas atšķirīgi. Šādas rezervētas štatu tiesu un federālās Augstākās tiesas attiecības savukārt noved pie tā, ka lietās, kurās ir iesaistītas federālās tiesības, puses cenšas uzreiz vērsties pie federācijas tiesām un izvairās no štatu tiesām, jo baidās, ka federācijas tiesību īstenošana caur štatu tiesām nebūs pietiekoši efektīva.⁹⁸ Tādējādi ASV tiesu sistēmas piemērs atklāj, ka, lai gan apelācijas sistēma ir lielisks rīks vienveidīgas tiesību piemērošanas nodrošināšanai, tomēr arī šeit papildus pasākumi šajā aspektā nav lieki.

---

⁹⁷ United States Code, 1257(a) pants. ASV likums. Pieejams: case-law.lp.findlaw.com/scripts/ts_search.pl?title=28&sec=1257 [aplūkots 2012. gada 22. maijā].

⁹⁸ Cohen, C. The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in Comparative Judicial Federalisms. *The American Journal of Comparative Law*. Vol. 44, N.3, pp.450-453.

Attiecībā uz iespējām pārņemt kaut ko no ASV sistēmas Eiropas Savienībā, vairāki tiesību zinātnieki ir norādījuši uz iespēju ieviest apelācijas iespējas no dalībvalstu augstākajām tiesām uz Eiropas Savienības Tiesu. Šāds jaunievedums principā atrisinātu turpmāk darbā sīkāk analizēto problēmu, ka dalībvalstu augstākās tiesas dažkārt izvairās no pienākuma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma situācijā, kad šāda vērsšanās ir obligāta. Tomēr, pat ja šāda ideja principā tiktu pieņemta, apelācijas iespējas tik un tā nāktos strikti ierobežot, lai izvairītos no apelāciju lavīnas, kas paralizētu ES Tiesas darbu. Savukārt tas radītu situāciju, ka tik un tā dalībvalstu tiesas varētu mēģināt izvairīties no lietas nonākšanas ES līmenī. Tāpat, apsverot iespēju Eiropas Savienībā ieviest apelācijas mehānismu no dalībvalstu tiesām un ES Tiesu, jāatceras arī iepriekš aprakstītais naidīgums starp ASV štatu tiesām un federālo tiesu. Ja šobrīd prejudiciālo nolēmumu sistēma respektē dalībvalstu tiesu neatkarību no ES Tiesas un tādējādi veicina ES Tiesas un dalībvalstu tiesu savstarpējo uzticēšanos, tad apelācijas sistēmas ieviešana varētu krasī pasliktināt attiecības starp ES Tiesu un dalībvalstu tiesām.

Vēl viens interesants tiesību instruments, kas darbojas ASV kā papildus mehānisms vienvērtīgai tiesību normu piemērošanai, ir sertifikācijas procedūra (ang. - *certification procedure*). Šī instrumenta, pirmoreiz pielietota jau 19.gadsimta vidū, būtība ir līdzīga prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās – viena tiesa var prasīt citai lietā piemērojamo tiesību normu interpretāciju, otra tiesa savukārt šo interpretāciju tad attiecīgi sniedz. Taču būtiskākā atšķirība no prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās ir „virziens”, kurā tiek prasīta interpretācija. Ja prejudiciālo nolēmumu gadījumā ir pieļaujams tikai viens virziens – no perifērijas, dalībvalstu tiesām un centru, ES Tiesu, tad ASV sertifikācijas procedūras gadījumā ir iespējami veseli trīs iespējamie jautājuma uzdošanas „virzieni”. Pirmais – zemākās instances tiesas uzdod jautājumu augstākas instances tiesai, taču tās pašas sistēmas ietvaros (tā sauktas intra-sistēmiskā sertifikācija). Tas nozīmē, ka jautājumu uzdod vai nu zemāka štata tiesa augstākai štata tiesai, vai arī zemāka federālā tiesa augstākai federālai tiesai. Otrais un trešais „virziens” tiek saukts par inter-sistēmisko sertifikāciju. Otrajā gadījumā federālās tiesas uzdod jautājumu augstākajām štatu tiesām (šis ir nepieciešams tādēļ, ka, saskaroties ar jautājumiem, kas neietilpst federālo tiesību jomā, federālajām tiesām ir pienākums ņemt vērā štatu tiesības). Trešais gadījums ir tad, kad viena štata tiesa uzdod

jautājumu cita štata tiesai. Tiesa, visos gadījumos jautājumu uzdošana un atbildēšana uz tiem ir pilnībā balstīta uz brīvprātību un nav obligāta.⁹⁹

Domājot par iespējamajiem uzlabojumiem attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu tiesisko regulējumu ES, nez vai ASV sertifikācijas procedūra ir labākais iedvesmas avots. Drīzāk otrādi – vairāki ASV tiesību zinātnieki ir aplūkojuši ES tiesību prejudiciālos nolēmumus un norādījuši, ka uz „kooperācija hierarhijas vietā” balstīta sistēma ir virziens, kurā būtu jāattīsta ASV tiesu savstarpējās attiecības.¹⁰⁰

Vēl viens tiesību instruments, kas tiek pielietots daudzās valstīs un kas ļoti atgādina ES tiesību prejudiciālos nolēmumus, ir vispārējās jurisdikcijas tiesu iespējas vērsties pie attiecīgās valsts konstitucionālās tiesas jautājumos par tiesību aktu spēkā esamību. Šādas procedūras pamatmērķis ir skaidrs – tā kā lielākajai daļai valstu vispārējās jurisdikcijas tiesām nav tiesību atzīt normatīvos aktus par spēkā neesošiem, tad ir jāparedz rīcības modelis situācijā, kad vispārējās jurisdikcijas tiesa piemēro tiesību normu, kura varētu būt pretrunā citai normai ar augstāku juridisko spēku.

Mēģinot salīdzinot šo sadarbību ar ES tiesību prejudiciālajiem nolēmumiem, var konstatēt lielu dažādību veidā, kā ir izveidotas attiecības starp vispārējās jurisdikcijas tiesām un konstitucionālajām tiesām, un no šīs lielās dažādības atsevišķas idejas arī ir apsvēršanas vērtas attiecībā uz pārņemšanu ES prejudiciālo nolēmumu regulējumā.

Attiecībā uz subjektiem, kas var vērsties pie konstitucionālās tiesās - dažās valstīs jebkura tiesa var vērsties pie konstitucionālās tiesas, citās vienīgi augstākās instances tiesām ir šādas tiesības. Dažās valstīs vēršanās pie konstitucionālās tiesas prasa „mediāciju” no augstākās tiesas puses (piemēram, Ukrainā un Moldovā), kas nozīmē, ka, ja rodas jautājums

---

⁹⁹ Uniform Certification of Questions of Law Act. ASV likums. Pieejams: www.law.upenn.edu/library/ulc/fnact99/1990s/ucqla95.htm [aplūkots 2012.gada 22.maijā]. Sk. arī Cohen, C. The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in Comparative Judicial Federalisms. *The American Journal of Comparative Law*. Vol. 44, N.3, pp.450-453; Corr J.B., Robbins I.P. Interjurisdictional Certification and Choice of Law. *Vanderbilt Law Review*. Vol. 41, 1988, p.419.

¹⁰⁰ Cohen, C. The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in Comparative Judicial Federalisms. *The American Journal of Comparative Law*. Vol. 44, N.3, p.460.

par normas konstitucionalitāti kādā no zemāko instanču tiesām, tad šī tiesa var apturēt lietas izskatīšanu un nodot jautājumu par konstitucionalitāti augstākās instances tiesai, kas to savukārt nodod tālāk konstitucionālajai tiesai.¹⁰¹ Vēršanās obligātums arī variē no strikta pienākumu vērsties pie konstitucionālās tiesas tiklīdz ir radušās kaut mazākās šaubas par tiesību normas atbilstību augstākai normai (piemēram, Beļģija, Austrija, Rumānija) līdz regulējumam, kas liek vērsties tikai tad, ja tiesa ir pārliecināta par attiecīgās normas prettiesiskumu (piemēram, Itālija, Kipra, Slovēnija) vai tikai tad, kad nav iespējams attiecīgo normu interpretēt atbilstoši konstitūcijai (piemēram, Vācija, Čehija).¹⁰² Attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu iespējamajiem pilnveidojumiem lietderīga varētu būt sistēmas izveide, kurā vēršanās pie ES Tiesām būtu obligāta arī visām zemāko instanču tiesām, tikko tām rodas kaut mazākās šaubas par ES tiesību normas tiesiskumu. Tā kā indivīdu pieeja ES Tiesām gadījumos, kad tie vēlas apstrīdēt ne sev tieši adresētus tiesību aktus, ir visai ierobežota¹⁰³ un prejudiciālie nolēmumi ir viens no veidiem, kā indivīdi var mēģināt cīnīties par savām tiesībām, ja tās aizskar ne šim indivīdam adresēts iespējami prettiesisks ES akts,¹⁰⁴ tad biežāka vēršanās ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu šādos gadījumos no dalībvalstu zemāko instanču tiesām būtu atbalstāma.

---

¹⁰¹ Relations between Constitutional Courts and other national courts, including interference in this area of action of the European courts. General Report. Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 14-16 May, 2002, p.17. Pieejams: www.confcoconsteu.org [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

¹⁰² Relations between Constitutional Courts and other national courts, including interference in this area of action of the European courts. General Report. Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 14-16 May, 2002, p.17. Pieejams: www.confcoconsteu.org [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

¹⁰³ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 25/62 Plaumann v Commission, ECR, 1963, p.95. Par jaunākajām attīstības tendencēm šajā kontekstā sk. 126. Stratieva N. Locus standi for private Applicants under Article 230 EC....And Justice for All? Maastricht Faculty of Law, 2008. Pieejams: <http://www.montesquieu-instituut.nl/9353202/d/onderzoekspapers/2009/stratieva.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]; Koch C. Locus Standi Of Private Applicants Under The Eu Constitution: Preserving Gaps In The Protection Of Individuals' Right To An Effective Remedy. European Law Review, Vol. 30, 2005, pp.511-527.

¹⁰⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-50/00 Unión de Pequeños Agricultores v. Council, ECR, 2002, p. I-06677.

Interesanta ir dažu valstu pieredze attiecībā uz jautājumu uzdevušās tiesas statusu lietas izskatīšanā konstitucionālajā tiesā – ir valstis, kurās vispārējās jurisdikcijas tiesa tiek uzaicināta piedalīties procesā kā lietas dalībnieks. Vispārējās jurisdikcijas tiesas statuss konstitucionālās tiesvedības gaitā atšķiras. Piemēram, Austrijā vispārējās jurisdikcijas tiesa var izteikt argumentus, kāpēc tā uzskata, ka attiecīgā norma ir pretrunā konstitūcijai.¹⁰⁵ Savkārt Vācijā konstitucionālajai tiesai ir tiesības pieaicināt federālās tiesas un uzdot tām jautājumus procesa gaitā.¹⁰⁶ Šādas idejas pārņemšana ES tiesībās attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu sniegšanu ES Tiesā arī varētu būt lietderīga. Visai bieži ES Tiesa pārformulē dalībvalstu tiesu uzdotos jautājumus un no spriedumiem var redzēt, ka ES Tiesai dažkārt nav īsti skaidrs, kādas tieši vadlīnijas dalībvalsts tiesa vēlas sagaidīt.¹⁰⁷ Dalībvalsts tiesas pieaicināšana procesa gaitā varētu palīdzēt uzlabot sniegto prejudiciālo nolēmumu kvalitāti šādās lietās.

Jautājumi par iespējamām pārkāpumiem attiecībā uz dalībvalstu tiesu pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma un iespējamie kontroles mehānismi ir aktuāli arī vispārējās jurisdikcijas tiesu un konstitucionālo tiesu sadarbības kontekstā. Tomēr vispārējās jurisdikcijas tiesu un konstitucionālo tiesu attiecībās šie jautājumi nespēlē tik lielu lomu vismaz divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, vērtēšanās pie konstitucionālās tiesas nav obligāta visās valstīs un tikai attiecībā uz atsevišķām situācijām. Otrkārt, būtiska atšķirība starp prejudiciālajiem nolēmumiem un vērtēšanos pie konstitucionālās tiesas ir tā, ka vērtēšanās pie konstitucionālās ir iespējama galvenokārt tikai saistībā ar normas spēkā esamības izvērtējumu, nevis saistībā ar šīs normas iztulkošanu. Tādēļ iespējami pārkāpumi no vispārējās jurisdikcijas tiesu puses nav pārāk bieža parādība – nopriest, ka norma ir pretrunā citai normai ar augstāku juridisko spēku un vienlaikus nevērsties pie

---

¹⁰⁵ Relations between Constitutional Courts and other national courts, including interference in this area of action of the European courts. General Report. Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 14-16 May, 2002, p.25. Pieejams: www.confcoconsteu.org [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

¹⁰⁶ Relations between Constitutional Courts and other national courts, including interference in this area of action of the European courts. General Report. Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 14-16 May, 2002, p.26. Pieejams: www.confcoconsteu.org [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

¹⁰⁷ Par šo sk sīkāk, piemēram, Broberg M., Fenger N. Preliminary References to the European Court of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2010, pp.140-158.

konstitucionālās tiesas, ja šādos gadījumos attiecīgās valsts tiesības paredz obligātu pienākumu vērsties, nav īpaši ticama notikumu gaita. Komplicētāka situācija šajos jautājumos varētu būt vienīgi tajās valstīs, kur pienākums vērsties pie konstitucionālās tiesas ir visstriktāk formulētais – t.i., ietverot arī situācijas, kurās vērsšanās pie konstitucionālās tiesas ir obligāta pat tad, ja par normu antikonstitucionalitāti vispārējās jurisdikcijas tiesām ir tikai bažas. Šeit viegli var iztēloties situāciju, ka kāda vispārējās jurisdikcijas tiesa izskata lietu, kurā piemērojamo normu konstitucionalitāte ir šaubīga, taču vērsšanās pie konstitucionālās tiesas tomēr nenotiek. Taču praksē droši vien šādi gadījumi ir reti, jo pat apjomīgos salīdzinošos pētījumos par dažādu konstitucionālo tiesu jurisdikciju šī problēmas un iespējamie veidi, kā ar tām cīnīties, nav analizētas.

Vairāku valstu tiesību sistēmās ir sastopami vēl daži citi tiesību instrumenti, kas satur vai nu procesuālu, vai funkcionālu līdzību ar prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās. Francijā ir speciāla tiesu institūcija, kas sastāv no dažādu tiesību nozaru pēdējo instanču tiesu tiesnešiem un pie kuras vispārējās jurisdikcijas tiesas var vērsties, lai izšķirtu kolīzijas divu dažādu tiesību nozaru normu starpā.¹⁰⁸ Vācijā piecu tiesību nozaru pēdējās instances tiesas veido vienotu senātu, kas izskata lietas, kurās pēdējās instances tiesa apsver domu atkāpties no līdzšinējās judikatūras.¹⁰⁹ Prejudiciālo nolēmumu pilnveidošanas kontekstā šī pieredze šobrīd vēl nav īpaši noderīga, taču tāda tā varētu kļūt nākontē, ja prejudiciālos nolēmumus sniegtu ne tikai viena, bet vairākas atsevišķas tiesu institūcijas ES līmenī katra savā nozarē.

Visbeidzot, dažu sociālistisko valstu pieredze vienveidīgas tiesību normu piemērošanas jomā arī ir pieminēšanas vērts. PSRS, tāpat kā faktiski visās sociālistiskās valstīs, judikatūra netika atzīta par tiesību avotu. Pastāvēja prezumpcija, ka tiesa ir saistīta

---

¹⁰⁸ General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.11-12. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

¹⁰⁹ General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.11-12. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

tikai un vienīgi ar likumiem un ka citu tiesu spriedumi nekādā veidā nevar tikt izmantota spriedumā, pat tā motīvu daļā. Taču judikatūras kā tiesību avota atcelšana vēl automātiski neatcēla jautājumu par to, kā nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu. Risinājums tika atrasts, izveidojot speciālu institūciju – Augstākās tiesas Plēnumu. Darbojoties faktiski kā tiesnešu kongress, šī institūcija apkopoja būtiskākos strīdīgos gadījumus izskatītajās lietās un izdeva normatīva rakstura dokumentus, kuros šie strīdīgie jautājumi tika izskaidroti. Latvijā šāda institūcija darbojās līdz pat 2002.gadam, kad tās darbība tika pārtraukta ar Satversmes tiesas spriedumu, kurā Augstākās tiesas Plēnuma pastāvēšana tika atzīta par tiesu varas neatkarības un varas dalīšanas principiem pretrunā esošu.¹¹⁰ Tomēr dažās valstīs šāda procedūra eksistē vēl šobrīd. Piemēram, Ķīnā Augstākā tiesa var noteikt neskaidru tiesību normu saistošu interpretāciju (*sifa jieshi*), kas dažkārt pat iet tiktāl, ka veic leģislatīvo funkciju un aizpilda likuma robus. Šī interpretācija ir saistoša visiem tiesnešiem un no tiesību zinātnieku puses tiek atzīta par likumu šī vārda plašākā nozīmē.¹¹¹

Hipotētiski (piemēram, ja dalībvalstu skaits un/vai dalībvalstu tiesu uzdoto jautājumu skaits pieaugtu tik radikāli, ka prejudiciālo nolēmumu sniegšanai nepieciešamais laiks kļūtu pārāk ilgs) šī pieredze varētu būt lietderīga arī Eiropas Savienībā. Prejudiciālos nolēmumus varētu aizstāt ar sistēmu, kurā dalībvalstu tiesām būtu pienākums paziņot par visiem neskaidrajiem ES tiesību jautājumiem, taču neapstādināt lietas izskatīšanu. Savukārt ES Tiesa neatbildētu uz konkrētiem uzdotajiem jautājumiem, bet tā vietā izdotu vispārīgus, ieteikumtiesību formā ietvertus skaidrojumus. Protams, pat atmetot diskusiju par šādas sistēmas plusiem un mīnusiem, šāda jauninājuma ieviešana praksē ir praktiski nereāla, ievērojot ļoti pakāpenisko un bez radikāliem pavērsieniem ES Tiesas kompetenču un arī visu ES tiesību kopumā attīstību gadu gaitā.

---

¹¹⁰ Satversmes tiesas spriedums lietā 2002-06-01.

¹¹¹ Senger H. Einführung in das chinesische Recht. München: Beck, 1994, s.180-181 (citēts no Neimanis J. Judikatūra un tās saistošais spēks. *Jurista Vārds*.2005, 9 (364)).

1.5. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi

Galvenā tiesību norma, kas regulē prejudiciālos nolēmumus, ir LESD 267. pants. Līdz ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos 2009.gada 1.decembrī līdzšinējais fragmentārais prejudiciālo nolēmumu regulējums dibināšanas līgumos ir atcelts, kā galveno tiesību normu attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem atstājot LESD 267. pantu. Sīkāk prejudiciālie nolēmumi ir skaidroti Padomes izdotajos ES Tiesas statūtos, pašas ES Tiesas izdotajā reglamentā, kā arī ES Tiesas judikatūrā.

Prejudiciālo nolēmumu lūgšana un sniegšana ir sadarbība starp nacionālā līmeņa tiesām un ES Tiesu. Saskaņoties ar nepieciešamību piemērot izskatāmajā lietā ES tiesību normas, dalībvalsts tiesa var (dažos gadījumos tai pat ir pienākums) apturēt tiesvedību un vērsties pie ES Tiesas un lūgt to sniegt attiecīgās normas skaidrojumu, ko sauc par prejudiciālo nolēmumu. Pēc prejudiciālā nolēmuma saņemšanas dalībvalsts tiesa atsāk lietas izskatīšanu un pieņem spriedumu pēc būtības, vadoties no ES Tiesas sniegtā skaidrojuma.

Prejudiciālo nolēmumu galvenā funkcija ir nodrošināt vienveidīgu ES tiesību normu piemērošanu visās ES dalībvalstu tiesās. Kā papildus funkcijas var izdalīt palīdzību dalībvalsts tiesnešiem darbā ar komplicētajām un bieži vien bez specifiskām zināšanām grūti izprotamajām ES tiesībām, kā arī ES tiesību tālākattīstība un indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana.

Lai gan ES Tiesas sniegtie prejudiciālie nolēmumi neapšaubāmi ir galvenais tiesību instruments ES tiesību interpretācijā, tomēr laika gaitā palielinoties ES tiesību apjomam un nozaru specifikai, ES tiesību iztulkošana laika gaitā ir izaugusi ārpus ekskluzīvās ES Tiesas jurisdikcijas. ES tiesības atsevišķās jomās mūsdienās skaidro arī Komisija un pat tādi ārpus formālā ES institūciju loka esoši veidojumi kā Pievienotās Vērtības Nodokļa komiteja. Tādējādi konstanti pieaugošā citu ES tiesību skaidrojumu ietekme ir jāņem vērā gan kā būtisks faktors ES tiesību piemērošanā dalībvalstu tiesās, gan arī kā prejudiciālo nolēmumu iespējamo uzlabojumu meklējumu lauks.

Cīņa par vienveidīgu tiesību piemērošanu ir aktuāla ne tikai ES tiesībās, bet arī jebkurā citā tiesību sistēmā. Tādēļ, pētot gan starptautiskās tiesības, gan atsevišķu valstu tiesību sistēmas, var ieraudzīt vairākus tiesību instrumentus, kuru galvenais mērķis ir identisks prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās – nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu. Šo tiesību instrumentu bagātīgais klāsts un daudzveidība ļauj izdarīt

secinājumu, ka, meklējot iespējamus prejudiciālo nolēmumu tiesiskā regulējuma uzlabojumus, salīdzinošo tiesību pētījumiem var būt būtiska loma.

Dažādu prejudiciāliem nolēmumiem radniecīga rakstura tiesību instrumentu izpēte liecina, ka, jo lielāks ir drauds tiesību vienveidīgai piemērošanai, jo plašāk tiek atzīta dažādu kontroles mehānismu nepieciešamība šajā jomā. Tādēļ starptautisko tiesību kontekstā bažas par vienveidīgu tiesību piemērošanu ir daudz lielākas nekā atsevišķu valstu tiesību sistēmās, un federālās valstīs – lielākas kā unitārās valstīs. Būtisku lomu šo draudu pastāvēšanā spēlē kopīgu tradīciju juridiskajā domāšanā un tiesību kultūrā esamība vai, pretēji, neesamība, kā arī vienotas apelācijas sistēmas esamība vai neesamība. Šīs tendences apstiprina, ka arī ES tiesībās draudi vienveidīgai tiesību piemērošanai ir pietiekoši būtiski.

Nevienā nacionālo tiesību sistēmā prejudiciāliem nolēmumiem līdzīgie tiesību instrumenti nav ne tik detalizēti attīstīti, nedz arī spēlē tik būtisku lomu visas tiesību sistēmas kontekstā kā tas ir ar prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās. Tāpat arī iespējamie draudi prejudiciālo nolēmumu darbībai ir daudz būtiskāki un var īstenoties daudz vieglāk nekā nacionālo tiesību sistēmās.

Sistemātiska un iespēju robežās visaptveroša dalībvalstu tiesu nolēmumu apkopšana ar ES tiesībām saistītos jautājumos neapšaubāmi būtu lielisks papildinājums prejudiciālajiem nolēmumiem cīņā par vienveidīgu ES tiesību piemērošanu dalībvalstu tiesās. Šāda publiski pieejama datu bāze būtu īpaši noderīga salīdzinošiem pētījumiem par dalībvalstu tiesu prasmēm un labo gribu korekti piemērot ES tiesības. Līdz šim šādu pētījumu faktiski nav. Turklāt arī tīri praktiski ES Tiesas reģistrs varētu spēt veikt spriedumu apkopšanas un tulkošanas pienākumus, ievērojot, ka ES Tiesas reģistram jau šādas funkcijas ir jāveic Lugano konvencijas ietvaros.

2. Dalībvalstu tiesu pienākums vērsties pie ES Tiesas un izņēmumi no tā

Pirmais no darbā detalizētāk aplūkotajiem problēmjaudājumiem ir saistīts ar dalībvalstu pēdējās instances tiesu iespējām nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. LESD 267. pants izdala divu veidu dalībvalstu tiesas – pēdējās instances tiesas un pārējās tiesas. Šāds dalījums ir būtisks viena iemesla dēļ, proti, atšķirības starp tiesībām lūgt prejudiciālo nolēmumu un obligātu pienākumu to darīt. Vienīgais gadījums, kad jebkuras instances dalībvalstu tiesai ir obligāts pienākums vērsties pie ES Tiesas, ir tad, ja attiecīgā dalībvalsts tiesa uzskata, ka lietā piemērojamās ES tiesību normas ir prettiesiskas un vēlas, lai ES Tiesa šīs normas atceļ (šis pienākums gan nav minēts tieši LESD tekstā, bet izriet no ES Tiesas sprieduma lietā *Foto-frost*).¹¹² Taču visos citos gadījumos zemāko instanču tiesām iespējas vērsties ar lūgumu ES Tiesai sniegt prejudiciālo nolēmumu ir dalībvalstu tiesu tiesības un dalībvalsts tiesas diskrētajā varā ir izvērtēt, vai prejudiciālā nolēmuma lūgšana sekmētu lietas kvalitatīvāku izskatīšanu vai nē. Citādi ir ar tiesām, kuru lēmumu vairs nevar pārsūdzēt,¹¹³ jo LESD 267. panta trešā daļa nosaka, ka:

Ja šādu jautājumu ierosina par lietu, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad šai dalībvalsts tiesai jāgriežas Tiesā.

Tādējādi, atbilstoši LESD, pēdējās instances tiesām ir pienākums vērsties pie ES Tiesas vienmēr, kad lietā ir iesaistītas ES tiesību normas, neatkarīgi no tā, vai ES Tiesas prejudiciālais nolēmums skartu jautājumu par tiesību normas spēkā esamību vai interpretāciju.

Tomēr vienlaikus, LESD 267. pantu piemērojot praksē, var redzēt, ka pilnīgs un strikts dalībvalstu augstāko tiesu instanču pienākums vērsties pie ES Tiesas pilnīgi jebkurā

---

¹¹² Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas spriedums lietā 314/85 Foto-Frost, ECR, 1987, p.4199.

¹¹³ Pats jēdziens “tiesa, kuras lēmumus nevar pārsūdzēt” arī ir visai neskaidrs – diskusiju par šī jēdzina saturu sk. darba 3.nodaļā par konstitucionālo tiesu un ES Tiesas attiecībām prejudiciālo nolēmumu kontekstā.

gadījumā, kad tikai lietas ietvaros parādās atsauce uz ES tiesību normām, varētu radīt nevajadzīgus sarežģījumus gan ES Tiesai, gan pašām dalībvalstu tiesām. No ES Tiesas skatpunkta lūgumi sniegt prejudiciālos nolēmumus pilnīgi visos gadījumos, kad lieta kaut tikai mazliet ir saistīta ar ES tiesībām, varētu nozīmēt milzīgu ienākošo lūgumu skaitu un ES Tiesas pārslodzi. Savukārt no dalībvalstu tiesu skatpunkta pārmērīgs pienākums lūgt prejudiciālos nolēmumus varētu nozīmēt nevajadzīgu lietas izskatīšanas paildzināšanu gadījumos, kad dalībvalsts augstākās instances tiesa varētu sekmīgi piemērot ES tiesības arī bez ES Tiesas skaidrojuma.

Ar šādām praktiskas dabas problēmām prejudiciālo nolēmumu kontekstā ES Tiesai nācās saskarties jau pašos pirmssākumos. Piemēram, apvienotajās lietās *Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV, Hoechst-Holland NV v Netherlands Inland Revenue Administration* 1963.gadā radās situācija, ka Nīderlandes Augstākā administratīvā tiesa vērsās ar lūgumu pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus vairākās lietās, kuru faktiskie un tiesiskie apstākļi bija identiski ar slaveno *Van Gend en Loos* lietu, kurā spriedumu ES Tiesa bija pieņēmusi pirms diviem mēnešiem. Tādēļ lietas izskatīšanas laikā Komisija ierosināja ES Tiesai, ka tai vajadzētu izbeigt tiesvedību, jo uz Nīderlandes tiesas uzdotajiem jautājumiem jau ir atbildēts *Van Gend en Loos* spriedumā. ES Tiesa šāda nostājai nepiekrita, norādot, ka arī gadījumos, ja ES Tiesa jau kādā iepriekšējā spriedumā ir devusi atbildi uz dalībvalsts tiesas uzdotajam jautājumam identisku jautājumu, tas tomēr neliedz dalībvalsts tiesai vēlreiz vērsties pie ES Tiesas. Taču, kas ir būtiski šī darba kontekstā, vienlaikus ES Tiesa arī pievērsās dalībvalstu augstāko tiesu pienākuma vērsties pie ES Tiesas. Attiecībā uz šo pienākumu, ES Tiesa norādīja, ka,

„lai gan 177.panta (šobrīd LESD 267.pants) trešā daļa bez izņēmumiem liek dalībvalstu tiesām vai tribunāliem, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt, vērsties pie Tiesas ar katru jautājumu par [ES tiesību] interpretāciju, tomēr Tiesas jau iepriekš sniegta skaidrojuma autoritāte var padarīt šādu pienākumu par bezmērķīgu. Šādi īpaši ir gadījumi, kad radies jautājums ir materiāli identisks ar jautājumu, kas jau ir bijis par prejudiciāla nolēmuma objektu līdzīgā lietā”.¹¹⁴

---

¹¹⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 6/64 Costa v. ENEL, ECR, 1964, p.585.

Tādējādi jau tik agrīnā spriedumā skaidri var saskatīt ES Tiesas liberālo nostāju attiecībā uz LESD 267. panta trešajā daļā ietverto dalībvalstu pēdējās instances tiesu pienākumu vērsties pie ES Tiesas – lai arī dibināšanas līguma teksta gramatiskā iztulkošana šķiet strikta un kategoriska, ES Tiesa caur teleoloģisko interpretāciju pieļāva iespējamās atkāpes no normas kategoriskuma.¹¹⁵

Detalās šīs iespējamās atkāpes no pienākuma vēsties pie ES Tiesas tika noformulētas lietā *CILFIT*. Šajā lietā Itālijas Augstākā tiesa bija vērsusies pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par pašiem prejudiciālajiem nolēmumiem. Proti, Itālijas tiesa saskarās ar situāciju, kad prasītājs lietā atsaucās uz regulu Nr. 827/68 par tirgus kopīgo organizāciju dažiem produktiem, kas uzskaitīti Līguma II pielikumā un apgalvoja, ka attiecīgā regula attiecas arī uz vilnu. Savukārt atbildētājs, Itālijas Veselības aizsardzības ministrija šo argumentu noraidīja, norādot, ka vilna nav iekļauta minētajā Līguma pielikumā. Vēl vairāk, Veselības aizsardzības ministrija no šiem apstākļiem secināja, ka atbilde uz jautājumu par to, kā ir jāinterpretē attiecīgā regula, ir tik acīmredzama, ka nav iespējams šo interpretāciju apšaubīt un nav vajadzības vērsties ES Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Turpretim ieinteresētie uzņēmumi uzskatīja, ka, tā kā jautājums par regulas interpretāciju ir ierosināts Itālijas Augstākajā tiesā, kuras lēmumus saskaņā ar Itālijas tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad šī tiesa atbilstoši LESD 267. (bij.234, lietas izskatīšanas laikā - 177.) panta trešajai daļai nevar atteikties no pienākuma vērsties ES Tiesā.

Lai noskaidrotu situāciju, Itālijas tiesa vērsās pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par jautājumu:

“Ņemot vērā, ka Līguma 177. (šobrīd LESD 267.) panta trešajā daļā ir noteikts, ka gadījumos, kad kādu no šā paša panta pirmajā daļā minētajiem jautājumiem ierosina par lietu, ko izskata valsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, šai valsts tiesai jāvēršas Tiesā – vai tas nozīmē pienākumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas valsts tiesai vispār neļauj izvērtēt ierosinātā

---

¹¹⁵ Par šo vispārīgi sk. Llorens A. The European Court of Justice, more than a teleological court. Book: The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Vol.2 (ed. Dashwood A., Ward. A.). Cambridge: Hart Publishing, 2000, pp.373-398.

jautājuma pamatotību, vai tomēr šis pienākums pastāv tikai tad – un, ja pastāv, tad kādā mērā – ja attiecībā uz interpretāciju ir pamatotas šaubas?”¹¹⁶

Atbildot uz Itālijas tiesas uzdoto jautājumu, ES Tiesa savā prejudiciālajā nolēmumā izdalīja trīs gadījumus, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Šie gadījumi ir:

- ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam;
- ja attiecīgā ES tiesību norma jau ir tikusi interpretēta kādā no iepriekšējiem ES Tiesas spriedumiem;
- ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām.¹¹⁷

Tā kā *CILFIT* spriedumā norādītie izņēmumi joprojām arī mūsdienās ir uzskatāmi par aktuālām un ES Tiesas atbalstītām vadlīnijām gadījumiem, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, tad šīs nodaļas struktūra lielā mērā izriet no *CILFIT* spriedumā piedāvātā izņēmumu uzskaitījuma. Nodaļas ietvaros vispirms tiks aplūkoti katrs no *CILFIT* lietā noteiktajiem izņēmumiem, analizējot gan teorētiskus argumentus, gan praktiskus piemērus tam, cik lielā mērā *CILFIT* lietā izstrādātie kritēriji ir darboties spējīgi mūsdienās. Īpaša uzmanība tiks pievērsta tam, cik bieži un cik pamatoti var runāt par dalībvalstu pēdējās instances tiesu prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, kā attaisnojumu nepamatoti minot *CILFIT* lietā noteiktos izņēmumus.

Katrs no *CILFIT* lietā minētajiem izņēmumiem tiks detalizēti aplūkots atsevišķi. Tomēr, pirms uzsākt šo detalizēto atsevišķu izņēmumu analīzi, ir jāatzīmē, ka visu trīs *CILFIT* lietā minēto izņēmumu sadalīšana ir vairāk teorētiskas dabas. Visi trīs *CILFIT* lietas izņēmumi ir ļoti cieši saistīti savā starpā un praksē tie veido vienotu vadlīniju sistēmu dalībvalstu pēdējo instanču tiesām. Arī pašā *CILFIT* spriedumā ES Tiesa neizdalīja izņēmumus skaidra uzskaitījuma formā, bet gan pielietoja vispārīgu izņēmumu aprakstu,

---

¹¹⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 283/81 CILFIT / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p.3415.

¹¹⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 283/81 CILFIT / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p.3415.

norādot uz to savstarpējo saistību.¹¹⁸ Tāpat dalībvalstu pēdējās instances tiesu judikatūras analīze apliecina, ka ļoti bieži pēdējās instances tiesas, nevēršoties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, nenorāda uz kādu konkrētu *CILFIT* lietas izņēmumu. Tādēļ *CILFIT* lietā definēto trīs izņēmumu aplūkošana atsevišķi tiek pielietota galvenokārt veiksmīgākai un uzskatāmākai pētījuma strukturēšanai un piemēri, kas tiks minēti pie viena no izņēmumiem, bieži varētu tikt minēti arī citu *CILFIT* lietā noteikto izņēmumu kontekstā.

Pēc *CILFIT* lietas izņēmumiem nodaļa aplūkos vēl citus iespējamus veidus, kā dalībvalstu pēdējās instances tiesas rīcība varētu apdraudēt prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanas efektivitāti. Nodaļas beigās atsevišķa uzmanība tiks pievērsta iemesliem, kas mudina dalībvalstu pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas gadījumos, kad to tomēr vajadzētu darīt, kā arī faktoriem, no kuriem varētu secināt, ka dalībvalstu pēdējās instances tiesai būtu bijis jāvēršas pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu.

2.1. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam

Pirmais no *CILFIT* lietā minētajiem izņēmumiem, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, ir, ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam. Šis *CILFIT* lietas izņēmums vēlreiz uzsver to, ka vērsšanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma ir tikai dalībvalstu tiesu, nevis lietā iesaistīto pušu tiesība. Pieņemot pretējo, ja šāds izņēmums nepastāvētu kā leģitīms attaisnojums dalībvalsts tiesai nevērsties pie ES Tiesas, tad tiktu radīta situācija, ka faktiski lēmumu par prejudiciālā nolēmuma lūgšanu pieņemtu lietā iesaistītās puses – ja viena no pusēm tiesvedības laikā atsauktos uz jebkuras ES tiesību normas neskaidrību, tas uzreiz liktu dalībvalsts pēdējās instances tiesai vērsties pie ES Tiesas. Skaidrs, ka šāda situācija būtu gan krasā pretrunā ar prejudiciālo nolēmumu kā sadarbības starp dalībvalstu tiesām un ES Tiesām garu, gan radītu nevajadzīgu darbu dalībvalsts tiesām un ES Tiesām, gan arī

---

¹¹⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT* / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p.3415.

apdraudētu ES Tiesas efektīvu darbību ar milzīgu ienākošo lietu pieplūdumu. Tādēļ ir tikai loģiski, ka šāds izņēmums no dalībvalsts pienākuma vērsties pie ES Tiesas pastāv, un tas nav zaudējis savu aktualitāti laika gaitā.

Arī ES dalībvalstu tiesu judikatūra nerada īpašas bažas par biežu dalībvalstu tiesu nevēršanos pie ES Tiesas, nepamatoti atsaucoties uz ES tiesību normu nesvarīgumu lietas iznākumam. Aplūkojot Komisijas ikgadējos ziņojumus par ES tiesību piemērošanu dalībvalstīs, piemēri par nekorektu šī *CILFIT* lietas izņēmuma piemērošanu ir ļoti reti. Vienu no šādiem retajiem piemēriem var atrast Nīderlandes tiesu judikatūrā. Lietā Nīderlandes augstākā tiesu instance izvērtēja jautājumu par iespējām piemērot nacionālos tiesību aktus, ja par tiem nav savlaicīgi paziņots Komisijai. Konkrēti šajā lietā strīds bija par alkohola daudzuma asinīs pārbaudes rīkiem, kurus Nīderlandes ceļu policija izmantoja, pārbaudot autovadītājus. Viens no autovadītājiem, kas tika sodīts par braukšanu dzērumā, apstrīdēja šo sodu, pamatojoties uz faktu, ka viņa dzēruma pakāpe tika noteikta ar mērinstrumentiem, kurus varētu uzskatīt par „tehniskiem rīkiem” direktīvas 83/189¹¹⁹ izpratnē un par kuru izmantošanu Nīderlandei tad būtu bijis jāpaziņo Komisijai. Savukārt Nīderlandes augstākās instances tiesa pieņēma spriedumu lietā, ne tikai nevēršoties pie ES Tiesas, bet pat noliedzot ES tiesību ietekmi uz spriedumu. Kā arguments tika minēts tas, ka spriedums lietā būtu bijis tāds pats neatkarīgi no tā, vai vadītājs būtu atteicies no alkohola pārbaudes, vai arī viņš to būtu veicis un viņa asinīs būtu konstatēts atļautā alkohola daudzuma pārsniegšana (no lietas atreferējuma Komisijas ikgadējā ziņojumā par ES tiesību ievērošanu dalībvalstīs šis samērā dīvainais Nīderlandes tiesas arguments sīkāk nav paskaidrots).¹²⁰ Tādējādi Nīderlandes tiesa uzskatīja, ka ES tiesības nav svarīgas lietas iznākumam, lai gan, izskatot lietas faktus, var pamanīt tiesas pienākumu izvērtēt to, vai iespējamais Nīderlandes ES tiesību pārkāpums, nesniedzot Komisijai paziņojumu situācijā, kad direktīva paredz šādu paziņošanas pienākumu, neietekmē pret indivīdu vērstu procesuālo darbību tiesiskumu.

---

¹¹⁹ Direktīva 83/189, OJ, 1983, L 109, p.8.

¹²⁰ 15th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, 1998, OJ, C 250, pp.196-197.

Augšminētajā lietā ES tiesību nozīme ir samērā viegli saskatāma. To apstiprina arī fakts, ka pirms šī Nīderlandes augstākās instances tiesas sprieduma ES Tiesa savā judikatūrā bija īpaši uzsvērusi dalībvalstu pienākumu aizsargāt indivīdu tiesības, kas izriet no tās pašas direktīvas 83/189 un tajā ietvertā paziņošanas pienākuma. Konkrēti, lietā *CIA Security International* ES Tiesa interpretēja šo direktīvu tādējādi, ka paziņošanas pienākuma, kas izriet no direktīvas 8. un 9.panta, pārkāpums padara dalībvalsts tehniskos noteikumus par nepiemērojamiem un, pamatojoties uz šādiem noteikumiem, procesuālās darbības pret indivīdiem nav pieļaujamas. ES Tiesa arī īpaši uzsvēra, ka šiem direktīvas pantiem piemīt tiešā iedarbība un ka indivīdi var atsaukties uz tiem dalībvalsts tiesā, kuras pienākums ir nepiemērot nacionālo tehnisko regulējumu, kas nav atbilstoši paziņots Komisijai.¹²¹

Vēl interesantāku situāciju padara fakts, ka laikā, kad Nīderlandes tiesa noliedza jebkādu ES tiesību nozīmi lietas iznākumā, bija ne tikai spēkā esoša ES Tiesas judikatūra par direktīvas 83/189 interpretāciju, bet arī citas Nīderlandes tiesas iesniegts lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu tieši par tādu pašu jautājumu. Šī lūguma rezultātā ES Tiesa sniedza prejudiciālo nolēmumu *Lemmens* lietā, kur ES Tiesa vēlreiz apliecināja, ka nacionālo tehnisko prasību nepaziņošana ir uzskatāma par procesuālu defektu šo prasību pieņemšanā, kas savukārt padara attiecīgo nacionālo tiesisko regulējumu par nepiemērojamu attiecībā uz indivīdiem. Tomēr *Lemmens* lietā vienlaikus ES Tiesa arī ierobežoja šī apgalvojuma plašumu, norādot, ka ES tiesību pārkāpums būs tikai tādā gadījumā, ja dalībvalsts neļaus tirgot vai lietot preci, kas neatbilst nacionālajiem tehniskajiem noteikumiem. Savukārt tas, ka tiek pielietota prece, kas atbilst nacionālajiem tehniskajiem noteikumiem, par kuriem būtu jāpaziņo Komisijai, vēl nav pamats, lai uzskatītu, ka visas ar šo precī veiktās darbības ir pretlikumīgas. Tādējādi ES Tiesa interpretēja direktīvu 83/189 tādā veidā, ka paziņošanas pienākuma pārkāpums par tehniskajiem noteikumiem attiecībā uz alkohola daudzuma asinīs noteikšanas rīkiem tomēr atļauj šo rīku pielietošanu lietās par iespējamu transportlīdzekļa vadīšanu dzērumā.¹²² Taču, lai arī ES Tiesas gala secinājums bija, ka indivīdi šādā situācija

---

¹²¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-194/94 *CIA Security International*, ECR, 1996, p.I-2201.

¹²² Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-226/97 *Criminal proceedings against Johannes Martinus Lemmens*, ECR, 1998, p. I-03711.

nevar atsaukties uz ES tiesību normām sev par labu, nevar noliegt ES tiesību ietekmi uz spriedumu lietā un nevar uzskatīt, ka Nīderlandes augstākās instances tiesai nebūtu bijis pienākums vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu tādēļ, ka ES tiesības neietekmē lietas iznākumu.

Visticamāk, ka lielākās problēmas ar šo *CILFIT* lietas izņēmumu varētu būt tām dalībvalstu tiesām, kas nav radušas piemērot ES tiesības ikdienā un tādēļ ir skeptiskas attiecībā uz ES tiesību nozīmīgumu, izskatot lietas. Šajā kontekstā augšminētais piemērs no Nīderlandes judikatūras par alkohola satura asinīs pārbaudi vadītājiem ir lietderīgs vēlreiz. Tiesvedība šajā lietā notika krimināltiesību ietvaros, kas ir joma, kurā ES tiesības tiek piemērotas ļoti reti, kas savukārt varētu būt viens no iemesliem, kāpēc Nīderlandes augstākās instances tiesa nevēlējās pieļaut vismaz potenciālu ES tiesību ietekmi uz lietas iznākumu.

Attiecībā uz iespējami nekorektu atsaukšanos uz *CILFIT* lietas izņēmumu par ES tiesību nesvarīgumu lietas iznākumā atsevišķi ir jāizdala lietas, kas sevī ietver vairāk politiskus nevis juridiskus dalībvalsts tiesas apsvērumus, piemēram, debates par ES tiesību pārākumu pār nacionālajām konstitūcijām. Piemēram, Grieķijā 1990-to gadu laikā bija vairākas tieslietas, kurās Grieķijas tiesas uzskatīja, ka ES tiesības nav piemērojamas un tādējādi izvairījās no vērsšanās pie ES Tiesas. Analizējot lietu faktiskos un tiesiskos apstākļus vairāk gan šķiet, ka izskaidrojums šāda veida Grieķijas tiesu argumentācijai ir tas, ka Grieķijas tiesas nevēlējās dzirdēt tās atbildes, ko ietvertu ES Tiesas prejudiciālie nolēmumi. Grieķijas Valsts Padomes spriedums lietā *Katsarou v. DI.KATSA* varētu būt vislabākais piemērs šādi aiz baltiem diegiem sūtas juridiskas argumentācijas aizslēptai politiskai motivācijai.¹²³

Strīds lietā bija saistīts ar augstākās izglītības sistēmu Grieķijā. Atbilstoši Grieķijas konstitūcijai, kas ir daudz plašāks dokuments nekā tradicionāli konstitūcijas lielākajā daļā

---

¹²³ Šīs lietas fakti ir atstāstīti Maganaris E. The principle of supremacy of Community law in Greece – from direct challenge to non-application. *European Law Review*. Vol.24, 1999, pp.426-430. Lai gan šī lieta varētu tikt klasificēta arī kā abu pārējo *CILFIT* lietas kritēriju pārkāpums. Piemēram, *Takis Tridimas* aplūko šo spriedumu kā nekorektu *acte clair* doktrīnas piemērošanu – sk. Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. *Common Market Law Review*., Vol.40, 2003, p.45.

valstu, universitāšu izglītība ekskluzīvi sniedz tikai tās iestādes, ko nodibina, finansē un pārvalda Grieķijas valsts.¹²⁴ Alternatīva Grieķijas universitāšu piešķirtajam grādam ir ārvalstu kvalifikācija, kas tiek pielīdzināta kā ekvivalenta attiecīgajam nacionālajam grādam. Pielīdzināšanas procedūru kontrolē īpaša valsts institūcija (DIKATSA), kurai vienīgajai ir tiesības pieņemt lēmumu par pielīdzināšanu vai nepielīdzināšanu. Tā kā lietas izskatīšanas laikā pieprasījums pēc augstākās izglītības bija ļoti augsts un turpināja vēl vairāk pieaugt, vairākas Grieķijas privātās augstskolas mēģināja rast ceļus, kā piedāvāt studējošajiem valsts atzītus diplomus, uzsākot sadarbību ar augstākās izglītības iestādēm citur Eiropā. Lielākoties šī sadarbība tika veidota tādējādi, ka grieķu studenti veica daļu no studijām kādas Grieķijas privātas augstskolas ietvaros un tad devās uz ārvalsts universitāti, kur pabeidza savas studijas. Pēc ārvalsts universitātes pabeigšanas daudzi studenti vēlējās, lai viņu diplomu tiktu atzīti Grieķijā un vērsās pie DIKATSA, taču DIKATSA attiecās pielīdzināt iegūto izglītību Grieķijas valsts universitātēs iegūtajai.

Vairāki no absolventiem, kuru diplomus DIKATSA atteicās pielīdzināt, vērsās Grieķijas tiesu institūcijās. Pietiecēji pamatoja savu prasību ar vairākām ES tiesību normām (LESD pantiem par brīvu darbaspēka apriti un tiesībām brīvi veikt uzņēmējdarbību, kā arī uz konkrētiem direktīvas 89/48 par jurista profesijas kvalifikācijas savstarpējo atzīšanu¹²⁵ pantiem). Augstākā instance, kas izskatīja šo lietu, bija Grieķijas Valsts Padome. Tā noraidīja prasību, izmantojot samērā interesantu argumentāciju. Tā vietā, lai analizētu ES tiesību normas, uz kurām norādīja prasītāji, Valsts Padome fokusējās uz dažām citām ES tiesību normām, kokrēti uz LESD 165.(bij.149.) pantu, kas paredz, ka „veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, Savienība sekmē pilnvērtīgas izglītības attīstību, pilnīgi respektējot dalībvalstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību.” No šī panta Grieķijas tiesa nonāca pie secinājuma, ka jautājums par ārvalstu diplomu pielīdzināšanu ir risināms ekskluzīvi nacionālajos tiesību aktos. Tādēļ ne dibināšanas līgumu normas par aprites brīvībām, nedz arī direktīvas 89/48 panti neattiecas uz šo lietu. Un vēl tālāk spriedumā

---

¹²⁴ Grieķijas Republikas konstitūcija. Pieejams: <http://www.hri.org/docs/syntagma/> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

¹²⁵ Direktīva 89/44, OJ, L 019, p.16.

Valsts Padome turpināja, ka, tā kā attiecīgā lieta ir ekskluzīvi nacionālo tiesību jautājums, vēršanās pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu arī nav nepieciešama.

Ir skaidri redzams, ka Grieķijas Valsts Padomes argumentācija ir pretrunā ar ES tiesībām, kā tās ir interpretējusi ES Tiesa,¹²⁶ vai vismaz ir ļoti pamatotas šaubas par ES tiesību interpretāciju – fakts, kas norāda uz nepieciešamību pēdējās instances tiesai vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Ir grūti precīzi izskaidrot, kāpēc Grieķijas Valsts Padome ieturēja šādu, ES tiesībām un prejudiciāliem nolēmumiem naidīgu nostāju. Iespējamie skaidrojumi varētu būt lietas politiskā sensitivitāte, kā arī iespējamais konflikts starp Grieķijas konstitūciju un ES tiesību normām, no kura (un, vēl jo vairāk, no kura skaidrojuma no ES Tiesas puses caur prejudiciālo nolēmumu) Valsts Padome visiem spēkiem vēlējas izvairīties. Tomēr kopumā šī lieta ir kā lieliska ilustrācija tam, kā dalībvalstu augstākās instances tiesas var izmantot *CILFIT* lietas izņēmumu par ES tiesību nesvarīgumu lietas iznākumā tīri politisku motīvu dēļ.

Vēl viens piemērs šajā kontekstā no Grieķijas ir lieta *Diamontopoulos v. IKA*,¹²⁷ kurā Grieķijas Valsts Padome vēl vienu reizi ignorēja ES tiesību nozīmi lietā. Šīs lietas centrā bija Grieķijas likums, kas aizliedza Grieķijas pilsoņiem atstāt Grieķiju, ja viņiem bija palikuši nenomaksāti nodokļu parādi. Viens no šādiem nodokļu parādniekiem vērsās Grieķijas tiesās un apstrīdēja šo Grieķijas likumu atsaucoties uz ES tiesībām personu brīvas pārvietošanās jomā. Lai gan zemākās instances tiesa uzskatīja, ka šis Grieķijas likums ir pretrunā ar ES tiesībām un lai gan arī pašā Valsts Padomē vairāki tiesneši norādīja uz ES tiesību ietekmi uz lietas iznākumu, Valsts Padomes spriedums bija līdzīgs jau iepriekš minētajam spriedumam *DIKATSA* lietā – spriedums atkal atsaucās uz to, ka situācija par nodokļu parādniekiem ir ekskluzīvi nacionālo tiesību jautājums un ka ES tiesības šeit nav piemērojamas. Attiecīgi, protams, izpalika arī vēršanās pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu.

---

¹²⁶ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedumu lietā 293/83 Gravier, ECR, 1985, p.593.

¹²⁷ Šī sprieduma fakti ir pārstāstīti Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*. Vol.25, 2000, pp.200-207.

Šī un iepriekšējā tieslieta tika bargi kritizēta grieķu ES tiesību zinātnieka *Maganaris* rakstos. Viņš ne tikai norādīja, ka ES tiesības bija jāpiemēro attiecīgajā lietā, bet pat apgalvoja, ka no minētajām tieslietām izriet Grieķijas Valsts Padomes sistemātiski un apzināta ES tiesību ignorēšana.¹²⁸ Šādi akadēmiskās vides pārstāvja uzskati kopā ar lietas faktiem skaidri liecina, ka arī *Diamontopoulos v. IKA* lietā Grieķijas Valsts Padomei bija pienākums vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, taču Valsts Padome to nedarīja, nekorekti izmantojot *CILFIT* lietas izņēmumu par iespējām nevērsties pie ES Tiesas, ja ES tiesības nav svarīgas lietas iznākumam.

Tomēr, izvērtējot kopumā dalībvalstu tiesu vēlmi nevērsties pie ES Tiesas tādēļ, ka ES tiesības nav svarīgas spriedumam lietā, piemēru par šī *CILFIT* lietas izņēmuma nekorektu izmantošanu ir samērā maz. Tādēļ var uzskatīt, ka kopumā šis *CILFIT* lietā paredzētais izņēmums pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas darbojas sekmīgi un arī mūsdienās nav pamata šeit kaut ko mainīt. Faktiski var teikt, ka, ja dalībvalsts tiesa savā spriedumā pieminēs ES tiesības, tad, visticamāk, ka šī tiesa arī nemēģinās izvairīties no pienākuma vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu atrunājoties, ka ES tiesības neietekmē spriedumu lietā.

2.2. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja ir iepriekšējs ES Tiesas spriedums līdzīgā lietā

Otrais *CILFIT* lietā minētais izņēmums, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir, ja ir agrāks ES Tiesas spriedums par attiecīgo jautājumu. Fakts, ka šāds izņēmums pastāv, nenozīmē, ka dalībvalstu tiesa nedrīkst vērsties pie ES Tiesas jau pastāvošas judikatūras gadījumā – uz to ES Tiesa jau ir norādījusi, sākot ar saviem agrīnajiem spriedumiem vēl pirms *CILFIT*

---

¹²⁸ Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*. Vol.25, 2000, pp.204-207.

lietas.¹²⁹ Šis *CILFIT* izņēmums vienkārši pārveido pēdējās instances tiesu pienākumu vērsties par tiesībām vērsties. Vēl jo vairāk, ir tiesību zinātnieki, kas jo īpaši uzsver, ka dalībvalstu tiesām „ir jāpievērš nopietna uzmanība iespējamībai, ka esošā ES Tiesas judikatūra var vairs nebūt atbilstoša šā brīža ES tiesību un Eiropas integrācijas kopumā apstākļiem”.¹³⁰ Tomēr, ja dalībvalsts tiesa vēlas atkāpties no jau ES Tiesas iedibinātās judikatūras, tad dalībvalsts tiesai ir visai neliela rīcības brīvība – faktiski dalībvalsts tiesai ir jāizvēlas viena no divām iespējām: vai nu ir jāpiemēro jau iepriekš ES Tiesas dotā tiesību normas interpretācija, vai arī ir jāvērsas pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt jaunu prejudiciālo nolēmumu un jācer, ka izdosies pārliecināt ES Tiesu mainīt savu nostāju. Tādēļ, ja dalībvalsts tiesa neievēro ES Tiesas doto ES tiesību interpretāciju agrākā lietā, nedz arī vērsas pie ES Tiesas pēc jauna prejudiciālā nolēmuma, tas ir uzskatāms par LESD 267. panta pārkāpumu.

Novērtēt, cik bieži dalībvalstu pēdējās instances tiesa nekorekti izmanto šo *CILFIT* lietas izņēmumu, ir grūtāk kā gadījumā ar pirmo no *CILFIT* lietas izņēmumiem (ka ES tiesības neietekmē lietas iznākumu). Galvenās grūtības izdarīt šādu novērtējumu ir saistītas ar to, ka nav viegli noteikt, kurās lietās atsauces uz iepriekšējo ES Tiesas judikatūru kā iemesls nevērsties pie ES Tiesas pēc jauna prejudiciāla nolēmuma ir uzskatāma par nekorektu un kurās šī atsauce ir izmanota korekti. Tas izriet jau no pašas ES Tiesas pielietotā izņēmuma formulējuma *CILFIT* lietā. Proti, ES Tiesa izdalīja divus gadījumus, kas leģitimēja dalībvalstu pēdējās instances tiesu atsauces uz agrāko judikatūru lūguma sniegt jaunu prejudiciālo nolēmumu vietā: 1) kad lietā radies jautājums ir pēc būtības identisks ar jautājumu, kas jau iepriekš ir bijis prejudiciālā nolēmuma objekts un 2) kad Tiesas iepriekšējs spriedums jau ir izskaidrojis attiecīgo tiesību jautājumu, lai gan jautājumi nav pilnīgi identiski.¹³¹ Abas šīs situācijas ir aprakstītas ļoti abstraktā ģenerālklausulu veidā, kas savukārt atstāj vietu vairākām atšķirīgām iespējām tās interpretēt. Attiecībā uz pirmo

---

¹²⁹ Šk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedumu lietā 6/64 *Costa v. ENEL*, ECR, 1964, p.585.

¹³⁰ Ojanen T. *Between Precedent and the Present*. *Turku Law Journal*. Vol.1, 1999, p.106.

¹³¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT / Ministero della Sanita*, ECR, 1982, p.3415.

vietā būtu atcerēties sengrieķu filozofa Heraklīta teicienu, ka divreiz vienā un tajā pašā upē nav iespējams iekāpt, ar to domājot, ka viss ir mainīgs un divu pilnīgi vienādu lietu vai gadījumu nav. Tas pats ir sakāms par ES Tiesai uzdoto jautājumu vienādumu – kas tad īsti ir jāsaprot ar *CILFIT* lietā minēto „pēc būtības identis”? Vai jautājumam ir jābūt noformulētam pilnīgi vienādi, un, ja nē, tad cik lielas atšķirības ir pieļaujamas, lai divus dažādus jautājumus uzskatītu par pēc būtības identiem? Vēl lielākā mērā dažādas izpratnes var pastāvēt uz otro norādīto gadījumu, proti, kad jautājumi nav identī, bet ir bijis Tiesas skaidrojums par attiecīgo tiesību jautājumu.

Komisijas ziņojumi par ES tiesību piemērošanu dalībvalstīs satur daudzus piemērus no dažādām dalībvalstīm, kad varētu saskatīt iespējamu šī *CILFIT* lietas izņēmuma nekorektu piemērošanu.¹³² Lielākā daļa no šiem piemēriem ir lietas, kad ES tiesību normu formulējums un šo normu skaidrojums ES Tiesas judikatūrā atstāja vairākus vairāk vai mazāk vienādi leģitīmus veidus, kādos piemērot attiecīgās normas. Tādējādi šaubas par iespējamo prettiesisko nevēršanos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma šeit galvenokārt rodas tādēļ, ka ES Tiesas judikatūras agrākie skaidrojumi nav pietiekoši detalizēti un skaidri vai pat tādēļ, ka ir vairāki ES Tiesas spriedumi, kas katrs piedāvā niansēs atšķirīgu strīda risināšanas modeli (kā spilgtu piemēru par dažādu ES Tiesas spriedumu savstarpēju pretrunīgumu var atcerēties kaut vai ES Tiesas spriedumu *Mangold* lietā¹³³ un šī sprieduma bargo kritiku no tiesību zinātnieku puses)¹³⁴.

---

¹³² Kā īpaši spilgtus piemērus sk. 14th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1997, C 354, p.173 and p.174; 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1998, C 354, p.185 (Somija, lietā ir atrodama izvērsta argumentācija, kādēļ būtu nepieciešams vērsties pie ES Tiesas); 19th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2002, C 274, p.47 (Portugāle); 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2003, C 274, p.217 (Spānija), pp.221-222 (Itālija), p.211 (Vācija).

¹³³ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-144/04 *Mangold*, ECR, 2005, p. I-9981.

¹³⁴ Schiek D. The ECJ Decision in *Mangold*: A Further Twist on Effects of Directives and Constitutional Relevance of Community Equality Legislation. *Industrial Law Journal*. Vol.35, N.3, 2006,

Lielisks piemērs sarežģījumiem attiecībā uz to, vai atsauce uz agrāko ES Tiesas judikatūru un sekojoša nevēršanās pie ES Tiesas ir bijusi korekta vai nē, ir atrodams Vācijas tiesu judikatūrā.¹³⁵ Vācijas tiesa (*Bundesfinanzhof*), kas skatīja lietu kā pēdējās instances tiesa, pieņēma spriedumu lietā, kur prasītājs, azartspēļu automātu operators, atsaucās uz PVN direktīvu¹³⁶ un ES Tiesas judikatūru šīs direktīvas piemērošanā, vēloties panākt zemākas nodokļu likmes piemērošanu attiecībā uz savām aktivitātēm. Strīda daļa, kas ir nozīmīga attiecībā uz otro *CILFIT* lietas izņēmumu, bija saistīta ar procesuālajiem termiņiem un iespējām iesniegt apelāciju pret nodokļu novērtējumu arī pēc nacionālajās procesuālajās normās noteiktā termiņa beigām. Prasītājs atsaucās uz ES Tiesas spriedumu lietā *Emmott*, kurā ES Tiesa noteica, ka līdz brīdim, kamēr direktīva nav korekti ieviesta, dalībvalsts nevar atsaukties uz indivīda nokavējumu uzsākt procesuālās darbības, kas ir vērstas uz direktīvā indivīdam paredzēto tiesību aizsardzību.¹³⁷

Tomēr Vācijas tiesa noraidīja prasību. Tā norādīja, ka ES Tiesas spriedums *Emmott* lietā attiecas tikai uz gadījumiem, kad direktīva nav tikusi korekti ieviesta. Ja direktīva ir korekti ieviesta, bet direktīvu ieviešošos dalībvalsts tiesību aktus valsts pārvaldes iestādes vai tiesas nepareizi interpretē, tad tas nav pamats, lai nepiemērotu dalībvalsts tiesībās paredzētos procesuālos noteikumus attiecībā uz termiņiem. Kā apstiprinājumu savai argumentācijai Vācijas tiesa atsaucās uz ES Tiesas spriedumu *Soupergaz* lietā. Šajā lietā ES Tiesa bija atkārtojusi tās tradicionālo nostāju attiecībā uz nacionālajām procesuālajām tiesībām, tikai šoreiz PVN direktīvas kontekstā. Konkrēti tika pieminēts ES Tiesas teiktais, ka nepareizi noteikta PVN atmaksa notiek atbilstoši dalībvalsts procesuālo tiesību

---

pp.329-341; Schmidt M. The Principle of Non-discrimination in Respect of Age: Dimensions of the ECJ's Mangold Judgment. *German Law Journal*. Vol.7, N.5,2002, pp. 505-524; Schmidt M. News of Atypical Work in Germany - Recent developments as to fixed-term contracts, temporary and part-time work. *German Law Journal*. Vol.3, N.7, 2005, pp. 312-335; Jans J.H. The Effect in National Legal Systems of the Prohibition of Discrimination on Grounds of Age as a General Principle of Community Law. *Legal Issues of Economic Integration*. Vol.34, 2007, pp.53-66.

¹³⁵ 14th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1997, C 354, p.173.

¹³⁶ Direktīva 77/388. OJ, 1977, L 23, p.145.

¹³⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-108/90 *Emmott*, ECR, 1999, p. I-04269.

noteikumiem ar atrunu, ka šie procesuālie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi ārvalstu prasītājiem kā vietējiem un ka tie nedrīkst padarīt ES tiesības par faktiski neīstenojamām.¹³⁸ Tādējādi, atbilstoši Vācijas tiesas uzskatam, tai nevajadzēja griezties pie ES Tiesas, jo ES Tiesas sprieduma *Emmott* lietā dotās atziņas nevarēja piemērot Vācijas tiesā izskatāmajai lietai.

Vai Vācijas tiesas argumentāciju var uzskatīt par korektu un šeit varēja piemērot *CILFIT* lietas otro izņēmumu par iespējam nevērsties pie ES Tiesas, ja jau iepriekš ir bijis ES Tiesas nolēmums par attiecīgo jautājumu? Ir ļoti grūti atbildēt uz šo jautājumu, jo *CILFIT* lietas otrais izņēmums ir noformulēts ļoti plaši. No vienas puses, Vācijas tiesas argumentācija, ar kuru tā centās nodalīt dalībvalsts likumdevēja veiktās darbības direktīvas ieviešanā no tās pašas dalībvalsts administratīvajām darbībām, nav īpaši pārlicinoša. ES Tiesa savos spriedumos konstanti ir norādījusi, ka direktīvas noteikumu pārkāpums var izrietēt gan no leģislatīvām, gan no administratīvām, gan pat no tiesu varas veiktām darbībām.¹³⁹ Jebkurā gadījumā preturnas starp ES Tiesas atziņām *Emmott* un *Soupergaz* lietās jau pašas par sevi būtu pamats tam, lai Vācijas tiesa vērstos pie ES Tiesas.

No otras puses, iespējamais konflikts starp nacionālajām procesuālajām tiesībām un no ES tiesībām izrietošajām indivīdu tiesībām vienmēr ir bijusi sensitīva joma ES Tiesas spriedumos. ES Tiesa konstanti ir centusies nobalansēt uz naža asmens, izvairoties no iejaukšanās dalībvalstu procesuālajā autonomijā, taču vienlaikus arī mēģinot pēc iespējas aizsargāt ES tiesību intereses.¹⁴⁰ Šī balansēšana arī ir novedusi pie ES Tiesas sniegtiem prejudiciāliem nolēmumiem (kā, piemēram, minētajā *Soupergaz* lietā) ar lielu abstrakcijas pakāpi attiecībā uz nacionālo procesuālo normu piemērošanu, tādējādi pieļaujot, ka dalībvalstu tiesām ir samērā liels diskrētās varas apjoms, izlemjot katru konkrēto lietu. No šī

---

¹³⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-62/93 BP Supergas, ECR, 1995, p. I-01883.

¹³⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 Köbler, ECR, 2003, p.I-10239.

¹⁴⁰ Sk., piemēram, Lang J.T. *The Principle of Effective Protection of Community Law Rights*. Book: *Judicial Review in European Union Law* (ed. O'Keefe). The Hague: Kluwer Law International, 2000, p.240-246; Brealey M., Hoskins M. *Remedies in EC law. Law and Practice in English and EC Courts*. 2nd ed. London: Sweet&Maxwell, 1998, pp.110-111.

skatpunkta Vācijas tiesas spriedums šķiet kā tāds, kas tomēr varbūt arī varētu būt atbilstošs *CILFIT* lietā minētajam izņēmumam par nevēršanos pie ES Tiesas, ja attiecīgais jautājums ir jau skaidrots ES Tiesas spriedumos iepriekš. Tādējādi var redzēt, ka praksē var būt ļoti grūti konstatēt, vai dalībvalsts pēdējās instances tiesa ir korekti vai nekorekti atsaukusies uz agrāko ES Tiesas judikatūru un izmantojusi šo atsauci kā attaisnojumu, lai nevērstos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

Vismaz viens gadījums, kad ir šķietami vieglāk konstatēt iespējamu nekorektu atsaukšanos uz agrāko ES Tiesas judikatūru, ir tad, ja strīds lietā ir par kādu agrākos ES Tiesas spriedumos lietota termina interpretāciju, kurš tiek piemērots jaunā kontekstā. Konteksta maiņa kā faktors, ka dalībvalsts pēdējās instances tiesa nevar atsaukties uz agrākajiem ES Tiesas spriedumiem, nevēršoties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ir norādīts pašas ES Tiesas izdotajās vadlīnijās dalībvalstu tiesām:

„(..) tiesai, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt valsts tiesā, principā ir pienākums vērsties ES Tiesā ar šādu jautājumu, izņemot gadījumus, kad attiecīgajā jomā jau ir iedibināta judikatūra (un jauni apstākļi nerada reālas šaubas par iespēju piemērot šo judikatūru)”¹⁴¹

Tomēr, meklējot piemērus no dalībvalstu tiesu judikatūras, jāsecina, ka arī šeit var būt problēmas noteikt, kad konteksta maiņa notiek vai nenotiek. Kā piemēru šādām grūtībām var minēt lietu no Vācijas tiesu judikatūras. Divās Vācijas pēdējās instances tiesās izskatītās ļoti līdzīgas lietās strīds bija par to, kā nošķirt medikamentus, no vienas puses, un uztura bagātinātājus, no otras puses. Atsaucoties uz medikamentu definīciju direktīvas 65/65 pirmajā pantā¹⁴² un uz ES Tiesas judikatūru, interpretējot šo pantu, Vācijas tiesa uzskatīja, ka „medikamentu” koncepts ir jāinterpretē tik plaši, lai ietvertu visas substances, kas var ietekmēt cilvēku organisma funkcionēšanu. Vācijas tiesa īpaši uzsvēra, ka fakta

---

¹⁴¹ Informatīvs materiāls par valsts tiesu ierosināto prejudiciālo tiesvedību. OV, 2009, C 297, p.1. Latviešu valodas versijā gan samērā neprecīzi ir lietots termins “jauni apstākļi” nevis “konteksts”. Salīdzinājumam šis pats teksts angļu valodā izskatās šādi: “(..) Courts or tribunals against whose decisions there is no judicial remedy under national law must, as a rule, refer such a question to the Court, unless the Court has already ruled on the point (and there is no new **context** (*aut. izcēlums*) that raises any serious doubt as to whether that case-law may be applied)”.

¹⁴² Direktīva 65/65, OJ, L 22,1965, p.369.

konstatācija, vai konkrētā substance ir vai nav medikaments, ir nacionālo administratīvo iestāžu un tiesu rokās.

Šī argumentācija patiešām lielos vilcienos saskanēja ar ES Tiesas doto termina „medikamenti” interpretāciju, tādējādi vedinot uz secinājumu, ka šajā lietā Vācijas pēdējās instances tiesai nebija obligāti jāvēršas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr vienlaikus jāņem vērā, ka neilgi pirms tam attiecībā uz ēdiena drošību Eiropas Savienības līmenī tika izdots jauns tiesiskais regulējums, ko varētu uzskatīt par konteksta maiņu *CILFIT* otrā izņēmuma izpratnē. Taču Vācijas pēdējās instances tiesa savā spriedumā uzskatīja, ka jaunais tiesiskais regulējums nekādā veidā neietekmē robežlīniju starp uztura bagātinātājiem un medikamentiem, jo jaunais ES regulējums vienīgi ievieša „medikamentu”, kā tos definēja direktīva 65/65, konceptu ēdiena drošības prasību jomā.¹⁴³

Arī šoreiz ir ļoti grūti nonākt pie viennozīmīga slēdziena, vai iespējamā konteksta maiņa šajā lietā radīja Vācijas tiesai obligātu pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmumam. Visticamāk, vērsšanās pie ES Tiesas neko nemainītu Vācijas tiesas spriedumā, jo patiešām termins „medikamenti” (kas bija strīda centrā Vācijas tiesā izskatītajās lietās) ES Tiesas agrākajos spriedumos bija skaidrots samērā detalizēti un patiešām pieļāva lielu nacionālo tiesu diskreto varu, nosakot kas ir un kas nav „medikamenti”. Arī jaunās regulas teksts formāli nesaturēja papildinājumus vai izmaiņas „medikamentu” definīcijā. Vēl vairāk, vienīgā vieta, kurā jaunās regulas tekstā medicīniska rakstura produkti tika pieminēti *expressis verbis*, bija veidota kā blanketnorma ar atsauci uz jau iepriekš pieminēto direktīvu 65/65.¹⁴⁴

Tomēr tiesību normu interpretācija neaprobežojas tikai ar gramatisko interpretācijas metodi. Katra tiesību norma ir jāaplūko arī no sistēmiskā skatpunkta, un fakts, ka tika pieņemts pilnīgi jauns un apjomīgs leģislatīvs akts, varēja iespaidot nošķirumu starp medikamentiem un uztura bagātinātājiem. Tādēļ zināmā mērā arī šajā lietā varētu uzskatīt, ka tomēr termina pielietošanas konteksts ir mainījies un Vācijas pēdējās instances tiesai bija pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

---

¹⁴³ 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2003, C 274, p.212.

¹⁴⁴ Regula 178/2002. OJ, 2002, L 31, p.1.

Apkopojot līdz šim teikto, var secināt, ka gadījumos, kad rodas šaubas par iespējamu dalībvalstu pēdējās instances tiesu prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas pēc prejudiciālajiem nolēmumiem kā attaisnojumu minot *CILFIT* lietas izņēmumu par jau pastāvošu ES Tiesas judikatūru attiecīgajā jautājumā, ir ļoti grūti viennozīmīgi konstatēt pārkāpumu. Galvenie grūtību cēloņi ir divi. Pirmkārt, ļoti abstraktais *CILFIT* lietā veiktais apstākļu, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var izmantot iepriekšējo ES Tiesas judikatūru jaunas vēršanās pie ES Tiesas vietā, formulējums. Otrkārt, ES Tiesas prakse bieži sniegt nolēmumus ar augstu abstrakcijas pakāpi, bieži sarežģītus un dažkārt pat savstarpēji preturinīgus. Šo divu cēloņu rezultātā iespējamo LESD 267. panta trešās daļas pārkāpumu var konstatēt tikai ļoti iedziļoties katras konkrētās lietas apstākļos, un visbiežāk arī pēc šādas iedziļināšanās nav iespējams izdarīt viennozīmīgu slēdzienu, vai atsaukšanās uz agrāko ES Tiesas judikatūru un nevēršanās pie ES Tiesas ir bijusi pamatota vai nē.¹⁴⁵ Savukārt šīs grūtības noved pie tā, ka praktiski ir neiespējami apkopot un izanalizēt datus, no kuriem varētu izdarīt ar empīriskiem datiem pamatotu slēdzienu par nekorektas atsaukšanās uz *CILFIT* lietas otro izņēmumu biežumu. Tāpat spēcīgi apgrūtināti varētu būt jebkādi kontroles mehānismi.¹⁴⁶

Tomēr, neraugoties uz iepriekš minētajām grūtībām, gribētos cerēt, ka iespējamā nekorektā atsaukšanās uz ES Tiesas agrāko judikatūru nerada būtiskus draudus prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanai kopumā. Šādas cerības ir pamatotas ar to, ka pat tajos gadījumos, kad varētu apšaubīt izdarītās atsauces uz agrāko ES Tiesas judikatūru korektumu, dalībvalstu tiesas ir spējušas strādāt ar ES tiesībām salīdzinoši prasmīgi. Visticamāk, ka lietās, kurās dalībvalsts tiesa ir atsaukusies uz agrāko ES Tiesas judikatūru un tādēļ nevērsusies pie ES Tiesas, iespēja vērsties pie ES Tiesas ir vismaz nopietni apsvērta, kas vien liecina par atbalstu prejudiciālajiem nolēmumiem kopumā.

Tāpat situācija ar, iespējams, nekorektu atsaukšanos uz iepriekšējiem ES Tiesas nolēmumiem un sekojošu nevēršanos pēc prejudiciāla nolēmuma rada daudz mazākas bažas

---

¹⁴⁵ Par šo sk. arī Shifrin V. Article 177 References to the European Court. *Denver Journal of International Law and Policy*. Vol.27, N. 4, 1999, pp. 657-668..

¹⁴⁶ Par šo sk. sīkāk darba 4.nodaļu par kontroles mehānismiem, ja dalībvalstu tiesas pārkāpj savus no ES tiesībām izrietošos pienākumus vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanu kopumā salīdzinājumā ar iepriekšējā apakšnodaļā aplūkoto pirmo *CILFIT* lietas izņēmumu, proti, ar, iespējams, nekorektu apgalvojumu, ka ES tiesībām nav nozīmes lietas iznākumā. Bažas ir mazākas tādēļ, ka dalībvalsts tiesa ne tikai izmanto ES tiesības, bet arī atzīst un vismaz mēģina noorientēties kompilētajā un masīvajā ES Tiesas judikatūrā. Tas savukārt nozīmē, ka dalībvalsts tiesa visticamāk ir pazīstama ar ES tiesībām, apzinās pienākumu tās piemērot un arī atzīst par pieņemamu atsaukties spriedumā uz ES Tiesas judikatūru kā nozīmīgu ES tiesību avotu. Ļaunticīga nevēršanās pie ES Tiesas šādā gadījumā ir visai maz ticama.

2.3. Iespējas nevērsties pie ES Tiesas, ja ES tiesību piemērošana ir acīmredzama (*acte clair* doktrīna)

Trešais izņēmums, kas attaisno dalībvalsts pēdējās instances tiesas nevēršanos pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, ir, ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām (šo izņēmumu bieži dēvē par *acte clair* doktrīnu).¹⁴⁷ Šis izņēmums ir paredzēts lietām, kurās ES tiesības ir iesaistītas un ir svarīgas lietas iznākumam, taču kurās ES tiesību piemērošana ir tik vienkārša, ka nebūtu samērīgi zaudēt laiku un apgrūtināt ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu ES Tiesu. Tādējādi, ja dalībvalsts pēdējās instances tiesa uzskata, ka atbilde uz iespējamo jautājumu ES Tiesa ir pietiekoši pašsaprotama, tad tā var nevērsties pie ES Tiesas pat gadījumos, ja nepastāv iepriekšēja ES Tiesas judikatūra par attiecīgo jautājumu.

Tomēr, lai dalībvalstu pēdējās instances tiesas varētu atsaukties uz *acte clair* doktrīnu, ir jāievēro daži priekšnosacījumi, uz kuriem ES Tiesa jau norādīja pašā *CILFIT*

---

¹⁴⁷ Formāli gan var saskatīt atšķirības starp *acte clair* doktrīnu, kā tā tiek izprasta Francijas tiesībās, no kurienes tā nāk, un ES tiesībās. Atšķirība starp *acte clair* doktrīnu un *CILFIT* lietas izņēmumu ir tā, ka *CILFIT* lietā ES Tiesa akceptēja ierobežotu *acte clair* versiju. ES Tiesa noteica pārbaudes testu, kurš dalībvalsts augstākajai tiesai jāīsteno, lai tā varētu pamatot prejudiciālā jautājuma neuzdošanu ar *acte clair* izņēmumu. Francijas tiesībās pastāvošā *acte clair* doktrīna ir bez šāda pārbaudes testa, tiesa to piemēro katrā gadījumā, kad radies jautājums par tiesību piemērošanu ir nepārprotami skaidrs. – sk. Broberg M., Fenger N. Preliminary references to the European Court of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2010, pp.235-237.

lietā. Dalībvalsts tiesai, paturot prātā iespējamās atšķirības tiesas spriešanā dažādu dalībvalstu starpā, ir jābūt pārliecinātai, ka jautājums būs vienādi skaidrs gan citu dalībvalstu tiesām, gan arī ES Tiesai. Lai nonāktu pie šāda secinājuma, ir jāapsver ES tiesību īpašais raksturs un grūtības, kas ir saistītas ar ES tiesību interpretāciju. *CILFIT* lietā ES Tiesa arī īpaši uzsvēra, ka ES tiesību akti tiek veidoti vairākās valodās un ka dalībvalsts tiesnesim ir jāpievērš uzmanība viena un tā paša akta dažādu valodu versijām.¹⁴⁸ Tāpat uzmanība ir jāpievērš ES tiesību terminoloģijai, kura var saturēt īpašu, no dalībvalstu tiesībām atšķirīgu nozīmi.¹⁴⁹ Visbeidzot, ES Tiesa atgādināja dalībvalstu tiesnešiem, ka pastāv sistēmiskā un teleoloģiskā interpretācijas metodes:

“Visbeidzot, katra Kopienas tiesību norma ir jāskata kontekstā un jāinterpretē saskaņā ar visām Kopienas tiesību normām un to mērķiem, ņemot vērā Kopienas tiesību attīstību un stāvokli laikā, kad izskatāmā tiesību norma jāpiemēro.”¹⁵⁰

Tādējādi ES Tiesa radīja sistēmu, ka dalībvalstu pēdējās instances tiesas ieguva tiesības patstāvīgi izvērtēt lietā iesaistīto ES tiesību normu „pašsaprotamību” un nevērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ja šāda nevēršanās patiešām ir pamatota un rūpīgi izvērtēta. Kā to mazliet ironiski aprakstīja dāņu tiesību zinātnieks Rasmusens savā rakstā neilgi pēc *CILFIT* sprieduma, ES Tiesas mērķis bija skaidrs: piešķirt dalībvalstu augstākās instances tiesām pilnvaras darīt likumīgi to, ko tās tāpat varētu darīt nelikumīgi, tikai pakļaujot šīs pilnvaras stingriem nosacījumiem.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT* / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p. 3415. Par ES tiesību terminu autonomās iztulkošanas pienākumu sk. arī, piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā C-232/09 *Danosa*, pieejams <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-232/09> [aplūkots 2012. gada 22. maijā].

¹⁴⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT* / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p. 3415.

¹⁵⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT* / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p. 3415.

¹⁵¹ Rasmussen H. The European Court's *Acte clair* Strategy in *CILFIT*. *European Law Review*. Vol.9, 1984, p.242.

2.3.1. *Acte clair* doktrīnas teorētiskā kritika

Atšķirībā no diviem iepriekš aplūkotajiem *CILFIT* lietā noteiktajiem izņēmumiem, *acte clair* doktrīna ir bijusi samērā plašu tiesību zinātnieku diskusiju centrā jau kopš paša *CILFIT* sprieduma līdz pat mūsdienām. *Acte clair* doktrīna ir ļoti piemērota, lai to ļaunprātīgi izmantotu, jo ne ES Tiesa, ne dalībvalsts tiesā lietā iesaistītās puses nevar īstenot tiešu kontroli pār dalībvalsts augstāko tiesu, kura nevēršas pēc prejudiciālā nolēmuma.¹⁵² Formāli jebkuru nevēršanos pēc prejudiciālā nolēmuma augstākā tiesa var pamatot ar *acte clair* doktrīnu un pati pēc sava ieskata interpretēt radušos jautājumus. Dalībvalsts tiesa var gan piemērot doktrīnu bez tās ierobežojumu izvērtēšanas, gan arī tulkot pārāk plaši *CILFIT* lietā noteikto izņēmumu. Šāda kritika rodas, jo parasta acīmredzamības novērtēšana ir ļoti subjektīva, tādēļ nevar būt efektīvs veids kā atrisināt radušos jautājumus.¹⁵³

Jau no pirmā acu uzmetiena var redzēt, cik daudz tālejošāka ir *acte clair* doktrīna, salīdzinot ar iepriekšējiem diviem izņēmumiem. Ir izteikts salīdzinājums, ka dalībvalsts augstākās tiesas iespējas nevērsties pie ES Tiesas pēc jauna prejudiciālā nolēmuma, ja jau pastāv iepriekšējs ES Tiesas spriedums, ir vienkārši procesuālās ekonomijas jautājums. Savukārt, ja nevēršanās notiek nevis tādēļ, ka pastāv iepriekšējs ES Tiesas spriedums, bet tādēļ, ka dalībvalsts tiesa uzskata jautājumu par „acīmredzami skaidru”, tas rada atkāpi no pašiem 267. panta pamatprincipiem,¹⁵⁴ ar to domājot, ka gala lēmums par ES tiesību interpretāciju pārvietojas no ES Tiesas uz dalībvalsts tiesu.

CILFIT sprieduma daļa, kas radīja, jeb, drīzāk precīzāk, leģitimizēja *acte clair* doktrīnu, laika gaitā ir tikusi pakļauta daudziem pārmetumiem. Visupirms, visi iepriekš uzskaitītie *CILFIT* lietā minētie priekšnosacījumi, kas itkā būtu jāievēro un jāapsver, pirms

---

¹⁵² Weatherill S. Regulating the internal market: result orientation in the House of Lords. *European Law Review*. Vol.4, N.17, 1992, p. 301.

¹⁵³ Lefevre S. The interpretation of Community law by the Court of Justice in areas of national competence. *European Law Review*, Vol. 4, N.29, 2004, p.513.

¹⁵⁴ Mok M.R. Experiences of the Netherlands Courts in Applying the Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in *Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.117.

dalībvalsts tiesa drīkstētu uzskatīt ES tiesību normu par „acīmredzami skaidru”, ir gandrīz neīstenojami dalībvalstu tiesu praktiskajā darbībā. Kā to trāpīgi noformulēja viens no franču tiesību zinātniekiem, *CILFIT* lietā uzskaitītie faktori, kas dalībvalstu tiesām būtu jāapsver, sevī apvieno diplomātijas, psiholoģijas un tiesību elementus. Paredzētā intelektuālā piepūle, kas tiek sagaidīta no dalībvalstu tiesām, faktiski pieprasa gandrīz enciklopēdiskas ES tiesību zināšanas, kas tomēr varētu būt mazliet par daudz prasīts no dalībvalstu tiesnešiem.¹⁵⁵ Turklāt vēl pastāv arī dažādo ES oficiālo valodu jautājums. Pieprasot salīdzināt dažādas ES tiesību akta versijas dažādās valodās, no dalībvalsts tiesneša tiek sagaidītas fenomenālas poliglota dotības.¹⁵⁶ To apliecina arī prakse – piemēram, Anglijas tiesa nevarēja salīdzināt grieķu un dāņu valodu tekstus ekspertu trūkuma dēļ.¹⁵⁷ Jo vairāk šis arguments šķiet pārliecinošs mūsdienās, kad ES pastāv jau 23 oficiālās valodas. Patiešām ir grūti iedomāties dalībvalsts tiesnesi, kas, sagatavojot spriedumu lietā, aplūkos visas 23 dažādās ES tiesību akta versijas visās oficiālajās valodās.

Jautājumu par dalībvalsts tiesu tiesnešu pienākumu salīdzināt dažādās tiesību akta versijas dažādās valodas ir arī aktualizējis ģenerāladvokāts Džeikobss jau pirms piecpadsmit gadiem. Viņaprāt, *CILFIT* spriedumam nevajadzēja būt tādām, no kura izriet nesamērīgs pienākums dalībvalstu tiesām salīdzināt ES tiesību akta visu valodu versijas. Tā vietā Džeikobss uzskatīja, ka pietiek jau ar vispārējo norādi *CILFIT* spriedumā uz vispārīgo principu, ka ir jāvairās no pārāk gramatiskas pieejas ES tiesību interpretācijā un ka ir jāievēro normas konteksts un tiesību akta preambulā atspoguļotie mērķi.¹⁵⁸ Tomēr līdz šim

---

¹⁵⁵ Errera R. French Courts and Article 177 of the Treaty of Rome. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.93.

¹⁵⁶ Bebr G. The Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.355.

¹⁵⁷ Hartley T. C. The Foundations of European Union Law. Oxford: Oxford University Press, 2010, p.311.

¹⁵⁸ Ģenerālvokāta Jacobs atzinums lietā C-338/95 Wiener v. Hauptzollamt Emmerich, ECR, 1997, p.I-6495.

ES Tiesa savos spriedumos *CILFIT* lietā izdarītos apsvērumus attiecībā uz *acte clair* doktrīnu nav mainījusi vai precizējusi ne vismazākajā veidā.

Tāpat kritiku ir izpelnījusies neskaidrība, ar kādu ES Tiesa ir formulējusi pārējos faktorus, kas dalībvalsts tiesai jāņem vērā, uzskatot kādu no ES tiesību normām par *acte clair*. Pārlicība par vienādu skaidrību no citu tiesnešu puses vai „ES tiesību īpašā rakstura ņemšana vērā” patiešām ir vairāk kā tikai mazliet subjektīvi jēdzieni. Atšķirība starp ES dalībvalstu tiesiskajām tradīcijām, jo īpaši mūsdienu ES ar divdesmit septiņām dalībvalstīm, ir tik liela, ka ir maz ticams, ka kāds no dalībvalstu tiesnešiem varētu objektīvi iejusties visu citu valstu tiesnešu ādā un dot objektīvu skaidrojumu par vienādu skaidrību no visu dalībvalstu tiesnešu skatpunkta.¹⁵⁹ Visticamākais, ja kāds no dalībvalstu tiesnešiem būs skeptisks attiecībā uz iespēju vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, tad nez vai šie faktori īpaši ietekmēs viņa lēmumu nevērsties pie ES Tiesas. Tādēļ var apgalvot, ka šo ļoti vispārīgi noformulēto priekšnosacījumu piemērošana praksē faktiski tiek noapaļota līdz vispārīgai ticībai dalībvalsts tiesneša loģikai un atvērtībai ES tiesībām.¹⁶⁰

2.3.2. *Acte clair* doktrīna praksē

Lai gan tiesību zinātnieku teorētiskajos apsvērumos *acte clair* doktrīna ir izpelnījusies daudz lielāku ievērību nekā pirmie divi *CILFIT* lietā paredzētie izņēmumi, tomēr arī attiecībā uz *acte clair* doktrīnu līdz šim pētījumi galvenokārt ir koncentrējušies uz teorētiskiem apsvērumiem, nevis mēģinājuši pētīt, kā tad notiek *acte clair* doktrīnas

---

¹⁵⁹ Saggio A. Italian Experience in the Application of Article 177 of the EEC Treaty. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.93.

¹⁶⁰ Mok M.R. Experiences of the Netherlands Courts in Applying the Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.117.

piemērošana dalībvalstu tiesās praktiski.¹⁶¹ Protams, tāpat kā arī attiecībā uz pirmajiem diviem *CILFIT* lietas izņēmumiem, arī attiecībā uz *acte clair* doktrīnu ir grūti apkopot izsmeļošu statistiku attiecībā uz to, cik daudzos gadījumos dalībvalstu tiesas ir atsaukušās uz *acte clair* doktrīnu nepamatoti. Arī šeit var runāt par grūtībām veikt apkopjošus statistiskus pētījumus un par ļoti vispārīgo formulējumu, kādu *CILFIT* lietā ES Tiesa izvēlējās, aprakstot *acte clair* situācijas.

Tomēr ir droši iespējams apgalvot, ka *acte clair* situācijas ir visbiežāk izmantotais pamats, kāpēc dalībvalstu augstākās instances tiesas nevēršas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ja lietā ir iesaistītas ES tiesību normas. To apstiprina ne tikai iepriekš minētās teorētiskās diskusijas, bet arī vairāki empīriski avoti. Tā, piemēram, Komisijas 1989. gada ziņojumā par ES tiesību piemērošanu dalībvalstu tiesās ir minēts, ka „ir vispārzināms, ka dalībvalstu tiesas bieži izvairās no jautājuma par interpretāciju uzdošanas Eiropas Kopienų tiesai iespējamās atbildes viennozīmīguma dēļ”.¹⁶² Vēl vairāk, šie Komisijas ziņojumi, kas tiek sastādīti jau vairāk kā divas desmitgades, satur ļoti daudzus piemērus no dalībvalstu tiesu judikatūras, kuros pēdējās instances tiesas nevēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma tiek motivēta ar *acte clair* doktrīnu un kuros šīs motivācijas pamatotība ir vismaz apšaubāma. Faktiski attiecībā uz šiem piemēriem var teikt tā, ka to ir tik daudz, ka visu Komisijas ziņojumos minēto piemēru pat īss pārstāsts aizņemtu lielāko daļu no šī darba. Iespējamās nekorektas atsaukšanās uz *acte clair* doktrīnu piemēri, kas tika atklāti šī pētījuma ietvaros, bija gandrīz no visām dalībvalstīm¹⁶³ un aptvēra ļoti plašu tiesību nozaru loku. Tādēļ tikai daži piemēri, kuros *acte clair* doktrīnas nekorekta piemērošana šķiet visuzskatāmākā un kur nepieciešamība pēc vēršanās pie ES Tiesas ir visacīmredzamākā, tiks aplūkoti sīkāk.

---

¹⁶¹ Kā vienu no retajiem izņēmumiem sk. Fenger N., Broberg M.P. Finding Light in the Darkness: On the Actual Application of the *acte clair* Doctrine. Yearbook of European Law, 2011, N..30, pp. 180-212, lai gan arī šajā rakstā praktiskās puses analīzi nevar uzskatīt par ļoti dziļu un vispusēju.

¹⁶² 6th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1989, C 330, p.148.

¹⁶³ Sk., piemēram, Mancini F.G., Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. Yearbook of European Law. Vol.11, 1991, vol.11, p.4.

Nekorektas *acte clair* doktrīnas piemērošanas piemērus var atrast jau krietni pirms ES Tiesas *CILFIT* sprieduma. Vispazīstamākā lieta šajā kontekstā ir *Minister of the Interior v. Cogn-Bendit*, kurā Francijas Valsts Padome pēc būtības izmantoja *acte clair* doktrīnu, lai izvairītos no pilnīgi viennozīmīgas ES Tiesas nostājas attiecībā uz direktīvu tiešo iedarbību. Neraugoties uz to, ka ES Tiesa jau pirms tam bija skaidri noteikusi, ka direktīvām ir iespējama tiešā iedarbība un ka indivīdi, izpildoties noteiktiem nosacījumiem, var izmantot direktīvas kā prasības pamatu dalībvalstu tiesā, šajā lietā Francijas Valsts Padome attiecās to atzīt un arī vienlaikus nevēlējās vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu.¹⁶⁴

Arī Lielbritānijas Lordu palāta ir vairākas reizes kritizēta par spriedumiem, kuros bija iesaistītas ES tiesības un kuros Lordu palāta nevērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, nekorekti atsaucoties uz *acte clair* doktrīnu. Piemēram, *Three Rivers* lietā Lordu palāta nevēlējās lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu attiecībā uz direktīvas interpretāciju, lai gan divas zemākās instances tiesas, kuras izskatīja šo lietu pirms tam, abas savos spriedumos bija norādījušas, ka noteikti vērstos pie ES Tiesas, ja vien lietā iesaistītās puses nebūtu izteikušas iebildumus pret šādu vēršanos.¹⁶⁵ Pušu iebildumi kā arguments, kāpēc nevērsties, var būt pieņemams zemāko instanču tiesu gadījumā, jo tām nav obligāta pienākuma vērsties pie ES Tiesas, bet Lordu palātai kā augstākās instances tiesai šajā lietā noteikti vajadzēja vērsties pie ES Tiesas.

Citā lietā, *R. v. Secretary of State for Health, ex p. Imperial Tobacco*, Lordu palāta apsvēra jautājumu, vai viņiem ir jāpiemēro ES tiesību vai Lielbritānijas tiesību principi attiecībā uz to, vai piemērot vienai no pusēm pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus (ang. - interim injunction), neļaujot Lielbritānijas valdībai ieviest direktīvu. Lordu palātas sprieduma laikā jautājums par attiecīgās direktīvas ieviešanu zināmā mērā jau bija vairs tikai hipotētisks, jo ES Tiesa jau bija atzinusi direktīvu par spēkā neesošu. Tomēr šīs darba nodaļas ietvaros uzmanību ir pelnījušas atsevišķas runas, kurās, vēl pirms ES Tiesas

---

¹⁶⁴ Par šo sk., piemēram, Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.177; Mancini F.G., Keeling D.T. *From CILFIT to ERT: the constitutional challenge facing the European Court*. *Yearbook of European Law*. Vol.11, 1991, vol.11, p.4.

¹⁶⁵ Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.178.

sprieduma par direktīvas atzīšanu par spēkā neesošu, daži no Lordu palātas locekļiem aicināja atzīt jautājumu par *acte clair*, nevērsties pie ES Tiesas un piemērot Lielbritānijas tiesības. Turpretī citi Lordu palātas locekļi uzskatīja, ka vēršanās pie ES Tiesas ar prejudiciālo nolēmumu ir obligāta, jo jautājums nav uzskatāms par „acīmredzami skaidru”. Vēl vairāk, daļa no Lordu palātas locekļiem uzskatīja, ka ir piemērojamas nevis Lielbritānijas tiesības, bet ES tiesības.¹⁶⁶ Tādējādi kopumā var redzēt, ka pastāvēja situācija, kurā daži no Lordu palātas locekļiem uzskatīja, ka jautājums ir uzskatāms par *acte clair*, kaut arī pašā Lordu palātā nebija viennozīmīgas nostājas par iespējamo lietas risinājumu.

Īpaši daudz piemēru par iespējamām atkāpēm no *acte clair* doktrīnas var atrast Grieķijas augstāko tiesu spriedumos. Piemēram, Grieķijas Valsts padome, kas ir augstākais tiesu varas orgāns Grieķijā, nevēlējās vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma jautājumā par banānu tirgus jēdzienu ES konkurences tiesību kontekstā. Tas, ka risinājums lietā bija neviennozīmīgs, liecina kaut vai fakts, ka, pieņemot spriedumu, „par” nobalsojušo Grieķijas Valsts padomes locekļu balsis bija tikai septiņi no trīspadsmit. Lai gan Grieķijas tiesa savā spriedumā minēja galvenos ES Tiesas spriedumus attiecīgajā jomā (kā, piemēram, *United Brands*¹⁶⁷ un *Charmasson*¹⁶⁸ lietas), tomēr sprieduma argumentācija bija vismaz neatbilstoša, lai neteiktu pretrunā esoša, ES Tiesas judikatūrai šajā jomā (piemēram, secinājums, ka dažu ES Tiesas norādītu elementu trūkums nacionālā tirgus konstatācijā neliedz pieņemt, ka šāds tirgus tomēr pastāv).¹⁶⁹

Arī no citās dalībvalstīs līdzīga veida piemērus var atrast samērā daudz. Interesants piemērs bija Nīderlandē skatītā lieta, kurā Nīderlandes Augstākā tiesa bez vēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma pieņēma spriedumu, nosakot, ka uz privātā sektora pasta

---

¹⁶⁶ Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, pp.178-179.

¹⁶⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 27/76 *United Brands*, ECR, 1978, p.207.

¹⁶⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 48/74 *Charmasson*, ECR, 1974, p.1383.

¹⁶⁹ Lietas fakti pārstāstāstīti no: Calogeropoulos A. *The Greek Courts and The Preliminary Reference Procedure According to Article 177 of the EEC Treaty: Some Remarks*. Book: *Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.123-124.

pakalpojumiem neattiecas atbrīvojumi no pievienotās vērtības nodokļa samaksas. Lietā strīds bija par pastmarku piegādi. Lietas izskatīšanas laikā spēkā esošā pievienotās vērtības nodokļa direktīva paredzēja, ka pastmarku piegādes ir atbrīvotas no pievienotās vērtības nodokļa maksājumiem, neprecizējot, ka šāds atbrīvojums attiektos tikai uz publiskā sektora tirgus dalībnieku veiktajām piegādēm. Tomēr Nīderlandes Pievienotās vērtības nodokļa likumā šāds atšķirīgs tiesiskais regulējums privātajiem un valsts piegādātājiem tika paredzēts, un arī Nīderlandes Augstākā tiesa atzina, ka šī Nīderlandes likuma norma nekādā veidā nav pretrunā direktīvai.¹⁷⁰

Vēl viens piemērs no Nīderlandes tiesu spriedumiem attiecas uz vairākām savstarpēji saistītām tieslietām attiecībā uz pašvaldību noteikumu par atkritumu transportu saderību ar ES tiesību normām. Arī šajās lietās Nīderlandes Augstākā tiesa nevērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma un nonāca pie secinājuma, ka aizliegums eksportēt atkritumus no vienas Nīderlandes provinces uz citu neskar brīvas preču aprites noteikumus Eiropas Savienībā. Konkrētāk, spriedums konstatēja, ka attiecīgie pašvaldību noteikumi nav uzskatāmi par eksporta kvantitātes ierobežojumiem līdzīgiem pasākumiem LESD 35. panta izpratnē.¹⁷¹ Jautājums Nīderlandes tiesnešiem šķita kā *acte clair*, lai gan ES Tiesa jau līdz tam vairākās lietās bija atzinusi, ka maksājumi par dažādu preču transportēšanu no viena dalībvalsts reģionu uz citu ir brīvas preču aprites pārkāpums un ir uzskatāmi par muitas nodevām līdzīgu pasākumu LESD 28. panta izpratnē.¹⁷²

Arī jaunajās ES dalībvalstīs, kuras pievienojās ES 2004. un 2007.gadā, nepamatota atsaukšanās uz *acte clair* doktrīnu nav retums. Piemēram, čehu tiesību zinātnieks Bobeks savā 2008.gadā publicētajā rakstā ir pieminējis, ka Čehijas augstākās instances tiesas (gan vispārējās jurisdikcijas, gan administratīvās) jau pirmo ES dalības gadu laikā ir atsaukušās

---

¹⁷⁰ 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1999, C 354, p.185.

¹⁷¹ 17th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2000, C 374, p.199.

¹⁷² Attiecībā uz muitas nodevām līdzīgu maksājumu skaidrojumu sk. Eiropas Savienības (bij. Kopienas) tiesas spriedumus lietās C-163/90 Legros, ECR, 1992 p. I-04625 un C-65/01 Commission v. Italy, ECR, 2003 p. I-3655; sk. arī Weatherill S. Recent developments in the law governing the free movement of goods in the EC's internal market. European Review of Contract Law. Vol.2, 2006, p.90.

uz *acte clair* doktrīnu vairāk kā 25 reizes. Viņa vērtējumā, pat, ja pieiet *CILFIT* lietā definētajiem kritērijiem samērā liberāli un aplūko šos tiesu spriedumus „ar reālistisku skatienu”, tad lielākā daļa no minētajiem Čehijas spriedumiem nez vai iztur *CILFIT* kritēriju testu. Lielākajā daļā no lietām jautājums par to, ir vai nav ES tiesību interpretācija acīmredzami skaidra, ir pamatots vienkārši ar viena teikuma apgalvojumu sprieduma tekstā.¹⁷³

Minētās tieslietas ir tikai dažas no daudzajām, kuras kā iespējamus *acte clair* doktrīnas nepareizas piemērošanas piemērus min gan Komisija savos ikgadējos ziņojumos par ES tiesību piemērošanu dalībvalstīs, gan dažādu valstu tiesībzinātnieki savās publikācijās.¹⁷⁴ Šāds milzīgs skaits ar negatīviem piemēriem vedina izdarīt secinājumu, ka dalībvalstu (vismaz dažu) augstākās tiesu institūcijas apzinās savu pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, tomēr apzināti izvēlas pieņemt spriedumus un

---

¹⁷³ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justices. *Common Market Law Review*. Vol.45, 2008, pp.1631-1632.

¹⁷⁴ Vēl piemērus sk.: Mancini F.G., Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. *Yearbook of European Law*. Vol.11, 1991, p.4; Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. *Common Market Law Review*. Vol. 40, 2003, p.34; Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*, 2000, p.200; Maganaris E. The Principle of Supremacy of Community Law – The Greek Challenge. *European Law Review*. Vol.23, 1998, p.179; Maganaris E.. The principle of Supremacy of Community Law in Greece – from direct challenge to non-application. *European Law Review*, Vol.24, 1999, p.426.; Calogeropoulos A. The Greek Courts and The Preliminary Reference Procedure According to Article 177 of the EEC Treaty: Some Remarks. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in *Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.122; Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā Regina v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Portman Agrochemicals, Ltd., *Common Market Law Review*, Vol.18, 1994, p.3; Demetriou M. When is the House of Lords not a judicial remedy. *European Law Review*, Vol.20, 1995, pp.628-633; Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā *Bethell v. SABENA*, *Common Market Law Review*, Vol.3, 1983, p.1; Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā *Santillo v. Home Secretary*, *Common Market Law Review*, Vol.1, 1980, p.212; Fenger N., Broberg M.P. Finding Light in the Darkness: On the Actual Application of the *acte clair* Doctrine. *Yearbook of European Law*, 2011, N.30, pp. 180-212. Par iespējamiem piemēriem Latvijas kontekstā sk. Žukova G. Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā. *Jurista Vārds*, Nr. 17 (522), 29.04.2008 un Nr.18 (523), 13.05.2008.

iztulkot ES tiesību normas patstāvīgi, izvairoties no minētā pienākuma. Jāatzīst gan, ka lielākajā daļā no šādiem negatīviem piemēriem runa nav par pilnīgu ES tiesību ignoranci, jo ES tiesību klātbūtne un ietekme uz lietas iznākumu tiek atzīta. Tomēr piemēru, kurās *acte clair* doktrīnas korekta piemērošana šķiet vismaz ļoti apšaubāma, daudzums ir biedējošs. Turklāt par drauda nopietnību liecina arī tas, ka šaubas par *acte clair* doktrīnas korektu piemērošanu attiecas pat uz tām tiesām, kurām ir „reputācija kā skrupulozām savu no ES tiesībām izrietošo pienākumu ievērotājam”.¹⁷⁵ Tādēļ *acte clair* doktrīna tādā formā, kādā tā pastāv šobrīd, šķiet apšaubāma – teorētiskās bažas, kuras izteica tiesību zinātnieki pēc *CILFIT* sprieduma pieņemšanas pirms trīsdesmit gadiem, apstiprinās dalībvalstu tiesu praksē līdz pat mūsdienām.

2.4. Prettiesiska nevēršanās pie ES Tiesas, ignorējot ES tiesību klātbūtni lietā

Iepriekš darbā tika aplūkoti gadījumi, vai un cik lielā mērā dalībvalstu tiesas nekorekti izmanto *CILFIT* lietā noteiktos izņēmuma gadījumus, lai nevērstos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Taču vienkāršākais veids, kā dalībvalsts pēdējās instances tiesa var izvairīties no pienākuma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ir ignorējot ES tiesības pilnībā. Šī situācija attiecas uz gadījumiem, kad pēdējās instances tiesa vienkārši nemaz neapsver ES tiesību jautājumus savā spriedumā, lai gan lietas fakti norāda uz to, ka ES tiesību piemērošana lietā būtu vismaz apsvēršanas vērta.

Šeit uzreiz ir būtiski nošķirt iepriekš 2.1 apakšnodaļā aplūkoto *CILFIT* lietā paredzēto izņēmuma gadījumu, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, ja saistībā ar ES tiesībām radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam, no situācijas, kad dalībvalsts tiesa vispār ignorē ES tiesību

---

¹⁷⁵ Mok M.R. Experiences of the Netherlands Courts in Applying the Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.117.

klātbūtni lietā. Abās šajās situācijās dalībvalsts tiesa neizmanto ES tiesību normas kā pamatu spriedumam un abās var būt šaubas par to, ka ES tiesības vajadzēja izmantot sprieduma pamatojumā. Taču būtiskā atšķirība ir tajā, ka vienā gadījumā ES tiesību iespējama ietekme tiek apsvērta un ES tiesības tiek pieminētas spriedumā, bet otrā – ES tiesības spriedumā tiek ignorētas pilnībā.

Salīdzinot šīs divas situācijas, daudz lielāku draudu ES tiesību funkcionēšanai rada situācija, kurā ES tiesību klātbūtne lietā tiek pilnībā ignorēta no dalībvalsts tiesas puses. Pirmkārt, iespējama ES tiesību piemērošanas apsvēršana liecina par to, ka principā pēdējās instances tiesas tiesnesis „nebaidās” piemērot ES tiesības un lielākā vai mazākā mērā apzinās pienākumus, ko uzliek LESD 267. panta trešā daļa. Tādēļ iespējama ES tiesību nepiemērošana un nevēršanās pie ES Tiesas šādās situācijās būs drīzāk izņēmums nevis regulāra prakse. Otrkārt, ja spriedumā vismaz tiek apsvērta iespēja piemērot ES tiesības un vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, tad ir daudz lielāka iespējamība, ka iespējamā ES tiesību nekorektā piemērošana tiks pamanīta vai nu no Komisijas, vai no tiesību zinātnieku puses un ka iespējama kritika novērsīs vai vismaz samazinās līdzīgu gadījumu atkārtošanos. Savukārt, ja spriedums vispār ignorē ES tiesības, ir daudz grūtāk konstatēt iespējamo nepieciešamību tomēr ES tiesības piemērot – piemēram, meklējot datu bāzēs pēc ar ES tiesībām saistītiem atslēgas vārdiem, visticamāk šādas lietas atrast nevarēs.

Vispārīgs dalībvalstu tiesu pienākums piemērot ES tiesībās to jurisdikcijā esošās lietās ir vispāratzīts jau sākot ar leģendāro *Van Gend en Loos* spriedumu un tiešās iedarbības doktrīnas izveidošanos.¹⁷⁶ Laika gaitā šī doktrīna ir pastāvīgi paplašinājusies un padziļinājusies caur ES Tiesas judikatūru (izveidojot pārākuma, netiešās iedarbības, valsts atbildības institūtus) un visi turpmākie attīstības virzieni veicināja indivīdu iespējas pielietot ES tiesības dalībvalstu tiesās. Tādēļ dalībvalstu tiesu ignorance attiecībā uz to, ka lietā izskatāmos jautājumus skar ES tiesības var šķist kā acīmredzams ES tiesību pārkāpums. Lielākoties tā arī ir, tomēr ne gluži vienmēr, un ir jāievēro vairāki apstākļi, kas var liecināt par pretējo.

---

¹⁷⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 26/62 Van Gend en Loos, ECR, 1963, p.4.

Pirmkārt, būtiska ir atšķirība starp civillietu un administratīvo lietu izskatīšanu. Tikai administratīvajās lietās pastāv objektīvās izmeklēšanas princips, kas uzliek par pienākumu tiesai pašai piemeklēt piemērojamās tiesību normas, ja puses nav uz šīm normām atsaukušās.¹⁷⁷ Savukārt civillietu izskatīšanā pašām pusēm ir jānorāda uz tām tiesību normām, kuras tās uzskata par svarīgām lietas izskatīšanā. Arī uz ES tiesībām attiecas šie pamatprincipi. Lai gan ES Tiesa ir norādījusi, ka dalībvalstu tiesām principā ir pienākums pašām noskaidrot, vai lietas iznākumu neietekmē ES tiesības, pat ja neviena no pusēm neatsaucas uz ES tiesību normām, tomēr šis pienākums nav absolūts. ES Tiesa savā judikatūrā ir atzinusi tā saukto dalībvalstu procesuālo tiesību autonomijas principu (ang. – national procedural autonomy), kurš paredz, ka "tas ir dalībvalstu tiesību sistēmu ziņā paredzēt detalizētus procesuālus noteikumus un tiesas, kurām būtu jurisdikcija lemt par indivīdu no Kopienas tiesību tiesās iedarbības izrietošo tiesību aizsardzību".¹⁷⁸ Tādēļ ES tiesības neuzliek par pienākumu pašām uzsākt ES tiesību normu pārkāpuma izmeklēšanu, ja šāds pienākums liktu dalībvalstu tiesām atkāpties no pasīvās lomas, ko tām paredz dalībvalstu procesuālās tiesības un pamatot spriedumu uz faktiem un apstākļiem, uz kuriem procesā iesaistītās puses nav norādījušas. Tomēr vienlaikus arī nacionālās procesuālās autonomijas princips nedrīkst diskriminēt ES tiesības salīdzinājumā ar dalībvalsts tiesībām, paredzot sliktākus procesuālos noteikumus attiecībā uz ES tiesībām, kā arī attiecīgās dalībvalsts procesuālās normas nedrīkst padarīt ES tiesību realizāciju par indivīdam faktiski neiespējamu (tā sauktie ekvivalences un efektivitātes principi).¹⁷⁹

Otrkārt, var būt situācija, kurā dalībvalsts tiesa ignorē ES tiesību normu ietekmi uz lietas iznākumu, taču, piemērojot nacionālās normas, sasniedz tādu pašu rezultātu, kāds tiktu sasniegts piemērojot ES tiesību normas. Piemēram, Komisijas ikgadējie ziņojumi par ES

---

¹⁷⁷ Par objektīvās izmeklēšanas principu sk., piemēram, Markovs M. Objektīvās izmeklēšanas princips. Jurista Vārds, 17.01.2006., Nr. 406(3).

¹⁷⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietās C-430/93 and C-431/93 Van Schijndel/van Veen, ECR, 1995, p.I-4705.

¹⁷⁹ Par nacionālās procesuālās autonomijas principu un tā mijiedarbību ar ES tiesību efektivitātes un ekvivalences principiem sīkāk sk., piemēram, Lauwaars H.R. The Application of Community Law by National Courts Ex Officio. Fordham International Law Journal. Vol. 31, N. 5, 2007. p.1161-1187.

tiesību piemērošanu dalībvalstīs apliecina, ka šāda pieeja bija raksturīga Grieķijas Valsts padomei 20. gs. astoņdesmito gadu beigās izskatītajās lietās. Ziņojumi pat izdala divu veidu lietas: 1) lietas, kurās dalībvalsts tiesa balsta spriedumu uz nacionālajām normām, apzinoties, ka šīs normas sakrīt ar ES tiesību regulējumu un 2) lietas, kurās dalībvalsts tiesa caur nacionālajām normām sasniegtais rezultāts tikai nejaušības dēļ sakrīt ar ES tiesībās paredzēto regulējumu.¹⁸⁰

Vai dalībvalstu tiesas pārkāpj savus pienākumus attiecībā pret ES tiesībām šādos gadījumos? ES tiesības nesniedz pilnīgi skaidru atbildi uz šo jautājumu. No vienas puses, tiešās iedarbības princips rada dalībvalstu tiesām pienākumu nodrošināt, ka “neatkarīgi no dalībvalstu tiesību aktiem, Kopienas tiesības ne tikai uzliek pienākumus indivīdiem, bet arī ir vērstas uz tiesību piešķiršanu tiem”,¹⁸¹ kas, plaši interpretējot, varētu nozīmēt arī pienākumu dalībvalstu tiesām savos spriedumos norādīt skaidri uz attiecīgajām ES tiesību normām. Ja šādas norādes nav, indivīdam nav iespēju uzzināt, ka attiecīgais regulējums izriet no ES tiesībām. Taču, no otras puses, nedz ES dibināšanas līgumi, nedz arī pašas ES Tiesas judikatūra neregulē veidu, kādā dalībvalstu tiesai būtu jāraksta spriedumi un cik skaidrai ir jābūt norādei uz ES tiesību normām. Arī šajā jautājumā darbojas iepriekš aplūkotais dalībvalstu procesuālās autonomijas princips. Tādēļ arī citētais ES tiesību tiešās iedarbības principa uzstādījums no ES Tiesas puses fokusējas uz faktu, ka ES tiesību substancei ir jābūt pieejamai indivīdiem. Arī vairākos citos spriedumos ES Tiesa netieši norāda, ka svarīgāka par formālu norādi uz ES tiesībām ir to piemērošana pēc būtības. Piemēram, ES Tiesa ir noteikusi, ka LESD 267.pants ir „jo īpaši vērst uz to, lai novērstu tādas dalībvalstu tiesu judikatūras veidošanos, kas būtu neatbilstoša Kopienas tiesībām”.¹⁸² Lai gan šī norāde tieši neatbrīvo dalībvalstu tiesas no pienākuma izmantot ES tiesību normas, tomēr uzsvars uz izmantošanu pēc būtības ir acīmredzams. Tādējādi jāsecina, ka tik

---

¹⁸⁰ 6th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1988, C 330, p.151.

¹⁸¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 26/62 Van Gend en Loos, ECR, 1963, p.4.

¹⁸² Sal. angļu teksts: “particularly designed to prevent a body of national case-law that is not in accordance with the rules of Community law from being established in any Member State”.

ilgi, kamēr dalībvalstu tiesas savos spriedumos, izmantojot nacionālās normas, sasniedz tādu pašu rezultātu, kāds būtu sasniegts, ja tiktu izmantotas ES tiesību normas, nevar runāt par ES tiesību pārkāpšanu no dalībvalstu tiesu puses.

Tomēr, neievērojot iepriekš aplūkotos specifiskos jautājumus, ES tiesību nozīmes ignorēšana no dalībvalstu tiesu puses acīmredzami ir ES tiesību pārkāpums un nav pieļaujama. Tiesa, ir visai grūti novērtēt, cik lielā mērā šāda parādība ir izplatīta praksē. Vēl vairāk, pat atsevišķu skaidru un uzskatāmu piemēru sameklēšana ir visai apgrūtināta. Galvenās grūtības šāda rakstura pētījumā saistās ar, pirmkārt, neiespējamību identificēt šādus spriedumus datu bāzēs, meklējot pēc tādiem vispārīgiem atslēgas vārdiem kā „ES tiesības” vai „direktīva”. Faktiski ir nepieciešams detalizēti izprast katru konkrēto spriedumu, lai spētu objektīvi izvērtēt, vai ES tiesībām ir vai nav nozīmes attiecīgajā lietā. Otrkārt, var būt spriedumi, kas formāli piemin ES tiesību normas, taču dara to selektīvi un faktiski neaptver visas ES tiesību normas, kas būtu jāpiemēro attiecīgajā lietā. Ja kāds mēģinātu atrast un sistematizēt šādus spriedumus, tas nozīmētu, ka katra sprieduma kontekstā būtu jāizpēta viss milzīgais ES tiesību lauks, meklējot ES tiesību normas, kas varētu būt piemērojamas konkrētajā lietā.

Komisijas ikgadējie ziņojumi par ES tiesību piemērošanu dalībvalstīs apstiprina šīs grūtības. Katru gadu ziņojuma pielikums, kas veltīts ES tiesību piemērošanas dalībvalstu tiesām apskatam, piemin apskata ierobežoto un nepilnīgo apjomu. Šīs piezīmes norāda, ka sistemātiska dalībvalstu tiesu nolēmu datu bāzu izpēte padara par iespējamu identificēt tiesu nolēmumus, kuros ir piemērotas ES tiesības, taču nav iespējams noskaidrot, kuros spriedumos ES tiesības nav pieminētas, lai gan to būtu vajadzējis darīt.

Īpašs pamats uztraukumam par iespējamu pilnīgu ES tiesību ignoranci sākotnēji bija attiecībā uz jaunajām ES dalībvalstīm no Centrāl un Austrumeiropas. Daudzi norādīja uz problēmām attiecībā uz tiesām un to darbību post-sociālistiskajās valstīs. Neraugoties uz to, ka tiesu varas kapacitātes pacelšana un tiesu spēju piemērot ES tiesības nodrošināšana bija kā viens no priekšnoteikumiem valsts dalībai ES, tomēr rakstos īsi pirms un uzreiz pēc jauno dalībvalstu pievienošanās 2004.gadā vairāki tiesību zinātnieki pauda šaubas par šo kritēriju reālu izpildi. Tā, piemēram, Saša Prečala norādīja, ka tiesneši jaunajās dalībvalstīs saņem ļoti mazu algu, daudzās valstīs tiesu varas neatkarība joprojām ir sāpīgs jautājums,

resursu trūkumu dēļ nenotiek regulāra profesionālās kvalifikācijas celšana.¹⁸³ Arī Latvijā ārvalstu ekspertu skatījumā tiesnešu apmācība pirms Latvijas iestāšanās ES bija tālu no ideāla. To ilustrē Atklātas sabiedrības institūta ekspertu atzinums par Latvijas tiesnešu kapacitāti 2002.gadā. Vispārīgi vērtējot tiesnešu apmācību, eksperti atzina, ka Latvijā pastāv atsevišķs tiesnešu apmācības centrs, taču “politiskais ieguldījums tiesnešu tālākā apmācībā ir vājš. Valsts piešķirtie līdzekļi ir minimāli un nav ilgtermiņa stratēģijas, kas atbalstītu un paplašinātu centra darbību vai arī piedāvātu alternatīvu problēmas risinājumu.”¹⁸⁴ Turklāt tajā laikā arī bez problēmām ar tiesnešu apmācību vispār, Eiropas Savienības tiesību jautājumiem īpaša uzmanība tiesnešu apmācībai tika pievērsta tikai neilgi pirms iestāšanās ES un nebija sistematizētas informācijas, kas atspoguļotu tiesnešu zināšanu par Eiropas Savienības tiesībām līmeni.¹⁸⁵

Tomēr pirmie gadi ES gan Latvijas, gan arī pārējām jaunajām dalībvalstīm tiesām nav izvērtušies par tik katastrofāli bēdīgiem, kā lielākie skeptiķi prognozēja un, neraugoties uz atsevišķiem trūkumiem, ES tiesību piemērošanu var uzskatīt par pieņemamu.¹⁸⁶ Ja kā piemēru izvēlas Latviju, tad kopumā Latvijas tiesas spēj darboties ar ES tiesībām samērā sekmīgi.¹⁸⁷ Lai gan atsevišķos gadījumos arī Latvijas tiesas ir izpelnījušās kritiku,¹⁸⁸ tomēr

---

¹⁸³ Prechal S. The Preliminary procedure: a rol for legal scholarship? Grām.: The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure. Amsterdam: Symposium Council of State, Netherlands, 2004, pp.28-30. Sk. arī Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1643.

¹⁸⁴ Judicial Capacity in Latvia. http://www.eumap.org/reports/2002/content/70/428/2002_j_latvia.pdf

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Vispārīgi par ES tiesību piemērošanu jaunajās dalībvalstīs sk., piemēram, Zdeněk K. The Application of European Law in the New Member States: Several (Early) Predictions. *German Law Journal*. Vol. 6, 2005, N.3, pp. 563-587.

¹⁸⁷ Sk., piemēram, Brizgo M. Senāts piemēro un interpretē Eiropas Savienības tiesības. *Jurista Vārds*, Nr.8(605), 02.03.2010.

¹⁸⁸ Sk., piemēram, Dupate K. Par kļūdainu Senāta spriedumu dzimumu diskriminācijas sakarā. *Jurista Vārds*, Nr. 22(721), 29.03.2011; Slaņķe G. ES tiesības Latvijā – maldugunis purvā? Pieejams: <http://www.ir.lv/2011/11/22/es-tiesibas-latvija-maldugunis-purva> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]; Papēde M. Direktīvu piemērošana tiesās. *Jurista Vārds*, Nr. 7(460), 13.02.2007. Attiecībā uz nepilnīgu argumentāciju nevērsšanās pie ES Tiesas gadījumā, sk., piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta

nav pamata runāt par masveidīgu ES tiesību ignorēšanu vai nepareizu piemērošanu. Tādēļ arī šīs darba nodaļas kontekstā nevar apgalvot, ka būtu daudzas lietas, kurās Latvijas augstākās instances tiesas ignorētu ES tiesību klātbūtni lietā un tādējādi pārkāptu savu pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

Apkopojot, ES tiesību klātbūtnes lietā ignorēšana no dalībvalstu tiesu puses ir acīmredzams ES tiesību pārkāpums. Pieņemot prezumpcija, ka dalībvalstu tiesas patiešām regulāri veic šādu apzinātu ignorēšanu, nozīmētu atzīt, ka pastāv nopietns drauds normālai visas ES tiesību sistēmas funkcionēšanai. Par laimi, šāda secinājuma izdarīšanai nav pamata, turklāt ne tikai vecajās dalībvalstīs, bet arī jaunajās, pēc 2004.gada pievienojušajās dalībvalstīs. Lai gan vienlaikus ir jāatzīst, ka šādas rīcības tik apjomīgas izpētes, lai varētu izdarīt uz pietiekoši plašiem statistikas datiem balstītus secinājumus, iespējas ir nereālas tīri praktisku apsvērumu dēļ.

2.5. Citi problēmjasautājumi saistība ar pienākumu vērsties pie ES Tiesas

Ir vēl vairāki interesanti jautājumi attiecībā uz dalībvalstu tiesu pienākumiem attiecībā uz LESD 267.pantu. Piemēram, ko lai dara dalībvalsts pēdējās instances tiesa, ja tā saskaras ar situāciju, kad lietā ir piemērojamas ES tiesības, situācijā nevar piemērot nevienu no *CILFIT* lietā minētajiem izņēmuma gadījumiem, taču ir identiska lieta, kura ir iesniegta ES Tiesai, bet kuru ES Tiesa vēl nav izskatījusi? Vai dalībvalsts tiesai ir jāapstādina lietas izskatīšana un jāsagaida ES Tiesas skaidrojums jau ES Tiesas tiesvedībā esošajā lietā? Vai arī dalībvalstis tiesai pašai ir jāuzdod jauns prejudiciālais nolēmums?

No ES Tiesas judikatūras puses nav skaidru vadlīniju, kā šādā situācijā dalībvalsts tiesai būtu jārīkojas, atskaitot vispārējo ES Tiesas nostāju, ka dalībvalsts tiesa, ja tā uzskata par vajadzīgu, var lūgt sniegt prejudiciālo nolēmumu gandrīz jebkurā situācijā. Risinājumu ir piedāvājusi Itālijas Augstākā tiesa, savā spriedumā nosakot, ka lietas izskatīšanas apstādīnāšana bez jautājuma uzdošanas ES Tiesai ir pretlikumīga, jo tā liegtu lietā

Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 26.aprīļa lēmumu lietā SKA-199 (spriedums attiecībā uz publisko iepirkumu un direktīvu 89/665, OJ, 1989, L 395, p.34)).

iesaistītajām pusēm izmantot procesuālās garantijas, kas izriet no vēršanās pie ES Tiesas, t.i., iespējas iesniegt viedokļus ES Tiesai un saņemt ES Tiesas sprieduma oficiālu kopiju.¹⁸⁹

Vēl viens interesants jautājums ir, vai fakts, ka Komisija ir izbeigusi pārkāpumu procedūru pret dalībvalsti atbilstoši LESD 258.pantam, var kādā veidā ietekmēt dalībvalsts augstākās instances tiesas pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma par tādu pašu jautājumu. Ar šādu situāciju ES Tiesas saskārās lietā *Valente v. Fazenda Publica*. Šajā lietā Portugāles augstākajai tiesu instancei vajadzēja pieņemt spriedumu lietā, kurā indivīds apstrīdēja Portugāles likuma atbilstību ES tiesību normām, neraugoties uz to, ka Komisija bija izbeigusi pārkāpumu procedūru pret Portugāli par tieši to pašu likumu. Portugāles Tiesa jautāja, vai šādā situācijā, paļaujoties uz Komisijas sniegto ES un Portugāles tiesību interpretāciju, šī tiesa var tikt atbrīvota no pienākuma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma atbilstoši LESD 267.panta trešajai daļai. ES Tiesas atbilde bija, ka dalībvalsts tiesas no LESD 267.panta izrietošais pienākums ir balstīts uz sadarbību starp ES Tiesu un dalībvalsts tiesām, kuras ir atbildīgas par atbilstošu un vienvērtīgu ES tiesību piemērošanu visās dalībvalstīs. Tādēļ tas ir dalībvalstu tiesu pienākums novērst tādas nacionālās judikatūras rašanos, kas būtu pretrunā ES tiesībām. Attiecīgi tika izdarīts secinājums, ka Komisijai nav pilnvaru izdarīt kādus galīgus secinājumus nedz par ES tiesību pārkāpuma esamību no dalībvalsts puses, nedz dot kāda cita veida vispārīgos skaidrojumus šajā sakarā. Tikai ES Tiesa ir tiesīga šādus secinājumus izdarīt.¹⁹⁰

Šie divi piemēri parāda, ka neskaidrības attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu lūgšanas pienākumu var izpausties arī visai netradicionālos veidos. Taču jebkurā gadījumā arī nestandarta problēmjautājumu risināšanai ka vadlīnijas kalpo prejudiciālo nolēmumu tiesiskā regulējuma pamatprincipi un uzstādījums par ES Tiesu kā galveno ES tiesību interpretācijas avotu.

---

¹⁸⁹ 17th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1999, C 325, p.219; 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, 2000, C 354, p.185.

¹⁹⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-393/98 Valente v. Fazenda Publica, ECR, 2001, p.I-1327.

2.6. Par pienākuma vērsties pie ES Tiesas pārkāpumu liecinoši faktori

Viena no galvenajām problēmām attiecībā uz prettiesisko nevēršanos pie ES Tiesas no dalībvalstu pēdējo instanču tiesu puses ir iespējamo pārkāpumu konstatēšanas grūtības. Kā iepriekšējā analīze liecina, tad ir ļoti daudz piemēru no dažādām situācijām, kad dalībvalstu tiesu veiktā ES tiesību piemērošana rada aizdomas par iespējamu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu. Tomēr, lai gan daži piemēri no dalībvalstu tiesu prakses rada vairāk aizdomas kā citi, nav gandrīz nekādu vadlīniju no ES Tiesas puses attiecībā uz to, kādi faktori liecina, ka LESD 267.panta trešā daļa ir pārkāpta. Kā vienīgo netiešo vadlīniju šobrīd no ES Tiesas puses var izmantot ES Tiesas paustās atziņas par valsts atbildības priekšnosacījumiem attiecībā uz dalībvalstu tiesu institūciju veiktajām darbībām lietā *Köbler*.

Strīds šajā lietā bija starp kādas Austrijas universitātes profesoru Gerhardu Köbleru un Austrijas Izglītības ministriju. Profesors pieteicās īpašai „ilga darba” piemaksai pie algas, kas, atbilstoši Austrijas tiesībām, tika piešķirtas tikai tiem augstskolu mācībspēkiem, kas bija nostrādājuši Austrijas universitātēs vismaz 15 gadus. Köblera kungs apgalvoja, ka, lai gan viņš nav nostrādājis 15 gadus Austrijas universitātēs, tomēr viņam pienākas piemaksa, jo viņš ir nostrādājis vairāk kā 15 gadus citās ES dalībvalstīs. Tāpat prasītājs apgalvoja, ka piemaksas iegūšanas nosacījums nostrādāt 15 gadus tieši Austrijas universitātēs, neņemot vērā ārpus Austrijas nostrādāto laiku, rada ES tiesībām pretēju netiešo diskrimināciju, kurai nav leģitīma attaisnojuma.

Kad šī lieta sasniedza augstāko Austrijas tiesu instanci (*Verwaltungsgerichtshof*), tā pieņēma lēmumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr īsi pēc vēšanās ES Tiesas Reģistrs informēja Austrijas tiesu, ka nesēn ES Tiesa ir pieņēmusi spriedumu līdzīgā lietā. Austrijas tiesa atsauca savu lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu un noraidīja Köblera pieteikumu, pamatojoties uz to, ka „ilga darba” piemaksa ir uzskatāma par lojalitātes bonusu un tādēļ netiešā diskriminācija var tikt attaisnota kā veikta leģitīma iemesla dēļ.

Pēc tam Köblera kungs cēla jaunu prasību Austrijas pirmās instances tiesā, prasot kompensēt viņam radušos zaudējumus. Pēc viņa domām, Austrijas augstākās tiesu instances

tiesas spriedums bija pretrunā ES Tiesas judikatūrai, kas paredzēja, ka piemaksas pie algas, kas ir atkarīgas no darba attiecību ilguma, nav uzskatāmas par lojalitātes bonusu. Šādā situācijā Austrijas pirmās instances tiesa vērsās pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par vairākiem jautājumiem, cita starpā arī jautājot, vai attiecīgais Austrijas tiesību akts ir pretrunā ES tiesībām. ES Tiesa atbildēja, ka tāda veida īpašā piemaksa, kādu paredz Austrijas tiesības, nav uzskatāma tikai un vienīgi par atalgojumu darbinieka lojalitātei pret darba devēju. Tādēļ, pēc ES Tiesas domām, attiecīgā Austrijas norma ir pretrunā ar diskriminācijas aizlieguma principu un ES tiesību normām par brīvu personu kustību.

Darba šīs nodaļas kontekstā visinteresantākā ir sprieduma beigu daļa, kurā ES Tiesa *expressis verbis* atzina, ka Austrijas pēdējās instances tiesa ir pārkāpusi LESD 267. panta trešo daļu. No tā izriet vispārīgs secinājums, ka, ja dalībvalsts pēdējās instances tiesa savā spriedumā, izmantojot iepriekšējo ES Tiesas judikatūru, ir nonākusi pie atšķirīga rezultāta nekā tad, ja ES Tiesa būtu sniegusi jaunu prejudiciālo nolēmumu, tad nevēršanos pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma nevar attaisnot ar atsaušanos uz otro *CILFIT* lietas izņēmumu.

Tomēr arī pašā *Köbler* lietā, kurā iespējamie LESD 267. panta pārkāpumi bija viens no sprieduma centrālajiem jautājumiem, ES Tiesa neuzskatīja par vajadzīgu noteikt precīzākus kritērijus, kad dalībvalstu augstākās tiesas var vai nevar atsaukties uz iepriekšējo ES Tiesas judikatūru un nevērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tāpat ES Tiesa izvairījās dot kādu apkopojošu un vismaz vairāk vai mazāk izsmeļošu faktoru uzskaitījumu, kas būtu izmantojams kā pierādījums tam, ka dalībvalsts augstākās instances tiesa ir pārkāpusi LESD 267.panta 3.daļu. Tā vietā ES Tiesa tikai vispārīgi norādīja, ka Austrijas pēdējās instances tiesas „izsecinātie apsvērumi ir balstīti uz nepareizu [agrākā ES Tiesas sprieduma] interpretāciju”, un tad nonāca pie secinājuma, ka „minētā tiesa nevarēja atzīt, ka attiecīgā tiesību jautājuma atrisinājums izriet no Tiesas pastāvīgās judikatūras”.¹⁹¹ Secinājums nākotnei no šādas ES Tiesas nostājas ir, ka katrs gadījums, kurā rodas šaubas par nekorektu dalībvalsts pēdējās instances tiesas atsaušanos uz otro *CILFIT* lietā noteikto izņēmumu, ir jāizvērtē atsevišķi, piemērojot *CILFIT* lietas vispārīgo formulējumu. Šāda ES

---

¹⁹¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-224/01 *Köbler*, ECR, 2003, p. I-10239.

Tiesas nostāja ļoti apgrūtina analīzes veikšanu attiecībā uz to, cik bieži tomēr dalībvalstu pēdējās instances tiesas nekorekti atsaucas uz ES Tiesas agrākajiem spriedumiem un nevēršas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma – faktiski, lai konstatētu dalībvalsts pēdējās instances tiesas nekorektu atsaukšanos uz agrāko ES Tiesas judikatūru, ir jāiegūst ES Tiesas viedoklis par šo pašu konkrēto lietu.

Faktoru, kas liecina par dalībvalsts tiesas veiktu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu, izvērtējums un apkopojoša analīze iztrūkst arī tiesību zinātnieku darbos, kas veltīti prejudiciālajiem nolēmumiem. Diemžēl visaptverošu statistikas datu par šādiem faktoriem savākšana ir praktiski neiespējama, un pat paši dalībvalstu tiesu tiesneši atzīst, ka ir būtiskas grūtības novērtēt, cik gadījumos viņu pārstāvētās institūcijas ir apsvērušas vēršties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.¹⁹² Tādēļ lietderīgā iespējamā pieeja, mēģinot sistematizēt informāciju par faktoriem, kas liecina, ka dalībvalstu tiesas ir pārkāpušas savas no LESD 267.panta trešās daļas izrietošās saistības, ir mēģināt indukcijas ceļā apkopot un klasificēt pieejamos „aizdomīgo” lietu piemērus. Noteikti ne visi faktori būtu uzskatāmi par vienlīdz svarīgiem, izvērtējot iespējamo LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu, tādēļ par turpmākās klasifikācijas kritēriju kalpo tas, cik lielā mērā katrs no šiem faktoriem liecina par dalībvalsts pēdējās instances tiesas prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas.

Faktori, kas vispārliciecinātāk norāda uz to, ka ir noticis LESD 267.panta trešās daļas pārkāpums, būs tādi, kas acīmredzami liecinās, ka lietā piemērojamo ES tiesību normu ir iespējams interpretēt dažādi, taču dalībvalsts pēdējās instances tiesa tik un tā nebūs vērsusies pie ES Tiesas. Piemēram:

- dalībvalsts pēdējās instances tiesa pati atzīst piemērojamo ES tiesību normu „neskaidrību”, taču apzināti izvairās no vēršanās pie ES Tiesas (visticamāk, dēļ tā, ka vēršanās aizkavēs lietas ātru izskatīšanu);¹⁹³

---

¹⁹² General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.27.

¹⁹³ 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1999, C 354, p.185; 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.327.

- cita tās pašas dalībvalsts tiesa piemēros citādu tās pašas ES tiesību normu interpretāciju līdzīgos faktiskos apstākļos;¹⁹⁴

- turpmāka vai iepriekšēja vēršanās pie ES Tiesas no citas tiesas puses tieši par to pašu jautājumu;¹⁹⁵

- tās pašas tiesas lēmums tomēr vērsties pie ES Tiesas par to pašu tiesību normu citā, līdzīgā lietā;¹⁹⁶

- zemākas instances tiesas sprieduma atcelšana, piemērojot un citādi interpretējot to pašu ES tiesību normu, ko piemēroja zemākas instances tiesa;¹⁹⁷

- nevienprātība lietu izskatošo tiesnešu starpā par to, kā attiecīgā ES tiesību norma ir jāinterpretē.¹⁹⁸

Tāpat ļoti lielas šaubas par korektu dalībvalsts tiesas rīcību var rasties, izanalizējot dalībvalsts tiesas nolēmuma saturu un pielietoto juridisko tehniku. Pie šādiem faktoriem var pieskaitīt:

- ES tiesību normu sistēmisku un teleoloģisku interpretāciju no dalībvalsts tiesas puses bez vēršanās pie ES Tiesas;¹⁹⁹

---

¹⁹⁴ 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2001, C 354, p.185 (piemērs no Francijas tiesu prakses attiecībā uz tiešās iedarbības doktrīnas atzīšanu).

¹⁹⁵ Piemēram, 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2003, C 274, p.217 (Piemēri no Itālijas tiesu prakses, kas lieliski ilustrē situāciju, jo Itālijas gadījumā pat vairākas citas tiesas tika vērsušās pēc prejudiciālā nolēmuma); sk. arī Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. *Common Market Law Review*, vol. 40, 2003, p.45.

¹⁹⁶ 14th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1997, C 354, p.173.

¹⁹⁷ 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.328.

¹⁹⁸ 15th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1998, C 250, p.198; 17th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2000, C 374, p.199.

- *expressis verbis* izteiktu atziņu, ka divas dažādas uz lietas faktiskajiem apstākļiem attiecināmas ES tiesību normas satur pretēju tiesisko regulējumu,²⁰⁰

- secinājumu dalībvalsts tiesas nolēmumā, ka ES tiesību normai nepiemīt tiešā iedarbība, kaut arī ES Tiesa citos spriedumos ir norādījusi, ka attiecīgajai normai šāda iedarbība piemīt;²⁰¹

- citāda veida argumentācijas izmantošanu vai pat nonākšanu pie pretēja secinājuma, piemērojot vienu un to pašu ES tiesību normu līdzīgiem faktiskiem apstākļiem;²⁰²

- norādi uz „acīmredzami skaidru” ES tiesību normu, tajā pašā laikā nolēmumā neizmantojot ES Tiesas detalizētu un apjomīgu skaidrojumu par attiecīgās ES tiesību normas saturu.²⁰³

Par mazāk autoritatīviem faktoriem, kas tomēr arī liecina, ka ir šaubas par dalībvalsts pēdējās instances tiesas rīcības atbilstību LESD 267.panta trešajai daļai, varētu uzskatīt:

- ģenerālvokāta kritiku dalībvalsts tiesas virzienā turpmākajās lietās;²⁰⁴

- Komisijas viedokli;²⁰⁵

- neitrāla lietā pieaicināta eksperta viedokli;²⁰⁶

---

¹⁹⁹ 17th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2000, C 374, p.192.

²⁰⁰ 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.325.

²⁰¹ 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2003, C 274, p.225.

²⁰² Vairākus ļoti uzskatāmus piemērus šim var atrast Grieķijas tiesu praksē. Sk. Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? European Law Review. Vol.25, 2000, p.200; Maganaris E. The Principle of Supremacy of Community Law – The Greek Chalange. European Law Review. Vol.23, 1998, p.179; Maganaris E. The principle of Supremacy of Community Law in Greece – from direct challenge to non-application. European Law Review. Vol.24, 1999, p.426.

²⁰³ Komisijas ikgadējos ziņojumos pa ES tiesību piemērošanu dalībvalstīs šādus piemērus var atrast ļoti daudz. Sk., piemēram, 7th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1990, C 232, p.54.

²⁰⁴ Anderson D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.179.

²⁰⁵ 19th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2002, C 274, p.43.

- kritiku, īpaši daudzskaitlīgu, no tiesību zinātnieku puses.

Par vēl mazāk nozīmīgu faktoru, kas tomēr arī rada zināmas šaubas par dalībvalsts pēdējās instances tiesas rīcības korektumu, var uzskatīt ES Tiesas judikatūras trūkumu par attiecīgo jomu.²⁰⁷

Visbeidzot, kā visneobjektīvākais faktors, kas met šaubu ēnu uz dalībvalsts tiesas nevēršanos pie ES Tiesas, ir pušu lūgums apstādināt tiesvedību un lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu. Šeit bieži puses var izteikt šādu motivāciju savtīgu iemeslu dēļ, tādēļ ne velti arī ES Tiesa savos spriedumos ir uzsvērusi, ka lēmums vērsties vai nevērsties pie ES Tiesas ir tikai pašas dalībvalsts tiesas rokās un ka puses nevar piespiest dalībvalsts tiesu vērsties pie ES Tiesas.²⁰⁸

Pēc darba autora domām, augstāk minētie faktori, it īpaši pirmajās divās grupās minētie, būtu jāatspoguļo ES Tiesas judikatūrā kā vispārīgas vadlīnijas gadījumu, kad dalībvalsts pēdējās instances tiesas pārkāpj LESD 267.panta 3.daļu, identificēšanai.

2.7. Nevēršanās pie ES Tiesas iemesli

No iepriekšējās apakšnodaļās izdarītās analīzes izriet, ka iespējami LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumi no dalībvalstu pēdējās instances tiesu puses ir daudz ticamāki un daudz izplatītāki nekā parasti tiesību zinātnē ir pieņemts domāt. Tādēļ šķiet lietderīgi neierobežot pētījumu ar tīri formāli konstatējošu pieeju, bet, pirms apsvērt iespējamās tiesiskās regulējuma pilnveidošanas modeļus, mēģināt arī paraudzīties uz iemesliem, kāpēc dalībvalstu tiesas pārkāpj LESD 267.panta trešo daļu un kādi iemesli slēpjas zem dalībvalstu augstāko tiesu institūciju pretestības saņemt interpretācijas norādes no ES Tiesas. Vairāki

---

²⁰⁶ 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.329.

²⁰⁷ Sk., piemēram, 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.327.; sk. arī Demetriou M. When is House Of Lords Not a Judicial Remedy. European Law Review, Vol.20, 1995, pp.628-633.

²⁰⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 283/81 CILFIT / Ministero della Sanita, ECR, 1982, p. 3415.

tiesību zinātnieki, kas arī ir atzinuši savos darbos, ka dalībvalstu pēdējo instanču tiesu nevēršanās pie ES Tiesas ir uzmanības vērta problēma, lielākoties arī ir mēģinājuši norādīt uz tādiem vai citādiem iemesliem, kādēļ šāds fenomens pastāv. Tomēr vienlaikus gandrīz visi arī atzīst, ka viņu uzskati šajā jautājumā ir ļoti subjektīvi un ka piedāvāto iemeslu saraksti nav izsmeļoši.²⁰⁹ Līdzīgi kā ar vairākiem iepriekš šajā nodaļā aplūkotojumiem, arī šeit ir grūtības ar faktu apkopšanu, jo lielākoties iemesli, kādēļ dalībvalstu tiesas nevēršas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, neparādās spriedumu tekstā. Tādēļ arī turpmāk aplūkotie iemesli nav jāuzskata par izsmeļošu sarakstu, bet drīzāk par paraugiem, no kuriem induktīvi var mēģināt atvasināt vispārīgas likumsakarības. Attiecīgi šajā sadaļā nevēršanās iemesli tiks apskatīti īsumā, tikai cenšoties identificēt galvenos no šiem iemesliem un mēģinot klasificēt tos noteiktās grupās.

Visi nevēršanās pie ES Tiesas iemesli var tikt sadalīti trijās lielās grupās. Pirmajā grupā ietilpst iemesli, kas ir saistīti ar procesuālās efektivitātes apsvērumiem. Nevēršanās šo iemeslu dēļ, lai gan parasti neattaisnojama no formāla *CILFIT* kritēriju piemērošanas skatpunkta, tomēr ir uzskatāma par vismazāk kaitīgo visas prejudiciālo nolēmumu sistēmas funkcionēšanai, jo šajos gadījumos dalībvalstu tiesas lielākoties izprot, kā darbojas prejudiciālo nolēmumu lūgšana un sniegšana, un apzinās nepieciešamību vērsties pie ES Tiesas. Lēmums nevērsties saistībā ar šiem iemesliem bieži ir rezultāts nosacītam samērīguma testam, dažkārt pat atspoguļotam nolēmuma tekstā, kur ieguvumi no iespējamās vēršanās tiek samēroti ar citiem faktoriem, kuru dēļ dalībvalsts tiesa nevēlas vērsties pie ES Tiesas. Pie šiem iemesliem var pieskaitīt:

- lietas izskatīšanas laika paildzināšanos, kas izriet no lūguma sniegt prejudiciālo nolēmumu (šis noteikti ir visizplatītākais nevēršanās iemesls, izskatot darba autoram pieejamos avotus);²¹⁰

---

²⁰⁹ Sk., piemēram, Calogeropoulos A. The Greek Courts and The Preliminary Reference Procedure According to Article 177 of the EEC Treaty: Some Remarks. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.66.

²¹⁰ Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. Common Market Law Review. Vol.40, 2003, p.17; 14th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1997, C

- lietas dalībnieku izteiktās intereses (šis parasti ir cieši saistīts ar lietas izskatīšanas laika apsvērumiem);²¹¹

- dalībvalsts tiesas tiesnešu pārslodze;²¹²

- ES Tiesas pārslodze.²¹³

Otrā nevēršanās iemeslu grupa attiecas uz vienkāršu zināšanu un prasmju trūkumu attiecībā uz ES tiesībām.²¹⁴ Šo savukārt sīkāk var iedalīt:

- zināšanu trūkums attiecībā uz ES tiesībām kopumā;

- zināšanu trūkums attiecībā konkrēti uz prejudiciālo nolēmumu izmantošanu.

Visbeidzot, trešo iemeslu grupu var nodēvēt par „politiskiem iemesliem” šī vārda plašā nozīmē. Šie iemesli ir visbīstamākie kā potenciālie draudi prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanai kopumā, jo šeit runa ir par to, ka dalībvalstu tiesas apzinās pienākumu vērsties pie ES Tiesas, taču nevēršas, jo nevēlas saņemt attiecīgo ES Tiesas skaidrojumu. Pie šiem iemesliem pieder:

354, p.173; 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1999, C 354, p.185; 19th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2002, C 274, p.42.

²¹¹ Bebr G. The Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.339-367.

²¹² Voss R. Experiences and Problems in Applying Article 177 of the EEC Treaty. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.66

²¹³ Voss R. Experiences and Problems in Applying Article 177 of the EEC Treaty. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.66

²¹⁴ Šāda rakstura iemesli ir samērā bieži pieminēti tiesību zinātnieku darbos. Sk., piemēram, Calogeropoulos A. The Greek courts and the Preliminary Reference Procedure According to Article 177 of the EEC Treaty: Some Remarks. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.122-128; Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. Common Market Law Review. Vol.40, 2003, p.35.

- bailes, ka ES Tiesas skaidrojums piespiedīs tiesu pieņemt nepopulāru nolēmumu;²¹⁵
- atšķirīgs skatījums uz konstitucionāla rakstura jautājumiem;²¹⁶
- specifisku dalībvalsts interešu aizsardzība;²¹⁷
- bailes pazaudēt tradicionāli augsto autoritāti, ko dalībvalsts tiesa izbauda savā valstī, dēļ vēršanās pie ES Tiesas, un ES Tiesas autoritātes neatzīšana principā.²¹⁸

2.8. Tiesiskā regulējuma iespējamie pilnveidošanas virzieni

ES Tiesas pieņēma spriedumu *CILFIT* lietā 1982.gadā un līdz šim visus trīs gadu desmitus ir uzskatījusi, ka tajā noteiktās atziņas mainīt nav nepieciešams. Tomēr, autoraprāt, ir laiks sākt diskusiju par šo izņēmumu pārskatīšanu un novērtēšanu atbilstoši mūsdienu situācijai. Jautājumi, kas skar jautājuma uzdošanas nepieciešamību gadījumos, kad izskatāmiem jautāums neskar ES tiesības un agrākas ES Tiesas judikatūras piemērošanu analogiskās situācijās būtiskas problēmas nerada. Kā tika aplūkots darba 2.1 un 2.2

---

²¹⁵ 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1999, C 354, p.185.

²¹⁶ Kā labākais piemērs šeit atkal ir Grieķijas tiesu prakse. Sk. Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*. Vol.25, 2000, p.200; Maganaris E. The Principle of Supremacy of Community Law – The Greek Chalange. *European Law Review*. Vol.23, 1998, p.179; Maganaris E. The principle of Supremacy of Community Law in Greece – from direct challenge to non-application. *European Law Review*. Vol.24, 1999, p.426.; sk. arī 15th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, 1998, OJ, C 250, p.198.

²¹⁷ Sk. Cohen, C. The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in comparative Judicial Federalism. *The American Journal of Comparative Law*. Vol.44, 1996, p.443; Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*. Vol.25, 2000, p.200.

²¹⁸ Verougstraete I. Article 1777 EEC: A View from the Belgian Judiciary. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in *Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.128.

apakšnodalās, dalībvalstu tiesas jau no *CILFIT* lietas sprieduma pieņemšanas laika šos jautājumus vērtē un vairāk vai mazāk sekmīgi atrisina, kā rezultātā tie praksē ir nostiprināti un nerada būtisku apdraudējumu ES tiesību sistēmai.

No šiem pirmajiem diviem *CILFIT* lietas izņēmumiem iespējamā tiesiskā regulējuma uzlabošanas kontekstā īsi var pakavēties pie otrā, proti, pie izņēmuma, kurš atbrīvo augstākās instances tiesas no pienākuma vērsties pie ES Tiesas, kad ES Tiesa ir jau interpretējusi attiecīgo ES tiesību normu. Faktiski šis izņēmums sevī ietver precedentu tiesību elementu vispārējo tiesību sistēmas izpratnē. Dalībvalsts tiesa tiek nostādīta situācija, kad, ja jau ir ES Tiesas interpretatīvs spriedums par kādu ES tiesību normu, tad tai ir vai nu jāpiemēro jau dotā interpretācija, vai arī jālūdz jauns prejudiciālais nolēmums. Problēmas šeit rodas ar „līdzīguma” konstatāciju dažādās lietās. Vispārējo tiesību sistēmas izpratnē, lai rastos precedents, nav obligāti nepieciešams, lai tiesa, kas taisa attiecīgo spriedumu, to būtu formulējusi tādā veidā, lai vadītu vai veidotu turpmāku nolēmumu pieņemšanu. Pietiek ar attiecināmības iespēju uz jebkādu nākotnē izspriežamu gadījumu.²¹⁹ Praksē līdzīgumu nosaka pēc tā, vai, rūpīgi izvērtējot lietas faktiskos apstākļus, attiecīgo divu gadījumu juridiskās pazīmes ir vienādas un tādēļ to risināšanai ir pielietojama viena tā pati tiesību norma. Respektīvi, ir jāveic atbilstības noteikšana un būtisku atšķirību atrašana.²²⁰

CILFIT lietas kontekstā jautājums ir, vai nav nepieciešams pilnveidot noteikto izņēmumu ar kādām precīzākām vadlīnijām attiecībā uz līdzīgumu, norādot, piemēram uz iepriekš minēto atbilstības noteikšanu un būtisko atšķirību atrašanas pienākumu. Autoraprāt, šajā gadījumā nav nepieciešams mainīt pašu *CILFIT* lietas kritēriju, jo, formulējot šāda tipa izņēmumu, nav iespējams izvairīties no ģenerālklauzulu lietošanas un šā brīža formulējums ir pieņemams. Drīzāk varētu domāt par vispārīgiem uzlabojumiem ES Tiesas sniegto prejudiciālo nolēmumu kvalitātē, cenšoties palielināt to precizitāti un detalizācijas pakāpi. Tiesa, detalizētāki prejudiciālie nolēmumi varētu radītu cita jūtīga jautājuma prejudiciālo

---

²¹⁹ Neimanis J. Judikatūra un tās saistošais spēks. Jurista Vārds. Nr.9 (364), 08.03.2005.

²²⁰ Langenburhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005., 99.lpp.

no lēmumu kontekstā saasināšanos, proti, par ES Tiesas un dalībvalsts tiesu kompetenču nošķiršanu.²²¹

Tomēr galvenie priekšlikumi pie tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējām attiecas uz trešo *CILFIT* lietas izņēmumu – *acte clair* doktrīnu.

Visupirms, pat, ja neveic konceptuālus grozījumus *acte clair* doktrīnā, noteikti ir jāgroza *acte clair* piemērošanas priekšnosacījumi attiecībā uz pienākumu salīdzināt ES tiesību normas dažādu valodu versijas, ko ES Tiesa noteica *CILFIT* lietā. Atbilstoši *CILFIT* spriedumam, ES tiesību interpretācija ietver noteikumu par dažādo valodu salīdzinājumu, jo tām visām ir autentiska nozīme, kā arī ES tiesības ietver dažādus specifiskus terminus, kam var būt atšķirīga nozīme no to pielietojuma dalībvalstu tiesību sistēmās.²²² Tādēļ dalībvalsts pēdējās instances tiesai, pirms atsaukties uz *acte clair* doktrīnu, ir jāpārbauda attiecīgās ES normas tulkojumi visās valodās. Kā jau tika aplūkots darba 2.3. apakšnodaļā, šī nosacījuma korekta piemērošana praksē nav reālistiska. Attiecīgi no šī nosacījuma ir jāatsakās.

Taču ir pamats, jo īpaši ņemot vērā šajā darbā minētos daudzus piemērus saistībā ar *acte clair* doktrīnas korektu piemērošanu dalībvalstu tiesu praksē, domāt arī par radikālām, konceptuālām pārmaiņām attiecībā uz *acte clair* doktrīnu. Var piekrist tiesību zinātniekam *Shifrin*, ka šobrīd faktiski *CILFIT* lietā noteiktās stingrās prasības faktiski funkcionē nevis kā atbrīvojums no LESD 267.panta 3.daļas pienākuma, bet gan drīzāk kā mēģinājums atturēt dalībvalstu tiesas no *acte clair* piemērošanas, jo šā brīža nosacījumus ir grūti izpildīt. Tādēļ nacionālās tiesas vai nu tos neievēro un jautājumu atstāj savā kompetencē, vai arī vēršas pie ES Tiesas, kaut arī, iespējams, jautājums ir acīmredzams.²²³ No tā var secināt, ka

---

²²¹ Par ES Tiesas un dalībvalstu tiesu kompetences nošķiršanas strīdiem jaunākajā ES Tiesas praksē sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopien) tiesas spriedumus lietās C-220/06 Asociación Profesional de Empresas de Reparto y Manipulado de Correspondencia, ECR, 2007, I-12175.lpp. un C-162/06 International Mail Spain, ECR, 2007, I-9911.lpp. Sk. arī Davies G. Abstractness and concreteness in the preliminary reference procedure. Book: Regulating the Internal Market (Ed. Shuibhne N.). Edward Elgar; 2006, pp.210-244; Lefevre S. The interpretation of Community law by the Court of Justice in areas of national competence. European Law Review, Vol. 4, N.29, 2004, pp. 501-516.

²²² Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT*, ECR, 1982, p.3415.

²²³ Shifrin V. Article 177 References to the European Court. Denver Journal of International Law and Policy, Vol. 27, N. 4, 1999, p. 665.

acte clair doktrīna, tādā veidā, kā to ES Tiesa ir paredzējusi *CILFIT* lietā, nav efektīva un neenes būtisku labumu ES tiesību sistēmai un vienveidīgai ES tiesību normu piemērošanai.

Šķietami vienkāršākais tiesiskā regulējuma pilnveidošanas scenārijs būtu atcelt *acte clair* doktrīnu vispār un uzspiest dalībvalstu augstākajās tiesu institūcijām obligāti vērsties pie ES Tiesas visos ar ES tiesībām saistītajos gadījumos, ja vien nepastāv kāds no abiem pārējiem *CILFIT* lietā noteiktajiem izņēmumiem. Varētu argumentēt, ka dalībvalstu tiesām pietiek ar pirmajiem diviem *CILFIT* izņēmumiem, lai attaisnotu prejudiciālā jautājuma neuzdošanu. Tā kā pašreizējā *acte clair* doktrīna nav efektīva, jo drīzāk rada ES tiesību apdraudējumu, nekā labumu, tad no tās ES tiesību sistēma varētu atteikties. Atsakoties no *acte clair* doktrīnas, dalībvalstu tiesas tiktu stimulētas meklēt un izmantot ES Tiesas ļoti bagātīgo sešdesmit darbības gadu judikatūru, lai attaisnotu nevēršanos pie ES Tiesas, tādējādi, iespējams, veicinot kopējo ES tiesību piemērošanas kvalitāti dalībvalstu tiesās.

Tomēr šāds risinājums nav pieņemams vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, *acte clair* doktrīna ir darbojusies ES tiesībās nu jau trīs gadu desmitus ar ES Tiesas *expressis verbis* izteiktu svētību un bez tās faktiski vēl ilgāk, tādēļ jebkuras tik radikālas izmaiņas radītu vairāk haosa nekā uzlabotu ES Tiesas un dalībvalstu tiesu sadarbību. Otrkārt, visi *CILFIT* lietas izņēmumi ir cieši savā starpā saistīti un bieži dalībvalstu tiesu tiesneši lieto *acte clair* doktrīnu kopā ar atsauci uz kādu no agrākajiem ES Tiesas spriedumiem. Tādēļ gaidītā pozitīvā efekta dēļ, proti, ka dalībvalstu tiesas vairāk uzmanības pievērstu ES Tiesas agrākajiem spriedumiem, varētu sekot tieši pretējais – dalībvalstu tiesas, nevarot atsauties uz *acte clair* doktrīnu, ignorētu arī ES Tiesas agrākos spriedumus. Visbeidzot, treškārt un galvenokārt, lai gan *acte clair* doktrīnai ir savi mīnusi un dažkārt dalībvalstu tiesas izmanto to neatbilstoši ES Tiesas iecerei, tomēr tas neatceļ visus ieguvumus, ko šī doktrīna nodrošina – ātrāku lietas izskatīšanu dalībvalsts tiesā, ES Tiesas pārslogotības samazināšanu utt.²²⁴ Tādēļ ir skaidrs, ka attiešanās no *acte clair* doktrīnas pilnībā nav reāla.

Alternatīvas *acte clair* doktrīnas atcelšanai būtu tās noteikumu modificēšana. Šeit iespējamās pārmaiņu scenārijus var sadalīt divos radikāli pretējos virzienos – 1) vai nu sašaurināt *acte clair* piemērošanas nosacījumus, padarot dalībvalstu augstāko tiesu

---

²²⁴ Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases and Materials. 5th. ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.425.

institūciju pienākumus skaidrākus un vieglāk kontrolējamus; 2) vai arī šo doktrīnu liberalizēt un piešķirt dalībvalstu pēdējo instanču tiesām vēl lielāku rīcības brīvību. Abi tiks secīgi aplūkoti.

Pirmais iespējamais izmaiņu veids būtu sašaurināt *acte clair* doktrīnu, pievienojot vēl papildus kritērijus, kuriem būtu jāizpildās, lai dalībvalsts pēdējās instances tiesa varētu nevērsties pie ES Tiesas. Piemēram, varētu uzlikt kā obligātu pienākumu dalībvalsts tiesām *acte clair* doktrīnas piemērošanas gadījumā sniegt spriedumā skaidru norādi, ka tiek piemērota *acte clair* doktrīna, varbūt pat paredzot pienākumu sniegt izvērstu motivāciju, kādēļ dalībvalsts tiesa uzskata, ka attiecīgās ES tiesību normas piemērošana ir *acte clair*. Ja ES Tiesa savas judikatūras attīstībā izvēlētos šādu ceļu, tad pamatmērķis varētu būt veicināt „graudu atlasīšanu no pelavām”, t.i., veicināt to, lai *acte clair* doktrīna tiktu piemērota tikai patiešām skaidrās un nešaubīgās situācijās un lai dalībvalstu tiesas būtu spiestas vismaz aizdomāties un pamatot savu viedokli, kāpēc tās piemēro *acte clair* doktrīnu. Vienlaikus šādai, striktākai ES Tiesas nostājai vajadzētu palielināt lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaitu un tādējādi sekmēt prejudiciālo nolēmumu galvenās funkcijas – ES tiesību vienveidīgas piemērošanas – īstenošanos. Tomēr jāņem vērā arī tas, ka augstāku prasību izvirzīšana no ES Tiesas puses nebūt nenozīme, ka dalībvalstu tiesas arī šīs augstākās prasības ievēros praksē. Vēl vairāk, dalībvalstu tiesu vēlme nevērsties pie ES Tiesas un mēģināt izvairīties no ES tiesību „žņaugiem” varētu tikai pieaugt. Tādēļ jebkuru papildus pienākumu uzlikšana dalībvalstu tiesām ir obligāti jāsaista ar dalībvalstu pēdējo instanču tiesu kontroles mehānismu efektivizāciju.²²⁵ Papildus tam jāņem vērā arī ES Tiesas noslodzes pieauguma problēma dēļ lūguma sniegt prejudiciālos nolēmumus skaita pieauguma un attiecīgi neizbēgamo lietu izskatīšanas laika pieaugumu. Tādējādi, lai gan *acte clair* piemērošanas kritēriju pastiprināšana kopā ar kontroles mehānismu pastiprināšanu varētu stimulēt ES tiesību vienveidīgas piemērošanas pieaugumu, nenoliedzami ir arī šādas pieejas negatīvie momenti.

Otrs virziens, kurā var modificēt *acte clair* doktrīnu, ir to liberalizēt, leģimizējot dalībvalstu tiesu nevēlēšanos noteiktos gadījumos vērsties pie ES Tiesas (kas, kā liecina iepriekšējās apakšnodaļas, šobrīd bieži notiek praksē tik un tā). Šāds pārmaiņu modelis ir

---

²²⁵ Par kontroles mehānismiem sk. darba 4.nodaļu.

guvis atsaucību no vairāku tiesību zinātnieku puses, kas uzsver, ka ir pienācis laiks ES Tiesai atzīt daudzu dalībvalstu pēdējo instanču tiesu nepatiku pret šā brīža *CILFIT* lietas vadlīnijām un piešķirt šīm tiesām zināmu diskreto varu arī situācijās, kad ir jāizlemj ES tiesību jautājumi, kurus nevar uzskatīt par pilnīgi acīmredzami skaidriem. Kā papildus arguments šai nostājai tiek izmantots pēdējās instances tiesu situācijas salīdzinājums ar dalībvalstu zemāko instanču tiesām. Zemāko instanču tiesas, lai gan atrodas zemāk tiesu hierarhijā un tādēļ visticamāk ir mazāk kvalificētas, drīkst patstāvīgi piemērot jebkuru ES tiesību jautājumu, lai cik sarežģīts un komplekss tas arī nebūtu, kamēr augstākās dalībvalstu tiesu institūcijas var salīdzināt ar „tiesu varas pastkastītēm”.²²⁶

Zināmu lomu šīs pozīcijas atbalstā spēlē arī prejudiciālo nolēmumu „uzticības raksturs”. Tā kā dalībvalstu tiesas spēlē nozīmīgu lomu ES tiesību sistēmā un, ņemot vērā, ka it īpaši augstākās tiesas sastāv no kompetentiem tiesnešiem, *acte clair* teorijai nevajadzētu tikt tik vienkārši ļaunprātīgi izmantotai. Tiesneši mūdienu ES tiesībās orientējas, jo šī tiesību sistēma ir integrējusies tādā līmenī nacionālajās tiesībās, ka kļūst arvien pieņemamāka un vieglāk piemērojama. Ņemot vērā arī ekonomiskos un politiskos procesus, abas tiesību sistēmas papildina viena otru un tiek piemērotas ikdienā ikvienā no ES dalībvalstīm.²²⁷ Tomēr šeit gan visu laiku ir jāpatur prātā arī galvenais *acte clair* doktrīnas liberalizēšanas mīnuss, proti, jo vairāk rīcības brīvas tiek atstāts dalībvalstu tiesām, jo lielāks ir drauds, ka ES tiesības netiks piemērotas vienvēidīgi. Līdz ar to, pat, ja ES Tiesas savā turpmākajā judikatūrā izvēlētos iet pretī lielākai uzticībai dalībvalstu tiesām, arī šajā scenārijā kontroles mehānismu pilnveidošana ir nesaraujami saistīta ar izmaiņām *acte clair* doktrīnā.

Salīdzinot abus iespējamos *acte clair* doktrīnas modifikācijas virzienus, no retajām tiesību zinātnieku publikācijām, kurās šīs jautājums ir aplūkots, vienbalsīgs atbalsts tiek

---

²²⁶ Vaughan D., Randolph F. The Interface between Community Law and National Law: the United Kingdom Experience. Book: Constitutional Adjudication in European Community and National Law, Essays for the Hon.Mr. Justice T.F.O’Higgins (ed. Curtin, O’Keeffe), p.228; quoted from Anderson, D. References to the European Court. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.181.

²²⁷ Schermers H.G., Waelbroeck D.F. Judicial Protection in the European Union, 6th edition. The Hague: Kluwer Law International, 2001, 281-282 p.

pausts *acte clair* kritēriju mīkstināšanai un lielākai uzticībai dalībvalstu tiesām.²²⁸ Darba autors kopumā piekrīt šim viedoklim, lai gan pieļaujot, ka tomēr arī pārmaiņas otrā, kritēriju izvēršanas virzienā var būt iespējamās un lietderīgas, ņemot vērā draudus ES tiesību vienveidīgai piemērošanai. Būtiskākais ir, lai šīs pārmaiņas notiktu un ES Tiesa reaģētu uz reālo situāciju, par kuru darbā aplūkoti piemēri liecina, ka dalībvalstu pēdējās instances tiesas tomēr samērā bieži nepiemēro *acte clair* doktrīnu atbilstoši ES Tiesas noteiktajam *CILFIT* lietā.

Kā optimālākais pārmaiņu scenārijs darba autora skatījumā būtu mēģināt apvienot abas pretējās pieejas, papildinot *acte clair* doktrīnu ar ES Tiesas spriedumos tik bieži pielietoto samērīguma apsvērumu pārbaudi.²²⁹ ES Tiesai caur savu judikatūru vajadzētu papildināt *CILFIT* lietas kritērijus, aizstājot šā brīža trešo kritēriju (ka dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas, ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām) ar nosacījumu, ka dalībvalsts pēdējās instances tiesa var nevērsties pie ES Tiesas, ja tā spēj pamatot, ka ES tiesību piemērošana ir tik pietiekoši acīmredzama, ka vērsšanās pie ES Tiesas nebūtu samērīga ar lietas izskatīšanas paildzināšanu. Tādējādi vienlaikus dalībvalstu pēdējās instances tiesām tiktu uzlikts pienākums skaidri spriedumā izklāstīt nevērsšanās pie ES Tiesas pamatotību, taču vienlaikus arī paplašinot gadījumu loku, kuros šāda nevērsšanās ir pieļaujama.

Šāds piedāvājuma plusi būtu, pirmkārt, tas, ka tiktu saglabāta *acte clair* doktrīnas pastāvēšanas būtība, ļaujot dalībvalstu tiesām pašām izlemt „vienkāršās” lietas un nepārslogot ES Tiesu. Otrkārt, tiktu stimulēts prejudiciālo nolēmumu kā sadarbības starp ES Tiesu un dalībvalstu tiesām uzticības raksturs, atzīstot dalībvalsts tiesu spējas pašām izvērtēt vērsšanās pie ES Tiesas nepieciešamību. Treškārt, šādas izmaiņas atspoguļotu šī brīža reālo

---

²²⁸ Sk., piemēram, Prechal S. The Preliminary procedure: a role for legal scholarship? Grām.: The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure. Amsterdam: Symposium Council of State, Netherlands, 2004, pp.30-31; Biernat.S. Reflections on the preliminary ruling procedure. Symposium of the presidents of the member states constitutional and supreme courts. Pieejams: http://www.aca-europe.eu/events/0010/pdf/Expos%C3%A9%20de%20M.%20Biernat_EN.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²²⁹ Par samērīguma pārbaudi sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedumu lietā C-285/98 Kreil, ECR, 2000, p.I-69; Burca G. The Principle of Proportionality and its Application in EC Law. Yearbook of European Law. Vol.13, N.105, 1993, pp.111-112.

situāciju, kurā, kā tika aplūkots darba 2.7. apakšnodaļā, tieši lietas izskatīšanas laika paildzināšana ir gan visizplatītākais, gan visobjektīvākais iemesls, kāpēc dalībvalstu tiesas nevēlas vērsties pie ES Tiesas. Visbeidzot, ceturtkārt, šāds formulējums uzliktu par pienākumu dalībvalstu pēdējās instances tiesām pieiet nopietnāk *acte clair* doktrīnai un tiešām izvērtēt, vai vēršanās pie ES Tiesas nav nepieciešama.

Tāpat kā atsevišķu tiesiskā regulējuma pilnveidošanas priekšlikumu darba autors piedāvā *CILFIT* lietas izņēmumu (vislabāk, iepriekš aprakstītajā modificētajā formā) ietveršanu LESD 267.pantā. Tiesa, LESD 267.panta trešās daļas vispārīgais formulējums ir tipisks dibināšanas līgumiem, kuros ir ļoti daudz ģenerālklauzu formā ietvertu normu, kuras ar saturu tiek piepildītas caur ES Tiesas judikatūru. Tomēr lielākoties LESD pantu konstrukcijas ir tādas, ka visos gadījumos, kur pastāv pamata tiesiskais regulējums, no kura pēc tam ir iespējami izņēmumi, šāda izņēmumu iespējamība tiek *expressis verbis* atrunāta pašā LESD, un tad jau pēc tam ES Tiesa šos vispārīgi formulēto izņēmumu saturu konkretizē caur savu judikatūru.²³⁰ Savukārt LESD 267.panta trešās daļas gadījumā panta formulējums atstāj iespaidu, ka tā ir imperatīva tiesību norma, no kuras izņēmumi nav iespējami un kuras tādu interpretāciju, kā to veica ES Tiesa *CILFIT* lietā, pat diskutabli varētu uzskatīt par tiesību tālākveidošanu *contra legem*.²³¹ Tādēļ LESD 267.panta regulējuma precizējums, papildinot to ar *CILFIT* lietas kritērijiem, būtu atbilstošāks tiesiskās noteiktības principam.

---

²³⁰ Tipiski piemēri šādiem pantiem ir LESD normas attiecībā uz iekšējā tirgus brīvībām, piemēram, LESD 34. un 35.pants kā pamata tiesiskais regulējums un 36.pants kā izņēmumu apraksts.

²³¹ Par tiesību tālākveidošanu *contra legem* sk. Gailītis K. *Contra legem* jēdziens un tā vieta tiesību piemērošanas metožu sistēmā. *Jurista Vārds*. Nr.13 (608), 30.03.2010. Par tiesību tālākveidošanu *contra legem* ES tiesību kontekstā vispārīgi sk. Pierhuroviča L. Eiropas Savienības Tiesas juridiskais aktīvisms. *Jurista Vārds*. 27. 07.2010., Nr. 625; Constantinesco V. *The ECJ as a law-maker: praeter aut contra legem?* Book: *Liber amicorum in honour of Lord Slynn of Hadley. Judicial Review in European Union Law*. Vol. I. (ed. O'Keefe D., Bavasso A.). The Hague: Kluwer Law International, 2000, pp.73-79.

2.9. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi

LESD 267.panta trešā daļa uzliek par pienākumu dalībvalsts pēdējās instances tiesām obligāti vērsties pie ES Tiesas lietās, kurās ir jāpiemēro ES tiesību normas. Taču ES Tiesa *CILFIT* lietas spriedumā atzina, ka noteiktos gadījumos arī pēdējās instances tiesas var nevērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Šie gadījumi ir: 1)ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam; 2)ja attiecīgā ES tiesību norma jau ir tikusi interpretēta kādā no iepriekšējiem ES Tiesas spriedumiem; 3)ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām (*acte clair* doktrīna).

Pirmā un otrā *CILFIT* lietas izņēmuma piemērošana dalībvalstu tiesu praksē nerada īpašas bažas par biežu nepamatotu atsaukšanos uz šiem izņēmumiem. Taču gan tiesību zinātnieku paustie teorētiskie viedokļi, gan arī šī pētījuma gaitā veiktā juridiskās prakses materiālu analīze liecina, ka attiecībā uz trešo, *acte clair* doktrīnu, pastāv pamatotas bažas par šī *CILFIT* lietā noteiktā izņēmuma biežu nekorektu izmantošanu no dalībvalstu pēdējās instances tiesu puses, tādējādi pārkāpjot LESD 267.panta trešo daļu.

Lai gan joprojām *acte clair* doktrīna ir nepieciešama prejudiciālo nolēmumu sistēmas darbības sastāvdaļa, tās konkrētie piemērošanas nosacījumi ir novecojuši un tos ir nepieciešams mainīt. Visupirms ir jāatsakās no *CILFIT* lietas spriedumā minētā dalībvalstu pienākuma salīdzināt ES tiesību normu tekstus visās oficiālajās valodās, vai nu no tā atsakoties pilnībā, vai arī to liberalizējot un aizstājot ar daudz visparīgāk formulētu nosacījumu par dalībvalsts tiesas pienākumu normas piemērošanas procesā veikt ES tiesību normu teleoloģisku un sistēmisku interpretāciju.

Izmaiņas ir nepieciešamas arī pašos *CILFIT* lietā piedāvātās *acte clair* doktrīnas izpratnes pamatnostādņēs. Veiksmīgākās izmaiņas būtu papildināt *acte clair* doktrīnu ar samērīguma apsvērumu pārbaudi, paredzot dalībvalstu pēdējo instanču tiesu tiesības nevērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ja tās spēj pamatot, ka ES tiesību piemērošana ir tik pietiekoši acīmredzama, ka vērsšanās pie ES Tiesas nebūtu samērīga ar lietas izskatīšanas pārdzināšanu.

3. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas un prejudiciālie nolēmumi

Dalībvalstu konstitucionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesas mijiedarbība vienmēr ir bijis tiesību zinātnieku iemīļots pētījumu objekts - gan komplicētu un neviennozīmīgi interpretējamu tiesisko argumentu dēļ, gan arī politiskās sensitivitātes un spriedzes dēļ. Tomēr lielākoties pētījumi ir koncentrējušies uz ES Tiesas un dalībvalstu konstitucionālo tiesu dažādajiem skatpunktiem attiecībā uz ES tiesību pārākuma principa darbību un ES tiesību attiecībām ar dalībvalstu konstitūcijām. Taču tas nebūt nav vienīgais interesantais un izpētes vērtais objekts dalībvalstu konstitucionālo tiesu un ES Tiesas attiecībās. Tādēļ šajā nodaļā tiks aplūkota dalībvalstu konstitucionālo tiesu un ES Tiesas iespējamā sadarbība un mijiedarbība prejudiciālo nolēmumu kontekstā, īpašu uzmanību vēršot uz tiesiskā regulējuma „pelēkajām” zonām, apzinot un analizējot situāciju gan no ES Tiesas un ES tiesību, gan no pašu konstitucionālo tiesu skatpunkta.

Nodaļa sīkāk ir sadalīta trīs apakšnodaļās, vispirms noskaidrojot, vai dalībvalstu konstitucionālās tiesas var uzskatīt par tiesām LESD 267.pantā izpratnē un vai tām ir tiesības vērsties pie ES Tiesas. Pēc tam pētījums fokusēsies uz iespējamu dalībvalstu konstitucionālo tiesu pienākumu šajā kontesktā. Visbeidzot, kā atsevišķs problēmjautājums tiks izdalīts „procesuālās sāncensības” jautājums par to, kurā tiesā izvēles gadījumā vispārējās jurisdikcijas tiesai būtu jāvēršas – pēc prejudiciālā nolēmuma pie ES Tiesas vai ar pieteikumu pie konstitucionālās tiesas.

3.1. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas” LESD 267. panta izpratnē

3.1.1. ES Tiesas dotie kritēriji jēdzienam „tiesa”

Domājot par konstitucionālo tiesu saistību ar prejudiciālajiem nolēmumiem, pirmais jautājums, kas būtu jānoskaidro, ir, vai konstitucionālās tiesas vispār var lūgt ES Tiesu sniegt prejudiciālo nolēmumu kontitucionālajā tiesā izskatāmajā lietā. Nedz LESD 267.pants, nedz arī kāda cita norma ES primārajos tiesību aktos nepiemin konstitucionālās

tiesas un nesniedz precīzu atbildi uz šo jautājumu. Vienīgais orientieris dibināšanas līgumos ir pats LESD 267.pants un tajā pieminētais abstraktais jēdziens „tiesa”. Lai noteiktu, vai minēto jēdzienu var attiecināt uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, ir jāaplūko ES Tiesas dotais šī jēdziena skaidrojums.

Šeit uzreiz jānorāda uz interesantu niansi, kas atklājas, salīdzinot LESD 267.panta versijas latviešu un angļu valodā. Angļu versijā panta teksts attiecībā par institūcijām, kas var uzdot jautājumus, runā par „court or tribunal”, kas latviski, burtiski tulkojot, nozīmētu „tiesa vai tribunāls”. Arī vairākos pirms iestāšanās ES izstrādātos oficiālos ES tiesību aktu tulkojumos latviešu valodā parādās abi šie vārdi.²³² Tāpat arī šāds angļu vārdu „court or tribunal” tulkojums ir apstiprināts LZA Terminoloģijas komisijā un ir atspoguļots vairākās vārdnīcās.²³³ Taču patreiz spēkā esošajā LESD redakcijā latviešu valodas versija runā nevis par „tiesu un tribunālu”, bet gan tikai par „tiesu”. Par laimi šī neatbilstība starp abu valodu līgumu versijām nav īpaši būtiska, jo arī ES Tiesa savā judikatūrā nav centusies nodalīt terminu „tiesa” no termina „tribunāls”, tā vietā analizējot vispārīgas pazīmes, kas ļauj vai neļauj kādai dalībvalstu institūcijai vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

Jau pati gramatiskā konstrukcija, nekonkretizējot vispārīgo terminu „tiesa” (bet angļu līguma versijā pat lietojot divus terminus „tiesa” un „tribunāls”), liecina, ka runa ir par samērā plašu institūciju loku. Tomēr gadu gaitā ES Tiesai ir bijis daudzreiz jāsaskaras ar strīdīgiem gadījumiem, kad kāda no dalībvalstu institūcijām nebija formālā ziņā piederīga dalībvalsts tiesu institūciju sistēmai, taču vēlējās ES Tiesu lūgt sniegt prejudiciālo nolēmumu. Tādēļ ES Tiesas judikatūrā var atrast samērā detalizēti izstrādātu shēmu, pēc kuras var vadīties, lai noteiktu, vai tā vai cita institūcija ir uzskatāma par „tiesu vai tribunālu” LESD 267.panta izpratnē.

Kā jau daudzos citos ES tiesību jautājumos, ES Tiesa vienmēr ir norādījusi, ka jautājums, vai institūcija, kas lūdz prejudiciālo nolēmumu, ir vai nav tiesa, nav nacionālo

---

²³² Sk., piemēram, Protokols par Konvencijas par Eiropas Policijas biroja izveidi interpretāciju, ko veic Eiropas Kopienu Tiesa ar iepriekšējo nolēmumu palīdzību, kura pamatā ir Līguma par Eiropas Savienību K 3.pants. Latvijas Vēstnesis, 27.04.2004. 27.aprīlis, nr.65 (3013).

²³³ Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Rīga: UNDP, 2004, 236.lpp.

tiesību jautājums, bet gan ES tiesību jautājums.²³⁴ Tādējādi ES Tiesa var atbildēt uz lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus arī no institūcijām, kas netiek uzskatītas par tiesām pašās dalībvalstīs. Vienlaikus var būt arī situācija, ka institūcija, kuras nosaukumā ir vārds „tiesa” vai kura formāli kādā no dalībvalstīm tiek pieskaitīta tiesu varai, nav uzskatāma par „tiesu” ES tiesību sistēmā.²³⁵

Kādi tadi ir konkrēti kritēriji, pēc ES Tiesas domām, lai institūciju varētu uzskatīt par „tiesu vai tribunālu” LESD 267.panta izpratnē? Šo kritēriju izveidošanu ES Tiesa uzsāka jau pirmajos tās darbības gados un tiesa caur savu judikatūru ir izstrājusi samērā precīzus kritērijus attiecībā uz „tiesas” definīciju, lai gan arī vēl jaunākajās tieslietās var atrast ģenerālvokātu bažas, ka tomēr izstrādā shēma ir pārāk komplicēta un sarežģīta.²³⁶

No līdzšinējās judikatūras par svarīgāko spriedumu šajā jomā var uzskatīt lietu *Dorsch Council*, kurā ES Tiesa plānveidīgi uzskaitīja un īsi paskaidroja visus kritērijus²³⁷ un kuru ES Tiesa turpina izmantot kā atsaites punktu līdzīgās lietās arī šobrīd pašās jaunākajās lietās.²³⁸ Pirmkārt, ES Tiesa ir norādījusi, ka attiecīgajai institūcijai ir jābūt izveidotai ar likumu. Otrkārt, institūcijai ir jādarbojas pastāvīgi, tā nevar būt izveidota tikai viena vai vairāku strīdu risināšanai. Treškārt, tiesas spriedumam ir jābūt saistošam attiecībā uz lietā iesaistītajām pusēm (kas sevī ietver gan to, ka attiecīgās iestādes jurisdikcija ir pusēm obligāta, gan arī norāda uz sprieduma saistošo raksturu). Ceturtkārt, tiesas spriedumam ir jābūt atkarīgam no vispārēju tiesību normu piemērošanas. Šie kritēriji parasti

---

²³⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 246/80 Broekmeulen, ECR, 1981, p.2311.

²³⁵ Piemēram, sk. Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedumu lietā C-24/92 Corbiau, ECR, 1993, p.I-1277.

²³⁶ Sk., piemēram, ģenerālvokāta Colomar atzinumu lietā C-205/08 Alpine Investments, ECR, 2009, p.I-201.

²³⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-54/96 Dorsch Council, ECR, 1997, p.I-4961.

²³⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-363/11 Eptiropos tou Elegktikou Synedriou, nav publicēts, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=131970&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=453628> [aplūkots 2013.gada 15.janvārī].

nav izsaukuši diskusijas, jo lielākoties visas institūcijas, kas ir mēģinājušas vērsties pie ES Tiesas, tiem atbilst. Taču bez šiem četriem ES Tiesa arī ir norādījusi, ka, piektkārt, „tiesai” ir jābūt neatkarīgai un, sestkārt, tās nolēmumam ir jābūt tiesas spriedumam nevis administratīvam nolēmumam.

Attiecībā uz neatkarības kritēriju ES Tiesa ir piemērojusi līdzīgu analīzes shēmu kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa, pārbaudot tiesas neatkarību Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.panta kontekstā.²³⁹ ES Tiesa vispirms pārlicinās, vai attiecīgā institūcija ir neatkarīga no pusēm. Administratīvā procesa ietvaros tas nozīmē, ka ES Tiesa pārbauda, vai institūcija darbojas kā trešā, neieinteresētā puse attiecībā pret administratīvo iestādi, kuras nolēmums tiek pārsūdzēts. Tā, piemēram, ES Tiesa attiecās sniegt prejudiciālo nolēmumu, kad to lūdza Itālijas publiskā prokurora birojs, attiekumu pamatojot ar to, ka prokurora birojs atsevišķos gadījumos centās ar saviem nolēmumiem sagatavot valsts pozīciju apsūdzībai tiesā attiecīgās lietas ietvaros.²⁴⁰ Otrs aspekts, ko ES Tiesa vērtē neatkarības kritērija ietvaros, ir administratīvā neatkarība. Šeit tiek ņemts vērā, kādā veidā iestāde tiek izveidota un kādā veidā tiek garantēta iestādes darbinieku neatkarība un neieinteresētība.²⁴¹

Attiecībā uz to, ka nolēmumam ir jābūt tiesas spriedumam nevis administratīvam nolēmumam, ES Tiesa ir norādījusi, ka ir jāņem vērā ne tikai pašas iestādes izveidošana, uzbūve un attiecības ar citām valsts institūcijām, bet arī procesa, kura laikā tiek lūgts prejudiciālais nolēmums, forma. Var būt gadījumi, kad iestāde, kas skaitās daļa no tiesu varu veidojošām iestādēm un kas tādējādi institucionāli būtu uzskatāma par „tiesu vai tribunālu”, tomēr tāda nav, ja tās veiktā procesa galarezultātā netiek pieņemts tiesas spriedums. Tā, piemēram, lietā *Salzmann* Austrijas apriņķa tiesa vērsās pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Šajā lietā pieteicējs gribēja panākt, ka Austrijas zemesgrāmatu reģistrā tiek reģistrēts zemes gabala pirkums. Lai gan visos citos aspektos Austrijas apriņķa tiesa atbilda „tiesas” kritērijiem, ES Tiesa atteicās sniegt prejudiciālo

---

²³⁹ Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.34

²⁴⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietās C-74/95 un C-129/95 *Criminal Proceedings against X*, ECR, 1996, I-6609.

²⁴¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-54/96 *Dorsch Council*, ECR, p.1997.

nolēmumu, jo process pēc savas būtības bija administratīvais process iestādes ietvaros. ES Tiesa paskaidroja sīkāk, ka lietās, kurās Austrijas apriņķa tiesa izskata pieteikumus par līgumu reģistrāciju zemesgrāmatā, tā neizskata strīdu starp pusēm, bet gan tikai konstatē faktu, vai iesniedzējs atbilst noteiktiem formāliem kritērijiem.²⁴²

Izvērtējot, kā ES Tiesa šos kritērijus līdz šim ir piemērojusi praksē, var saskatīt tendenci uz kritēriju plašu interpretāciju, parasti cenšoties atbildēt uz ļoti dažādu iestāžu lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus. Tā, piemēram, par „tiesu” ES Tiesa ir atzinusi dažādas komisijas (apdrošināšanas²⁴³, sociālās aizsardzības²⁴⁴, migrācijas²⁴⁵ jomās), darba strīdu tribunālu²⁴⁶, atsevišķu profesionālo apvienību strīdu izšķiršanas orgānus.²⁴⁷

Tomēr liberālums kritēriju interpretācijā nav bijis arī bezgalīgs un atsevišķos gadījumos ES Tiesa ir atteikusies sniegt prejudiciālos nolēmumus. Tipiskākie no šiem gadījumiem saistījās ar situācijām, kad lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu nāca no valsts pārvaldes iestādēm, kuru lēmumi pēc būtības bija administratīva rakstura un kuras neatbilda neatkarības kritērijam. Tā, piemēram, lietā *Corbiau* ES Tiesa atteicās sniegt prejudiciālo nolēmumu, ko lūdza Nodokļu direktors (īpašs amats Luksemburgā) lietā, kurā viņam bija jāpieņem lēmums par iespējamo iedzīvotāju ienākuma nodokļa atmaksu. Tiesasprāt, Nodokļu direktors neatbilda neatkarības kritērijam, jo bija saistīts ar iestādi, kura pieņēma lēmumu attiecībā uz apstrīdēto nodokli. Turklāt ES Tiesa arī norādīja, ka gadījumā, ja prasītāju neapmierinātu Nodokļu direktora pieņemtais nolēmums un tas šo nolēmumu

---

²⁴² Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-178/99 Salzmann, ECR, 2003, p.I-4899.

²⁴³ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 17/76 Brack, ECR, 1976, p.1429.

²⁴⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-356/89 Newton, ECR, 1991, p.I-3017.

²⁴⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-416/96 Nour Eddline, ECR, 1999, p.I-1209.

²⁴⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 224/84 Johnson, ECR, 1986, p.1651.

²⁴⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 246/80 Broekmeulen, ECR, 1981, p.2311.

pārsūdzētu, tad Nodokļu direktors kļu par vienu no lietā iesaistītajām pusēm, kad lietu skatītu nākamā instance.²⁴⁸

Vēl viena liela grupa ar institūcijām, kuras ES Tiesa lielākoties ir atteikusies uzskatīt par „tiesu”, ir šķīrējtiesas. Šo nostāju ES Tiesa pirmo reizi pauda jau 20.gadsimta astoņdesmito gadu sākumā lietā *Nordsee*. Šajā lietā Vācijas arbitrāžas tiesa, kuru bija izveidojusi Tirdzniecības kamera atbilstoši šķīrējtiesas klauzulai privāttiesiskā līgumā, uzdeva ES Tiesai virkni ar jautājumiem, tajā skaitā jautājumu par tās jurisdikciju lūgt ES Tiesai sniegt prejudiciālo nolēmumu. ES Tiesa norādīja, ka arbitrāžas procedūra ir paredzēta Vācijas likumos, ka šķīrējtiesai ir jāpieņem spriedums atbilstoši likumam, ka arbitrāžas tiesas spriedumam ir faktiski tāds pats spēks attiecībā uz pusēm kā Vācijas vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumam un ka šīs tiesas sprieduma izpilde ne ar ko neatšķiras no vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumu izpildes. Tomēr vienlaikus ES Tiesa atteicās sniegt prejudiciālo nolēmumu divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, lietā iesaistītajām pusēm nav bijis juridiski saistoša pienākuma nodot savu strīdu arbitrāžas tiesai. Otrkārt, visai procedūrai kopumā ir privāttiesību raksturs, jo Vācijas valsts varas institūcijas nekādā veidā nav iesaistītas strīda izšķiršanā un nevar ietekmēt to, vai puses izvēlēties arbitrāžu vai nē.²⁴⁹ Tiesa, vēlākās lietās gan ES Tiesa tomēr pilnībā neizslēdza arbitrāžas tiesas no iespējam iegūt prejudiciālos nolēmumus, pieļaujot un pat uzliekot par pienākumu vispārējās jurisdikcijas tiesām sadarboties ar arbitrāžas tiesām un nepieciešamības gadījumā lūdzot prejudiciālo nolēmumu arbitrāžas tiesas vietā.²⁵⁰

Aplūkojot vēl sīkāk ES Tiesas nostāju jautājumā par „tiesas” jēdzienu, konstitucionālām tiesām līdzīgu veidojumu kontekstā īpaši interesants ir ES Tiesas spriedums *Christian Dior* lietā. Šajā lietā strīds bija saistīts gan ar ES tiesību normām, gan ar Beniluksa līguma normām intelektuālā īpašuma jomā. Lietu izskatošā Nīderlandes tiesa vērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, cita starpā jautājot, vai šajā gadījumā Beniluksa tiesa arī būtu jāuzskata par „tiesu” ES tiesību izpratnē, kurai ir būtu iespējas vai, vēl vairāk, pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. ES Tiesas

---

²⁴⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-24/92 Corbiau, ECR, 1993, p.I-1277

²⁴⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 102/81 Nordsee, ECR, 1982, p.1095.

²⁵⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 102/81 Nordsee, ECR, 1982, p.1095.

uzskatīja, ka Beniluksa tiesa arī varētu būt tiesa ES tiesību izpratnē, jo „nav nekāda iemesla uzskatīt, kāpēc tiesa, kas ir kopīga vairākām dalībvalstīm, nevarētu uzdot jautājumu šai Tiesai tāpat kā jebkura šīs dalībvalsts tiesa”.²⁵¹ Jo īpaši ES Tiesa uzsvēra, ka Beniluksa tiesas viens no uzdevumiem ir nodrošināt vienveidīgu tiesību piemērošanu Beniluksa valstu tiesu starpā un process tajā ir daļa no tiesvedības dalībvalstu ietvaros. Tomēr praksē gan Beniluksa tiesa nekad šīs savas iespējas vēl nav izmantojusi.

Spriedums *Christian Dior* lietā gadu gaitā ir radījis zināmu rezonansi. Piemēram, akadēmiskā līmenī no šī sprieduma tika atvasinātas tiesības arī Eiropas Cilvēktiesību tiesai vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.²⁵² Tāpat arī nesenā spriedumā *Eiropas skolu* lietā ES Tiesa izmantoja *Christian Dior* lietu kā atskaites punktu. Lietā strīds radā pamatojoties uz Konvenciju par Eiropas Skolām, dalībvalstu sadarbību skolas izglītības jomā ar mērķi nodrošināt ES darbinieku bērnu kopēju izglītošanu. Eiropas Skolu Apelācijas padome vērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, uzskatot, ka tā ir „tiesa” ES tiesību izpratnē līdzīgi kā Beniluksa tiesa. ES Tiesa, kaut arī atzina, ka Eiropas Skolu Apelācijas padome atbilst kritērijiem attiecībā uz „tiesas” jēdzienu, tomēr uzskatīja, ka tā nav uzskatāma par „dalībvalsts tiesu”. Apelācijas padome nav vairākām dalībvalstīm kopīga tiesa, kas pielīdzināma Beniluksa Tiesai. Pirmkārt, Beniluksa Tiesas uzdevums ir nodrošināt vienveidīgu trim Beniluksa valstīm kopīgo tiesību normu piemērošanu un, otrkārt, tiesvedība tajā ir posms, kas notiek valsts tiesās notiekošo tiesvedību ietvaros, kuru rezultātā tiek sniegta Beniluksa valstīm kopīgo tiesību normu galīga interpretācija. Savukārt, kaut arī Eiropas Skolu Apelācijas padomi ir izveidojušas visas dalībvalstis, kā arī Savienība, tā tomēr ir starptautiskas iestādes struktūra, kas, neraugoties uz tās funkcionālajām saiknēm ar Savienību, tomēr ir formāli nošķirta no Savienības un dalībvalstīm. Tādēļ tikai ar to vien, ka „Apelācijas padomei ir jāpiemēro Savienības tiesību vispārējie principi gadījumā, kad tā

---

²⁵¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-337/95 *Parfums Christian Dior / Evora*, ECR, 1997, p.I-6013.

²⁵² Sk. Schermers H.G. Note on Opinion 1/91 and 1/92. *Common Market Law Review*. Vol.29, 1992, p.1008.

izskata strīdu, nav pietiekami, lai uz šo Apelācijas padomi attiecinātu jēdzienu “kādas dalībvalsts tiesa” un lai tā ietilptu LESD 267. panta piemērošanas jomā.”²⁵³

Kā tad iepriekš minētos kritērijus un nostāju attiecībā uz starptautiska rakstura tiesām ES Tiesa ir izmantojusi dalībvalstu konstitucionālo tiesu jautājumā – tās ir vai nav uzskatāmas par tiesu LESD 267.panta izpratnē? Formāli konstitucionālās tiesas atbilst iepriekš aplūkotajiem *Dorsh Council* lietā dotajiem „tiesas” kritērijiem un arī ES Tiesas atbilde praksē ir bijis viennozīmīgs „jā”. Līdzšinējā praksē visos gadījumos, kad dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir vērsušās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ES Tiesa šo prejudiciālo nolēmumu ir sniegusi. Tomēr arī šeit ir interesantas nianšes - uzmanību piesaista fakts, ka ES Tiesas attieksme pret dalībvalstu konstitucionālajām tiesām faktiski ir pilnīgi pretēja kā Beniluksa tiesas gadījumā. Ja attiecībā uz Beneluksa tiesu jautājums *Christian Dior* lietā šīs tiesas atbilstību „tiesas” kritērijiem tika pacelts tikai teorētiskā līmenī, taču ES Tiesa savā spriedumā tik un tā sniedza samērā detalizētu jautājuma analīzi, tad attiecībā uz konstitucionālajām tiesām ir vairāki praktiski vēršanās gadījumi, bet iztrūkst vispār jebkāda konstitucionālo tiesu atbilstības LESD 267.pantā minētajam jēdzienam „tiesu” analīze. Vēl vairāk, šādas argumentācijas nav pat lietās, kur puses ir norādījušas par šaubām par lietas izskatīšanas pieļaujamību ES Tiesā.²⁵⁴

Vienīgais, kur šis jautājums ir īsumā aplūkots, ir ģenerāladvokātes *Kokott* atzinums Sabatauskas lietā, kurā pēc prejudiciālā nolēmuma bija vērsusies Lietuvas konstitucionālā tiesa. Šajā lietā ģenerāladvokāte savu atzinumu sāk ar norādi, ka valsts tiesām ir tiesības ES Tiesā vērsties tikai tad, ja tās izskata strīdu un ja tām ir jāpieņem lēmums tādas procedūras ietvaros, kuras rezultātā tiek pieņemts tiesas nolēmums. Tad seko apgalvojums, ka „par Konstitucionis Teismas tiesas statusu nav nekādu šaubu. Arī konstitucionālās tiesas ir uzskatāmas par tiesu EKL 234. panta (*tagad – LESD 267.pants*) izpratnē”. Tomēr pēc tam

---

²⁵³ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-196/09 Paul Miles and Others v European Schools. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0196:LV:HTML> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁵⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-143/99 Adria-Wien Pipeline, ECR, 2001, p.I-8365.

īsumā ģenerālvokāte pārbauda arī Lietuvas konstitucionālās tiesas atbilstību „tiesas” kritērijiem un norāda, ka „Konstitūcinis Teismas pamata prāvā ir arī pienākums pieņemt lēmumu ar tiesas nolēmuma raksturu. Šajā sakarā nav nozīmes, vai tiesvedībā par tiesību normu likumības kontroli, kas notiek pēc Seima deputātu grupas pieteikuma, ir strīds. Tieši otrādi, svarīgi ir tas, ka tiesvedība nav administratīvais process, kurā indivīds strīdas ar tiesu, kas izpilda iestādes funkcijas. (..) Šajā ziņā ir jāatzīst, ka pamata prāvā ir runa par jau spēkā stājušās likuma izvērtēšanu. Tātad tā nav konstitucionālās tiesas uzklauššana likumdošanas procedūrā. Gluži otrādi, kā tiesa paskaidro lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, tiesību normu likumības kontroles tiesvedībā konstitucionālā tiesa ir pilnvarota atzīt vispārpiemērojamu valsts likumu par nepiemērojamu”.²⁵⁵ Tādējādi ģenerālvokāte norāda, ka tomēr ir jāpārbauda, kādā kapacitātē dalībvalsts konstitucionālā tiesa izskata lietu un ka principā varētu būt situācijas, kad arī konstitucionālās tiesas varētu nebūt „tiesas” LESD 267.panta izpratnē. Taču interesanti, ka arī šajā lietā pašā ES Tiesas spriedumā apsvērumi par lietas izskatīšanas pieļaujamību neparādās.²⁵⁶

Iepriekš aplūkotajai ģenerālvokātes *Kokott* nostājai var piekrist, jo, autoraprāt, nepietiek tikai ar institūcijas kā konstitucionālās tiesas formālo statusu, bet katrā konkrētā lietā būtu jāanalizē atsevišķi tas, kāda lieta tiek izskatīta šajā konstitucionālajā tiesā. Piemēram, dažu valstu konstitucionālo tiesu kompetencēs ir izskatīt lietas preventīvās konstitucionālās kontroles kārtībā, kuru rezultātā tiek dots atzinums par parlamentā vēl tikai pieņemamu likumu²⁵⁷ un šādos gadījumos noteikti būtu vieta diskusijai, vai konstitucionālā tiesa ir uzskatāma par „tiesu” LESD 267.panta izpratnē. Tādēļ šeit drīzāk var saskatīt ES Tiesas ļoti uzmanīgu pieeju, cenšoties maksimāli stimulēt dalībvalstu konstitucionālo tiesu vēlmi sadarboties un reizē izvairoties no iespējamiem „neērtiem” jautājumiem, piemēram, vai konstitucionālās tiesas ir pakļautas LESD 267.panta trešajai daļai un obligātam

---

²⁵⁵ Ģenerālvokātes *Kokott* atzinums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.

²⁵⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.

²⁵⁷ Par šo vispārīgi sk., piemēram, Rodiņa A. Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. *Jurista Vārds*, Nr.9 (242), 07.05.2002; Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. *Latvijas Vēstnesis*, 2009.

pienākumam vērsties pie ES Tiesas.²⁵⁸ Tomēr pārlicinoši lielākajā daļā gadījumu dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir uzskatāmas par „tiesām” LESD 267.panta otrās daļas izpratnē.

3.1.2. Dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostāja

Neskatoties uz ES Tiesas atvērtību un gatavību dialogam, pašas dalībvalstu konstitucionālās tiesas nebūt neraugās uz iespējām vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālajiem nolēmumiem ar nedalītu sajūsmu. Salīdzinot dalībvalstu konstitucionālo tiesu pieredzi šajā jomā, var konstatēt, ka attieksme pret iespējām vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma svārstās no regulāras izmantošanas līdz pat kategoriskam noliegumam.

Kā iepriekšēja piezīme šeit ir jānorāda, ka ne visās dalībvalstu tiesību sistēmās konstitucionālā kontrole tiek īstenota ar tā sauktā Eiropas konstitucionālā kontroles modeļa līdzekļiem, proti, caur atsevišķu konstitucionālo tiesu. Vairākas ES dalībvalstis (piemēram, Lielbritānijā, Dānijā, Igaunijā) ir izvēlējušās izmantot tā saukto Amerikas konstitucionālās kontroles modeli, kurā nepastāv atsevišķa konstitucionālā tiesa, bet kurā normu likumību ir tiesīgas pārbaudīt arī vispārējās jurisdikcijas tiesas.²⁵⁹ Amerikas konstitucionālās kontroles modeļa valstis šīs nodaļas ietvaros detaļās aplūkotas netiks. Vienīgi pieminēšanas vērts būtu Dānijas pieredze, kurā nepastāv atsevišķa konstitucionālā tiesa, bet kuras Augstākās tiesas spriedums *Carlsen* lietā ir izmantots gan ar prejudiciālajiem nolēmumiem saistītās diskusijās Latvijas Satversmes tiesā,²⁶⁰ gan kā vispārīgs paraugs dalībvalstu

---

²⁵⁸ Par šo sk. darba 3.2. apakšnodaļu.

²⁵⁹ Par dažādiem konstitucionālās kontroles modeļiem pasaulē sk., piemēram, Rodiņa A. Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. *Jurista Vārds*, 2002, 7.maijs, nr.9 (242); Tanchev E. *Constitutional Control In Comparative And Bulgarian Prospective*. Pieejams: http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/BUL_Tanchev_E.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁶⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 6.septembra sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/06.09.2011%20Tiesas%20sēdes%20stenogramma.htm> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

konstitucionālajām tiesām pieņemt iespēju, ka arī starp tām un ES Tiesu attiecības var veidoties vismaz nosacīta dialoga formā.²⁶¹ *Carlsen* lietā Dānijas Augstākā tiesa noformulēja vispārīgu attiecību modeli, kādam vajadzētu pastāvēt starp dalībvalstu tiesām, kas veic konstitucionālās kontroles funkcijas, un ES Tiesu, pieskaroties gan tradicionālajiem strīdiem par ES pārākuma principa saderību ar dalībvalstu konstitūcijām, gan par prejudiciālo nolēmumu nozīmi šajā kontekstā. Proti, ja pastāv šaubas par ES tiesību normas saderību ar attiecīgās dalībvalsts konstitūciju, tad dalībvalsts tiesai, kas veic konstitucionālo kontroli, vajadzētu vērsties pie ES Tiesas ar mērķi noskaidrot precīzu attiecīgās ES tiesību normas saturu. Pēc ES Tiesas skaidrojuma saņemšanas tad attiecīgi konstitucionālo kontroli veicošā tiesa var izlemt, vai tai joprojām ir šaubas par ES tiesību normas saderību ar dalībvalsts konstitūciju. Ja tādas šaubas ir, tad dalībvalsts tiesa ir tiesīga aizsargāt konstitūcijā ietvertās savas valsts pamatvērtības, pat, ja tas nonāk pretrunā ar ES tiesībām.²⁶² Tādējādi no *Carlsen* lietas izriet, ka konstitucionālajām tiesām pieder „pēdējā vārda” tiesības attiecībā uz konfliktsituācijām starp ES tiesībām un dalībvalsts konstitūciju. Taču vienlaikus konstitucionālajām tiesām šādās iespējamās konfliktsituācijās vajadzētu izmantot iespējas vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmumu un noskaidrot precīzu ES tiesību normas saturu, nebaidoties no ES Tiesas iespējamās nostājas.

Dalībvalstīs, kurās pastāv atsevišķas konstitucionālās tiesas, var redzēt, ka dalībvalstu konstitucionālo tiesu attieksme pret prejudiciālajiem nolēmumiem ir visai dažāda. Tradicionāli kā spilgtākie piemēri prejudiciāliem nolēmumiem draudzīgajām konstitucionālajām tiesām tiek minētas Beļģijas un Austrijas konstitucionālās tiesas. Pirmā šo iespēju izmantoja un arī līdz šim visvairāk reizes prejudiciālos nolēmumus ir lūgusi Beļģijas konstitucionālā tiesa. Savukārt Austrijas konstitucionālo tiesu var izcelt tādā ziņā, ka gandrīz uzreiz pēc iestāšanās šīs tiesas tiesneši uzsvēra, ka viņi ir gatavi vērsties pie ES

---

²⁶¹ Fontanelli F., Martinico G. Cooperative Antagonists - The Italian Constitutional Court And The Preliminary Reference: Are We Dealing With A Turning Point? Eric Stein Working Paper n.5, 2008, p.18. Pieejams: <http://www.ericsteinpapers.eu/dokumenty/ESWP-2008-05-Fontanelli+Martinico.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁶² Dānijas Augstākās tiesas spriedums lietā *Carlsen v Rasmussen*, *Common Market Law Review*, Vol.3, 1999, p.854.

Tiesas²⁶³ un arī to izdarīja relatīvi ātri (trīs gadus no iestāšanās brīža – salīdzinājumam, no Latvijas šādā laika posmā vēl neviena tiesa vispār nebija lūgusi prejudiciālo nolēmumu ES Tiesai).²⁶⁴ Gan Beļģijas, gan Austrijas konstitucionālās tiesas aktīvi ir turpinājušas sadarbību ar ES Tiesu arī pēc tam.

Vispārīgi raksturojot sadarbības modeli starp Austrijas un Beļģijas konstitucionālajām tiesām un ES Tiesu, tiesību zinātnieki norāda, ka šo valstu konstitucionālās tiesas gandrīz vienmēr izvēlēšies lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu, ja konstitucionālās tiesas jurisdikcijām nonākušā lietā būs jāizvērtē nacionālās tiesību normas atbilstība ES tiesībām.²⁶⁵ Beļģijas konstitucionālā tiesa gan nav labākais piemērs sīkākai analīzei, jo tās funkcijas ir visai specifiskas un tikai daļēji tādas, kas tradicionāli raksturīgas konstitucionālajām tiesām valstīs.²⁶⁶ Tādēļ sīkakai ilustrācijai darba autors ir izvēlējis tieši piemērus no Austrijas Konstitucionālās tiesas prakses.²⁶⁷

Pirmā lieta, kad Austrijas Konstitucionālā tiesa vērsās pie ES Tiesas, bija saistīta ar uzņēmuma, kas nodarbojās ar cauruļvadu sistēmu ražošanu un šo sistēmu darbības apkalpošanu. Atbilstoši Austrijas likumam par elektroenerģijas nodokļa atmaksu, šis uzņēmums vēlējās panākt par elektroenerģiju samaksātā nodokļa atmaksu. Austrijas nodokļu administrācija šo pieteikumu noraidīja, norādot, ka tikai uzņēmumiem, kas ražo „sataustāmas preces”, ir tiesības uz nodokļa atmaksu. Savukārt uz tiem uzņēmumiem, kas piedāvā pakalpojumus, likums neattiecas.

---

²⁶³ Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system.* Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, p.13.

²⁶⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-143/99 *Adria-Wien Pipeline*, ECR, 2001, p.I-8365.

²⁶⁵ Jedliczka U. *The Austrian Constitutional Court and the European Court of Justice.* *Vienna Journal on International Constitutional Law.* Vol. 2, N.4, 2008, pp.301-306.

²⁶⁶ Sk. Beļģijas Konstitucionālās tiesas mājas lapa. Pieejams: <http://www.const-court.be/en/common/home.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁶⁷ Vispārīgu Austrijas Konstitucionālās tiesas pieredzi sk. Merli F. *EC Law and the Austrian Constitutional Court.* Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten.* Baden-Baden, 2008, pp.170-178.

Uzņēmums iesniedza Austrijas Konstitucionālajā tiesā konstitucionālo sūdzību, argumentējot, ka likums par elektroenerģijas nodokli ir antikonstitucionāls, jo rada disrimināciju uzņēmumu starpā bez leģitīma pamata. Tādējādi Austrijas Konstitucionālajai tiesai bija jāizvērtē, vai minētais Austrijas likums atbilda Austrijas konstitūcijas normām.²⁶⁸

Tomēr, pirms vērtēt atbilstību konstitūcijai, Austrijas Konstitucionālā tiesa apsvēra ES tiesību ietekmi lietā. Konkrēti, radās jautājums, vai likums par elektroenerģijas nodokļa atmaksu nav uzskatāms par valsts atbalstu LESD 105. panta izpratnē un attiecīgi nav bijis jāpaziņo Komisijai atbilstoši LESD 106. panta trešajai daļai. Ar šo jautājumu tad arī Austrijas Konstitucionālā tiesa vērsās pie ES Tiesas.

ES Tiesa atbildēja, ka principā valsts paredzētais atbrīvojums no dabas gāzes un elektrības nomaksas nav uzskatāms par valsts atbalstu atbilstoši LESD 105. pantam, ja vien tas attiecas uz visiem uzņēmumiem dalībvalsts teritorijā vienādi. Taču, ja gadījumā iespējas nemaksāt nodokli attiecas tikai uz tiem uzņēmumiem, kas var pierādīt, ka viņu darbība ir saistīta ar preču ražošanu, nevis ar pakalpojumu sniegšanu, tad šāds tiesiskais regulējums ir uzskatāms par valsts atbalstu ES tiesību izpratnē.²⁶⁹

Otrā lieta, kurā Austrijas Konstitucionālā tiesa izlēma lūgt prejudiciālo nolēmumu, tika aizsākta, pamatojoties uz Austrijas Konstitūcijas 141.pantu, kas nosaka konstitucionālās tiesas jurisdikciju iespējamo vēlēšanu procesuālo noteikumu pārkāpumu gadījumā. Lietā pieci Turcijas pilsoņi vēlējās kandidēt uz amatiem Darba kameras pārvaldē (Austrijā Darba kamera ir publisko tiesību veidojums, dalība kurā noteiktos gadījumos ir obligāta un kas nodarbojas ar darbinieku interešu aizsardzību, darba koplīgumu slēgšanu, darba apstākļu pārbaudi u.tml.). Taču izrādījās, ka, atbilstoši Austrijas Darba kameras likumam, uz attiecīgajiem amatiem varēja pretendēt tikai Austrijas pilsoņi, tādēļ piecu Turcijas pilsoņu kandidēšana izrādījās neiespējama.

Pieteikumā konstitucionālajai tiesai prasītāji norādīja uz ES tiesību aktu – ar Asociācijas līgumu starp Turciju un Eiropas Kopienām izveidotās Asociācijas padomes

---

²⁶⁸ Lietas fakti citēti pēc Jedliczka U. The Austrian Constitutional Court and the European Court of Justice. Vienna Journal on International Constitutional Law. Vol. 2, N.4, 2008, pp.301-304.

²⁶⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-143/99 Adria-Wien Pipeline, ECR, 2001, p.I-8365..

lēmumu 1/80, saskaņā ar kuru ES dalībvalstīm „attiecībā uz atalgojumu un citiem darba apstākļiem jāgarantē Turcijas darbiniekiem, kas ir pienācīgā kārtā reģistrēti kā piederīgi attiecīgās dalībvalsts darbaspēkam, attieksme, kas neietver nekādu diskrimināciju uz nacionalitātes pamata”.²⁷⁰ Pieteicējiem, partijai, kuras turku kandidātiem bija liegta iespēja kandidēt vēlēšanās, šķita, ka šī norma ir pārkāpta un ka attiecīgi tādēļ vēlēšanas ir pretlikumīgas.

Austrijas Konstitucionālā tiesa vērsās pie ES Tiesas ar diviem jautājumiem. Pirmkārt, Austrijas Konstitucionālā tiesa vēlējās noskaidrot, vai minētajai Asociācijas padomes lēmuma normai piemīt tiešā iedarbība, un, otrkārt, vai šī norma konfliktē ar Austrijas Darba kamera likuma normu par aizliegumu kandidēt Darba kameras vēlēšanās citu valstu pilsoņiem. ES Tiesa atbildēja uz abiem šiem jautājumiem apstiprinoši.²⁷¹

Trešā lieta, kurā Austrijas Konstitucionālā tiesa izlēma lūgt prejudiciālo nolēmumu bija saistīta ar Austrijas Audita tiesas (līdzīga institūcija Latvijas Valsts kontrolei) darbību. Šīs institūcijas galvenā funkcija ir pārbaudīt, kā Austrijas valsts pārvaldes iestādes un citu veidojumi, kas pieder valdībai vai kurus kontrolē valdība, tērē savus finanšu līdzekļus. Austrijas Federatīvais konstitucionālais likums par publisko iestāžu ierēdņu algu noteikšanu paredzēja, ka Audita tiesas pārbaudāmajiem veidojumiem ir jāpaziņo Audita tiesai par personām, kuru alga vai vecuma pensija pārsniedza noteiktu sliekšni. Ziņojumā jābūt ietvertiem attiecīgo personu vārdiem un arī viņu saņemto gada ienākumu apmēram.

Daži no veidojumiem, kuriem bija jāpaziņo Audita tiesai attiecīgā informācija, atteicās to darīt kā argumentu minot to, ka šādu datu izpaušana būtu pretrunā ar tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Audita tiesa izmanotoja Austrijas konstitūcijā

---

²⁷⁰ Decision No 1/80 Of The Association Council Of 19 September 1980 On The Development Of The Association – nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī; pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.diyih.gov.tr%2Ffiles%2Fuluslararasi_kuruluslar%2Fab%2Fortaklik_ant_doc%2Fokk_1_80_eng.doc&rct=j&q=DECISION+No+1/80+OF+THE+ASSOCIATION+COUNCIL+OF+19+SEPTEMBER+1980+ON+THE+DEVELOPMENT+OF+THE+ASSOCIATION&ei=GxgXTLorIY6BOPflwdcK&usg=AFQjCNG6GvAWXqEys0OoNj2TKVbr0k8mBw [aplūkots 2010.g.19.jūnijā].

²⁷¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-171/01 Wahlergruppe Gemeinsam, ECR, 2003, p.I-4301.

paredzētās tiesības vērsties pie Austrijas Konstitucionālās tiesas, lūdzot konstatēt Audita tiesas tiesības iegūt attiecīgo informāciju. Tiesas procesa gaitā veidojumi, kas attiecās sniegt pieprasīto informāciju, atsaucās ne tikai uz vispārīgajām pamattiesību normām Austrijas konstitūcijā, bet arī uz ES tiesībām, konkrēti, direktīvu 95/46.²⁷² Direktīvas 95/46 1. pantā ir noteikts, ka „saskaņā ar šo direktīvu dalībvalstis aizsargā fizisku personu pamattiesības un brīvības un jo īpaši viņu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību attiecībā uz personas datu apstrādi.” Turklāt saskaņā ar Direktīvas 95/46 7. pantu personas datu apstrāde drīkst notikt tikai sešos tajā minētajos gadījumos; cita starpā tad, ja: „c) apstrāde vajadzīga, lai izpildītu uz personas datu apstrādātāju attiecināmas juridiskas saistības; vai [...] e) vai apstrāde vajadzīga sabiedrības interesēs realizējama uzdevuma izpildei vai personas datu apstrādātājam, kurai dati tiek atklāti, piešķirto oficiālo pilnvaru realizācijai.”

Austrijas Konstitucionālā tiesa uzdeva ES Tiesai jautājumus - vai minētās ES direktīvas normas par personas datu aizsardzību nekonfliktē ar Austrijas noteikumiem par Audita tiesas iespējām savākt un publiskot informāciju par konkrētu personu algām un pensijām, kā arī vai attiecīgajām direktīvas normām ir tiešā iedarbība.

ES Tiesa prejudiciālajā nolēmumā norādīja, ka ES tiesību normas attiecībā uz indivīda tiesībām uz privāto dzīvi „pieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kāds pastāv Austrijā, ar nosacījumu, ka ir pierādīts, ka ne tikai pārbaudei pakļauto valsts iestāžu darbinieku gada ienākumu apmēra, ja šie ienākumi pārsniedz noteiktu līmeni, bet arī šo ienākumu saņēmēju vārdu paziņošana sabiedrībai ir nepieciešama un samērīga, ņemot vērā likumdevēja mērķi atbilstoši pārvaldīt sabiedrības līdzekļus, kas ir jāpārbauda”.²⁷³ Savukārt Austrijas Konstitucionālā tiesa savā spriedumā pēc prejudiciālā nolēmuma saņemšanas nolēma, ka Audita tiesai ir tiesības pārbaudīt visus dokumentus, ieskaitot privātos un konfidenciālos, attiecībā uz algām un vecuma pensijām. Taču konkrētu personu vārdu publikācija kopā ar konkrētiem algu skaitļiem nav uzskatāma par nepieciešamu un

---

²⁷² Direktīva 95/46, OV, 1995, L 281, p.31.

²⁷³ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedums apvienotajās lietās C-465/00, C-138/01 and C-139/01 *Osterreichischer Rundfunk*, ECR, 2003, p.I-4989.

piemērotu efektīvai sabiedrisko līdzekļu tērēšanas uzraudzībai. Tādēļ Audita tiesai nav tiesību šos datus publicēt.²⁷⁴

Interesants aspekts attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu šajā lietā ir, ka Austrijas Konstitucionālā tiesa nebija vienīgā, kurai radās neskaidrības par ES tiesību ietekmi uz Audita tiesas tiesībām pārbaudīt un publicēt personu vārdus un viņu saņemtās algas. ES Tiesa, izskatot šo Austrijas Konstitucionālās tiesas jautājumu, apvienoja to kopā ar vēl diviem jautājumiem, kurus tika iesniegusi Austrijas Augstākās tiesas divās tās tiesvedībā esošās administratīvās lietās (šajās lietās prasītāji bija konkrētas fiziskas personas, kuru datus Audita tiesa vēlējās publicēt).²⁷⁵

Bez Austrijas un Beļģijas konstitucionālajām tiesām prejudiciālo nolēmumu ir lūgusi arī Lietuvas konstitucionālā tiesa *Sabatauskas* lietā. Šajā lietā strīds bija par trešo personu pieeju elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmām un, konkrēti, par Lietuvas Elektroenerģijas likuma atbilstību ES tiesību aktam, direktīvai 2003/54,²⁷⁶ kura regulē pasākumus, lai izveidotu un nodrošinātu ES iekšējā elektroenerģijas tirgus darbību. Šajā lietā interesants apstāklis bija, ka tiesvedība notika klasiskās abstraktās konstitucionālās kontroles ievaros, proti, prasību Lietuvas konstitucionālajā tiesā bija iesniegusi Lietuvas parlamenta deputātu grupa.²⁷⁷

Visbeidzot, ceturtnā valsts, kuras konstitucionālā tiesa ir vērsusies pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ir Itālija. Itālija kā viena no Eiropas Kopienu dibinātājvalstīm saskārās ar ES tiesību piemērošanas problēmām un attiecībām ar dalībvalstu konstitūcijām jau pašos pirmsākumos pirms pusgadsimta. Kopā ar Vācijas un Francijas augstākajām tiesu institūcijām, arī Itālijas konstitucionālās tiesa deva savu artavu, pakāpeniski izskatītajās

---

²⁷⁴ Austrijas Konstitucionālās tiesas spriedums pārstāstīts pēc Jedliczka U. The Austrian Constitutional Court and the European Court of Justice. Vienna Journal on International Constitutional Law. Vol. 2, N.4, 2008, pp.301-306.

²⁷⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedums apvienotajās lietās C-465/00, C-138/01 and C-139/01 Österreichischer Rundfunk, ECR, 2003, p.I-4989.

²⁷⁶ Direktīva 2003/54, OJ, L 176, 2003, p.37.

²⁷⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.

lietās formulējot viedokli par ES tiesību un nacionālo tiesību attiecībām un par konstitucionālo tiesu lomu šajās attiecībās. Itālijas konstitucionālās tiesas sākotnējā nostāja attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem bija ļoti līdzīga Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas nostājai – tā uzskatīja, ka konstitucionālā tiesa nav uzskatāma par tiesu LESD 267.panta izpratnē un attiecīgi nevērsās pie ES Tiesas ar lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus, tā vietā piemērojot ES tiesību normas patstāvīgi.²⁷⁸ Taču 2010.gadā Itālijas Konstitucionālā tiesa mainīja savu nostāju un pirmo reizi vērstās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.²⁷⁹

Taču par prejudiciāliem nolēmumiem „draudzīgu” attieksmi var runāt attiecībā vēl uz vairākām dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, kuras praksē vēl līdz šim nav vērsušās pie ES Tiesas, tomēr vairāk vai mazāk tieši ir atzinušas iespēju, ka šāda vērsšanās varētu notikt nākotnē. Pie šīm tiesām pieder, piemēram, Portugāles konstitucionālā tiesa,²⁸⁰ kā arī virkne no jaunajām ES dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, piemēram, Slovēnijas konstitucionālā tiesa,²⁸¹ Slovēnijas konstitucionālā tiesa,²⁸² Polijas konstitucionālā tiesa²⁸³ un arī Latvijas Satversmes tiesa.

---

²⁷⁸ Roberto, de, A. The Obligation of Courts of Last Instance to make References for Preliminary Rulings. Book: 50th Anniversary of the Court of Justice of the European Communities. Luxembourg, ECJ, 2003, p.47.

²⁷⁹ Par šo sk. sīkāk Dani M. Tracking Judicial Dialogue-The Scope for Preliminary Rulings from the Italian Constitutional Court. Jean Monnet Working Papers. 10/8. Pieejams: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/08/081001.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁸⁰ Lēmums 163/90 (citēts no Mayer F.C. The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system, p.11. Pieejams: <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁸¹ Škrk M. European Law and the Constitutional Court of the Republic of Slovenia. Book: Europarecht und die Gerichte der Transformationsstaaten. Baden-Baden, 2008, p.75.

²⁸² Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. Common Market Law Review, 2008, Vol.45, pp. 1632-33.

²⁸³ Polijas Konstitucionālās tiesas lēmums lietā K 18/04. 2005.gada 11.maijs. Sprieduma kopsavilkums pieejams: www.trybunal.gov.pl [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

Latvijas Satversmes tiesa līdz šim vēl ne reizi nav vērsusies pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr no līdzšinējās Satversmes tiesas judikatūras var izdarīt vispārīgus secinājumus par Satversmes tiesas nostāju šajā jautājumā.

Pirmā lieta, kurā Satversmes tiesa saskārās ar ES tiesībām, tika skatīta jau dažus mēnešus pēc Latvijas iestāšanās ES. Šajā lietā Satversmes tiesai bija jālemj par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa atbilstību 1965. gada 9. aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu. ES tiesību aspekts lietā parādījās tajā, ka apstrīdētā Administratīvo pārkāpumu kodeksa norma bija izveidota saskaņā ar ES direktīvu 2001/51/EK. Attiecīgi lietas izskatīšanas gaitā radās jautājums par to, cik lielā mērā ES dalībvalstij ir jāpilda pirms iestāšanās ES uzņemtās starptautiskās saistības, ja tās nonāk pretrunā ar nacionālo regulējumu, kurš atbilst ES direktīvai. Lai gan lietā izskatāmā ES tiesību normu (gan minētās direktīvas, gan vairāku dibināšanas līgumu pantu) interpretācija bija neviennozīmīga, tomēr nevienā Satversmes tiesas sprieduma daļā pat netika apsvērta iespēja vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma pie ES Tiesas.²⁸⁴

Taču jaunākā Satversmes tiesas judikatūra apstiprina daudz „draudzīgāku” Satversmes tiesas attieksmi pret prejudiciālo nolēmumu procedūru. Par būtiskāko šajā ziņā būtu jāuzskata Satversmes tiesas spriedums lietā 2008-47-01. Šajā lietā Satversmes tiesa izvērtēja Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. ES tiesību aspekts lietā parādās tajā, ka prasītāji lietā papildināja savu prasījumu ar norādi, ka attiecīgā Latvijas norma neatbilst arī divām ES direktīvām (direktīvai 91/308/EEK un direktīvai 2005/60/EK). Vēl vairāk, prasītāji arī tieši norādīja, ka „Satversmes tiesa esot galīgā nacionālo tiesu instance, tāpēc tai saskaņā ar Kopienas līguma 234. panta (šobrīd - LESD 267.pants) trešo daļu neskaidrību gadījumā esot pienākums uzdot Eiropas Kopienu Tiesai (šobrīd - ES Tiesai) jautājumu par Kopienas tiesību iztulkošanu prejudiciāla nolēmuma veidā”. Izvērtējot šo prasījumu, Satversmes tiesa sprieduma 15.2 punktā detalizēti pieskārās iespējai vērsties

---

²⁸⁴ Satversmes tiesas spriedums lietā 2004-01-06.

pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma un *expressis verbis* atzina sevi par „tiesu” LESD 267. panta izpratnē, kura varētu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.²⁸⁵

Tomēr liela daļa no dalībvalstu konstitucionālajām tiesām ir skeptiskas attiecībā uz iespējām vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Spilgtākais piemērs šeit ir Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa, kas līdz šim vēl ne reizi nav vērsusies pie ES Tiesas. Kā teorētiska iespējamība vēšanās pie ES Tiesas ir tikusi apsvērta jau pagājušā gadsimta septiņdesmito gadu Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedumos. Tā, piemēram, gan lietā *Solange I*, gan lietā *Vielleicht* Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa ir norādījusi, ka tā principā „atzīst sev par saistošu” LESD 267.pantu.²⁸⁶ Taču pēdējās desmitgadēs šī nostāja ir transformējusies pretējā virzienā un līdz šim Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa savas kompetences šajā jautājumā ir ierobežojusi ar uzraudzību pār to, vai citas Vācijas augstākās tiesu institūcijas vēršas pēc prejudiciālajiem nolēmumiem tad, kad tām ir pienākums to darīt.²⁸⁷ Savukārt pati Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa ir strikti atteikusies no vēšanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālajiem nolēmumiem, apstiprinot šo savu nostāju dažādos spriedumos pēdējo divdesmit gadu laikā.²⁸⁸

Jo īpaši spilgts piemērs Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas vēlmes trūkumam vērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu pie ES Tiesas ir tās 1993.gada tā sauktais „Māstrihtas spriedums”, kurā Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa rezervēja sev „pēdējā vārda” tiesības attiecībā uz gadījumiem, kad ES institūcijas varētu pārkāpt Vācijas

---

²⁸⁵ Satversmes tiesas spriedums lietā 2008-47-01. Sk. arī šī sprieduma analīzi darba 3.2.2. apakšnodaļā.

²⁸⁶ Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā *Solange I*. *Common Market Law Review*. 1974, p.540. Sk. arī Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system*. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, pp.9-10.

²⁸⁷ Sk. darba 4.3. apakšnodaļu.

²⁸⁸ Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system*. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, p.13. Pie tāda paša secinājuma nonāca arī Komisija savos dalībvalstu tiesu darbības apskatos - sk. 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.334.

konstitūcijā nodrošinātās pamattiesības. Tā vietā, lai lūgtu prejudiciālo nolēmumu ES Tiesai, Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa lietas izskatīšanas gaitā liecinieka statusā pieaicināja Komisijas pārstāvi.²⁸⁹

Arī vairāku citu dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir ieņēmušas Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas paustajai līdzīgu nostāju. Spānijas un Luksemburgas konstitucionālās tiesas spriedumos ir norādījušas, ka vēršanās pie ES Tiesas ir ārpus to jurisdikcijas.²⁹⁰ Atbilstoši Spānijas konstitucionālās tiesas nostājai, ES tiesību piemērošana nav konstitucionālo tiesību jautājums, un tādējādi ir ārpus tās jurisdikcijas. Individu tiesību aizsardzība gadījumos, kad Spānijas tiesību akti aizskar individu no ES tiesībām izrietošās intereses, ir Spānijas vispārējās jurisdikcijas tiesu un ES Tiesas kompetencē.²⁹¹

Apkopojot šā brīža dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostāju attiecībā pret iespējam vēršties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, var iegūt visai eklektisku panorāmu. Lai gan ir grūti izdarīt vispārinošus secinājumus, ja atšķirības dažādu dalībvalstu konstitucionālo tiesu starpā ir tik krasas. Tomēr, autoraprāt, ir pamats runāt par tendenci, ka kopumā sadarbība starp dalībvalstu konstitucionālajām tiesām un ES Tiesu paplašinās. Ja pirmo četrdesmit Eiropas Kopienų pastāvēšanas gadu laikā konstitucionālās tiesas gandrīz nekad netika pat apsvērušas domu par sevi kā prejudiciālos nolēmumus uzdodošo tiesu, tad pēdējo divus desmitgažu laikā šajā ziņā notiek pārmaiņas, sākot ar Austrijas un Beļģijas konstitucionālo tiesu pirmajiem uzdotajiem prejudiciālajiem nolēmumiem un beidzot ar vairāku jauno ES dalībvalstu konstitucionālo tiesu gatavību sadarbīties ar ES Tiesu un arī ar

---

²⁸⁹ Zuleeg M. The European Constitution under Constitutional Constraints: The German Scenario. *European Law Review*. Vol.22, 1997, p.19.

²⁹⁰ General report on the colloquium subject "The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities". Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002, p.20. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

²⁹¹ Mayer F. The European Constitution and the Courts. *Adjudicating European constitutional law in a multilevel system*. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, p.11. Sk. arī Villalon P.C. *European Law and the Courts of the Transition Countries: A Note on the Spanish Case*. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, pp.163-169.

vienas no agrāk „skeptiskajām” konstitucionālajām tiesām – Itālijas konstitucionālās tiesas – nostājas maiņu un pirmo uzdoto jautājumu ES Tiesai. Tāpat arī līdzšinējo konstitucionālo tiesu uzdoto prejudiciālo nolēmumu apskats liecina, ka, neraugoties uz lielām atšķirībām dažādu konstitucionālo tiesu kompetenču ziņā, vēršanās pie ES Tiesa ir iespējama ļoti dažādās lietās – gan caur konstitucionālās sūdzības institūtu, gan konkrētās konstitucionālās kontroles, gan arī abstraktās konstitucionālās kontroles gadījumā.

3.2. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt” LESD 267. panta izpratnē

3.2.1. ES Tiesas dotie kritēriji jēdzienam „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”

LESD 267. panta trešā daļa paredz, ka tiesām, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, ir pienākums vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Tomēr LESD klusē attiecībā uz detalizētākiem kritērijiem, kuras dalībvalstu tiesu varas institūcijas ietilpst šajā jēdzienā. Lai gan lielākajā daļā gadījumu institūciju loks, kuras aptver LESD 267. panta trešā daļa, ir pašsaprotams, tomēr var būt situācijas, kad nebūs skaidrs, vai attiecīgā institūcija ir vai nav „tiesa, kuras nolēmumu nevar pārsūdzēt”. Šāda neskaidrība savukārt apdraud prejudiciālo nolēmumu normālu funkcionēšanu, jo, ja dažas dalībvalstu tiesas sevi neatzīst par tiesām, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt, tad var rasties situācija, ka atsevišķu lietu izskatīšanā vienkārši nav nevienas „tiesas, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” un uz kuru tad attiekties LESD 267. trešā daļa.

Attiecībā uz iespējamajām LESD 267. panta trešās daļas interpretācijām, vispirms ir jānodala divas tiesību zinātnieku izdalītas principiāli dažādās pieejas attiecībā uz „tiesas, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” jēdzienu – tā sauktās abstraktā teorija un konkrētā teorija. Pirmā (abstraktā teorija) nozīmē, ka LESD 267. panta trešā daļa tiek iztulkota tādā veidā, ka ietver tikai tās tiesas, kuru nolēmumi nekad nav pakļauti apelācijai. Otrā (konkrētā teorija) nozīmē, ka LESD 267. panta trešā daļa tiek iztulkota tādā veidā, ka ietver visas tiesu varas institūcijas, kuru nolēmumus konkrētās lietas ietvaros nav iespējams pārsūdzēt.

Atšķirība ir būtiska – otrajā gadījumā daudz lielāks dalībvalstu tiesu skaits tiek potenciāli saistīts ar 267. trešā daļu un pienākumu vērsties pie ES Tiesas.²⁹²

Lai gan ES Tiesa judikatūrā nav *expressis verbis* formulējusi savu nostāju attiecībā uz abām šīm teorijām, tomēr vairums tiesību zinātnieku piekrīt, ka ES Tiesas judikatūra praksē pielieto otro, konkrēto teoriju. Šāda secinājumu saknes var atrast jau pat tik tālu kā slavenajā *Costa* lietā, kurā Itālijas maģistrāta tiesa vērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmumu. Kaut arī šīs tiesas nolēmumus varēja pārsūdzēt gandrīz vienmēr, konkrētajā lietā apelācijas iespēju nebija, jo naudas summa, par ko bija strīds lietā, bija pārāk niecīga. Ievērojot šo faktu, ES Tiesa izturējās pret maģistrāta tiesu kā pret tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt.²⁹³

Komplicētākā situācija rodas tad, ja apelācija augstākai tiesu institūcijai ir iespējama, taču šādas apelācijas iesniegšana ir ierobežota ar dažādiem priekšnosacījumiem. Visbiežāk šeit runa būs par pienākumu iegūt atļauju iesniegt apelāciju. Šāda veida apelāciju sistēmas darbojas vairākās dalībvalstīs, piemēram, Vācijā, Zviedrijā, Somijā, Lietuvā,²⁹⁴ taču viskarstākās akadēmiskās debātes šīs jautājums ir izsaucis Lielbritānijā.

Lai gan Lielbritānijas tiesību sistēmā parasti Lordu palāta ir pēdējās instances tiesa, Apelācijas tiesā zaudējusi puse var saskarties ar situāciju, kad apelācijas iesniegšana Lordu palātā nav iespējama, jo gan Apelācijas tiesa, gan arī pati Lordu palāta caur tās Apelācijas komiteju var nedod atļauju iesniegt apelāciju. Šādā situācijā radās jautājums, vai Apelācijas tiesa ir uzskatāma par „tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” LESD 267. panta trešās daļas izpratnē.

Kad šāda situācija radās Lielbritānijas tiesās lietā *Chiron v. Murex*,²⁹⁵ tiesvedība pavērsās visai interesantā veidā no procesuālā skatupunkta. Apelācijas tiesa noraidīja prasību, kas bija balstīta uz samērā neskaidrām un strīdīgām ES tiesību normām. Tālāk Apelācijas tiesa arī neļāva iesniegt apelācijas sūdzību Lordu palātai, un šajā brīdī prasītāji

---

²⁹² Anderson D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.165.

²⁹³ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 6/64 *Costa v. ENEL*, ECR, 1964, p.585.

²⁹⁴ Anderson D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.166.

²⁹⁵ Lietas fakti pārstāstīti no Demetriou M. *When is House Of Lords Not a Judicial Remedy*. *European Law Review*, vol.20(6), 1995, pp.628-633.

lūdza Apelācijas tiesai vērsties pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Tādējādi Apelācijas tiesa saskatās ar neparedzētu problēmu, jo prasītājiem vēl bija iespējas prasīt apelācijas atļauju arī Lordu palātai, un, ja tā apelāciju atļautu, tad Lordu palāta būtu uzskatāma par pēdējās instances tiesu LESD 267. panta trešās daļas izpratnē. Taču, ja arī Lordu palāta neļautu iesniegt apelāciju, tad situācija nonāktu pretrunā LESD 267. panta trešajai daļai. Kā risinājumu Apelācijas tiesa pieņēma „novatorisku un netradicionālu situācijas risinājumu”²⁹⁶, ļaujot prasītājiem vēlreiz vērsties pie Apelācijas tiesas gadījumā, ja Lordu palāta neļautu iesniegt apelāciju. Lordu palāta patiešām neļāva iesniegt apelāciju un prasītāji vēlreiz vērsās pie Apelācijas tiesas. Taču arī tad Apelācijas tiesa joprojām atteicās vērsties pie ES Tiesas un noraidīja prasību, pamatojoties uz diviem argumentiem. Pirmkārt, ja pastāv iespējas vērsties pie Lordu palātas ar lūgumu iesniegt apelāciju, tad Apelācijas tiesu nevar uzskatīt par „tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” LESD 267. panta trešās daļas izpratnē, jo par tādu ir jāuzskata Lordu palāta. Otrkārt, vērsšanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma nav iespējama, jo šādas vērsšanās pamatideja ir tā, ka vērsšanās notiek pirms dalībvalsts tiesa pieņem spriedumu lietā, savukārt šajā lietā Apelācijas tiesa jau bija pieņēmusi spriedumu. Pēc tam prasītāji vēlreiz vērsās pie Lordu palātas, taču tā atbalstīja Apelācijas tiesas nostāju, norādot gan, ka Lordu palātai, jau izvērtējot lūgumu iesniegt apelāciju, ir jāapsver, vai ES tiesības nepieprasa vērsēšanos pie ES Tiesas.

Citādu risinājumu pielietoja Somijas tiesas *Turun Hovioikeus* lietā. Lietas fakti un tiesiskais regulējums bija ļoti līdzīgi iepriekš aprakstītajai *Chiron v. Murex* lietai Lielbritānijas tiesās. Somijas tiesību akti paredzēja, ka Augstākajai tiesai adresēta apelācija ir tikai iespējama pašas Augstākās tiesas atļauju, kas var tikt iegūta tikai gadījumos, ja lietas vēlreizēja izskatīšana varētu sekmēt tiesību normu interpretācijas pilnveidošanu un vienveidīgu piemērošanu. Praksē šādu atļauju saņemt bija visai grūti. Attiecīgā Somijas tiesa, Apelācijas tiesa, uzskatīja, ka lietās, kurās pusei ir pieejamas tikai teorētiska iespēja pārsūdzēt nolēmumu, pašai Apelācijas tiesai bija pienākums nepieciešamības gadījumā vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma atbilstoši LESD 267. panta trešajai daļai.

---

²⁹⁶ Demetriou M. When is House Of Lords Not a Judicial Remedy. *European Law Review*, vol.20(6), 1995, p.630.

Jebkuras citas interpretācijas novestu pie tā, ka lieta tiktu izskatīta tādā veidā, ka neviena no Somijas tiesām nebūtu uzskatāma par pēdējo instanci LESD 267. panta trešās daļas izpratnē.²⁹⁷

Austrijas tiesās izskatītajā lietā tiesiskais regulējums arī bija līdzīgs divām minētajām lietām Lielbritānijā un Somijā. Atbilstoši Austrijas Konstitūcijai, atsevišķos gadījumos administratīvās tiesas var noraidīt sūdzību par Austrijā pastāvošu neatkarīgu administratīvu tribunālu darbību. Administratīvajām tiesām ir pienākums iepazīties ar lietu, bet tās var nepieņemt apelācijas sūdzību, ja uzskata, ka neatkarīgā administratīvā tribunāla lēmums neskar pietiekoši svarīgus tiesiskus jautājumus. Tādējādi, līdzīgi kā iepriekš aplūkotajās lietās šādi neatkarīgie administratīvie tribunāli varētu tikt uzskatīti par pēdējās instances tiesām LESD 267. panta trešās daļas izpratnē, jo nekādas tālākas apelācijas iespējas lietā iesaistītajām pusēm nav pieejamas. Taču vienlaikus Austrijas Konstitucionālā tiesa savos spriedumos ir noteikusi, ka šiem neatkarīgajiem administratīvajiem tribunāliem nav obligāta pienākuma vērsties pie ES Tiesas atbilstoši LESD 267. panta trešajai daļai. Austrijas Konstitucionālā tiesa uzskatīja, ka par pēdējās instances tiesu šeit ir jāuzskata attiecīgā administratīvā tiesa, kurai ir pienākums pieņemt sūdzību par tribunālu darbību, ja sūdzībā ir minētas ES tiesības.²⁹⁸

ES Tiesa savu pozīciju šajā jautājumā nodemonstrēja *Kenny Roland Lyckeskog* lietā, vairāk vai mazāk atbalstot Lielbritānijas tiesu nostāju *Chiron v. Murex* lietā. ES Tiesa noteica, ka dalībvalsts tiesa, kuras nolēmumus var pārsūdzēt dalībvalsts augstākajā tiesā tikai tad, ja šī tiesa atļauj pieņemt apelācijas sūdzību, nav uzskatāma par tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt LESD 267. panta trešās daļas izpratnē. Taču vienlaikus ES Tiesa arī uzsvēra, ka augstākās instances tiesai šādās situācijās ir obligāts pienākums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma pie ES Tiesas par ES tiesību interpretāciju – vai nu

---

²⁹⁷ Lietas fakti citēti no: 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1999, C 354, p.185.

²⁹⁸ Austrijas konstitucionālās tiesas spriedums lietā B 2767/97. Citēts no: Answers to the questionnaire for the 18th colloquium of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions "The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities". Austria. Pieejams: <http://193.191.217.21/colloquia/2002/austria.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

izskatot jautājumu par sūdzības pieņemšanu, vai arī vēlāk, lietas izskatīšanas pēc būtības laikā.²⁹⁹

Lielākoties šis ES Tiesas piedāvātais risinājums no tiesību zinātnieku vidus tika uzņemts pozitīvi, jo pretējs secinājums nevajadzīgi palielinātu to dalībvalstu tiesu skaitu, kuras tiktu atzītas par pēdējās instances tiesām LESD 267. panta trešās daļas izpratnē.³⁰⁰ No iespējamās nekorektas prejudiciālo nolēmumu normu piemērošanas skatpunkta arī šāds spriedums ir vērtējams pozitīvi, jo galvenais, kas bija vajadzīgs, bija skaidra ES Tiesas nostāja, kas novērstu dažādības LESD 267. panta trešās daļas izveidotās sistēmas darbībā.

Tomēr arī pēc ES Tiesas sprieduma *Kenny Roland Lyckeskog* lietā atsevišķi jautājumi attiecībā uz subjektiem, uz kuriem attiecas LESD 267. panta trešās daļa, paliek neskaidri. Piemēram, kas ir pēdējās instances tiesa, ja apelācijas atļauja ir ekskluzīvi tās pašas zemākās instances tiesas rokās, kura arī pieņēma iespējami pārsūdzamo nolēmumu? Piemērs šādai situācijai ir atrodams Īrijā, kur iespējas pārsūdzēt Augstās tiesas (*ang.val. – High Court*) lēmumus Īrijas Augstākajā tiesā mēdz tikt ierobežotas ar speciālām atrunām Īrijas Parlamenta pieņemtos nozaru likumos. Lielākoties šie likumi paredz, ka iespējas pārsūdzēt Augstās tiesas nolēmumu Īrijas Augstākajā tiesā ir iespējamās tikai, kad Augstā tiesa uzskata, ka lietā ir jautājums par īpaši sabiedrības interesēm svarīgu tiesību normu interpretāciju. Lēmumu atļaut apelāciju vai nē pieņem pati Augstā tiesa, un šo lēmumu pārsūdzēt nevar.³⁰¹ Visticamākais šādā situācijā par pēdējās instances būtu uzskatīt pašu Augsto tiesu, taču ES Tiesas spriedums *Kenny Roland Lyckeskog* lietā skaidru atbildi uz šo nesniedz, jo tajā tika aplūkots jautājums tikai attiecībā uz situācijām, kur apelācijas atļauju izdod augstākās instances tiesa (tā, kurā nolēmums tiek pārsūdzēts).

---

²⁹⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-99/00 *Kenny Roland Lyckeskog*, ECR, 2002, p. I-4839. Sk. par šo arī Chalmers D., Hadjiemmanuil C., Monti G., Tomkins A. *European Union Law. Text and Materials*. 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press, 2010, pp.298.-300.

³⁰⁰ Tridimas T. *Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure*. *Common Market Law Review*. Vol 40, 2003, pp.41-42.

³⁰¹ Fahey E. *The Application of Article 234. (3) EC in the Irish Courts – Arklow Holidays Limited v. Wicklow Country Council*. *Irish Law Times*. Vol.23, 2005, p.42.

3.2.2. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas kā „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”

Taču kādus secinājumus no iepriekš aplūkotās ES Tiesas judikatūras var izdarīt attiecībā uz dalībvalstu konstitucionālo tiesu statusu LESD 267.panta kontekstā? Līdzšinējā praksē visos gadījumos, kad dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir vērsušās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ES Tiesa šo prejudiciālo nolēmumu ir sniegusi. Tomēr, kā jau tika aplūkots darba 3.1.2.apakšnodaļā, faktiski iztrūkst konstitucionālo tiesu kā „tiesas” jēdziena analīze ES Tiesas judikatūrā. Šāda analīze iztrūkst arī attiecībā uz jēdziena „tiesa, kuras nolēmumu nevar pārsūdzēt” attiecināmību uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām. Pat vienīgajā ģenerālvokātes atzinumā, kurā ģenerālvokāte pieskārs jēdziena „tiesa” izpratnei saistībā ar Lietuvas Konstitucionālo tiesu, arī nav nevienas rindiņas par LESD 267.panta trešās daļas piemērojamību attiecībā uz konstitucionālajām tiesām.³⁰² Šāda izvairīšanās visticamāk ir notikusi apzināti, tiesībpolitisku motīvu dēļ, ES Tiesai nevēloties saspīlēt attiecības ar dalībvalstu konstitucionālajām tiesām.

Vēl vairāk, ja attiecībā uz LESD 267.panta otro daļu no ES Tiesas nostājas kopumā varēja izdarīt secinājumu, ka konstitucionālās tiesas acīmredzami tiek atzītas par „tiesām” LESD 267.panta izpratnē, tad attiecībā uz LESD 267.panta trešo daļu secinājumus no ES Tiesas vispārīgās judikatūras izdarīt ir visai grūti. Par atskaites punktu tālākai analīzei var mēģināt izvēlēties ES Tiesas akceptēto iepriekš aplūkoto „konkrēto” teoriju, kura par pēdējās instances tiesu LESD 267.panta trešās daļas izpratnē atzīst visas tiesu varas institūcijas, kuru nolēmumus konkrētās lietas ietvaros nav iespējams pārsūdzēt. Tad ir jāizdara secinājums, ka konstitucionālo tiesu nolēmumus nekur tālāk nevar pārsūdzēt un attiecīgi konstitucionālās tiesas principā būtu pakļautas LESD 267.panta trešajai daļai.

Atsevišķu dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakse arī atbalsta šādu konceptu. Tā, piemēram, Austrijas konstitucionālā tiesa pati brīvprātīgi ir atzinusi, ka uz to attiecas LESD

---

³⁰² Ģenerālvokātes Kokott atzinums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.

267.panta trešā daļa.³⁰³ Arī Latvijas Satversmes tiesa ir viena no retajām konstitucionālajām tiesām, kura pati *expressis verbis* ir atzinusi savu pakļautību LESD 267.panta trešajai daļai. Nozīmīgākā šajā kontekstā ir jau iepriekš darbā pieminētā lieta 2008-47-01, kurā Satversmes tiesa izvērtēja Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Satversmes tiesa piekrita prasītājiem attiecībā uz to, ka „Satversmes tiesa esot galīgā nacionālo tiesu instance, tāpēc tai saskaņā ar Kopienas līguma 234. panta (šobrīd - LESD 267.pants) trešo daļu neskaidrību gadījumā esot pienākums uzdot Eiropas Kopienu Tiesai (šobrīd - ES Tiesai) jautājumu par Kopienas tiesību iztulkošanu prejudiciāla nolēmuma veidā”. Izvērtējot šo prasījumu, Satversmes tiesa sprieduma 15.2 punktā detalizēti pieskārās iespējai vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Satversmes tiesa vispirms norādīja gan uz LESD 267.pantu, gan arī uz ES Tiesas spriedumu *CILFIT* lietā, kurā tika noteikti izņēmumi no pēdējo instanču tiesu pienākuma vērsties pie ES Tiesas. Tālāk Satversmes tiesas piekrita prasītājam, ka tās „nolēmumi nav pārsūdzami, tāpēc Satversmes tiesa pārlicināsies, vai ir nepieciešama Eiropas Kopienu Tiesas sniegtā Direktīvas 2005/60EK interpretācija, proti, vai šajā direktīvā noteiktais ir tik skaidrs, ka nerada nekādas saprātīgas šaubas, un vai lietas iznākums ir atkarīgs no minētās direktīvas iztulkošanas.” Pēc tam, detalizēti aplūkojot lietā iesaistīto normu saturu, Satversmes tiesa tomēr nonāca pie secinājuma, ka šajā gadījumā vērsšanās pie ES Tiesas nav nepieciešama.³⁰⁴ Tādējādi Satversmes tiesa spriedumā *expressis verbis* ir atzinusi savu atbilstību „tiesas, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” statusam.

Tomēr šāda vienkāršota pieeja, kas izriet no vispārīgās ES Tiesas nostājas jautājumā par pēdējās instances tiesas statusu un „konkrētās” teorijas piemērotību, automātiski atzīstot visas dalībvalstu konstitucionālās tiesas par pēdējās instances tiesām LESD 267.panta izpratnē, autoraprāt, ir apšaubāma vairāku apsvērumu dēļ. Pirmais apsvēruma - šāda pieeja radītu neskaidrības par to, kas tad ir „pēdējās instances tiesa” starp konstitucionālajām tiesām un pēdējās instances vispārējās jurisdikcijas tiesām. Proti, lietās, kas dalībvalsts

---

³⁰³ Merli F. EC Law and the Austrian Constitutional Court. Book: Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten. Baden-Baden, 2008, p.173.

³⁰⁴ Satversmes tiesas spriedums lietā 2008-47-01.

konstitucionālajā tiesā nokļūst konstitucionālās sūdzības ceļā, par pēdējās instances tiesu būtu jāuzskata konstitucionālā tiesa. Tas savukārt atbrīvotu pēdējās instances vispārējās jurisdikcijas tiesu no LESD 267.panta pienākuma, jo sanāktu, ka šī tiesa tad vairs nav pēdējās instances tiesa, jo vēl indivīdam ir iespējas vērsties ar konstitucionālo sūdzību konstitucionālajā tiesā..

Iespējams, šeit varētu runāt par konstrukciju, kad vienlaikus pastāv divas „pēdējās instances tiesas” – gan pēdējās instances vispārējās jurisdikcijas tiesa, gan arī konstitucionālā tiesa. Taču šāda situācija būtu pretrunā ar LESD 267.panta jēgu. Tāpat tas varētu viegli radīt dalībvalstu tiesām vēlmi pašām nevērsties pie ES Tiesas, aizbildinoties, ka ir vēl viena pēdējās instances tiesa. Visbeidzot, šāda situācija būtu nepieņama kaut vai iepriekš aplūkotās ES Tiesas nostājas *Kenny Roland Lyckeskog* lietā dēļ, kur aplūkojot gadījumus, kad apelācijas iesniegšana ir ierobežota ar dažādiem priekšnosacījumiem, ES Tiesas centās nepieļaut situāciju, kad vienlaikus pastāvētu divas pēdējās instances tiesas.³⁰⁵

Otrais apsvērums - ir jāņem vērā dalībvalstu konstitucionālo tiesu īpašā loma dalībvalstu tiesību sistēmās. Šeit vietā būtu kaut vai pieminēt tik daudz tiesību zinātnē analizētās kolīzijas starp ES tiesībām un dalībvalstu konstitucionālajām tiesībām. Tas, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas sevi ir iecēlušas par konstitūcijas aizsargu pret iespējamiem ES tiesību antikonstitucionāliem aktiem, nodrošinot, ka ES tiesības nedrīkst konfliktēt ar dalībvalstu konstitūciju pamatprincipiem, vien liecina par konstitucionālo tiesu īpašo statusu (daži autori šo apzīmē kā dalībvalstu konstitucionālo tiesu „paštēla” faktoru).³⁰⁶

Trešais apsvērums - pat, ja pieņemtu, ka visas konstitucionālās tiesas visos gadījumos ir uzskatāmas par pēdējās instances tiesām, ir ļoti lielas šaubas, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas varētu piespiest ievērot savus pienākumus vērsties pie ES Tiesas. Darba ceturtajā nodaļā tiek argumentēts, ka šobrīd nepastāv efektīvi kontroles mehānismi

---

³⁰⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-99/00 *Kenny Roland Lyckeskog*, ECR, 2002, p. I-4839.

³⁰⁶ Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system.* Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, p.14.

attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesām, ja tās nevēršas pie ES Tiesas situācijās, kad to vajadzētu darīt. Tad attiecībā uz iespējamu dalībvalstu konstitucionālo tiesu, kuras bauda īpašu statusu valsts konsititucionālajā sistēmā, efektīvu kontroli pamats skepei ir vēl daudz lielāks.

Ceturtais apsvērumus saistās ar procesuālās efektivitātes jautājumu - ja konstitucionālās tiesas vienmēr tiktu atzītas par tiesām, kuru lēmumus nevar pārsūdzēt LESD 267. panta trešās daļas kontekstā, tad, kā norāda daži tiesību zinātnieki, atsevišķos gadījumos varētu pastāvēt „dubulta” obligāta vēršanās vienai tiesai pie citas – vispirms vispārējās jurisdikcijas tiesai atbilstoši atsevišķu valstu konstitucionālajām tiesībām būtu pienākums vērsties pie konstitucionālās tiesas, lai tā izvērtētu tiesību normu hierarhijas ievērošanu. Savukārt, ja lietā būtu arī iesaistītas ES tiesību normas, konstitucionālajai tiesai tad būtu pienākums veikt vēl vienu vēršanos pie ES Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu. Šāda dubulta vēršanās padarītu tiesvedības procedūru nevajadzīgi komplicētu un palielinātu lietas kopējo izskatīšanas ilgumu.³⁰⁷

Meklējot tiesiskā regulējuma pilnveidošanas virzienus šajā kontekstā, ir nepieciešams mainīt ES Tiesas judikatūru attiecībā uz LESD 267.panta trešajā daļā ietvertā jēdziena „tiesa, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” traktējumu. ES Tiesai būtu jābeidz izvairīties no konkrētas nostājas paušanas un jādod skaidrojums, vai uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām var attiecināt LESD 267.panta trešo daļu. Lai gan no līdzšinējiem ES Tiesas kritērijiem izriet, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”, tomēr, autoraprāt, ES Tiesai caur savu judikatūru būtu jānosaka, ka uz konstitucionālajām tiesām šī panta daļa attiecas tikai ierobežotā mērā. Proti, būtu nepieciešams izdalīt divu veidu lietas, kuras skata dalībvalstu konstitucionālās tiesas – 1)lietas abstraktās konstitucionālās kontroles veidā un 2)lietas konstitucionālās sūdzības vai

---

³⁰⁷ Roberto, de, A. The Obligation of Courts of Last Instance to make References for Preliminary Rulings. Book: 50th Anniversary of the Court of Justice of the European Communities. Luxembourg, ECJ, 2003, p.47.

konkrētās konstitucionālās kontroles veidā.³⁰⁸ Abstraktās konstitucionālās kontroles gadījumā konstitucionālā tiesa skata lietu reizē kā pirmā un pēdējā tiesu instance un šajā gadījumā ES tiesību normu vienveidīga piemērošana varētu tikt nodrošināta tikai caur to, ka konstitucionālās tiesas būtu jāatzīst par tiesām, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt LESD 267.panta trešās daļas izpratnē un kurām attiecīgi ir pienākums vērsties šādā lietā pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Savukārt otrajā gadījumā, t.i., konstitucionālās sūdzības vai konkrētās konstitucionālās kontroles gadījumā, lieta tiktu skatīta ne tikai konstitucionālajā tiesā, bet arī vispārējās jurisdikcijas tiesās. Tādēļ ES tiesību vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanai būtu pietiekami, ka pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma attiektos uz pēdējās instances vispārējām tiesām, bet nevis uz konstitucionālajām tiesām.

3.3. ES Tiesas un konstitucionālo tiesu konkurējošā jurisdikcija

Vēl viens jautājums, kam būtu jāpievērš uzmanība konstitucionālo tiesu un prejudiciālo nolēmumu kontekstā, ir par ES Tiesas un konstitucionālo tiesu konkurējošo jurisdikciju gadījumos, kad dalībvalsts vispārējās jurisdikcijas tiesai vienas lietas ietvaros ir iespējas izmantot gan prejudiciālo nolēmumu procedūru, gan vēršanos ar jautājumu pie savas valsts konstitucionālās tiesas.

Katrai tiesību normai valsts tiesību sistēmas ietvaros ir jāatbilst citām normām, kuras ir ar augstāku juridisku spēku. Kad valsts iestājas ES, termins „normas ar augstāku juridisku spēku” ietver ne tikai pašas dalībvalsts tiesības, bet arī pārnacionālās ES tiesību normas. Tādēļ katras dalībvalsts nacionālās tiesību normas spēkā esamība var tikt izvērtēta gan attiecībā pret augstākām nacionālām normām (piemēram, likumi nedrīkst būt pretrunā konstitūcijai), gan attiecībā pret ES tiesību normām (piemēram, likumi nedrīkst būt pretrunā

---

³⁰⁸ Par konstitucionālās kontroles formām un to, ka konstitucionālā sūdzība būtu jāuzskata par atsevišķu, no abstraktās un konkrētās kontroles nodalāmu formu sk. Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Latvijas Vēstnesis, 2009, 32.-36.lpp.

ar LESD vai kādu regulu vai direktīvu). Dalībvalstīs, kurās pastāv atsevišķa konstitucionālā tiesa, parasti tiesību normu kontrole ir šīs tiesas rokās. Savukārt vispārējās jurisdikcijas tiesām, ja tām šķiet, ka lietā piemērojamā tiesību norma neatbilst normai ar augstāku juridisko spēku, ir iespējas (vai dažās valstīs – pienākums) vērsties pie konstitucionālās tiesas, kura tad izvērtē attiecīgās tiesību normas spēkā esamību.³⁰⁹

Taču ES tiesību gadījumā var rasties problēmas, jo var būt situācija, kad vispārējās jurisdikcijas tiesai ir jāpieņem spriedums lietā, kurā kāda no dalībvalsts tiesību normām šķiet neatbilstoša gan citai dalībvalsts normai ar augstāku juridisko spēku, gan ES tiesību normai. Šādā situācija vispārējās jurisdikcijas tiesai ir dažādas iespējas, kā tālāk turpināt lietas izskatīšanu – vai nu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma par attiecīgās ES tiesību normas interpretāciju, vai arī vērsties pie savas valsts konstitucionālās tiesas.

No ES tiesību skatpunkta šis jautājums nav noregulēts. Čehu tiesībzinātnieks *Bobek* gan uzskata, ka šādā gadījumā no ES Tiesas sprieduma *Simmenthal* lietā izriet, ka obligāti priekšroka būtu dodama ES Tiesai,³¹⁰ pamatojot to ar minētajā spriedumā teikto, ka „jebkura valsts tiesību sistēmas norma vai jebkāda likumdošanas, administratīvā vai tiesu prakse ir pretrunā ar pašai Kopienas tiesību būtībai piemītošajām prasībām, ja tā var mazināt Kopienas tiesību iedarbīgumu, aizliedzot kompetentajai valsts tiesai attiecīgajā brīdī darīt visu, kas nepieciešams, lai netiktu piemērotas valsts tiesību normas, kuras varētu kļūt par šķērslī Kopienas tiesību normu pilnīgai spēkā esamībai un iedarbībai”.³¹¹ Kā papildus arguments attiecībā uz ES Tiesas jurisdikcijas prioritāti varētu arī tikt netieši atvasināts no tā sauktās *Solange* doktrīnas, ko Vācijas konstitucionālā tiesa attiecināja uz ES tiesībām vispārīgi (proti, ka prioritāte ir starptautisku organizāciju tiesībām līdz brīdim, kamēr tās

---

³⁰⁹ Sīkāk par dažādu valstu sistēmām attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu iespējām vērsties pie savas valsts konstitucionālās tiesas sk. The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. Human Rights Law Journal. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.304-330.

³¹⁰ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. Common Market Law Review, 2008, Vol.45, p. 1629.

³¹¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas spriedums lietā 106/77 *Simmenthal*, ECR, 1978, p.629.

nepārkāpj deleģēto tiesību mandātu) un ko atsevišķi tiesību zinātnieki piedāvā izmantot arī tiesu konkurējošas jurisdikcijas gadījumā.³¹²

Tomēr, autoraprāt, šobrīd no ES tiesībām nevar atvasināt viennozīmīgu dalībvalstu vispārējās jurisdikcijas tiesu pienākumu šādās situācijās izšķirties par labu prejudiciālo nolēmumu lūgšanai. No minētā ES Tiesas sprieduma *Simmenthal* lietā izriet tikai tas, ka dalībvalstu tiesas nedrīkst mazināt ES tiesību normu efektivitāti jeb, kā to skaidroja pati ES Tiesa šajā pašā spriedumā, „valsts tiesa nedrīkst piemērot nevienu valsts tiesību normu, kas varētu būt pretrunā ar Kopienas tiesībām”. Apskatāmajā hipotētiskajā ES Tiesas un konstitucionālās tiesas jurisdikcijas konkurencē dalībvalsts tiesa ne vienā, ne otrā gadījumā netaisās piemērot apšaubāmo nacionālo normu. Problēma šeit ir tīri procesuāla, jo pēc būtības abos scenārijos mērķis ir viens – pārliecināties par piemērojamās nacionālās normas atbilstību normām ar augstāku juridisko spēku un attiecīgi spēkā esamību. Taču jautājums ir par to, kurai no tiesām – ES Tiesai vai dalībvalsts konstitucionālajai tiesai – ir dodama priekšroka šādā situācijā? Vai varbūt ir nepieciešams vērsties pie abām šīm tiesām reizē? Attiecīgi no ES tiesību skatpunkta, atbilstoši nacionālās procesuālās autonomijas principam, ES tiesību īstenošanas procesuālais ietvars notiek atbilstoši katras dalībvalsts pašas tiesību aktiem un šis jautājums ir atkarīgs no katras dalībvalsts pašas.³¹³ Vēl vairāk, pati ES Tiesa dažkārt ir apturējusi lietas izskatīšanu, nogaidot dalībvalsts konstitucionālās tiesas spriedumu tajā pašā lietā,³¹⁴ kas apliecina, ka ES Tiesa neuzskata dalībvalstu

---

³¹² Lavranos N. Regulating Competing Jurisdictions Among International Courts and Tribunals.. Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review. Vol.68, 2008, pp. 575-621; Lavranos N. The Solange-Method as a Tool for Regulating Competing Jurisdictions among International Courts and Tribunals. Loy. Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review. 2008, Vol. 30, pp.275-334.

³¹³ Par šo vispārīgi sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietās C-430/93 and C-431/93 Van Schijndel/ van Veen, ECR, 1995, p.I-4705; Lauwaars H.R.The Application of Community Law by National Courts Ex Officio. Fordham International Law Journal. Vol. 31, N. 5, 2007. p.1161-1187.

³¹⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietās C-364/95 and C-365/95 T. Port GmbH & Co. v Hauptzollamt Hamburg-Jonas, ECR, 1998, p.I-1023, para.48.

konstitucionālās tiesas par nevēlamiem konkurentiem attiecībā pret prejudiciālajiem nolēmumiem.

Dažādu dalībvalstu salīdzinoša analīze liecina, ka arī praksē šeit nav vienveidības dalībvalstu starpā. Viena veida nostāja, kuru konstitucionālo tiesu konferencē ir pauduši Spānijas, Austrijas un Vācijas konstitucionālo tiesu tiesneši, ir, ka šeit nemaz nevar runāt par konfliktu, jo konstitucionālajām tiesām un ES Tiesām ir atšķirīgas jurisdikcijas.³¹⁵ Faktiski no šī izriet, ka vispārējās jurisdikcijas tiesām šajās valstīs ir brīva izvēle, pie kuras no tiesām vērsties vispirms (*expressis verbis* šādi savu pozīciju jautājumā formulēja Beļģijas konstitucionālās tiesas pārstāvis konferencē).³¹⁶ Specifiska situācija ir Portugulē, kur priekšroka ir prejudiciālo nolēmumu lūgšanai gluži vienkārši tādēļ, ka lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu tiek veikts lietas izskatīšanas laikā, bet vērsšanās pie konstitucionālās tiesas Portugālē ir iespējama tikai pēc sprieduma lietā pieņemšanas.³¹⁷ Arī vairākās citās dalībvalstīs priekšroka tiek dota prejudiciālo nolēmumu lūgšanai ES Tiesā. Piemēram, Itālijā Konstitucionālā tiesa ir uzstājusi, ka visi saderības ar ES tiesībām jautājumi ir izlemjami pirms lietas izskatīšanas konstitucionālajā tiesā. Ja tā nav noticis, tad Itālijas konstitucionālā tiesa atgriež lietu atpakaļ vispārējās jurisdikcijas tiesai.³¹⁸ Līdzīgu Itālijas

---

³¹⁵ The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. Human Rights Law Journal. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.328-330. Sk. arī par Austriju 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1998, C 354, p.187 un par Vāciju 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.334.

³¹⁶ The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. Human Rights Law Journal. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.328-330.

³¹⁷ The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. Human Rights Law Journal. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.328-330.

³¹⁸ 12th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1995, C 254, p.197; 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2003, C

konsitucionālās tiesas nostājai ir ieņēmušas arī vairāku jauno dalībvalstu konstitucionālās tiesas, piemēram, Čehijā un Polijā.³¹⁹

Tādējādi var secināt, ka šobrīd nepastāv nedz stingrs ES tiesību regulējums, nedz arī vienota ES dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakse attiecībā uz to, vai vispirms ir jālūdz prejudiciālais nolēmums ES Tiesai, vai arī vispirms ir jāvērsas pie konstitucionālās tiesas par tiesību normu hierarhijas pārbaudi pašas dalībvalsts tiesību sistēmas ietvaros. Autoraprāt, ja vien nepastāv dalībvalsts konstitucionālās tiesas dota interpretācija par prejudiciālo nolēmumu lūgšanas prioritāti, vispārējām jurisdikcijas tiesām būtu jāvadās no procesuālās ekonomijas apsvērumiem un jāizmanto vispirms tās iespējas, kas mazāk aizkavētu procesa izskatīšanu, kas, savukārt, droši vien lielākajā daļā gadījumu būtu vērsšanās vispirms pie konstitucionālās tiesas.

3.4. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi

Dalībvalstu konstitucionālās tiesas atbilst ES Tiesas judikatūrā noteiktajiem LESD 267.panta otrajā daļā minētā jēdziena „tiesa” kritērijiem. Pretēji izteiktajām tendencēm ES Tiesas judikatūrā parasti ļoti skrupulozi pārbaudīt visu to institūciju, kas nav vispārējās jurisdikcijas tiesas, atbilstību jēdzienam „tiesa”, attiecībā uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām ES Tiesa savos spriedumos pat ne reizi nav uzskatījusi par vajadzīgu šādu pārbaudi veikt, acīmredzami pieņemot, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas neapšaubāmi ir uzskatāmas par „tiesām” LESD 267.panta izpratnē un ir tiesīgas prasīt prejudiciālo nolēmumu. Vienlaikus ne visu dalībvalstu konstitucionālās tiesas piekrīt šādam uzstādījumam. Spilgtākais piemērs ir Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa, kura vairākkārt savos spriedumos ir uzsvērusi, ka tā neuzskata sevi par institūciju, kurai būtu jāprasa prejudiciālie nolēmumi ES Tiesai.

274, p.220; The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. Human Rights Law Journal. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.328-330.

³¹⁹ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. Common Market Law Review, 2008, Vol.45, pp.1628-1630.

Neraugoties uz ES Tiesas atvērtību, kopumā dalībvalstu konstitucionālās tiesas samērā kūtri izmanto iespējas prasīt ES Tiesai prejudiciālos nolēmumus. Pirmo reizi šādas iespējas konstitucionālās tiesas sāka izmantot tikai relatīvi nesen un līdz šim tikai četru dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir vērsušās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr, jo īpaši ņemot vērā Itālijas konstitucionālās tiesas nostājas maiņu un iesniegto lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, kā arī vairāku jauno Centrāl un Austrumeiropas dalībvalstu konstitucionālo tiesu savos spriedumos izteikto gatavību vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma nepieciešamības gadījumā, var runāt par konstitucionālo tiesu un ES Tiesas sadarbības paplašināšanās tendenci.

Ņemot vērā ES Tiesas šā brīža samērā neskaidro nostāju attiecībā uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām kā „tiesām, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt” LESD 267.panta trešās daļas izpratnē un vispārīgās vadlīnijas jēdziena „tiesa, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” interpretācijā, dalībvalstu konstitucionālās tiesas arī būtu jāuzskata par tādām, uz kurām attiecas LESD 267.panta trešā daļa. Vairāku dalībvalstu konstitucionālās tiesas, tajā skaitā arī Latvijas Satversmes tiesa, savos spriedumos ir norādījušas, ka tās sevi uzskata par „tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” un ir pakļautas pienākumam vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Lielākā problēma šajā kontekstā ir saistīta ar to valstu konstitucionālajām tiesām, kuras uz sevi neattiecina LESD 267.panta regulējumu (piemēram, Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa). Šādā gadījumā var runāt par konstitucionālo tiesu veiktu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu.

Meklējot tiesiskā regulējuma pilnveidošanas virzienus šajā kontekstā, ir nepieciešams mainīt ES Tiesas judikatūru attiecībā uz LESD 267.panta trešajā daļā ietvertā jēdziena „tiesa, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” traktējumu. ES Tiesai būtu jābeidz izvairīties no konkrētas nostājas paušanas un jādod skaidrojums, vai uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām var attiecināt LESD 267.panta trešo daļu. Lai gan no līdzšinējiem ES Tiesas kritērijiem izriet, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir „tiesas, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt”, tomēr, autoraprāt, ES Tiesai caur savu judikatūru būtu jānosaka, ka uz konstitucionālajām tiesām šī panta daļa attiecas tikai ierobežotā mērā. Proti, būtu nepieciešams izdalīt divu veidu lietas, kuras skata dalībvalstu konstitucionālās tiesas – 1)lietas abstraktās konstitucionālās kontroles veidā un 2)lietas konstitucionālās sūdzības vai

konkrētās konstitucionālās kontroles veidā.³²⁰ Abstraktās konstitucionālās kontroles gadījumā konstitucionālā tiesa skata lietu reizē kā pirmā un pēdējā tiesu instance un šajā gadījumā ES tiesību normu vienveidīga piemērošana varētu tikt nodrošināta tikai caur to, ka konstitucionālās tiesas būtu jāatzīst par tiesām, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt LESD 267.panta trešās daļas izpratnē un kurām attiecīgi ir pienākums vērsties šādā lietā pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Savukārt otrajā gadījumā, t.i., konstitucionālās sūdzības vai konkrētās konstitucionālās kontroles gadījumā, lieta tiktu skatīta ne tikai konstitucionālajā tiesā, bet arī vispārējās jurisdikcijas tiesās. Tādēļ ES tiesību vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanai būtu pietiekami, ka pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma attiektos uz pēdējās instances vispārējām tiesām, bet nevis uz konstitucionālajām tiesām.

ES Tiesas un konstitucionālās tiesas konkurējoša jurisdikcija rodas gadījumos, ja vispārējās jurisdikcijas pēdējās instances tiesa saskaras ar situāciju, kad lietā piemērojamā dalībvalsts tiesību norma vienlaikus neatbilst gan ES tiesībām, gan augstāka juridiskā spēka nacionālajai normai. Šādā situācijā vispārējās jurisdikcijas tiesai daudzās dalībvalstīs reizē ir iespējas vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmumu un iespējas vērsties pie dalībvalsts konstitucionālās tiesas. Tā kā ES tiesībās nepastāv skaidrs regulējums attiecībā uz šādu situāciju, tad risinājums praksē ir atkarīgs no katras dalībvalsts konstitucionālo tiesību regulējuma un attiecīgās valsts konstitucionālās tiesas prakses. Šī brīža pieredze liecina, ka dažādās dalībvalstīs konstitucionālās tiesas ir izvēlējušās dažādus risinājumus. Autoraprāt, noteicošajiem šāda gadījuma risinājuma meklējumos vajadzētu būt procesuālās ekonomijas apsvērumiem.

---

³²⁰ Par konstitucionālās kontroles formām un to, ka konstitucionālā sūdzība būtu jāuzskata par atsevišķu, no abstraktās un konkrētās kontroles nodalāmu formu sk. Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Latvijas Vēstnesis, 2009, 32.-36.lpp.

4. Kontroles mehānismi, ja dalībvalstu tiesas neievēro pienākumu vērsties pie ES Tiesas

Termins „kontrolē” un ar to saistītās terminoloģiskās problēmas ir ļoti kompleksas ES tiesībās.³²¹ Arī prejudiciālie nolēmumi nav izņēmums. Parasti prejudiciālo nolēmumu kontekstā termins „kontrolē” tiek lietots attiecībā uz ES Tiesas veiktajām darbībām, izvērtējot attiecīgā dalībvalsts tiesas pieteikuma pieļaujamību.³²² Taču šī darba kontekstā kontroles jautājums tiek skatīts pilnīgi no cita skatpunkta – kā dalībvalstu tiesu rīcības atbilstības 267.panta trešajai daļai kontrole.

Šāda kontroles izpratne tieši nav paredzēta nedz LESD 267.pantā, nedz arī citur dibināšanas līgumos. Tomēr vairāku šādu kontroles mehānismu izveides mēģinājumus var atrast gan ES Tiesas judikatūrā, gan arī citur. Kopumā, autoraprāt, šobrīd var izdalīt četrus mehānismus, kas ir vērsti uz dalībvalstu tiesu varas uzraudzību LESD 267.panta kontekstā, un tie arī secīgi tiks aplūkoti šajā darba nodaļā. Pirmkārt, caur ES Tiesas spriedumiem ir attīstīts valsts atbildības par ES tiesību pārkāpumiem institūts, kuru pēdējās desmitgades laikā ES Tiesa ir paplašinājusi, attiecinot to arī uz tiesu varas veiktajām darbībām. Otrkārt, LESD 258.pants paredz Komisijas pienākumu uzraudzīt kā dalībvalsts ievēro ES tiesību normas, un šis uzraudzības pienākums varētu tikt attiecināts arī uz dalībvalstu tiesu izdarītajiem LESD 267.panta pārkāpumiem. Treškārt, atsevišķās dalībvalstīs pašu valstu konstitucionālās tiesas ir mēģinājušas kontrolēt vispārējās jurisdikcijas tiesas pienākumu lūgt prejudiciālos nolēmumus izpildi. Ceturkārt, arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē var atrast lietas, kurās indivīdi ir mēģinājuši iesūdzēt Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas dalībvalstis par konvencijā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, kas ir izpaudies kā valsts pēdējās instances tiesas nevēršanās pēc prejudiciālā nolēmuma situācijā, kad to obligāti būtu vajadzējis darīt.

---

³²¹ Sk. par šo vispārīgi Haekkerup N. Controls and Sanctions in the EU law. Copenhagen: DJOF Publishings, 2001.

³²² Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.441.

4.1. Valsts atbildība par pēdējās instances tiesas nevēršanos pie ES Tiesas

Pirmais no iespējamajiem kontrolē līdzekļiem dalībvalstu tiesu darbības kontrolei LESD 267.panta kontekstā ir indivīdu iespējas prasīt tiesu varas prettiesisku darbību dēļ radušos zaudējumu atlīdzību.

Lai privātpersona vispār varētu pamatoti griezties nacionālajā tiesā ar prasību par kaitējuma atlīdzināšanu par ES tiesību pārkāpumu, ir nepieciešams, lai būtu iestājušies visi nepieciešamie valsts atbildības priekšnosacījumi, kurus ES Tiesa ir attīstījusi savā praksē. Pirmo reizi priekšnosacījumi tika definēti *Francovich* lietā – valsts atbildība par direktīvas savlaicīgu neieviešanu varēja iestāties tikai tad, ja:

- direktīvas mērķis ietver arī tiesību piešķiršanu privātpersonai;
- tiesību saturu var identificēt ar direktīvas normām;
- pastāv cēloņsakarība starp valsts pienākuma nepildīšanu un kaitējumu, kas radies privātpersonai, kuras tiesības ir pārkāptas.³²³

Brasserie lietā ES Tiesa paplašināja aktu loku, kas var izraisīt valsts atbildību (tā iestājas ne tikai par direktīvas neieviešanu, bet arī citiem ES tiesību pārkāpumiem). Tādēļ tika pilnveidoti arī priekšnosacījumi, kuriem obligāti ir jāiestājas, lai iestātos dalībvalsts atbildība:

- pārkāptās ES tiesību normas mērķis ir piešķirt tiesības privātpersonām;
- pārkāpums ir pietiekami būtisks;
- pastāv tieša cēloņsakarība starp privātpersonai nodarīto kaitējumu un dalībvalsts veikto pārkāpumu.

Tā kā šie kritēriji arī šobrīd ir galvenais atskaites punkts jautājumos par valsts atbildības iestāšanos, tos nepieciešams aplūkot mazliet sīkāk, vispirms īsumā aplūkojot pirmo un trešo, un tad mazliet detalizētāk otro.

---

³²³ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums apvienotajās lietās C-6 un 9/90 *Frankovich*, ECR, 1991, p.I-5357.

Attiecībā pirmo kritēriju, proti, ka ES normas mērķis ir tiesību piešķiršana privātpersonām, ES Tiesa *Brasserie* lietā precizēja šī nosacījuma saistību ar tiešās iedarbības principu. Šajā lietā vairāku dalībvalstu valdības argumentēja, ka valsts atbildības princips būtu piemērojams tikai tajos gadījumos, kad tiek pārkāptas ES tiesību normas, kurām nav tiešās iedarbības. Tomēr ES Tiesa norādīja, ka „saskaņā ar Tiesas praksi, privātpersonu tiesības vērsties valsts tiesā, pamatojoties uz Līguma nosacījumiem ar tiešu iedarbību, ir tikai minimāla garantija, un tās nav pietiekamas, lai nodrošinātu pilnīgu Līguma piemērošanu.”³²⁴ Ja pastāvētu šāds nosacījums, tad ES tiesības nebūtu pilnībā efektīvas. Lai šo efektivitāti nodrošinātu, ir nepieciešams patstāvīgs tiesību aizsardzības līdzeklis, kuru privātpersonas var izmantot, lai nezaudētu ES tiesībās paredzētās priekšrocības un dalībvalsts pārkāpuma gadījumā iegūtu atlīdzinājumu. Līdz ar to, vai tiesību normai ir tieša iedarbība, vai nē, nav nozīmes – valsts atbildība iestājas jebkurā gadījumā, ja ir ievēroti atbildības priekšnosacījumi. Privātpersonai ir tiesības uz kaitējuma atlīdzību tikai tajos gadījumos, kad ir pārkāpta ES tiesību norma, kuras mērķis ir piešķirt tai subjektīvas tiesības – ir pārkāpta aizsargājoša tiesību norma, kas ir vērsta uz privātpersonas interešu aizsardzību. Nozīme nav arī tam, vai pārkāptā tiesību norma ir primārā vai sekundārā, jo gan viena, gan otra var būt aizsargājoša.³²⁵

Attiecībā uz trešo kritēriju, proti, ka pastāv tieša cēloņsakarība starp privātpersonai nodarīto kaitējumu un dalībvalsts veikto pārkāpumu, ES Tiesa ir tikai dažkārt vispārīgi norādījusi, ka, ja privātpersonai kaitējums būtu radies arī tādā gadījumā, ja dalībvalsts nebūtu veikusi pārkāpumu vai pārkāpums nemaz nevarētu izraisīt kaitējumu privātpersonai, valsts atbildība neiestājas, un parasti ir izvairījusies no sīkākas analīzes, norādot, cēloņsakarības izvērtēšana ir dalībvalstu tiesu uzdevums un atturoties no lietas faktisko apstākļu analīzes.³²⁶

---

³²⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-382/92 *Brasserie*, ECR, 1996, p.I-1029.

³²⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-382/92 *Brasserie*, ECR, 1996, p.I-1029.

³²⁶ Sk. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-382/92 *Brasserie*, ECR, 1996, p.I-1029; Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedumu lietā C-140/97 *Rechberger*, ECR, 1999, p.I-3499 un Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-127/95 *Norbrook Laboratories Ltd.*, ECR, 1996,

Visvairāk diskusiju ir bijis attiecībā uz otro kritēriju, proti, to, ka valsts izdarītajam pārkāpumam ir jābūt pietiekami būtiskam. Par būtisku pārkāpumu uzskata tādu, ar kuru dalībvalsts iestāde (gan likumdevējs, gan izpildvara, gan tiesu vara) acīmredzami un rupji pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas, kā arī, ja dalībvalsts ES tiesību pārkāpumu turpina, „neievērojot pienākumu neizpildi konstatējošu spriedumu, prejudiciāla nolēmuma spriedumu vai ES Tiesas iedibināto judikatūru attiecīgajā jomā, no kuriem skaidri redzams, ka attiecīgā rīcība ir pārkāpums.”³²⁷ Tomēr šādu spriedumu esamība nav obligāts priekšnosacījums, turklāt dalībvalsts nevar ierobežot atlīdzības pienākumu, nosakot, ka tā atlīdzina tikai to kaitējumu, kas radies pēc šādu spriedumu pasludināšanas. Lai precīzāk novērtētu pārkāpumu, ES Tiesa *Brasserie* lietā kā vadlīnijas ir izdalījusi faktorus, kas dalībvalsts tiesai būtu jāizvērtē:

- vai pārkāptā norma ir skaidra un precīza?
- vai tā paredz valsts iestādei plašu rīcības brīvību?
- vai pārkāpuma un kaitējuma pamatā ir nodoms vai nolaidība?
- vai kļūda tiesību aktā ir attaisnojama?
- vai ES iestādes rīcība ir varējusi veicināt bezdarbību?
- vai valsts paredzējusi pasākumus un veikusi darbības, kas ir pretrunā ES tiesībām?³²⁸

Sākotnēji ES Tiesas izstrādātais valsts atbildības princips tika attiecināts tikai dalībvalsts likumdevēja un izpildvaras darbībām. Taču mazliet vairāk kā desmitgadi pēc principa ieviešanas *Frankovich* lietā, ES Tiesa spēra soli tālāk un attiecināja valsts atbildības principu arī uz dalībvalstu tiesu varas darbībām. Šādu atziņu ES Tiesa pauda *Köbler* lietā, atzīstot, ka princips, saskaņā ar kuru dalībvalsts ir atbildīgas par tādu indivīdam radušos zaudējumu atlīdzību, kas radušies no dalībvalsts ES tiesību neievērošanas, ir attiecināms arī

---

p.I-1531. Kā viens no retajiem izņēmumiem, kur ES Tiesa pati ir uzņēmusies vērtēt cēloņsakarību, sk. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedumu lietā C-319/96 *Brinkmann Tabakfabriken*, ECR, 1998, p.I-5255.

³²⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-382/92 *Brasserie*, ECR, 1996, p.I-1029.

³²⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-382/92 *Brasserie*, ECR, 1996, p.I-1029.

uz pārkāpumiem, ko ir veikušas dalībvalstu pēdējās instances tiesas.³²⁹ Jo īpaši ES Tiesa uzsvēra, ka nevēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, var būt pamats valsts atbildībai.³³⁰

Attiecībā uz tiesu varas iespējamajiem ES tiesību pārkāpumiem dalībvalstis šajā lietā centās panākt, lai tām atbildība iestātos tikai īpašos gadījumos un princips nevarētu tikt piemērots attiecībā uz pēdējo instanču nolēmumiem, jo tādējādi tiktu grauts tiesiskās palāvības princips, konkrēti, *res judicata*, tiesnešu neatkarība un autoritāte. Taču ES Tiesa atgādināja, ka agrākos spriedumos tā jau ir noteikusi, ka valsts atbildības princips ir raksturīgs ES tiesību sistēmai un ka šo atbildību var izraisīt jebkura dalībvalsts iestāde, jo, saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, valsti uzskata par vienotu subjektu un valsts atbildība attiecas uz visām tās iestādēm. Īpaša nozīme privātpersonu tiesību aizsardzībā ir tiesām, kuru pienākums ir aizsargāt privātpersonu tiesības, kas izriet no ES tiesību normām. Aizsardzība tiktu vājināta, ja zināmos apstākļos privātpersonai nebūtu tiesības prasīt kaitējuma atlīdzību par ES tiesību pārkāpumu, kuru izdarījusi pēdējās instances tiesa, turklāt šādas tiesības nepieciešamas, lai novērstu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu. Līdz ar to privātpersonai ir tiesības prasīt kaitējuma atlīdzību no valsts arī par pēdējās instances izdarītu ES tiesību pārkāpumu. Valsts atbildības princips paredz tiesības prasīt kaitējuma atlīdzību, nevis tiesības prasīt pārskatīt pēdējās instances tiesas spriedumu un atbildības princips attiecas uz valsti, nevis personisko tiesneša atbildību. Turklāt šāds princips uzlabo arī tiesību sistēmas kvalitāti, tādēļ tiesu varai kā subjektam netiek izvirzītas specifiskas prasības, lai iestātos tās atbildība, pietiek ar vispārējiem priekšnosacījumiem.³³¹

Tādējādi ES Tiesa kā prezumciju *Köbler* lietā izvirzīja, ka arī attiecībā uz tiesu varas darbībām kā valsts atbildības pamatu ir jāpiemēro tie paši *Brasserie* lietā definētie kritēriji,

---

³²⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 Köbler, ECR, 2003, p.I-10239.

³³⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 Köbler, ECR, 2003, p.I-10239. Sk. arī Wattel J.P. Köbler, *CILFIT* and Welthgrove: We Can't go on Meeting Like This. *Common Market Law Review*. Vol. 41, N.1, 2004, pp. 177-198.

³³¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 Köbler, ECR, 2003, p.I-10239. Par tiesas motivāciju un tās kritiku sīkāk sk., piemēram, Breuer M. State Liability For Judicial Wrongs And Community Law: The Case Of Gerhard Köbler V Austria. *European Law Review*. Vol.29, 2004, pp.243-254.

kas attiecas uz citiem valsts varas zariem un kas tika aplūkoti iepriekš. Tomēr vienlaikus ES Tiesa arī atzīst, ka „ir jāievēro tiesu varas funkciju specifiskā dabu un tiesiskās noteiktības apsvērumi”.³³² ES Tiesa spriedumā uzsver, ka tikai tādas tiesu varas darbības, kas „acīmredzami” pārkāpj ES tiesības, ir uzskatāmas par pietiekoši būtiskām *Brasserie* lietas izpratnē un rada pamatu valsts atbildībai. Savukārt kritēriji „acīmredzamībai” spriedumā tiek skaidroti ļoti vispārīgi un tie ir diezgan līdzīgi *Brasserie* lietā minētajiem kritērijiem attiecībā uz valsts atbildību vispār – *Köbler* spriedumā ES Tiesa norāda uz attiecīgās ES normas precizitāti un skaidrību, uz pārkāpuma attaisnojamību, uz ES institūciju izteikto veidokli lietā.³³³ Uzmanības vērtā gan ir norāde, ka izvairīšanās no LESD 267.panta trešajā daļā paredzētā pienākuma vērsties pie ES Tiesas ir viens no faktoriem, kas ietekmē valsts atbildības pastāvēšanu. Taču arī šo ES Tiesa sīkāk neskaidro, kā vienīgo konkretizāciju norādot uz to, ka iepriekšējās ES Tiesas judikatūras neievērošana ir pamats, lai konstatētu pārkāpuma nopietnību.³³⁴ Vēl vairāk, arī turpmākajās tieslietās ES Tiesa nav ieņēmusi konkrētāku nostāju attiecībā uz to, kuros gadījumos nevēršanās pie ES Tiesas LESD 267.panta ietvaros ir uzskatāma par pamatu valsts atbildībai.³³⁵

Tādējādi ne tuvu katrs tiesu varas veiktais ES tiesību pārkāpums radīs pamatu valsts atbildībai un ES Tiesa rada „divu līmeņu draudu” sistēmu attiecībā uz dalībvalstu tiesu no LESD 267.panta trešās daļas izrietošajiem pienākumiem – dažas dalībvalstu tiesu darbības var radīt pamatu zaudējumu atlīdzināšanas prasībai, bet citas, kaut arī prettiesiskas, nevar. Ar šādu sadalījumu radīta tiesu varas atbildības sašaurināta interpretācija kā princips ir

---

³³² Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 *Köbler*, ECR, 2003, p.I-10239.

³³³ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 *Köbler*, ECR, 2003, p.I-10239. Par tiesas motivāciju un tās kritiku sīkāk sk., piemēram, Breuer M. *State Liability For Judicial Wrongs And Community Law: The Case Of Gerhard Köbler V Austria*. *European Law Review*. Vol.29, 2004, pp.243-254.

³³⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-224/01 *Köbler*, ECR, 2003, p.I-10239.

³³⁵ Sk. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedumu lietā C-173/03 *Traghetti del Mediterraneo*, ECR, 2006, p.I-5177 un tā kritiku, piemēram, Anagnostaras G. *Erroneous judgments and the prospect of damages: The scope of the principle of governmental liability for judicial breaches*. *European Law Review*. Vol. 31, 2006, pp. 735-747; Davis R. *Liability in Damages for a Breach of Community Law: Some Reflections on the question of whom to sue and the concept of the ‘State’*. *European Law Review*. Vol.31, 2006, pp. 69-85.

pieņemams, ievērojot gan tiesu varas autonomijas, gan tiesiskās noteiktības apsvērumus. Taču no šā brīža ES Tiesas nostājas attiecībā uz valsts atbildību par ES tiesību pārkāpumiem izriet vismaz divas problēmas. Pirmkārt, valsts atbildības institūts, lai gan ir vienīgais ES tiesībās šobrīd tieši paredzētais līdzeklis cīņai pret prettiesisku dalībvalstu tiesu nevēršanos pie ES Tiesas, tomēr nenosedz visus gadījumus, kad dalībvalstu tiesas pārkāpj LESD 267.panta trešo daļu. Tādēļ tas nevar tikt uzskatīts par pietiekoši visaptverošu līdzekli cīņai pret LESD 267.panta trešā daļas pārkāpumiem, bet gan drīzāk kā palīglīdzekli. Otrkārt, par apmierinošu nav uzskatāma arī situācija, ka ES Tiesa nav konkretizējusi, kādi faktori tad ir jāņem vērā, lai saskatītu dalībvalsts tiesas rīcībā LESD 267.panta trešās daļas pārkāpuma „acīmredzamību” un attiecīgi radītu pamatu zaudējumu atlīdzības prasībai. Autoraprāt, konkretizējošu kritēriju noteikšanai būtu jāizmanto darba 2.6 apakšnodaļā veiktā „aizdomīgo” lietu piemēru analīze, mēģinot klasificēt dažādas dalībvalstu tiesu darbības pēc tā, cik lielā mērā katra no šīm darbībām liecina par dalībvalsts pēdējās instances tiesas prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas.

Arī prakse liecina, ka indivīdu prasības par zaudējumu, kas tiem radušies dēļ pēdējās instances tiesas prettiesiskas nevēršanās pie ES Tiesas, atlīdzību faktiski nedarbojas kā dalībvalstu tiesu kontroles līdzeklis. Neraugoties no atsevišķiem teorētiskiem un optimistiskiem skatpunktiem no tiesību zinātnieku puses,³³⁶ darba rakstīšanas laikā autors nav varējis atrast nevienu praktisku piemēru nedz ES Tiesas, nedz dalībvalstu tiesu praksē, kur šāda prasība būtu apmierināta. Vienīgi ir izdevies atrast vairākus piemērus, kur šādas prasības ir celtas, taču dalībvalsts tiesa tās ir noraidījusi.³³⁷

Tādēļ kopumā jāsecina, ka valsts atbildības institūts nav uzskatāms par efektīvu kontroles līdzekli pār dalībvalstu pēdējo instanču tiesu pienākumu vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.

---

³³⁶ Beutler B. State Liability for breaches of Community law by national courts: Is the requirement of a manifest infringement of the applicable law an insurmountable obstacle? *Common Market Law Review*. Vol.46, 2009, pp.773-804.

³³⁷ Lielbritānijas Queen's Bench Division spriedums lietā *Cooper v. Attorney General*. *Journal of Planning and Environmental Law*. Vol.5, 2009, pp.619-639. Šajā spriedumā Anglijas tiesa atsauca arī uz Francijas tiesās skatītu lietu, kurā arī prasība par zaudējumu atlīdzību tika noraidīta.

4.2. Komisijas veiktā kontrole

Otrs iespējamais kontroles veids attiecībā uz dalībvalsts tiesas pienākuma vērsties pie ES Tiesas pārkāpumu, ir Komisijas celtās prasības pret dalībvalstīm LESD 258.pantā paredzētās pārkāpumu procedūras ietvaros, jo dalībvalstu tiesas ir uzskatāmas par valsts daļu ES tiesību izpratnē.³³⁸ Šīs procedūras būtība ir, ka, lai novērstu līguma saistību nesodītu nepildīšanu no dalībvalstu puses, LESD 258.pants paredz iespējas vērsties ar sankcijām pret dalībvalstīm. ES Komisija, pārbaudījusi faktiskos apstākļus un ļāvusi dalībvalstij sniegt paskaidrojumus, izsaka savu viedokli par iespējamo pārkāpumu (visbiežāk – par to, ka dalībvalsts noteiktajā termiņā nav ieviesusi kādas direktīvas prasības). Pēc tam ES Komisijas noteiktā laikā dalībvalstij tiek dota iespēja novērst pieļauto pārkāpumu. Ja pārkāpums netiek novērsts, ES Komisijai ir tiesības vērsties ES Tiesā. Tiesvedības rezultāts ir ES Tiesas spriedums, kurā tiek konstatēts, ka dalībvalsts ir pārkāpusi ES tiesības vai arī ka pārkāpuma nav. Nepieciešamības gadījumā ES Tiesa var dalībvalstij uzlikt arī soda naudu vai kavējuma naudu.

Līdzšinējā ES Tiesas praksē gan vēl ne reizi nav bijis spriedums, kurš būtu pieņemts atbilstoši LESD 258.pantam un kura pamats būtu dalībvalsts tiesas nevēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Kā biežākos iemeslus šādai Komisijas pasivitātei tiesību zinātnieki min „tiesu varas neatkarības principa atzīšanu un respektēšanu”³³⁹ un „apzinātu izvairīšanos no politiski sensitīvām lietām”.³⁴⁰ Turklāt nav arī skaidrs, vai ES Tiesa

---

³³⁸ Par valsts jēdziena izpratni starptautiskajās un ES tiesībās sk., piemēram, Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system.* Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, pp.8-9.

³³⁹ Mayer F. *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system.* Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, pp.8-9.

³⁴⁰ Craig P., de Burca G. *EU Law. Text, Cases, and Materials.* 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.429.

pieņemtu šādu lietu izskatīšanai, pat, ja Komisija celtu šādu prasību,³⁴¹ lai gan ES Tiesas ģenerālvokātu atzinumos var atrast atbalstu šādu prasību pieļaujamībai.³⁴² Tādēļ līdzšinējās prakses trūkums nebūt nenozīmē, ka šāda Komisijas rīcība nav iespējama principā.

Lai gan arī agrāk atsevišķos Komisijas dokumentos var atrast norādes uz Komisijas un ES Tiesas norādēm par dalībvalstu tiesu institūciju pienākumu ievērot ES tiesības,³⁴³ tomēr Komisija sāk ieņemt aktīvāku nostāju šajā jomā īpaši pēdējās desmitgades laikā. Viens piemērs, kas par to liecina, ir atbilžu salīdzinājums attiecībā uz Eiroparlamenta deputātu uzdotajiem jautājumiem pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados un nesen. Abos gadījumos Eiroparlamenta deputāti pēc būtības jautāja par iespējamajiem līdzekļiem dalībvalstu tiesu varas kontrolē un Komisijas lomu šajā procesā. 1983.gadā Komisija norādīja, ka šobrīd LESD 258.pantā paredzētā pārkāpumu procedūra principā nav piemērots līdzeklis, lai iejauktos dalībvalstu tiesu un ES Tiesas sadarbībā. Pārkāpumu procedūra nav izveidota kā neierobežatas Komisijas kontroles iespējas attiecībā uz dalībvalstu tiesu darbību, bet gan ir piemērojama tikai sistemātisku un apzinātu LESD 267.panta uzlikto pienākumu pārkāpuma gadījumos.³⁴⁴ Savukārt mūsdienās Komisijas oficiālā nostāja ir mainījusies un tā uzskata LESD 258.pantu par indivīdiem pieejamu dalībvalstu tiesu varas kontroles mehānismu. Ja indivīds uzskata, ka dalībvalsts augstākās instances tiesa nav vērsusies pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma situācijā, kad tai to vajadzēja darīt, indivīds var vērsties ar sūdzību ES Komisijā, kura var, ja uzskatīs par vajadzīgu, uzsākt

---

³⁴¹ Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.429.

³⁴² Sk., piemēram, ģenerālvokāta Warner atzinumu lietā 30/77 R v. Bouchereau, ECR, 1977, p.1999.

³⁴³ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā 77/69 *Commission v Belgium*, ECR, 1970, p.237; Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā *Commission v. United Kingdom*, C-382/92 ECR, 1994, p.I-2435; 7th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1990, C 232, p.54.

³⁴⁴ Mayer F. The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003, pp.8-9.

pārkāpumu procesu pret dalībvalsti par dibināšanas līgumos noteikto pienākumu neievērošanu.³⁴⁵

Aktīvāka Komisijas nostāja atspoguļas arī jaunākajos ES Tiesas spriedumos. Piemēram, pirms desmit gadiem LESD 258.panta kārtībā iesniegtā prasība pret Itāliju tika balstīta ne tikai uz Itālijas administratīvo iestāžu, bet arī uz Itālijas tiesu izplatītu praksi interpretēt ES tiesību normas neatbilstoši ES Tiesas judikatūrā sniegtajai interpretācijai. ES Tiesa akceptēja Komisijas nostāju, jo sevišķi uzsverot, ka dalībvalsts atbildība saskaņā ar šā brīža LESD 258.pantu var iestāties neatkarīgi no tā, kurš valsts varas orgāns veic pārkāpumu un pat konstitucionāli neatkarīgu iestāžu gadījumā.³⁴⁶ Tāpat Komisija vēl pirms prasības iesniegšanas ES Tiesā noformāli kontaktējās ar Itālijas valdību, uzsverot tās pienākumu šādās situācijās vismaz paust valsts viedokli lietas izskatīšanas gaitā augstāko instanču tiesās un mēģināt pārliecināt nacionālo tiesu respektēt ES Tiesas judikatūru.³⁴⁷

Vēl vairāk, 2004.gadā Komisija pat uzsāka LESD 258.panta pārkāpumu procesu pret Zviedriju, izdodot argumentēto atzinumu, kurā norādīja uz Zviedrijas augstāko instanču tiesu izvairīšanos no prejudiciālo nolēmumu lūgšanas un uz nepiemērotiem Zviedrijas procesuālajiem likumiem šajā jomā. Lieta gan līdz ES Tiesai nenonāca, jo Zviedrija izdarīja grozījumus savos tiesas procesu regulējošajos likumos un Komisija pārkāpumu procedūru izbeidza.³⁴⁸ Šīs lietas kontekstā gan ir jānorāda uz daudz tiesību zinātnieku vidū kritizēto problēmu par Komisijas dokumentu pieejamības problēmu, jo, iespējams, ka ir bijušas vēl

---

³⁴⁵ Eiropalamenta deputātu jautājumi Komisijai. Deputātes Mary Lou McDonald jautājums E-1801/07. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2007-1801+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN> [aplūkots 2012.gada 23.maijā]

³⁴⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas spriedums lietā C-129/00 Commission v. Italy, ECR, 2003, p.I-14637.

³⁴⁷ 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1999, C 354, p.187.

³⁴⁸ Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.429.

kādi līdzīgi pārkāpumu procesi pret dalībvalstīm, taču tā kā lielākā daļa no šāda rakstura informācijas ir ar ierobežotas pieejamības statusu, sīkākus pētījumus izdarīt ir grūti.³⁴⁹

Visjaunākā Komisijas un ES Tiesas aktivitāte šajā jomā ir atspoguļota ES Tiesas spriedumā vēl vienā lietā *Komisija pret Itāliju*. LESD 258.panta kārtībā ierosinātajā lietā Itālija tika atzīta par vainīgu ES tiesību pārkāpumā, „tās likumos izslēdzot jebkādu Itālijas valsts atbildību par zaudējumiem, kas radīti indivīdiem sakarā ar pēdējās instances valsts tiesas pieļautu ES tiesību pārkāpumu, ja šis pārkāpums izriet no tiesību normu interpretācijas vai faktu un pierādījumu vērtējuma, ko veikusi šī tiesa, un attiecinot šo atbildību tikai uz pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem”.³⁵⁰ Tādējādi var secināt, ka Komisija cenšas izmantot arī ES Tiesas attīstīto un iepriekšējā apakšnodaļā aplūkot valsts atbildības institūtu, lai stimulētu dalībvalstu tiesas ievērot no LESD 267.panta trešās daļas izrietošo pienākumu ievērošanu.

Interesanti, ka arī starp dalībvalstu konstitucionālajām tiesām var atrast atbalstu iespējamām ES Komisijas prasībām pret dalībvalstīm gadījumos, ja dalībvalstu tiesas izvairās no pienākuma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Piemēram, Polijas Konstitucionālā tiesa savā spriedumā ir atzinusi, ka nevēršanās pēc prejudiciālā nolēmumu ir ES tiesību pārkāpums, kas var novest pie pārkāpumu procedūras pret Poliju vai pie valsts atbildības.³⁵¹

Skatoties perspektīvā, tieši Komisijas pārkāpumu procedūras varētu būt vienīgais patiešām efektīvais kontroles mehānisms, kas ierobežotu dalībvalstu tiesas no LESD 267.panta trešās daļas pārkāpšanas. Lai šādu efektivitāti varētu sasniegt, būtisks priekšnosacījums būtu atzīt Komisijas tiesības uzsākt pārkāpumu procesu ne tikai gadījumos, kad runa ir par sistemātiskiem un daudzskaitlīgiem kādas dalībvalsts augstākās

---

³⁴⁹ Attiecībā uz informācijas pieejamības problēmu Komisijas darbību LESD 258.panta kontekstā sk., piemēram, Craig P., de Burca G. *EU Law. Text, Cases, and Materials*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.421. Dziļākai analīzei arī sk. Birkinshaw P. *Freedom of Information: The Law, the Practise and the Ideal*. 4th Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

³⁵⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-379/10 *Komisija prēt Itāliju*, ES OV, C 301, 06.11.2010.

³⁵¹ Miqšik D. *European Law and the General Courts of the Transition Countries*. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.118.

tiesu institutūcijas veiktiem LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumiem, bet arī atsevišķu prettiesiskas nevēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma gadījumos. No patreizējās ES Tiesas judikatūras šādas Komisijas tiesības neizriet, par ko liecina, piemēram, 2007.gada spriedums lietā *Komisija pret Grieķiju*. Šajā spriedumā ES Tiesa vispirms analizēja, kādiem kritērijiem ir jāizpildās, lai konstatētu dalībvalsts pienākumu neizpildi dēļ šīs dalībvalsts administratīvo iestāžu prettiesiskas prakses. Proti, „pienākumu neizpildi nevar konstatēt, kā vien ar pietiekami dokumentētas un detalizētas apgalvotās prakses palīdzību; šajā administratīvajā praksē ir jāatspoguļojas zināmam līmenim nemainīguma un vispārības”.³⁵² Savukārt tālāk spriedumā ES Tiesa pievērsās Komisijas argumentiem par to, ka arī Grieķijas tiesu varas institūciju darbība šajā lietā liecina par dalībvalsts pārkāpumu. Šeit ES Tiesa uzsvēra, ka, „ja Komisijas nodoms ir pierādīt pienākumu neizpildi tiesu prakses dēļ, tad tik tiešām un vēl jo vairāk ir jāpiemēro Tiesas noteiktie un šī sprieduma 50. punktā (*citēts iepriekš*) minētie kritēriji [attiecībā uz administratīvajām iestādēm]”.³⁵³ Tādējādi no sprieduma izriet, ka attiecībā uz tiesu varas darbībām Komisijai iespējas celt prasību ir tikai tad, ja runa ir par praksi ar „zināmu nemainīguma un vispārības līmeni”.

Attiecībā uz dalībvalstu augstāko tiesu instanču LESD 267.panta pārkāpumiem šos kritērijus Komisijai izpildīt būs ļoti grūti, lai neteiktu, ka neiespējami. Tādēļ, lai LESD 258.pantā paredzētais pārkāpuma process darbotos kā efektīvs kontroles mehānisms attiecībā uz dalībvalstu tiesu no LESD 267.panta trešās daļas izrietošo pienākumu izpildi, iepriekš citētā spriedumā *Komisija pret Grieķiju* ES Tiesas paustā nostāja ir jāmaina. ES Tiesas judikatūras izmaiņām ir jābūt tādām, lai atzītu Komisijas tiesības celt prasību pret dalībvalsti arī atsevišķa dalībvalsts augstākās instances tiesas sprieduma gadījumā. Šāda nostāja nebūtu ārkārtēja ES Tiesas judikatūrā. ES Tiesa jau senākās tieslietās ir atzinusi, ka arī ļoti īslaicīgs pārkāpums var būt pietiekošs, lai atzītu Komisijas atbilstoši LESD

---

³⁵² Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-156/04 *Komisija pret Grieķiju*, ECR, 2007, p. I-4129.

³⁵³ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-156/04 *Komisija pret Grieķiju*, ECR, 2007, p. I-4129.

258.pantam celto prasību par pamatotu.³⁵⁴ Arī attiecībā uz dalībvalsts administratīvo iestāžu praksi ES Tiesa izņēmuma gadījumos ir bijusi liberālāka nekā iepriekš aplūkotajā lietā Komisija pret Grieķiju un ir pieļāvusi, ka vairāki individuāli ES direktīvas pārkāpumi no dalībvalsts administratīvo iestāžu puses kopumā var liecināt par atbilstoši LESD 258.pantam Komisijas celtās prasības pamatotību.³⁵⁵

Komisijas tiesību celt prasības pret dalībvalstīm paplašināšana, attiecinot to uz atsevišķu tiesu varas rīcību, nevēršoties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, gan mazliet modificētu tradicionālo izpratni par LESD 258.panta pārkāpuma procedūras primāro mērķi - novērst konkrēto, esošo pārkāpumu. Vēršoties pret dalībvalstīm par konkrētu tiesu varas nolēmumu, kas ir pretrunā ar ES tiesībām, konkrēto ES tiesību pārkāpumu īsti novērst nevarēs, jo būs spēkā stājies dalībvalsts tiesas spriedums, kuru Komisijas rīcība vai arī vēlāks ES Tiesas spriedums neatceļ. Tomēr šādas prasības pret dalībvalstīm noteikti kalpotu kā stimuls tam, lai līdzīgi pārkāpumi nākotnē nesekotu. Komisijas celtā prasība pret dalībvalsti un iespējamais ES Tiesas spriedums kalpotu, pirmkārt, kā vispārējs līdzeklis gan konkrētās tiesas, gan arī citu dalībvalstu tiesu varas nākotnes rīcības ietekmētājs. Otrkārt, šādas Komisijas un ES Tiesas aktivitātes indivīdi varētu izmantot kā papildus pierādījumu prasībām par valsts atbildību tiesu varas veikto pārkāpumu dēļ, tādējādi realizējot *Köbler* lietā paredzētās tiesības ne tikai teorijā, kā tas ir bijis līdz šim, bet arī praksē. Tādēļ pārkāpuma procesa pieļaujamība arī atsevišķu dalībvalsts tiesu prettiesisku spriedumu gadījumā ir ne tikai reāla, bet arī, autoraprāt, vispiemērotākais un visefektīvākais ES tiesībās paredzamais līdzeklis dalībvalstu tiesu varas uzraudzībai.

4.3. Konstitucionālā sūdzība dalībvalsts konstitucionālajai tiesai

---

³⁵⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 240/86 Komisija pret Grieķiju, ECR, 1988, p. I-1835.

³⁵⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-494/01 Komisija pret Īriju, ECR, 2005, p. I-3331.

Trešais kontroles veids attiecībā uz dalībvalsts tiesas pienākuma vēršties pie ES Tiesas pārkāpumu ir indivīda iespējas iesniegt sūdzību dalībvalsts konstitucionālajā tiesā, balstoties uz dalībvalstu konstitūcijā nostiprinātajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Pēc autora rīcībā esošās informācijas, šobrīd praksē šis kontroles mehānisms sekmīgi darbojas divās ES dalībvalstīs – Vācijā un Austrijā.³⁵⁶ Visdetalizētākā un ilgākā no šīm abām ir Vācijas pieredze, kura tad arī tālāk tiks aplūkota sīkāk.

Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas praksē jau vairākus gadus desmitus pastāv stabila judikatūra, kurā tiek atzīts, ka Vācijas augstāko vispārējās jurisdikcijas tiesu nevēršanās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma situācijās, kad to obligāti vajadzēja darīt, ir Vācijas Konstitūcijas 101.pantā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums. Piemēru šajā jomā ir ļoti daudz un lielākā daļa no tiem saistās ar *acte clair* doktrīnas neievērošanu no vispārējās jurisdikcijas augstāko instanču tiesu puses.³⁵⁷

Šo gadu laikā Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa savā praksē arī ir izstrādājusi vispārīgus kritērijus, kas ir jāievēro, izvērtējot, vai tiesības uz taisnīgu tiesu ir pārkāptas – ne visas nevēršanās pie ES Tiesas no vispārējās jurisdikcijas tiesu puses gadījumos, kad šāda vēršanās būtu obligāta atbilstoši LESD 267.panta trešajai daļai, būs tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums. Vispārējās jurisdikcijas tiesas rīcība būs tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums tikai tad, ja „saprātīgi interpretējot Pamatlikumu determinējošos konceptus, [vispārējās jurisdikcijas tiesas rīcība] nešķiet saprotama un ir acīmredzami nepārliecinoša”.³⁵⁸ Kā piemērus šādiem gadījumiem Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa min lietas, kurās vispārējās jurisdikcijas tiesa nemaz neapsver vēršanās pie ES Tiesas iespēju, kaut arī atzīst ES tiesību ietekmi uz spriedumu un šaubās par pareizo ES tiesību normas interpretāciju; kā

---

³⁵⁶ Sk. Mancini F.G., Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. Yearbook of European Law. Vol.11, 1991, pp.3-40.

³⁵⁷ Sk., piemēram, Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedumu lietā 1 BvR 1916/09, pieejams http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/decisions/rs20110719_1bvr191609en.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā], kurā tiek dotas atsauces arī uz agrākiem tiesas spriedumiem šajā sakarā.

³⁵⁸ Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 2 BvR 2661/06. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg10-069en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]. Samērā grūti iztulkojams tiesas formulējums, sal. angļu tulkojumā – “on a sensible interpretation of the concepts determining the Basic Law, they no longer appear to be comprehensible and are manifestly untenable”.

arī lietas, kurās vispārējās jurisdikcijas tiesa apzināti atkāpjas no ES Tiesas agrākos spriedumos izteiktajām atziņām un vienlaikus nevēršas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Savukārt, ja attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesas izskatāmajā lietā piemērojamajām ES tiesību normās ES Tiesa vēl nav izveidojusi noteiktu judikatūru, tad tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums būs tikai tad, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa būs „neattaisnojami pārsniegusi tai pieejamos novērtējuma ietvarus”,³⁵⁹ kādi tai ir pieejami no nepilnīgās ES Tiesas judikatūras attiecīgajā jautājumā. Attiecīgi tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpuma nebūs, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa būs izmantojusi tai pieejamos ES tiesību avotus un interpretējusi tos veidā, kas šķiet vismaz attaisnojams.³⁶⁰

Savos nesenākajos spriedumos Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa ir gājusi vēl tālāk. 2011.gada beigās Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa izskatīja lietu, kura šajā tiesā bija nonākusi no vispārējās jurisdikcijas tiesas un kurā strīds bija par Vācijas likuma, kas tieši ievieš Komisijas lēmumu, atbilstību vairākiem no Vācijas konstitūcijas izrietošiem vispārējiem tiesību principiem. Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa vispirms atsaucās uz slaveno *Solange* doktrīnu, norādot, ka attiecībā uz pamattiesību konfliktu ar ES tiesībām visu izvērtējumu veic ES Tiesa. Savukārt pēc tam Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa savā lēmumā norādīja, ka tādā situācijā kā šī, vispārējās jurisdikcijas tiesai, pat, ja tā nav pēdējās instances tiesa LESD 267.panta izpratnē ir pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma un noskaidrot attiecīgo ES tiesību normu interpretāciju. Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa jo īpaši uzsvēra, ka šāds Vācijas tiesu pienākums neizriet no LESD 267.panta, bet gan no Vācijas konstitūcijas un pienākuma aizsargāt tajā ietvertās pamattiesības.³⁶¹ Tādējādi faktiski Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa ne tikai kontrolē

---

³⁵⁹ Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 2 BvR 2661/06. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg10-069en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]. Samērā grūti iztulkojams tiesas formulējums, sal. angļu tulkojumā – “unjustifiably transgressed the evaluation framework necessarily available to it in such case”.

³⁶⁰ Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 2 BvR 2661/06. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg10-069en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

³⁶¹ Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 1 BvL 3/08. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg11-065en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]. Sk. arī German Constitutional Court Declines to Rule on National Legislation Strictly Implementing European Law.

to, vai pēdējās instances vispārējās jurisdikcijas tiesas ievēro LESD 267.panta nosacījumus, bet arī caur pašas Vācijas tiesībām ir paplašinājusi pienākumu vērsties pie ES Tiesas noteiktos gadījumos attiecībā arī uz citām tiesām un uzņemas tā izpildi arī kontrolēt.

Diemžēl, izņemot Austriju, kuras nostāja ir līdzīga Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas nostājai,³⁶² citu dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir daudz rezervētākās pret šādu vispārējās jurisdikcijas tiesu kontrolētāju lomu.³⁶³ Tiesa, cerīgāka situācija izskatās jauno ES dalībvalstu starpā, kur gan līdz šim praksē neviena konstitucionālā tiesa šādas kontroles funkcijas nav veikusi, taču kurās vairākās (piem., Čehijā, Polijā, Slovēnijā, Slovākijā) konstitucionālās tiesas principā ir pieļāvušas šādu kontroli veikt.³⁶⁴

Salīdzinot ar abiem iepriekš aplūkotajiem iespējamajiem kontroles pār dalībvalstu pēdējās instances tiesu no LESD 267.panta izrietošo pienākumu izpildes veidiem (valsts atbildības institūtu un Komisijas veikto pārkāpumu procesu), dalībvalstu konstitucionālās tiesas kopumā ir jāuzskata par daudz neviendabīgāku kontroles mehānismu. Tā iemesls slēpjas ne tikai atšķirīgajās dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostājās, bet arī atšķirībās dažādu dalībvalstu konstitucionālo uzraudzības modeļu starpā. Tā, piemēram, Latvijā Satversmes tiesa faktiski nevar darboties kā vispārējās jurisdikcijas tiesu kontrolētājs šajā jautājumā. Pēc būtības Satversmes tiesa ir samērā plaši piegājusi Satversmes 92.panta interpretācijai: „Izskatot lietas saistībā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 92.panta saturs ir noskaidrojams kopsakarā ar Satversmes

---

[Bez autora] Pieejams: <http://www.crowell.com/NewsEvents/AlertsNewsletters/all/German-Constitutional-Court-Declines-to-Rule-on-National-Legislation-Strictly-Implementing-European-Law> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

³⁶² Merli F. EC Law and the Austrian Constitutional Court. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.171.

³⁶³ Piem., par Spānijas pieredzi sk. Villalon P.C. *European Law and the Courts of the Transition Countries: A Note on the Spanish Case*. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.171.

³⁶⁴ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1634-1636. Sk. arī Škrk M. *European Law and the Constitutional Court of the Republic of Slovenia*. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.54-76.

89.pantu, kas noteic, ka "valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem". Tātad likumdevēja mērķis ir bijis panākt starptautisko un nacionālo tiesību normu savstarpēju harmoniju."³⁶⁵ No šī varētu izsecināt arī iespējas kontrolēt vispārējās jurisdikcijas tiesas attiecībā uz no LESD 267.panta izrietošajiem pienākumiem. Taču problēma ir procesālajās normās, jo Satversmes tiesas likuma 19.2 pants attiecībā uz konstitucionālā sūdzību nosaka, ka „konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai.”³⁶⁶ Tādējādi Satversmes tiesā indivīdi var vērsties tikai par normatīvo aktu hierarhijas pārbaudi, nevis par atsevišķu Latvijas pēdējo tiesu instanču nolēmumu tiesiskuma pārbaudi.³⁶⁷

4.4. Pieteikums Eiropas Cilvēktiesību tiesai

Kā ceturto iespējamo kontroles mehānismu gadījumos, kad dalībvalstu tiesu institūcijas neievēro savus no LESD 267.panta izrietošos pienākumus, var izdalīt iespējas vērsties pie Eiropas Cilvēktiesību tiesas. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 34.pants nosaka, ka:

„Tiesa var saņemt sūdzību no jebkuras fiziskas personas, nevalstiskas organizācijas vai fizisko personu grupas, kas apgalvo, ka kāda no Augstajām Līgumslēdzējām Pusēm ir pārkāpusi viņu tiesības, kas noteiktas Konvencijā vai tās protokolos. Augstās Līgumslēdzējas Puses apņemas nekādā veidā nekavēt šo tiesību efektīvu izmantošanu.”

---

³⁶⁵ Čepāne I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. "Latvijas Vēstnesis", 27.09.2005. Pielikums "Jurista vārds".

³⁶⁶ Satversmes tiesas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14.jūnijs, nr. 103 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 01.01.2012.).

³⁶⁷ Par konstitucionālo sūdzību Latvijā sīkāk sk. Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Latvijas Vēstnesis, 2009.

Tādējādi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija uzliek pienākumu nodrošināt visas tās tiesības un brīvības, kuras dalībvalsts atzinusi sev par saistošām, ne tikai šīs valsts iedzīvotājiem vai pārejo dalībvalstu iedzīvotājiem, bet gan ikvienai personai, kas atrodas dalībvalsts jurisdikcijā. Ja persona uzskata, ka, pārkāpjot kādu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas noteikto tiesību, dalībvalsts nav nodrošinājusi viņai iespēju efektīvi aizsargāt viņas tiesības pašmāju institūcijās, persona var iesniegt prasību Eiropas Cilvēktiesību tiesā Strasbūrā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi nevar uzdot valstij par pienākumu grozīt likumus vai pieņemt trūkstošos likumus. Tā vietā Eiropas Cilvēktiesību tiesas kompetencē ir noteikt, vai valsts pilda savas starptautiskās saistības, kas šajā gadījumā ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija. Tiesa tomēr var noteikt, kāda kompensācija valstij ir jāmaksā indivīdam par viņa tiesību, kuras valsts ir apņēmusies aizsargāt starptautiskā līmenī, pārkāpumu.³⁶⁸ Vēl vairāk, Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcija ir ierobežta ar pieteikuma iesniedzēja pienākumu vispirms iziet visas dalībvalsts tiesu instances, ko regulē Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 35.panta pirmā daļa:

„Tiesa var izskatīt lietu vienīgi tad, ja ir izsmeltas visas iekšējās apstrīdēšanas vai pārsūdzības iespējas vispāratzīto starptautisko tiesību normu izpratnē un ja sūdzība ir iesniegta sešu mēnešu laikā, skaitot no dienas, kad ticis pieņemts galīgais lēmums minētajā lietā.”

Kaut arī minētās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas normas runā par valstu pienākumiem un kaut arī ES joprojām nav pievienojusies šai konvencijai, tas nenozīmē, ka ES tiesību regulējums nekādā veidā nevar tikt aplūkots Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, piemērojot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas normas. Eiropas Cilvēktiesību tiesa nepieņem prasības, kuras tiek iesniegtas tieši pret ES, pamatojoties uz to, ka ES nav Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas dalībniece. Tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa netieši ir izskatījusi vairākas lietas pret ES tiesību aktiem, kuras tika ierosinātas pret vienu vai visām ES dalībvalstīm.

---

³⁶⁸ Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Ziemeļe I.(Zin. red.) Rīga: SIA „Izglītības solī”, 2000, 151. lpp.

Tā, piemēram, lietā *Cantoni* strīds bija par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 7. panta pārkāpumu, kas paredz, ka nav pieļaujama sodīšana bez tiesas. Prasītājs, lielveikala menedžeris, mēģināja pierādīt, ka Francijas tiesību akts, kas gandrīz vārds vārdā ieviesa ES direktīvu nacionālajās tiesībās un tostarp noteica medicīnisko produktu sarakstu, kas varēja tikt pārdoti tikai aptiekās, neatbilda pārredzamības un pieejamības standartiem, ko sevī ietver Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 7. pants. Francijas valdība kā atbildētājs norādīja, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa, atzīstot prasību par pamatotu, tādā gadījumā apšaubīs ne tikai apstrīdētā akta tiesiskumu, bet apšaubīs arī ES direktīvas tiesiskumu un likumību. Kaut gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa neatzina 7. panta pārkāpumu, tā tomēr uzsvēra, ka ES direktīvas transformācija nacionālajā likumdošanā vārds vārdā „neatbrīvo valsti no Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 7. panta robežām” un ka nepastāv „Kopienas aizkars”, aiz kura ES dalībvalstu valdības var paslēpties, ieviešot ES tiesības.³⁶⁹

Tomēr vissvarīgākais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums pēdējā laikā, kas attiecās uz tās jurisdikciju pār ES tiesību aktiem, bija spriedums *Bosfor* lietā. Šajā lietā turku kompānija cēla prasību pret Īriju par konfiskāciju bez kompensācijas. Īrijas attiecīgās institūcijas konfiscēja lidmašīnu, pamatojoties uz ES regulu, kura noteica sankciju režīmu bijušajai Dienvidslāvijai un kuru arī bija interpretējusi ES Tiesa pēc Īrijas Augstākās tiesas pieprasījuma pēc prejudiciālā nolēmuma. Eiropas Cilvēktiesību tiesa nolēma, ka Īrijas paveiktais pārkāpums bija izdarīts, balstoties uz valsts pakļaušanos ES tiesību prasījumiem.³⁷⁰ Būtiskākais, ar ko ir šī lieta ir ievērojama šīs darba nodaļas kontekstā, ir tas, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā nākamajām līdzīgajām lietām izklāstīja savu pieeju šādiem gadījumiem: pirmkārt, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija neaizliedz dalībvalstīm nodot daļu no savas suverenitātes starptautiskām vai pārnacionālajām organizācijām, lai veicinātu sadarbību konkrētās jomās. Turklāt, pat neraugoties uz to, ka šādi organizācijai ir nodota daļa no valstu suverenitātes, tā nav atbildīga par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas pārkāpumiem ar savām darbībām vai tiesību

---

³⁶⁹ Harmsen R. Responsibility for European Community Acts under the European Convention on Human Rights: Recasting the Accession debate. *European Public Law*. Vol.7, N.4, 2001, p. 633.

³⁷⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 45036/98 *Bosfor*.

aktiem tikmēr, kamēr tā nebūs Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas puse. Otrkārt, tiesa nosprieda, ka dalībvalsts būs atbildīga saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 1. pantu par visām tās iestāžu darbībām vai aktiem, neraugoties uz to, vai šāds akts bija nacionālo tiesību piemērošanas rezultāts, vai arī bija nepieciešams, lai izpildītu starptautiskās saistības. Pretējā gadījumā, nodibinot kādu starptautisku organizāciju un piešķirot tai noteiktās pilnvaras un kompetenci, un tādējādi atbrīvojot dalībvalstis no atbildības par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas pārkāpumiem, tas būtu pilnīgi pretrunā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas mērķiem.³⁷¹

Tālāk *Bosfor* spriedumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa noteica, ka valsts darbības, kas veiktas atbilstoši šādas organizācijas mērķiem būs attaisnojamas tad, ja organizācija pati nodrošinās pamattiesību aizsardzību un atbilstošu kontroles mehānismu tādā līmenī, kas būs vismaz līdzvērtīgs Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas nodibinātajam. Ar vārdu „līdzvērtīgs” tiesa norādīja uz salīdzināmību, t.i., nevarētu pieprasīt „identisku” aizsardzības nodrošināšanu, jo tas varētu būt pretrunā ar starptautiskās organizācijas mērķiem.

Visbeidzot, ja organizācija var piedāvāt šādu līdzvērtīgu aizsardzību, būs prezumējams, ka valsts nav pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas prasības, ja tā tikai izpilda starptautiskās organizācijas tiesiskas prasības. Tomēr, ja tiks uzskatīts, ka konkrētajā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas tiesību aizsardzība bijusi nepietiekoša, šāda prezumpcija var tikt atspēkota. Tad priekšroka tiks dota Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijai kā „Eiropas tiesiskuma konstitucionālajam dokumentam”, nevis starptautiskajai vai supranacionālajai organizācijai. Tādēļ valsts būs pilnīgi atbildīga par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas pārkāpumiem, ja visas tās darbības izies ārpus noteiktām starptautiski tiesiskajām saistībām.³⁷² Tādējādi Eiropas Cilvēktiesību tiesa faktiski ir atzinusi, ka attiecībā uz

---

³⁷¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 45036/98 *Bosfor*.

³⁷² Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 45036/98 *Bosfor*. Sk. arī Garlicki L. Cooperation of courts: The role of supranational jurisdictions in Europe. *International Journal of Constitutional Law*. Vol. 6, N. 3-4, pp. 509-530.

dalībvalstu lēmumiem, kas izriet no valstu dalības ES, ir iespējama šīs tiesas veikta kontrole.

No iepriekš aplūkotā *Bosfor* lietas sprieduma var izdarīt secinājumu, ka arī attiecībā uz iespējamiem dalībvalstu augstāko tiesu pārkāpumiem, nevēršoties pēc prejudiciālā nolēmuma pie ES Tiesas, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas normas būs piemērojamas. Šādas konstrukcijas pieļaujamība ir apstiprināta arī agrākajā Eiropas Cilvēktiesību Komisijas praksē un šobrīd arī pašas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, atzīstot, ka prettiesiska nevēršanās pie ES Tiesas ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.pantā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums. Tomēr nevienā gadījumā līdz šim Eiropas Cilvēktiesību tiesa vēl nav pieņēmusi prasītājiem labvēlīgu spriedumu šādā situācijā. Vēl vairāk, neviens no šādiem gadījumiem nav pat spējis pārvarēt lietas pieļaujamības izskatīšanas stadiju Eiropas Cilvēktiesību tiesā.³⁷³ Visu šādu iesniegumu gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir piemērojusi prasības iesnieiedzējiem ļoti nelabvēlīgu pārbaudes testu, norādot, ka tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums būs tikai tad, ja nevēršanās pie ES Tiesas būs „patvaļīga”. Savukārt „patvaļīgums” šajā kontekstā no Eiropas Cilvēktiesību tiesas puses tiek saprasts ļoti šauri. Kā pamatoti norāda lietuviešu tiesību zinātniece *Valutyte*, tad faktiski viss, ko dalībvalsts tiesai ir nepieciešams izdarīt, ir tikai pieminēt savā spriedumā kādu no *CILFIT* lietas izņēmumiem, lai Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatītu, ka nekādas patvaļas nav bijis. Vēl vairāk, dalībvalsts tiesai pat nav nepieciešams norādīt kādu no tieši *CILFIT* lietas izņēmumiem, bet arī cita veida norādes uz nevēršanās pie ES Tiesu pamatotību tiek pieņemtas kā patvaļas neesamība no dalībvalsts pēdējās instances tiesas puses.³⁷⁴ Tādējādi Eiropas Cilvēktiesību tiesa šajā kontekstā tiesības uz taisnīgu tiesu interpretē daudzāk šaurāk nekā, piemēram, Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa un pieteikums Eiropas Cilvēktiesību tiesai ir uzskatāms par tikai tīri teorētisku un

---

³⁷³ Sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 41358/98 *André Desmots v France*; Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 44861/98 *Peter Moosbrugger v Austria*; Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 43454/98 *Lambert Bakker v Austria*; Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 60350/00 *Nicolas Calena Santiago v Spain*.

³⁷⁴ *Valutyte R. State Liability For The Infringement Of The Obligation To Refer For A Preliminary Ruling Under The European Convention On Human Rights. Mykolas Romeris University periodical reviewed research papers "Jurisprudence", Vol. 19(1), 2012, pp.7-20.*

praktiski nefunkcionējošu kontroles mehānismu dalībvalstu pēdējās instances tiesu no LESD 267.panta izrietošo pienākumu uzraudzībā.

4.5. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi

Kā ES Tiesa atzina *Köbler* lietā, valsts atbildības par ES tiesību normu pārkāpumu princips sevī ietver visu valsts varas zaras darbību, tajā skaitā arī valsts atbildību par dalībvalsts pēdējās instances tiesu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumus. Tādēļ šobrīd valsts atbildības princips ir uzskatāms par vienīgo relatīvi detalizēti no ES Tiesas puses izskaidroto kontroles līdzekli gadījumiem, ja dalībvalsts tiesa prettiesiski nevēšas pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Vienlaikus LESD 267.panta trešās daļas pārkāpuma no dalībvalsts tiesas puses gadījumā indivīdam ir gandrīz neiespējami izpildīt ES Tiesas definētos kritērijus, lai patiešām iestātos valsts atbildība un būtu iespējams piedzīt zaudējumu atlīdzību no valsts. To spilgti apliecina tas, ka nedz ES Tiesu judikatūrā, nedz arī dalībvalstu tiesu praksē šobrīd vēl nav lietu, kurās kādam būtu izdevies *Köbler* lietā atzītās tiesības īstenot praksē. Tādēļ šā brīža formā valsts atbildības principu nevar uzskatīt par efektīvu mehānismu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu kontrolei.

LESD 258.pantā minētās Komisijas tiesības uzsākt pārkāpumu procesu pret dalībvalsti ir otrs iespējamais kontroles mehānisms gadījumiem, ja dalībvalstu tiesas pārkāpj LESD 267.panta trešo daļu. Lai gan līdz šim vēl nav neviena ES Tiesas sprieduma, kurā šāds pārkāpums tiktu konstatēts un, vēl vairāk, sodīts atbilstoši LESD 260.panta nosacījumiem, tomēr Komisijas darbības pēdējā desmitgadē liecina par Komisijas gatavību darboties dalībvalstu tiesu kontrolētājas lomā. Netieši to apliecina gan Komisijas nostājas maiņa, salīdzinot atbildes uz Eiroparlamenta deputātu jautājumiem 20.gs. astoņdesmitajos gados un 2007.gadā, gan norādes ES Tiesas spriedumos par dalībvalsts tiesu varas darbību ietekmi uz pārkāpuma esamības konstatēšanu. Visbeidzot, 2004.gadā Komisija patiešām bija uzsākusi šādu pārkāpumu procesu pret Zviedriju kā pamatu minot tās augstākās tiesas instances tiesas nevēršanos pie ES Tiesas un nepieciešamā procesuālā regulējuma trūkumu Zviedrijas likumos.

Komisijas uzsāktais pārkāpumu process kā kontroles līdzeklis attiecībā uz dalībvalstu pēdējās instances tiesu nevēršanos pie ES Tiesas šobrīd nav uzskatāms par

efektīvu, jo, pārkāpumu procesu regulējošais LESD 258.pants ir vērsts pamatā uz ilgstoša pārkāpuma novēršanu. Tādēļ Komisija varētu uzsākt pārkāpumu pret dalībvalsti tikai tādā gadījumā, ja būtu iespējams runāt par LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu kā par pastāvīgu tendenci attiecīgās dalībvalsts tiesu varas darbībā. Tomēr tieši Komisijai nākotnē vajadzētu būt institūcijai, kas būtu galvenā LESD 267.panta trešās daļas pienākuma izpildes kontrolētāja.

Lai Komisijas lomu dalībvalstu tiesu kontroles mehānismā padarītu efektīvāku, ir nepieciešamas izmaiņas ES Tiesas judikatūrā, paredzot Komisijas tiesības celt prasību atbilstoši LESD 258.pantam pret dalībvalsti arī atsevišķa dalībvalsts augstākās instances tiesas sprieduma gadījumā.

Trešais iespējamais kontroles mehānisms ir dalībvalsts konstitucionālās tiesas uzraudzība pār vispārējās jurisdikcijas tiesu darbību, uzskatot LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumus par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem. Šobrīd šo var uzskatīt par visefektīvāko un vienīgo praksē vairākkārt reāli pielietoto kontroles mehānismu. Taču diemžēl šo kontroles mehānismu īsteno tikai divas no ES dalībvalstīm – Vācija un Austrija, tādēļ kopumā šis ir jāuzskata par daudz neviendabīgāku un no dalībvalstu konstitucionālās sistēmas atkarīgu kontroles mehānismu.

Visbeidzot, ceturtais iespējamais kontroles mehānisms LESD 267.panta pārkāpumiem ir vēršanās pie Eiropas Cilvēktiesību tiesas ar prasību par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārumu. Šajā gadījumā situācija ir stipri līdzīga kā ar valsts atbildības principu ES Tiesas judikatūrā – formāli šādas indivīdu tiesības tiek atzītas un Eiropas Cilvēktiesību tiesa izsaka gatavību kontrolēt dalībvalstu tiesu varu darbību, taču praksē pārkāpuma konstatēšanai izvirzītie kritēriji ir tik augsti, ka neviena no relatīvi daudzajām sūdzībām nav pat izgājusi lietas izskatīšanas pieļaujamības pārbaudi.

Kopumā pastāvošie kontroles mehānismi dalībvalstu tiesu varas darbību atbilstības LESD 267.panta trešās daļas nosacījumiem izvērtēšanai ir uzskatāmi par neapmierinošiem, jo to piemērošanas kritēriji ir praktiski neizpildāmi. Ja šo mehānismu darbības efektivitāte netiek pilnveidota, tad arī *acte clair* doktrīnas iespējamās reformas nedos cerētos rezultātus.

5. Latvijas tiesas un prejudiciālie nolēmumi

Divdesmitpirmajā gadsimtā ir notikusi lielākā ES paplašināšanās tās vēsturē, dalībvalstu skaitam pieaugot no piecpadsmit līdz divdesmitseptiņām un Latvijai kļūst par pilntiesīgu ES dalībvalsti. Šīs pārmaiņas ne tikai atstāja spēcīgu ietekmi uz ES tiesību sistēmu un būtiski mainīja visu ES identitāti kopumā, bet arī no Latvijas skatpunkta iestāšanās process ES bija dramatisks izmaiņu tiesību sistēmā ziņā.³⁷⁵ Ir grūti kvantitatīvi novērtēt pārmaiņu apjomu, kas, Latvijai kļūstot par pilntiesīgu Eiropas Savienības dalībvalsti, notika, notiek un notiks turpmāk gan ar Latviju kā valsti kopumā, gan ar Latvijas jurisprudenci. Faktiski jau kopš 1995.gada, kad tika noslēgts galvenais dokuments, kas līdz iestāšanās līguma spēkā stāšanās brīdim 2004.gada 1.maijā regulēja attiecības starp Latviju un Eiropas Savienību, – Asociācijas līgums,³⁷⁶ ir notikusi visas Latvijas tiesību sistēmas pakāpeniska pielāgošana Eiropas Savienības tiesību izvirzītajām prasībām, tajā skaitā Latvijas likumos radot normatīvo ietvaru Latvijas tiesu tiesībām un pienākumam lūgt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai. Vēl vairāk, tagad, astoņus gadus pēc iestāšanās ES, var jau mēģināt arī izdarīt zināmus vispārīgus secinājumus attiecībā uz to, kā Latvijas tiesas praksē lūdz prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai.

Attiecīgi šī darba nodaļa ir sadalīta trijās apakšnodaļās. Vispirms pirmajā apakšnodaļā tiks aplūkots dalībvalstu tiesu tiesībām un pienākumam lūgt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai vēltātais regulējums procesu Latvijas un citu ES dalībvalstu tiesās regulējošajos likumos. Savukārt otrajā apakšnodaļā tiks mēģināts īsumā apkopot, kā prejudiciālo nolēmumu lūgšana ES Tiesai ir notikusi Latvijas tiesu praksē, aplūkojot gan konkrētus tieslietu piemērus, gan izdarot vispārīgus secinājumus attiecībā uz tendencēm prejudiciālo

---

³⁷⁵ Sk. vispārīgu pārskatu par šo Žukova G. Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā. Jurista Vārds, Nr. 17 (522), 29.04.2008 un Nr.18 (523), 13.05.2008.

³⁷⁶ Eiropas līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses. Starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis. 1995.12.septembris, nr. 234.

no lēmumu prasīšanā. Visbeidzot noslēgumā trešā apakšnodaļa apkopos būtiskākos no nodaļas izrietošos secinājumus.

5.1. Latvijas procesuālo likumu grozījumi saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem

Meklējot iespējami labāko modeli, kā nodrošināt normatīvo pamatu Latvijas tiesu lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai, pirms iestāšanās ES vispirms bija nepieciešams novērtēt, vai vispār Latvijas tiesību aktos ir nepieciešami grozījumi, jo formāli situāciju lielā mērā tieši regulē ES tiesības. Tādēļ ES tiesību normu attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem efektīvu funkcionēšanu Latvijā būtu bijis iespējams nodrošināt, izmantojot divus dažādus modeļus. Pirmais modelis paļautos uz Eiropas Savienības tiesību kā tādu juridiski saistošo raksturu. Otrs modelis paredzētu izmaiņas Latvijas tiesību aktos, ar kurām tiktu izdarīta atsauce uz ES tiesībām.

Pirmā pieeja ir vienkāršāka un izriet no monisma doktrīnas, kāda tā ir pazīstama starptautiskajās tiesībās. Šīs doktrīnas pamatideja ir, ka starptautiskās tiesības un nacionālās tiesības pieder vienai un tai pašai tiesību sistēmai.³⁷⁷ Tādējādi visi starptautiskie līgumi pēc to ratifikācijas automātiski kļūst par nacionālo tiesību daļu. Latvijas iestāšanās ES kontekstā tas nozīmē, ka nebūtu nepieciešams izdarīt nekādus grozījumus Latvijas procesuālajās tiesībās, jo pēc Pievienošanās līguma³⁷⁸ spēkā stāšanās visas ES tiesības kļūst par Latvijas

---

³⁷⁷ Par monismu kā starptautisko tiesību doktrīnu un ES tiesībām kā īpašu gadījumu šajā kontekstā sk., piemēram, Brindusa M. The dualist and monist theories. International law's comprehension of these theories. *Curentul Juridic.* Vol. 1-2, 2007, pp. 16-27. Vispārīgi sk. arī Brownlie I. *Principles of International Law.* 7th ed. Oxford, 2008, pp.46-68.

³⁷⁸ Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas

tiesību daļu. Līdz ar to jebkurai Latvijas tiesai vajadzētu spēt piemērot ES tiesības un tajās paredzētās iespējas lūgt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai bez jebkādam papildus nacionālām normām.

Otrā pieeja atzītu ES tiesību tiešo iedarbību, kas izriet no Pievienošanās līguma, tomēr vienlaikus piedāvātu atsevišķu procesuālu vadlīniju ietveršanu Latvijas procesa likumos. Tādējādi, kaut arī Eiropas Savienības tiesību piemērošanas juridiskais pamats tik un tā ir Pievienošanās līgums un no tā izrietošās Eiropas Savienības tiesību normas, vienlaikus Latvijas procesuālie likumi saturētu atsauces uz Eiropas Savienības tiesībām. Tiesa, šāda pieeja neizbēgami ietvertu atsevišķu jautājumu dubultu tiesisko regulējumu (gan ES, gan Latvijas tiesībās) un tārad reizē arī varētu radīt nepareizu vai vismaz neskaidru priekšstatu par šo normu juridisko spēku. Tomēr vienlaikus šādi grozījumi Latvijas procesuālajos likumos atvieglotu Latvijas tiesnešu darbu, kas ikdienā ir pieraduši strādāt galvenokārt ar Latvijas procesuālajiem likumiem, skaidri norādot galvenās pārmaiņas Latvijas procesuālajās tiesībās, kas izriet no dalības Eiropas Savienībā.

Salīdzinot dažādu ES dalībvalstu pieredzi šajā jautājumā, var redzēt, ka lielākajā daļā no dalībvalstīm ir izvēlēts otrais modelis, dodot vismaz minimālas norādes uz prejudiciālo nolēmumiem un to sniegšanas lūgumiem kā pamatiem lietas izskatīšanas apturēšanai. Ir gan arī atsevišķi piemēri, kur šāds risinājums nav paredzēts un kur darbojas pirmais no iepriekš aprakstītajiem modeļiem. Šāda situācija ir, piemēram, Nīderlandes tiesībās attiecībā uz administratīvo procesu.³⁷⁹ Taču vairums dalībvalstu savu tiesnešu tiesības un pienākumus prejudiciālo nolēmumu kontekstā atspoguļo savos tiesību aktos. Dažās šis regulējums ir ietverts visai izvērstā formā, piemēram, Lielbritānijā un Francijā. Savukārt citās dalībvalstīs valstu procesuālo tiesību likumi ir papildināti īsā, lakoniskā formā. Piemēram, Čehijā līdz ar iestāšanos ES tikai grozīti visi trīs dažādos tiesas procesus (administratīvo lietu, civillietu un krimināllietu izskatīšanu regulējošie) regulējošie likumi, īsā pantā paredzot, ka vēršanās pie ES Tiesas ir viens no pamatiem lietas izskatīšanas

---

Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai. Starptautiskais līgums. Latvijas Vēstnesis. 2003.12.novembris.

³⁷⁹ Par šo sk. Prechal S., Widdershoven T. The Dutch General Administrative Law Act: Europe-proof? European Public Law, Vol.14, 2008, pp.81-98.

apturēšanai. Līdzīga pieeja tika izmantota arī Slovākijā.³⁸⁰ Tādējādi šāda veida grozījumi atstāj visas formas detaļas attiecībā uz to, ko lūgumam sniegt prejudiciālo nolēmumu vajadzētu saturēt, tiesu pašu diskretajā varā. Kā liecina Čehijas un Slovākijas pieredze, tas rada formas ziņā samērā atšķirīgus lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus no dažādām tiesām.³⁸¹ Taču tas nebūtu jāuzskata par trūkumu, drīzāk otrādi, jo, palīdzība, ko dalībvalstu tiesneši vēlētos iegūt no ES Tiesas caur prejudiciālajiem nolēmumiem, un ES Tiesai sūtāmie dokumenti var būt visai atšķirīgi no lietas uz lietu.

Atsevišķas dalībvalstis kā vēl vienu iespējamu alternatīvu risinājumu grozījumu izdarīšanai procesuālajos likumos ir izvēlējušās Eiropas Savienības tiesību ietekmi uz valsts iekšējām procesuālajām tiesībām apkopot formāli nesaistošās vadlīnijās vai iekšējos tiesību aktos (šāda veida pieeja ir izvēlēta, piemēram, Dānijā).³⁸² Tomēr Latvijas gadījumā šāda risinājuma pielietošana varētu būt problemātiska, jo nesaistošu vadlīniju izdošana līdz šim Latvijas praksē nav plaši pielietota.

No iepriekš aprakstītajām pieejām Latvija ir izvēlusies otro modeli, paredzot savos tiesas procesu regulējošajos likumos īsu atsauci uz prejudiciālajiem nolēmumiem un to, ka vēršanās pie ES Tiesas ir pamats lietas izskatīšanas apturēšanai. Tādējādi faktiski Latvija ir izvēlējusies tādu pašu ceļu kā iepriekš aplūkotās Čehija un Slovākija.

Konkrēti grozījumi saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem Latvijas tiesas procesu regulējošajos likumos ir visai līdzīgi visos trīs likumos. Civilprocesa likumā 5.1 pants saucas „Jautājuma uzdošana Eiropas Savienības Tiesai” un nosaka, ka „Tiesa saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību normām uzdod Eiropas Savienības Tiesai jautājumu par Eiropas Savienības tiesību normu iztulkošanu vai spēkā esamību prejudiciāla nolēmuma

---

³⁸⁰ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1643.

³⁸¹ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1643.

³⁸² Piemēram, par nacionālajiem tiesību aktiem, kas ievieš prejudiciālo nolēmumu noteikumus nacionālajās tiesībās sk. General report on the colloquim subject "The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities". Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union 18th colloquim in Helsinki, 20 and 21 May 2002. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

pieņemšanai”.³⁸³ Otra vieta Civilprocesa likumā, kurā ir pieminēti prejudiciālie nolēmumi, ir 214.pants, kurā kā viens no gadījumiem, kad tiesai ir pienākums apturēt tiesvedību ir minēts gadījums, ja: „4.1) tā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai”.³⁸⁴

Administratīvā procesa likumā ietvertās normas ir gandrīz identas. Tā 104.1 pants saucas „Jautājuma uzdošana Eiropas Savienības Tiesai” un paredz, ka „Tiesa Eiropas Savienības tiesību normās paredzētajos gadījumos uzdod jautājumu Eiropas Savienības Tiesai par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību prejudiciāla nolēmuma taisīšanai”.³⁸⁵ Līdzīgi 273.pantā kā viens no gadījumiem, kad tiesai ir pienākums apturēt tiesvedību ir minēts gadījums, ja: „5) tā pieņem lēmumu uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumu par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību”.³⁸⁶

Kriminālprocesa likumā paredzētais regulējums ir komplicētāks. Vispirms likuma 39.pantā pie prokurora - procesa virzītāja pienākumiem un tiesībām panta trešajā daļā ir minēts, ka „Ja procesuālā lēmuma pieņemšanai ir nepieciešams Eiropas Savienības Tiesas prejudiciāls nolēmums par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību, prokurors var ierosināt, lai ģenerālprokurors nosūta neskaidro jautājumu Eiropas Savienības Tiesai”.³⁸⁷ Šī norma ir samērā interesanta tādēļ, ka nav skaidrs jautājums, cik lielā mērā ģenerālprokurors pēc prokurora lūguma ir tiesīgs prasīt no ES Tiesas prejudiciālo nolēmumu un vai attiecīgi ES Tiesa pieņems šādu lūgumu.

---

³⁸³ Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr. 326/330 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.03.2012.).

³⁸⁴ Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr. 326/330 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.03.2012.).

³⁸⁵ Administratīvā likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr. 164 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 21.11.2012.).

³⁸⁶ Administratīvā likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr. 164 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 21.11.2012.).

³⁸⁷ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr. 74 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.07.2011.).

Pārlūkojot līdzšinējo ES Tiesas praksi, var konstatēt, ka ES Tiesa līdz šim ir atteikusies sniegt prejudiciālo nolēmumu pēc dalībvalsts prokurora pieprasījuma. Piemēram, gadījumā, kad Itālijas prokurors (*itāļu val. - Procura della Repubblica*) vērsās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ES Tiesa norādīja, ka attiecīgā prokurora loma pamata prāvā nav pieņemt pilnīgi neatkarīgu nolēmumu par lietā izskatāmo jautājumu, bet gan kā publiskās apsūdzības uzturētājam nepieciešamības gadījumā nodot šo jautājumu izskatītšanai atbilstošai tiesu varas institūcijai. Tādējādi ES Tiesa atzina, ka Itālijas prokurori nav uzskatāmi par „tiesu” LESD 267.panta otrās daļas izpratnē un tādēļ tie nav tiesīgi vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.³⁸⁸

Šajā lietā iepriekš minētais secinājums bija acīmredzams, jo prejudiciālo nolēmumu tās pašas prāvas ietvaros dažus mēnešus vēlāk bija lūgusi arī Itālijas pirmās instances tiesa un ES Tiesa pat apvienoja vienā lietā abu institūciju – prokurora un pirmās instances tiesas – uzdotos jautājumus. Taču jāievēro gan, ka minētā sprieduma ietvaros ES vērtēja prokurora darbību tieši valsts apsūdzības uzturētāja lomā. Tādēļ teorētiski varētu pastāvēt situācija, ka tomēr specifiskos gadījumos arī prokurorus varētu uzskatīt par „tiesu” LESD 267.panta izpratnē, ja attiecīgās valsts prokurors atbilstu iepriekš darba 3.1.1. apakšnodaļā izklāstītajiem ES Tiesas izstrādātajiem vispārīgajiem jēdziena „tiesa” kritērijiem.

Latvijas kontekstā viens šāds iespējams gadījums varētu būt, kad prokurors piemēro prokurora priekšrakstu par sodu Kriminālprocesa likuma 35.nodaļas izpratnē un kad tad attiecīgi arī prokuroru varētu uzskatīt par „tiesu” LESD 267.panta izpratnē. Tomēr šādas interpretācijas korektums ir visai apšaubāms, jo gadījumā ar prokurora priekšrakstu par sodu neizpildīsies raksta pirmajā daļā aplūkotie vispārīgie ES Tiesas dotie kritēriji par to, kuras institūcijas ir uzskatāmas par „tiesu” LESD 267.panta izpratnē. Konkrētāk, Kriminālprocesa likuma 35.nodaļas normas tiek piemērotas tikai tad, ja apsūdzētais „piekrīt

---

³⁸⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums apvienotajās lietās C-74/95 un C-129/95 *Criminal proceedings against X*, 1996, ECR, p. I-6609. Sk. arī vispārīgo diskusiju par jēdziena „tiesa vai tribunāls” kritērijiem šī darba 3.1.1. nodaļā.

kriminālprocesa pabeigšanai, piemērojot viņam sodu”.³⁸⁹ Tādēļ neizpildās kritērijs par „tiesas” jurisdikcijas obligātumu.

Otra iespējamā situācija, kad prokuru varētu uzskatīt par „tiesu” LESD 267.panta izpratnē, varētu būt Kriminālprocesa likuma 410.panta gadījumā. Šis pants paredz, ka „ģenerālprokurors ar savu lēmumu var izbeigt kriminālprocesu pret personu, kura būtiski palīdzējusi atklāt smagu vai sevišķi smagu noziegumu, kas ir smagāks vai bīstamāks par šīs personas pašas izdarīto noziedzīgu nodarījumu”. Tomēr arī šajā gadījumā ir maz ticams, ka pastāv iespējas uzdot jautājumu ES Tiesai prejudiciālā nolēmuma saņemšanai.

Pirmkārt, nav skaidrs, vai atbilstoši pašam Kriminālprocesa 39.pantam ģenerālprokuroram šādā situācija ir tiesības vēsties pie ES Tiesas, jo Kriminālprocesa 39.pants runā par gadījumiem, kad „prokurors var ierosināt, lai ģenerālprokurors nosūta neskaidro jautājumu Eiropas Savienības Tiesai”. Tādējādi no panta izriet, ka vēršanās pie ES Tiesas ir paredzēta tikai gadījumos, kad lēmumu pieņem prokurors, kurš pēc tam vēršas pie ģenerālprokurora. Savukārt Kriminālprocesa likuma 410.panta situācija atšķiras ar to, ka lēmumu uzreiz pieņem pats ģenerālprokurors.

Otrkārt, ir diskutabli, vai arī Kriminālprocesa likuma 410.pantā aprakstītajā situācijā ģenerālprokurors atbildīs ES Tiesas dotajiem „tiesas” LESD 267.panta izpratnē kritērijiem. Galvenā neatbilstība šajā gadījumā būtu kritērijam, ka „tiesai” ir jāpieņem tiesas spriedums pēc būtības. Līdzšinējā ES Tiesas judikatūrā gan pilnīgi identisku precedentu nav. Līdz šim ES Tiesa kritēriju, ka procesam dalībvalsts tiesā ir jābeidzas ar tiesas spriedumu, galvenokārt ir izmantojusi, lai nošķirtu tiesas spriedumus no administratīva rakstura nolēmumu pieņemšanas.³⁹⁰ Tomēr arī šajos spriedumos vispārīgā ES Tiesa nostāja ir bijusi, ka ir jāņem vērā ne tikai pašas iestādes izveidošana, uzbūve un attiecības ar citām valsts institūcijām, bet arī procesa, kura laikā tiek lūgts prejudiciālais nolēmums, forma. Vēl vairāk, var būt gadījumi, kad iestāde, kas skaitās daļa no tiesu varu veidojošām iestādēm un kas tādējādi institucionāli būtu uzskatāma par „tiesu”, tomēr tāda nav, ja tās veiktā procesa

---

³⁸⁹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr. 74 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.07.2011.) - 420.panta 5.daļa.

³⁹⁰ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedumus lietās 318/85 Greis Unterweger, ECR, 1986, p.955 un C-134/97 Victoria Film, ECR, 1998, p.I-7023.

galarezultātā netiek pieņemts tiesas spriedums.³⁹¹ Savukārt ģenerālprokurora lēmumu nevar var pielīdzināt tiesas spriedumam (lielāka līdzība šeit ir saskatāma ar Kriminālprocesa likuma 379.pantā minētajiem lēmumiem par kriminālprocesa izbeigšanu nekā ar tiesas spriedumu).

Pilnīga skaidrība par ģenerālprokura iespējām vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciāla nolēmuma varētu rasties ar pirmo gadījumu, kad Latvijas ģenerālprokurors mēģinās izmantot savas Kriminālprocesa likuma 39.panta trešajā daļā paredzētās tiesības un kad ES Tiesai būs jālemj par šāda lūguma pieļaujamību. Tomēr autora viedoklis ir, ka, ievērojot līdzšinējo ES Tiesas nostāju, visticamākais, ka šāds lūgums tiktu noraidīts. Tādēļ var uzskatīt, ka Kriminālprocesa likuma 39.panta trešā daļa neatbilst LESD 267.pantam un būtu jāizslēdz no likuma teksta.

Tāpat prejudiciālie nolēmumi ir pieminēti arī Kriminālprocesa likuma 478.pantā, kas paredz pamatus kriminālprocesa apturēšanai tiesību normas interpretācijas dēļ. Konkrēti šī panta otrā daļa nosaka, ka „Ja konkrētās lietas izspriešanai ir nepieciešams Eiropas Savienības Tiesas prejudiciāls nolēmums par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju un spēkā esamību, tiesa nosūta Eiropas Savienības Tiesai neskaidro jautājumu motivēta lēmuma formā, vienlaikus apturot tiesvedību krimināllietā līdz prejudiciālā nolēmuma spēkā stāšanās dienai”.³⁹² Tādējādi faktiski šis pants ir izveidots pēc tādas pašas shēmas kā līdzīgie Civillikuma un Administratīvā procesa likuma panti. Vienīgā atšķirība pēc būtības ir tā, ka Kriminālprocesa likumā gan pati iespēja prasīt prejudiciālo nolēmumu, gan arī tiesas procesa apturēšana šī iemesla dēļ ir apvienota vienā pantā atšķirībā no pārējiem likumiem, kur katrs no šiem jautājumiem ir aplūkots atsevišķā pantā.

Izvērtējot izdarītos grozījumus Latvijas tiesas procesu regulējošajos likumos, jāsecina, ka kopumā grozījumi ir izdarīt piemēroti. Var izdalīt vismaz trīs pamatprincipus, kas ir ievēroti, sagatavojot grozījumus.

---

³⁹¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-178/99 Salzmann, ECR, 2003, p.I-4899.

³⁹² Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr. 74 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.07.2011.).

Pirmkārt, ir jāņem vērā, ka lielākā daļa no iepriekš apskatītās Eiropas Savienības tiesību ietekmes uz nacionālajām procesuālajām tiesībām vienādā mērā skar gan administratīvo procesu, gan civilprocesu, gan kriminālprocesu. Tāpēc izdarāmajiem grozījumiem tekstuāli būtu jābūt pēc iespējas vienādākiem visos trijos Latvijas lielajos procesuālo tiesību dokumentos – Civilprocesa likumā, Administratīvā procesa likumā un Kriminālprocesa likumā. Tā kā grozījumiem galvenokārt ir izglītojošs raksturs, identisku formulējumu lietošana atvieglo tiesību normu piemērotāju (galvenokārt tiesnešu) iespējas apgūt grozījumus un darboties ar tiem praksē.

Otrkārt, normas ir veidotas kā blanketnormas, dodot atsauci uz attiecīgā tiesību institūta regulējumu ES tiesībās. Atsauču uz ES tiesībām ietveršana Latvijas tiesību normu tekstā dod tiešu norādi, ka šiem Latvijas procesuālo normu grozījumiem ir galvenokārt izglītojoša funkcija un ka to juridiskais spēks izriet no pašām ES tiesībām.

Treškārt, ES tiesību ietekmi uz Latvijas procesuālajām tiesībām nevar izveidot kā izsmeļošu uzskaitījumu, jo šī ietekme ir pārāk vispusīga un reizē arī mainīga (jo sevišķi tāpēc, ka liela daļa no ES tiesību prasībām šajā jomā ir izveidotas ES Tiesas judikatūrā, kura laika gaitā mainās). Tādēļ Latvijas procesuālo likumu grozījumiem arī būtu jābūt izveidotiem kā “atvērtām” normām, t.i., norādot, ka ES tiesības var saturēt plašāku tiesisko regulējumu un tādējādi stimulēt tiesību normu piemērotāju iespējami rūpīgi iepazīties ar pirmavotu, t.i. ES tiesībām. Plašu formulējumu un atsauču uz ES tiesībām lietojums nodrošina, ka nav jāizdara grozījumi Latvijas likumos ikreiz, kad mainīsies ES tiesiskais regulējums.

5.2. Prejudiciālie nolēmumi Latvijas un citu jauno dalībvalstu tiesu praksē

Latvijas un citu jauno dalībvalstu tiesām prejudiciālo nolēmumu izmantošana kļuva pieejama līdz ar iestāšanos ES 2004. gadā (Bulgārijas un Rumānijas tiesām – 2007.gadā). Jauno dalībvalstu tiesu prakse liecina, ka šī juridiskā mehānisma lietošanas tradīcija nevienai no dalībvalstīm neveidojas strauji. No 2004. līdz 2007.gadam jauno dalībvalstu tiesas visas kopā bija iesniegušas tikai 35 lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus. Lielākā daļa no šiem 35 nāca tikai no trīs valstīm: Ungārijas (11), Polijas (10) un Čehijas (6). Savukārt pirmo trīs dalības ES gadu laikā neviena lūguma nebija no Latvijas, Maltas, Kipras

un Slovēnijas, bet pārējie lūgumi vienmērīgi sadalījās starp pārējām jaunajām dalībvalstīm, ieskaitot pa vienam lūgumam no Rumānijas un Bulgārijas tiesām 2007.gadā.³⁹³

Salīdzinoši ar kopējo lūgumu sniegt prejudiciālos nolēmumus skaitu, kas šajos gados vidēji bija virs 250 lūgumiem gadā,³⁹⁴ ir skaidri redzams, ka lūgumi no jaunajām dalībvalstīm sastāda tikai ļoti nelielu daļu no kopējā lūgumu skaita. Šāda situācija noteikti nav uzskatāma par pārsteidzošu, jo ir tikai reālistiski pieņemt, ka ES tiesības un prejudiciālo nolēmumu lūgšana konkrēti sāk darboties ar pilniem apgriezieniem pakāpeniski, gan advokātiem, gan arī pašiem tiesnešiem pierodot pie ES tiesībām. Šāds “pierašanas laiks” nav unikāls jauno Austrumu un Centrāleiropas valstu gadījumā, jo līdzīgas likumsakarības ir novērotas arī iepriekšējās ES paplašināšanās kārtās.³⁹⁵ Tāpat atsevišķi tiesību zinātnieki piedāvā arī vēl citus iemeslus, kādēļ jaunās dalībvalstis nesteidzās ar lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus, norādot gan uz tādiem pozitīviem aspektiem kā dalībvalsts tiesību pieskaņošanas ES tiesībām augsto pakāpi jaunajās dalībvalstīs, gan arī uz tādiem negatīviem aspektiem kā post-komunistiskās tiesību kultūras paliekām un skepsi pret ES tiesībām kopumā.³⁹⁶

Iespējams, visbūtisko lomu tomēr šajā kontekstā spēlē *ratione temporis* apsvērumi, proti, ka ES tiesības var tikt piemērotas tikai lietās, kuru faktiskie apstākļi ir norisinājušies pēc valsts pievienošanās ES. Attiecīgi tiesas šādas lietas sasniedz tikai pēc zināma laika. Vēl vairāk, *ratione temporis* apsvērumi kalpoja kā pamats, kādēļ ES Tiesa vispār atteicās atbildēt uz vairāku jauno dalībvalstu tiesu uzdotajiem prejudiciālajiem nolēmumiem 2004.

---

³⁹³ Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1612.

³⁹⁴ ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā].

³⁹⁵ Strasser S.E. Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References. Monnet Center Research paper. Pieejams: www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

³⁹⁶ Miqšik D. European Law and the General Courts of the Transition Countries. Book: *Europarecht und die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.125.

un 2005.gadā.³⁹⁷ Šāda ES Tiesas nostāja atšķīrās no agrāko ES paplašināšanās kārtu laikā paustās liberālākās attieksmes pret jauno dalībvalstu lūgumiem sniegt prejudiciālos nolēmumus³⁹⁸ un ir kritizēta no tiesību zinātnieku puses. Viens arguments šādas ES Tiesas nostājas kritikai ir, ka, pilnībā atsakoties no sadarbības ar jauno dalībvalstu tiesām, ES Tiesa rada skepsi šo dalībvalstu tiesās attiecībā pret prejudiciālajiem nolēmumiem kopumā. Aplūkojot jauno dalībvalstu tiesu nostāju, šāds apgalvojums izskatās pamatots, jo vairākās jauno dalībvalstu tiesās izskatītajās lietās tiesas patiešām jau izgāja no prezumpcijas, ka prejudiciālais nolēmums nav jāprasa, pat, ja lietas faktiskie apstākļi varētu radīt pamatotas šaubas par to.³⁹⁹

Tāpat arī šāda strikta ES Tiesas nostāja apgrūtina dalībvalstu tiesu darbu, kurām jāsakaras ar neierastiem un kompleksiem tiesību jautājumiem, kuri pēc būtības ir balstīti ES tiesībās.⁴⁰⁰ Turklāt iepriekš vairākās lietās ES Tiesa nebūt nebija tik kautrīga un atļāvās interpretēt ES tiesības arī tad, ja tās ar izskatāmo lietu bija saistītas tikai netieši.⁴⁰¹ Arī ES Tiesas ģenerālvokāts Tizzano, atsaucoties uz *Dzodzi* lietu, norāda, ka "ja [tādas] valsts tiesības kā Ungārijas tiesību akti saistībā ar šīs valsts īpašo iekšējo situāciju paredz tādas pašas risinājumus kā Kopienu tiesības [...], no Kopienu tiesībām pārņemto noteikumu vai

---

³⁹⁷ Spilgtākais piemērs ir Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-302/04 *Ynos kft v. Janos Varga*, 2006, ECR, I-371.lpp.

³⁹⁸ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedumus lietās C-43/95 *Delecta Aktiebolag and Ronny Forsberg*, 1996, ECR, I-466.lpp. (attiecībā uz Zviedrijas pievienošanos) un C-122/96 *Saldanha and MTS Securities Corporation*, 1997, ECR, I-5325.lpp. (attiecībā uz Austrijas pievienošanos).

³⁹⁹ Sk. Poltorak, N. *Ratione temporis application of the preliminary rulings procedure*. *Common Market Law Review*. Vol. 45, No. 5, 2008, pp. 1357 – 1381. Sk. arī Bobek M. *Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice*. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1615; Žukova G. *Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā*. *Jurista Vārds*, Nr. 17 (522), 29.04.2008 un Nr.18 (523), 13.05.2008.

⁴⁰⁰ Bobek M. *Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice*. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1615.

⁴⁰¹ Sk., piemēram, Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedumu lietās C-297/88 un C-197/89 *Dzodzi*, ECR, 1990, I-3763.lpp.

jēdzienu vienveidīga interpretācija, neatkarīgi no apstākļiem, kādos tos paredzēts piemērot, ir Kopienas interesēs — lai novērstu interpretācijas atšķirības nākotnē".⁴⁰²

Latvijas tiesas pirmo reizi vērsās ES Tiesā pēc prejudiciālā nolēmuma tikai gandrīz četrus gadus pēc iestāšanās ES, 2008.gada sākumā. Taču pēc tam prejudiciālo nolēmumu izmantošana ir notikusi regulāri. Pavisam Latvijas tiesas līdz 2012.gada beigām bija uzdevušas 23 prejudiciālo nolēmumu lūgumus: 2008.gadā – 3, 2009.gadā – 4, 2010.gadā – 3, 2011.gadā – 10, 2012.gadā – trīs. Prejudiciālo nolēmumu lūgumi pamatā ir uzdoti administratīvajās lietās. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ir uzdevis 20 prejudiciālo nolēmumu lūgumus, bet Administratīvā rajona tiesa – vienu.⁴⁰³ No minētās statistikas arī var redzēt, ka gandrīz visi prejudiciālo nolēmumu lūgumi ir no Latvijas pēdējās instances tiesas. Iespējams, tas izskaidrojams ar obligāto prasību attiecībā uz pēdējās instances tiesām, kurām ES tiesisko aktu interpretācijas neskaidrību gadījumā ar LESD 267.panta trešo daļu ir uzlikts obligāts pienākums vērsties ES Tiesā. Tomēr šāda tendence nesakrīt ar citu valstu pieredzi. Salīdzinot ar citām jaunajām dalībvalstīm, kā pilnīgi pretēju piemēru var minēt Poliju, kur no pirmajiem septiņiem lēmumiem vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma neviens nebija no Augstākās tiesas.⁴⁰⁴

Salīdzinot tiesību avotu loku, par ko tiek prasīti prejudiciālie nolēmumi, tāpat kā pārējās ES dalībvalstīs, arī Latvijā tiesām visvairāk neskaidrību ir par Eiropas Savienības regulu un direktīvu interpretāciju nodokļu jomā un nacionālo tiesību normu atbilstību šīm ES normām. Vairāk nekā pusē gadījumu, t.i., 14 lietās, kad Latvijas tiesas ir vērsušās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, lietā apstrīdēti ir Valsts ieņēmuma dienesta lēmumi.⁴⁰⁵

Kopumā aplūkojot Latvijas pieredzi attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu lūgšanu, jāsecina, ka vairums no prejudiciālo nolēmumu lūgumiem no Latvijas tiesu puses bija par

---

⁴⁰² Ģenerālvokāta Tizzano atzinums lietā *Ynos kft v. Janos Varga*, ECR, 2006, I-371.lpp.

⁴⁰³ Nesterova I. Eiropas Savienības Tiesa: svarīgākie nolēmumi. Latvijai aktuālie prejudiciālie nolēmumi. *Jurista Vārds*, Nr. 47 (746), 20.11.2012.

⁴⁰⁴ Miqšik D. *European Law and the General Courts of the Transition Countries*. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.120.

⁴⁰⁵ Nesterova I. Eiropas Savienības Tiesa: svarīgākie nolēmumi. Latvijai aktuālie prejudiciālie nolēmumi. *Jurista Vārds*, Nr. 47 (746), 20.11.2012.

samērā specifiskiem jautājumiem un šīs lietas nevar uzskatīt par būtisku pētniecības objektu prejudiciālo nolēmumu teorētiska pētījuma kontekstā. Kā atsevišķu interesenatu piemēru var minēt SIA “Schenker” tiesvedību ar Valsts ieņēmumu dienestu, kuras vienas lietas ietvaros prejudiciālais nolēmums tika lūgts divas reizes. Pieteicējs, SIA “Schenker” transportēja šķidro kristālu ierīces ar aktīvo matricu – paneli. Pieteicējs, deklarējot preci, bija norādījis ES kombinētās nomenklatūras kodu, par kura atbilstību Rīgas muitas reģionālās iestādes Muitas noteikumu pārkāpumu novēršanas darbiniekiem radās aizdomas, ka krava deklarēta ar nepareizu kodu. Rezultātā Valsts ieņēmumu dienesta Rīgas muitas reģionālās iestādes Tarifu daļas preču klasifikācijas sektors piemēroja ievadamajām ierīcēm citu kodu. Valsts ieņēmumu dienesta muitas reģionālā iestāde saskatīja SIA “Schenker” ES 1992.gada 12.oktobra regulas 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi⁴⁰⁶ pārkāpumu un uzlika naudas sodu 300 latu apmērā. Piemērojot precēm nepareizu kodu, preču importētāji ir radījuši apstākļus, kas nosaka mazāku ievadmuitas tarifu piemērošanu. Lēmums tika pamatots ar Valsts ieņēmumu dienesta Muitas iestādes identifikācijas atzinumu. Taču SIA “Schenker” lēmumu apstrīdēja Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektoram, bet pieteikums tika atzīts par nepamatotu un noraidīts. Tālāk SIA “Schenker” vērsās administratīvajā rajona tiesā, taču spriedums bija tai nelabvēlīgs, tāpēc tas tika pārsūdzēts Administratīvajā apgabaltiesā. Apgabaltiesa konstatēja, ka lietā pastāv strīds, vai uz šķidrajām matricām ir nepārprotami attiecināms tas kods, ko noteica Valsts ieņēmumu dienesta Muitas iestāde. Apgabaltiesa nolēma apturēt tiesvedību un lūgt ES Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu, vai attiecīgā Kombinētās nomenklatūras pozīcija ir jāinterpretē tādējādi, ka tā attiecas uz lietā iesaistītajām šķidro kristālu ierīcēm.

ES Tiesa šajā lietā (C-16/08)⁴⁰⁷ nosprieda, ka attiecīgais kods neattiecas uz minētajām precēm. Pēc Administratīvās apgabaltiesas sprieduma Valsts ieņēmumu dienests iesniedza kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu. Jautājumu izskatīja LR Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2009. gada 30.aprīlī. VID uzskatīja, ka SIA “Schenker” iesniedzis tai nepietiekamu informāciju par ievadamo preci, turklāt informācija par preci neatbilst preču paraugiem, kas bijuši muitas iestādes

---

⁴⁰⁶ Regula 2913/92, OJ L 302, 19.10.1992, p.1

⁴⁰⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-16/08 Schenker, ECR, 2009 p. I-5015.

rīcībā. Šoreiz prejudiciālo jautājumu augstākās instances tiesa formulēja saistībā ar citu ES regulas normu un jautāja ES Tiesai, vai pieteikumu par saistošās izziņas part tarifu saņemšanu ir izsniedzama saistošā izziņa par identiskām precēm, kurām ir viens un tas pats komercnosaukums, artikula numurs vai cits attiecīgo precī atšķirošs jeb identificējošs kritērijs.

Spriedums ES Tiesā (lieta C-199/09)⁴⁰⁸ tika pieņemts 2010. gada 2.decembrī, kurā ES Tiesa paskaidroja, ka attiecīgo ES regulu jāinterpretē tā, ka lūgums sniegt saistošo izziņu par tarifu var attiekties uz dažādām precēm ar nosacījumu, ka tās ir viena veida preces. Vienīgi tad, ja preces atsevišķajiem elementiem nav nozīmes, lai noteiktu to tarifu klasifikāciju, tās var tikt uzskatītas par viena veida precēm.

Iespējams, visplašāko rezonansi Latvijas juristu sabiedrībā guva prejudiciālā nolēmuma lūgums Ditas Danosas lietā. Šajā lietā Ar prasību Latvijas tiesās bija vērsusies privātpersona Dita Danosa strīdā ar SIA “LKB Līzings” par darba līguma atzīšanu un darba uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, atjaunošanu darbā un samaksas piedziņu par darba piespiedu kavējumu. Dita Danosa bija iecelta par sabiedrības valdes locekli ar noteiktu algu un papildus nosacījumiem, taču ar viņu nebija noslēgts rakstisks darba līgums. Neraugoties uz to, ka viņa bija stāvoklī, Ditai Danosai tika uzteikts darbs, nenonkretizējot uzteikuma iemeslu. Latvijas tiesību izpratnē valdes loceklis netika uzskatīts par darbinieku, tam nepienācās darba tiesisko attiecību aizsardzība. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments vērsās ES Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu un saņēma atbildi, ka ES tiesību izpratnē rakstiska līguma nenoslēgšana nevar tikt uzskatīta par iemeslu darba attiecību neesamībai. ES Tiesa tāpat noteica, ka sabiedrība var dot valdes loceklim norādījumus, kā rīkoties, līdz ar to pastāv sava veida padotības attiecības, tātad Dita Danosa atzīstama par darba ņēmēju un viņai pienākas darba ņēmēja tiesiskā aizsardzība. Tiesa arī atzīmēja, ka minētajā lietā saskatāmas dzimuma diskriminācijas pazīmes, jo ES direktīvas 92/85 viens mērķiem ir aizsargāt sievieti stāvoklī un direktīvas 10.pants nosaka kā obligātu strādājošas grūtnieces atlaišanas no darba rakstisku pamatojumu.⁴⁰⁹ Tomēr gala spriedums

---

⁴⁰⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-199/09 Schenker, 2010, ECR I-0000.

⁴⁰⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā C-232/09 Danosa, pieejams <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-232/09> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

no Latvijas Republikas Augstākās tiesas puses šajā lietā bija par labu atbildētājam, kā galveno argumentu izmantojot to, ka šajā konkrētajā lietā Ditas Danosas atļaušana nav bijusi saistīta ar grūtniecību, ko arī pati prasītāja nav noliegusi.⁴¹⁰ Minētā tiesvedība izsauca salīdzinoši lielu diskusiju Latvijas tiesību zinātnē, dažos rakstos arī paužot kritisku attieksmi pret Latvijas tiesu pieņemtajiem spriedumiem.⁴¹¹

5.3. Nodaļas apkopojums un galvenie secinājumi

Lai gan formāli LESD 267.pants kļūst saistošs valstīm līdz ar iestāšanās ES brīdi un neprasa atsevišķus ieviešanas pasākumus, tomēr lielākā daļa no dalībvalstīm, tajā skaitā arī Latvija, ir izvēlējušās papildināt savus procesuālo tiesību likumus ar atsevišķām normām par prejudiciālajiem nolēmumiem. Latvijas Civilprocesa, Administratīvā procesa un Kriminālprocesā veiktie grozījumi pamatā satur vispārīgu atsauci uz ES tiesībām par iespējām lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu, kā arī piemin prejudiciālā nolēmuma lūgšanu kā vienu no pamatiem lietas izskatīšanas apturēšanai. Tādējādi jāsecina, ka grozījumi Latvijas likumos saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem nebija obligāti un tiem galvenokārt ir izglītojoša funkcija. Tomēr šādi grozījumi, atvieglo Latvijas tiesu praktisko darbību ar prejudiciālo nolēmumu lūgšanu.

Kriminālprocesa likuma 39.panta trešā daļa paredz iespējas ģenerālprokuroram pēc prokurora lūguma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Ievērojot līdzšinējo ES Tiesas praksi, kurā tika atzīts, ka LESD 267.pantā minētais jēdziens „tiesa” neietver sevī prokurus, jāsecina, ka Kriminālprocesa likuma 39.panta trešā daļa neatbilst LESD 267.pantam un būtu izslēdzama no Kriminālprocesa likuma teksta.

---

⁴¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 19.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-1/2011. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/departament1/2011/1-11.pdf> [aplūkots 2012.gada 20.maijā].

⁴¹¹ Sk., piemēram, Liberte V. Tiesiskās attiecības starp kapitālsabiedrību un valdes locekli. Jurista Vārds, Nr. 10, 10.03.2009.; Šturms A. Kapitālsabiedrības valdes locekļa nodarbināšana. Jurista Vārds, Nr. 17, 28.04.2009.; Kravale S. Kapitālsabiedrības valdes loceklis nav darbinieks, Jurista Vārds, Nr. 19, 12.05.2009.

Pirmajos gados pēc ES paplašināšanās Austrumeiropas un Centrāleiropas virzienā jauno dalībvalstu tiesas, salīdzinot ar ES vecajām dalībvalstīm, ir iesniegušas ļoti maz lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus. Liela ietekme attiecībā uz šādu jauno dalībvalstu tiesu neaktivitāti ir bijusi arī pašai ES Tiesai, autoraprāt, nepamatoti mainot savu nostāju salīdzinājumā ar iepriekšējām paplašināšanās kārtām un kategoriski atsakoties sniegt prejudiciālos nolēmumus attiecībā uz lietām, kuru faktiskie apstākļi bija notikuši pirms valsts iestāšanās ES.

Latvijas tiesas pirmo lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu ES Tiesai iesniedza tikai gandrīz četrus gadus pēc iestāšanās ES brīža, vēlāk nekā lielākā daļa no citām jaunajām ES dalībvalstīm. Līdz 2012.gada beigām Latvijas tiesas kopumā ir prasījušas ES Tiesai prejudiciālos nolēmumus 23 lietās. Galvenokārt lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus ir izteikušas administratīvās tiesas un galvenokārt lietās, kurās pārsūdzēti Valsts ieņēmuma dienesta lēmumi, kas kopumā atbilst tendencēm arī citās ES dalībvalstīs. Savukārt fakts, ka pirmajos astoņos dalības ES gados tikai divreiz prejudiciālo nolēmumu ir lūgusi tiesa, kas nav pēdējās instances tiesa Latvijā, gan neatbilst vidējiem statistikas datiem ES un ir uzskatāms par rādītāju, ka Latvijas zemāko instanču tiesas nesaskata ieguvumus no ES Tiesas skaidrojumiem prejudiciālo nolēmumu formā.

Kopsavilkums

1. Līdz ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos 2009.gada 1.decembrī līdzšinējais fragmentārais prejudiciālo nolēmumu regulējums dibināšanas līgumos ir aizvietots, kā galveno tiesību normu attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem atstājot vienu – 267. – LESD pantu.
2. Prejudiciālo nolēmumu galvenā funkcija ir nodrošināt vienveidīgu ES tiesību normu piemērošanu visās ES dalībvalstu tiesās. Kā papildus funkcijas var izdalīt palīdzību dalībvalsts tiesnešiem darbā ar komplicētajām un bieži vien bez specifiskām zināšanām grūti izprotamajām ES tiesībām, kā arī ES tiesību tālākveidošanu un indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu.
3. ES tiesību regulējuma lokam attīstoties un paplašinoties, arvien lielāku ietekmi uz ES tiesību normu interpretāciju atstāj gan Komisija, gan arī vairākas citas institūcijas. Tomēr joprojām ES Tiesas sniegtie prejudiciālie nolēmumi ir galvenais līdzeklis vienveidīgas ES tiesību normu piemērošanas nodrošināšanai. Vienlaikus arvien pieaugošā citu veidojumu ES ietvaros sniegtā ES tiesību skaidrojumu ietekme ir jāņem vērā gan kā būtisks faktors ES tiesību piemērošanā dalībvalstu tiesās, gan arī kā prejudiciālo nolēmumu regulējuma iespējamo uzlabojumu meklējumu lauks.
4. Līdzīgi kā attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem ES, arī citās tiesību sistēmās iespējamie draudi vienveidīgai tiesību piemērošanai ir maz novērtēti, un kontroles mehānismi, kas šos draudus varētu novērst, ir maz attīstīti.
5. Pētot gan starptautiskās publiskās tiesības, gan atsevišķu valstu tiesību sistēmas, var identificēt vairākus tiesību instrumentus, kuru galvenais mērķis ir identisks prejudiciālajiem nolēmumiem ES tiesībās – nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu. Šo tiesību instrumentu bagātīgais klāsts un daudzveidība ļauj izdarīt secinājumu, ka, meklējot iespējamus prejudiciālo nolēmumu tiesiskā regulējuma uzlabojumus, salīdzinošo tiesību pētījumiem var būt būtiska loma.
6. Dažādu prejudiciāliem nolēmumiem radniecīga rakstura tiesību instrumentu izpēte liecina, ka, jo lielāks ir drauds tiesību vienveidīgai piemērošanai, jo plašāk tiek atzīta dažādu kontroles mehānismu nepieciešamība šajā jomā. Tādēļ starptautisko tiesību

kontekstā bažas par vienveidīgu tiesību piemērošanu ir daudz lielākas nekā atsevišķu valstu tiesību sistēmās, un federālās valstīs – lielākas kā unitārās valstīs. Liela loma šo draudu pastāvēšanā ir kopīgu tradīciju juridiskajā domāšanā un tiesību kultūrā esamība vai, pretēji, neesamība, kā arī vienotas apelācijas sistēmas esamība vai neesamība. Šī tendence apstiprina, ka arī ES tiesībās draudi vienveidīgai tiesību piemērošanai ir pietiekoši nopietni.

7. Nevienā citā tiesību sistēmā prejudiciāliem nolēmumiem līdzīgie tiesību instrumenti nav nedz tik detalizēti attīstīti, nedz arī spēlē tik svarīgu lomu visas tiesību sistēmas kontekstā kā prejudiciālie nolēmumi ES tiesībās. Tāpat arī iespējamie draudi vienveidīgai tiesību normu piemērošanai ES tiesībās ir daudz būtiskāki un var īstenoties daudz vieglāk nekā citās tiesību sistēmās.
8. Ir nepieciešams veikt sistemātisku un iespēju robežās visaptverošu dalībvalstu tiesu nolēmumu ar ES tiesībām saistītos jautājumos apkopošanu. Šāda publiski pieejama datu bāze veicinātu salīdzinošus pētījumus, kas ļautu identificēt problēmas ar ES tiesību funkcionēšanu dalībvalstīs kopumā un arī konkrēti attiecībā uz prejudiciālo nolēmumu lūgšanu. Praktiski spriedumu apkopošanas un tulkošanas pienākumus varētu veikt ES Tiesas reģistrs, ievērojot, ka ES Tiesas reģistram jau šādas funkcijas ir jāveic Lugano konvencijas ietvaros.
9. Iespējamie draudi prejudiciālo nolēmumu funkcionēšanai dalībvalstu tiesās galvenokārt attiecas uz pēdējās instances tiesām, jo tieši šīm tiesām ES tiesības uzliek par pienākumu obligāti vērsties ES Tiesā, ja to jurisdikcijā esošā lietā ir iesaistītas ES tiesību normas. Trīs vienīgie iespējamie izņēmumi no šī pienākuma ir formulēti ES Tiesas judikatūrā *CILFIT* lietā.
10. Pirmais *CILFIT* lietā paredzētais izņēmums no LESD 267.panta trešās daļas, kas atļauj dalībvalstu pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas, ja radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam, praksē darbojas sekmīgi un izmaiņas tajā nav nepieciešamas.
11. Attiecībā uz otro *CILFIT* lietā paredzēto izņēmumu no LESD 267.panta trešās daļas, kas atļauj dalībvalstu pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas, ja ir agrāks ES Tiesas spriedums par attiecīgo jautājumu, praktiski ir neiespējami apkopot un izanalizēt empīriskus datus, no kuriem varētu izdarīt ar precīziem statistikas datiem

- pamatotu slēdzienu par nekorektas atsaukšanās uz *CILFIT* lietas otro izņēmumu biežumu.
12. Masveidīga nekorekta otrā *CILFIT* lietā paredzētā izņēmuma no LESD 267.panta trešās daļas, kas atļauj dalībvalstu pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas, ja ir agrāks ES Tiesas spriedums par attiecīgo jautājumu, tomēr ir maz ticama. Atsaukšanās uz šo izņēmumu vairumā gadījumu liecina, ka dalībvalsts tiesa pārzin ES tiesības, apzinās pienākumu tās piemērot un nepieciešamības gadījumā vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.
  13. Attiecībā uz trešo *CILFIT* lietā paredzēto izņēmumu no LESD 267.panta trešās daļas, kas atļauj dalībvalstu pēdējās instances tiesām nevērsties pie ES Tiesas, ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām (*acte clair* doktrīna), pastāv pamatotas bažas par šī izņēmuma salīdzinoši biežu nekorektu izmantošanu no dalībvalstu pēdējās instances tiesu puses, tādējādi pārkāpjot LESD 267.panta trešo daļu.
  14. Lai gan joprojām *acte clair* doktrīna ir nepieciešama prejudiciālo nolēmumu sistēmas darbības sastāvdaļa, tās konkrētie piemērošanas nosacījumi ir novecojuši un tos ir nepieciešams mainīt.
  15. Ir jāatsakās no *CILFIT* lietas spriedumā minētā dalībvalstu pienākuma salīdzināt ES tiesību normu tekstus visās oficiālajās valodās, jo šī nosacījuma efektīva īstenošana praksē nav iespējama, ko apliecina arī dalībvalstu tiesu prakses piemēri.
  16. Izmaiņas ir nepieciešamas arī pašās *CILFIT* lietā piedāvātās *acte clair* doktrīnas izpratnes pamatnostādņēs. Pētījumā ir piedāvāti vairāki iespējamie *acte clair* doktrīnas uzlabojumi. Neatkarīgi no tā, kurš no piedāvātajiem modeļiem tiktu īstenots, būtiskākais ir pārveidot *acte clair* doktrīnu tādējādi, lai novērstu šā brīža situāciju, ka daudzās lietās dalībvalstu pēdējo instanču tiesas prettiesiski nevēršas ES Tiesā.
  17. Veiksmīgākās izmaiņas būtu papildināt *acte clair* doktrīnu ar samērīguma apsvērumu pārbaudi, paredzot dalībvalstu pēdējo instanču tiesu tiesības nevērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma, ja tās spēj pamatot, ka ES tiesību piemērošana ir tik pietiekoši acīmredzama, ka vēršanās pie ES Tiesas nebūtu samērīga ar lietas izskatīšanas paildzināšanu.

18. Ir nepieciešams papildināt LESD 267.panta regulējumu, iekļaujot tajā šobrīd ES Tiesas judikatūras ceļā regulētos izņēmuma gadījumus no dalībvalstu pēdējās instances tiesu pienākuma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma.
19. Dalībvalstu konstitucionālās tiesas atbilst ES Tiesas judikatūrā noteiktajiem LESD 267.panta otrajā daļā minētā jēdziena „tiesa” kritērijiem. ES Tiesa savos spriedumos pat ne reizi nav uzskatījusi par vajadzīgu šādu pārbaudi veikt, acīmredzami pieņemot, ka dalībvalstu konstitucionālās tiesas neapšaubāmi atbilst šiem kritērijiem.
20. Ne visu dalībvalstu konstitucionālās tiesas uzskata sevi par tiesām LESD 267.panta otrajā daļā minētā jēdziena „tiesa” izpratnē.
21. Neraugoties uz ES Tiesas atvērtību, kopumā dalībvalstu konstitucionālās tiesas reti izmanto iespējas lūgt ES Tiesai prejudiciālos nolēmumus. Pirmo reizi šādas iespējas konstitucionālās tiesas sāka izmantot tikai relatīvi nesen un līdz šim tikai četru dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir vērsušās pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr pēdējās desmitgades ietvaros var runāt par konstitucionālo tiesu un ES Tiesas sadarbības prejudiciālo nolēmumu kontekstā paplašināšanās tendenci.
22. Atsevišķu dalībvalstu konstitucionālās tiesas, tajā skaitā arī Latvijas Satversmes tiesa, savos spriedumos ir norādījušas, ka tās sevi uzskata par „tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” un ir pakļautas pienākumam vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Lielākā problēma šajā kontekstā ir saistīta ar to valstu konstitucionālajām tiesām, kuras uz sevi neattiecina LESD 267.panta regulējumu (piemēram, Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa). Šādā gadījumā var runāt par konstitucionālo tiesu veiktu LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu.
23. Ir nepieciešams ES Tiesas judikatūrā precizēt to, cik lielā mērā dalībvalstu konstitucionālās tiesas ietilpst LESD 267.panta trešajā daļā minētajā jēdzienā „tiesa, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt”, jo ES Tiesa savos līdzšinējos spriedumos ir izvairījusies no jautājuma par jēdziena „tiesa, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt” attiecināmību uz dalībvalstu konstitucionālajām tiesām.
24. ES Tiesai caur savu judikatūru ir jānosaka, ka uz konstitucionālajām tiesām LESD 267.panta trešā daļa attiecas tikai ierobežotā mērā. Proti, ir nepieciešams nodalīt divu veidu lietas, kuras skata dalībvalstu konstitucionālās tiesas – 1) lietas abstraktās

konstitucionālās kontroles veidā un 2) lietas konstitucionālās sūdzības vai konkrētās konstitucionālās kontroles veidā. Abstraktās konstitucionālās kontroles gadījumā konstitucionālās tiesas būtu jāatzīst par tiesām, kuru nolēmumus nevar pārsūdzēt LESD 267.panta trešās daļas izpratnē. Savukārt konstitucionālās sūdzības vai konkrētās konstitucionālās kontroles gadījumā lieta tiktu skatīta ne tikai konstitucionālajā tiesā, bet arī vispārējās jurisdikcijas tiesās. Tādēļ ES tiesību vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanai būtu pietiekami, ka pienākums vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma attiektos uz pēdējās instances vispārējās jurisdikcijas tiesām, bet nevis uz konstitucionālajām tiesām.

25. Vienīgais kontroles mehānisms attiecībā uz dalībvalstu pēdējās instances tiesu prettiesisku nevēršanos pie ES Tiesas, kas ir tieši atzīts ES Tiesas judikatūrā, ir indivīda iespējas prasīt zaudējumu atlīdzību no dalībvalsts, ja dalībvalsts pēdējās instances tiesa nevēršanos ES Tiesā un indivīdam šīs tiesas sprieduma rezultātā rodas zaudējumi. Tomēr valsts atbildības principa attiecināšana uz dalībvalstu tiesu varu vēl nav *per se* uzskatāma par pietiekoši efektīvu kontroles mehānismu attiecībā uz iespējamajiem LESD 267.panta pārkāpumiem no dalībvalstu tiesu puses, jo ES Tiesas šā brīža judikatūrā noteiktie kritēriji attiecībā uz šādu valsts atbildību ir nepietiekoši precīzi un arī ļoti grūti izpildāmi.
26. LESD 258.pantā minētās Komisijas tiesības uzsākt pārkāpumu procesu pret dalībvalsti ir otrs iespējamais kontroles mehānisms gadījumiem, ja dalībvalstu tiesas pārkāpj LESD 267.panta trešo daļu. Lai gan līdz šim vēl nav neviena ES Tiesas sprieduma, kurā šāds pārkāpums tiktu konstatēts un, vēl vairāk, sodīts atbilstoši LESD 260.panta nosacījumiem, tomēr Komisijas darbības pēdējā desmitgadē liecina par Komisijas gatavību darboties dalībvalstu tiesu kontrolētājas lomā.
27. Komisijas uzsāktais pārkāpumu process kā kontroles līdzeklis attiecībā uz dalībvalstu pēdējās instances tiesu nevēršanos pie ES Tiesas šobrīd nav uzskatāms par efektīvu, jo pārkāpumu procesu regulējošais LESD 258.pants ir vērstts pamatā uz ilgstoša pārkāpuma novēršanu. Tādēļ Komisija varētu uzsākt pārkāpumu pret dalībvalsti tikai tādā gadījumā, ja būtu iespējams runāt par LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumu kā par pastāvīgu tendenci attiecīgās dalībvalsts tiesu varas darbībā.
28. Lai Komisijas lomu dalībvalstu tiesu kontroles mehānismā padarītu efektīvāku, ir nepieciešamas izmaiņas ES Tiesas judikatūrā, atzīstot Komisijas tiesības celt prasību

- atbilstoši LESD 258.pantam pret dalībvalsti arī atsevišķa dalībvalsts augstākās instances tiesas sprieduma gadījumā.
29. Trešais iespējamais kontroles mehānisms attiecībā uz dalībvalstu pēdējās instances tiesu nevēršanos pie ES Tiesas ir dalībvalsts konstitucionālās tiesās uzraudzība pār vispārējās jurisdikcijas tiesu darbību, uzskatot LESD 267.panta trešās daļas pārkāpumus par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem. Šobrīd šo var uzskatīt par visefektīvāko un vienīgo praksē vairākkārt reāli pielietoto kontroles mehānismu. Taču diemžēl šo kontroles mehānismu praksē īsteno tikai divas no ES dalībvalstīm – Vācija un Austrija.
  30. Ceturtais iespējamais kontroles mehānisms attiecībā uz dalībvalstu pēdējās instances tiesu nevēršanos pie ES Tiesas ir indivīda vēršanās Eiropas Cilvēktiesību tiesā ar prasību par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārumu. Formāli Eiropas Cilvēktiesību tiesa šādas indivīdu tiesības atzīt, taču praksē pārkāpuma konstatēšanai izvirzītie kritēriji ir tik augsti, ka neviena no relatīvi daudzajām sūdzībām pat nav izgājusi lietas izskatīšanas pieļaujamības pārbaudi.
  31. Kopumā pastāvošie kontroles mehānismi dalībvalstu tiesu varas darbību atbilstības LESD 267.panta trešās daļas nosacījumiem izvērtēšanai ir uzskatāmi par neapmierinošiem, jo to piemērošanas kritēriji ir praktiski neizpildāmi. Ja šo mehānismu darbības efektivitāte netiek pilnveidota, tad arī piedāvātās *acte clair* doktrīnas iespējamās reformas neuzlabos prejudiciālo nolēmumu sniegšanas sistēmu ES.
  32. Lai gan formāli LESD 267.pants kļūst saistošs valstīm līdz ar iestāšanās ES brīdi un neprasa atsevišķus ieviešanas pasākumus, tomēr lielākā daļa no dalībvalstīm, tajā skaitā arī Latvija, ir papildinājušas savus procesuālo tiesību likumus ar atsevišķām normām par prejudiciālajiem nolēmumiem.
  33. Latvijas Civilprocesa, Administratīvā procesa un Kriminālprocesā veiktie grozījumi pamatā satur vispārīgu atsauci uz ES tiesībām par iespējām lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu, kā arī piemin prejudiciālā nolēmuma lūgšanu kā vienu no pamatiem lietas izskatīšanas apturēšanai. Tādējādi grozījumi Latvijas likumos saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem nebija obligāti un tiem galvenokārt ir

- izglītojoša funkcija. Tomēr šādi grozījumi atvieglo Latvijas tiesu praktisko darbību ar prejudiciālo nolēmumu lūgšanu.
34. Kriminālprocesa likuma 39.panta trešā daļa paredz iespējas ģenerālprokuroram pēc prokurora lūguma vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma. Ievērojot līdzšinējo ES Tiesas praksi, kurā tika atzīts, ka LESD 267.pantā minētais jēdziens „tiesa” neietver sevī prokurorus, jāsecina, ka Kriminālprocesa likuma 39.panta trešā daļa neatbilst LESD 267.pantam un būtu izslēdzama no Kriminālprocesa likuma.
  35. Pirmajos gados pēc ES paplašināšanās Austrumeiropas un Centrāleiropas virzienā jauno dalībvalstu tiesas, salīdzinoši ar ES vecajām dalībvalstīm, ir iesniegušas ļoti maz lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus. Liela ietekme attiecībā uz šādu jauno dalībvalstu tiesu neaktivitāti ir bijusi arī pašai ES Tiesai, nepamatoti mainot savu nostāju salīdzinājumā ar iepriekšējām paplašināšanās kārtām un atsakoties sniegt prejudiciālos nolēmumus lietās, kuru faktiskie apstākļi bija notikuši pirms valsts iestāšanās ES.
  36. Latvijā galvenokārt lūgumus sniegt prejudiciālos nolēmumus ir izteikušas administratīvās tiesas un galvenokārt ar nodokļiem saistītos jautājumos, kas kopumā atbilst tendencēm arī citās ES dalībvalstīs.
  37. Fakts, ka pirmajos astoņos dalības ES gados tikai divreiz prejudiciālo nolēmumu ir lūgusi tiesa, kas nav pēdējās instances tiesa Latvijā, ir uzskatāms par rādītāju, ka Latvijas zemāko instanču tiesas nesaskata ieguvumus no ES Tiesas skaidrojumiem prejudiciālo nolēmumu formā.

Anotācija latviešu valodā

Pētījuma mērķis ir apzināt un analizēt, autoraprāt, aktuālākos un mazāk pētītos ar prejudiciālajiem nolēmumiem un to tiesisko regulējumu saistītos problēmjaudājumus, kā arī piedāvāt iespējamus tiesiskā regulējuma uzlabošanas virzienus.

Pētījums ir sadalīts piecās nodaļās. Pirmā nodaļa izskaidro, kas ir prejudiciālie nolēmumi, dod īsu pārskatu par prejudiciālo nolēmumu evolūciju, kā arī ieskicē prejudiciālo nolēmuma galvenos elementus, svarīgākās tiesību normas un vietu Eiropas Savienības tiesību sistēmā. Otrā nodaļa aplūko iespējamus draudus ES tiesību korektai piemērošanai dalībvalstu tiesās saistībā ar prejudiciālajiem nolēmumiem, cenšoties ne tikai identificēt šo draudu formas, bet arī meklējot to cēloņus. Trešā nodaļa ir veltīta iespējamajām tiesībām un pienākumiem dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, kas izriet no prejudiciālo nolēmumu pastāvēšanas fakta ES tiesībās, kā arī analizē pašu dalībvalstu konstitucionālo tiesu nostāju šajā kontekstā. Ceturtās nodaļas ietvaros tiek meklēta atbilde uz jautājumu, vai pastāv kādi kontroles līdzekļi, kas nodrošinātu, lai dalībvalstu tiesas neizvairītos no pienākumu vērsties pie ES Tiesas un lūgtu prejudiciālo nolēmumu. Tāpat tiek analizēta šo iespējamo kontroles līdzekļu efektivitāte un iespējamiem uzlabojumi. Visbeidzot, darba pēdējā, piektā nodaļa ir veltīta Latvijai un mazākā mērā arī citām ES dalībvalstīm, kas iestājās ES pēc 2004.gada. Šajā nodaļā aplūkots Latvijas tiesu tiesībām un pienākumam lūgt prejudiciālos nolēmumus ES Tiesai veltītais tiesiskais regulējums procesu Latvijas tiesās regulējošajos likumos, kā arī īsumā apkopoti pirmie pieredzes gadi saistībā ar prejudiciālo nolēmumu lūgšanu ES Tiesai Latvijas tiesu praksē.

Anotācija angļu valodā

Aim of the thesis is to acknowledge and analyze selected issues on preliminary rulings procedure in EU law, focusing on issues that are most topical and least analyzed in legal doctrine.

Thesis consists of five chapters. First chapter provides an over-view on the substance of the preliminary rulings procedure, its necessity and comparison with other similar procedures in national and international law. Second chapter focuses on the duty of the court of the last instance to make a reference to the Court of Justice of the European Union and non-compliance with that duty on the part of national courts. Third chapter examines relations between national constitutional courts and the Court of Justice of the European Union in the context of the preliminary rulings procedure. Forth chapter analyzes means of control that exist in order to ensure that the national courts of last instance observe their obligation to make reference to the Court of Justice of the European Union. Finally, fifth chapter focuses on new Member States (mostly on Latvia) and examines the legal framework withing the national law in relation to the preliminary rulings procedure as well as first case-law from Latvian courts.

Anotācija krievu valodā

Цель диссертации проанализировать отдельные вопросы о решениях Суда Европейского Союза в преюдициальном порядке, уделяя особое внимание вопросам, которые являются наиболее актуальными и наименее проанализированы в правовой доктрине.

Диссертация состоит из пяти глав. В первой главе дается обзор правовых основ решений Суда Европейского Союза в преюдициальном порядке, их необходимости и их сравнению с другими похожими институтами национального и международного права.

Вторая глава посвящена обязанностям национальных судов последней инстанции обращаться к Суду Европейского союза и несоблюдения этих обязанностей со стороны национальных судов. Третья глава рассматривает отношения между национальными конституционными судами и Судом Европейского Союза в контексте решений Суда Европейского Союза в преюдициальном порядке. Четвертая глава посвящена анализу средств контроля, которые существуют для того, чтобы гарантировать, что национальные суды последней инстанции будут соблюдать их обязательства обращаться к Суду Европейского Союза. Наконец, пятая глава посвящена новым государствам-членам Союза (в основном, Латвии) и рассматривает правовые основы национального законодательства в отношении решений Суда Европейского Союза в преюдициальном порядке, а также судебную практику латвийских судов.

Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses saraksts

Izmantotā literatūra

1. Adinolfi A. New Modalities for the Preliminary References Procedure: The Amsterdam Treaty and the Conventions among Member States. Book: Collected Courses of the Academy of European Law. The Hague: Kluwer Law International, 2001, pp. 85-115.
2. Albors-Lloren A. The principle of state liability in EC law and the Supreme courts of the Member States. *The Cambridge Law Journal*, Vol.66, 2007, pp. 270-273.
3. Alter K.J. *The European Court's Political Power*. Oxford University Press, 2009.
4. Anagnostaras G. Erroneous judgments and the prospect of damages: The scope of the principle of governmental liability for judicial breaches. *European Law Review*. Vol. 31, 2006, pp. 735-747.
5. Anciuviene M. The harmonization of the Lithuanian legal system with that of the European Union: gains and challenges. *Lithuanian Human Development Report*, 1999. Pieejams: <http://www.un.lt/HDR/1999/Documents/9CHAPTER.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]
6. Anderson, D. *References to the European Court*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2002.
7. Arndt F. The German Federal Constitutional Court At the Intersection of National and European Law: Two recent Decisions. *German Law Journal*, Vol. 2, No. 11, 2001, pp.45-60.
8. Arnulf A. *The European Union and its Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
9. Barav A., Green N. Damages in the National Courts for Breach of Community Law *Yearbook of European Law*, Vol.6, 1986, pp.55-97.
10. Bebr G. The Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: *Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed.

- Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.339-367.
11. Beļģijas Konstitucionālās tiesas mājas lapa. Pieejams: <http://www.const-court.be/en/common/home.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  12. Beutler B. State Liability for breaches of Community law by national courts: Is the requirement of a manifest infringement of the applicable law an insurmountable obstacle? *Common Market Law Review*. Vol.46, 2009, pp.773-804.
  13. Biernat.S. Reflections on the preliminary ruling procedure. Symposium of the presidents of the member states constitutional and supreme courts. Pieejams: http://www.aca-europe.eu/events/0010/pdf/Expos%C3%A9%20de%20M.%20Biernat_EN.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  14. Birkinshaw P. *Freedom of Information: The Law, the Practise and the Ideal*. 4th Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
  15. Bobek M. Learning to talk: preliminary rulings, the courts of the new member states and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, 2008, Vol.45, pp. 1611-1643.
  16. Bonell M.J. *Introduction to the Convention*. Book: *Commentary on international sales law: the 1980 Vienna sales convention* (ed. Bianca, C.M., Bonell, M.J.), Milan: Giuffri, 1987.
  17. Brealey M., Hoskins M. *Remedies in EC law*. Law and Practice in English and EC Courts. 2nd ed. London: Sweet&Maxwell, 1998.
  18. Brealey M., Hoskins M. *Remedies in EC law*. London: Longman, 1994.
  19. Breuer, M. State liability for judicial wrongs and Community law: the case of Gerhard Köbler v. Austria. *European Law Review*. Vol. 29, 2004, pp. 243-251.
  20. Brizgo M. Senāts piemēro un interpretē Eiropas Savienības tiesības. *Jurista Vārds*, Nr.8(605), 02.03.2010.
  21. Broberg M., Fenger N. *Preliminary References to the European Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
  22. Bridge J. Procedural aspects of the enforcement of EC law through the legal systems of Member States. *European Law Review*. Vol.9, 1984, pp.26-58.
  23. Brindusa M. The dualist and monist theories. *International law's comprehension of these theories*. *Curentul Juridic*. Vol. 1-2, 2007, pp. 16-27.

24. Brownlie I. Principles of International Law. 7th ed. Oxford, 2008.
25. Burca G. The Principle of Proportionality and its Application in EC Law. Yearbook of European Law. Vol.13, N.105, 1993, pp.111-112.
26. Calogeropoulos A. The Greek Courts and The Preliminary Reference Procedure According to Article 177 of the EEC Treaty: Some Remarks. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.122-128.
27. Cappelletti M. Is the European Court of Justice „Running Wild”? European Law Review. Vol.12, 1987, pp.3-17.
28. Caranta R. Judicial Protection against Member States: A New Jus Commune Takes Shape. Vol. 32, 1995, pp.703-726.
29. Chalmers D., Hadjiemmanuil C., Monti G., Tomkins A. European Union Law. Text and Materials. 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press, 2010.
30. Charlesworth H. Globalisation, the Law and Australian Sovereignty: Dangerous Liaisons. Adelaide Law Review. Vol.20, 1998, pp.45-77.
31. Christiansen P. The EFTA court. European Law Review. Vol. 22, 1997, pp. 539-553.
32. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. (Zin. red. Ziemele I.). Rīga: SIA „Izglītības solī”, 2000.
33. Cohen J.C. The European Preliminary Reference and U.S. Supreme Court Review of State Court Judgments: A Study in Comparative Judicial Federalisms. The American Journal of Comparative Law. Vol. 44, N.3, pp.421-461.
34. Constantinesco V. The ECJ as a law-maker: praeter aut contra legem? Book: Liber amicorum in honour of Lord Slynn of Hadley. Judicial Review in European Union Law. Vol. I. (ed. O'Keefe D., Bavasso A.). The Hague: Kluwer Law International, 2000, pp.73-79.
35. Cook S. The Need for Uniform Interpretation of the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. University of Pittsburgh Law Review. Vol.50, 1988, pp.208-230.
36. Corr J.B., Robbins I.P. Interjurisdictional Certification and Choice of Law. Vanderbilt Law Review. Vol. 41, 1988, pp.413-432.

37. Court Of Justice of the Benelux Economic Union. Description. Project on International Courts and Tribunals. Pieejams: www.worldlii.org/int/other/PICTRes/2003/6.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
38. Craig P. The Jurisdiction of the Community Courts reconsidered. *Texas International Law Journal*. Vol.36, 2001, pp.556-589.
39. Craig P., de Burca G. *EU Law. Text, Cases, and Materials*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2011.
40. Čepāne I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. "Latvijas Vēstnesis", pielikums "Jurista vārds". 2005. 27.septembris.
41. Dani M. Tracking Judicial Dialogue-The Scope for Preliminary Rulings from the Italian Constitutional Court. *Jean Monnet Working Papers*. 10/8. Pieejams: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/08/081001.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
42. Dashwood A., Johnston A. The Outcome at Nice. Book: *The Future of The Judicial System of The European Union*. (Ed. Dashwood A., Johnston A.). Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishings, 2001.
43. Davies G. Abstractness and concreteness in the preliminary reference procedure. Book: *Regulating the Internal Market* (Ed. Shuibhne N.). Edward Elgar; 2006, pp.210-244.
44. Davis R Liability in Damages for a Breach of Community Law: Some Reflections on the question of whom to sue and the concept of the 'State'. *European Law Review*. Vol.31, 2006, pp. 69-85.
45. Demetriou M. When is House Of Lords Not a Judicial Remedy. *European Law Review*, Vol.20, 1995, pp.628-633.
46. Dimatteo L.A. The CISG and the Presumption of Enforceability: Unintended Contractual Liability in International Business Dealings. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
47. Dupate K. Par kļūdainu Senāta spriedumu dzimumu diskriminācijas sakarā. *Jurista Vārds*, Nr. 22(721), 29.03.2011.
48. Dyberg P. What should the Court of Justice be doing. *European Law Review*. Vol.26, 2001, pp.292-309.

49. Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas mājas lapa. Pieejams: www.eftacourt.lu/advisoryopinions.asp [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
50. Eiropas tiesības. Aut.kol. (red. T.Jundzis). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2007.
51. Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Rīga: UNDP, 2004.
52. Errera R. French Courts and Article 177 of the Treaty of Rome. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.), Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.89-101.
53. ES Tiesas darbības statistika 2010.gadā. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
54. Fahey E. The Application of Article 234(3) EC in the Irish Courts – Arklow Holidays Limited v. Wicklow Country Council. *Irish Law Times*, 2005, vol.23(3), pp.38-43.
55. Fenger N., Broberg M.P. Finding Light in the Darkness: On the Actual Application of the *acte clair* Doctrine. Yearbook of European Law. Vol.30, 2011, pp. 180-212.
56. Ferrari F. Tribunale di Vigevano: Specific Aspects of the CISG. Uniformly Dealt With. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari6.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
57. Ferrari F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. Georgia Journal of International and Comparative Law. Vol.24, 1995, pp.178-204.
58. Fontanelli F., Martinico G. Cooperative Antagonists - The Italian Constitutional Court And The Preliminary Reference: Are We Dealing With A Turning Point? Eric Stein Working Paper n.5, 2008, p.18. Pieejams: <http://www.ericsteinpapers.eu/dokumenty/ESWP-2008-05-Fontanelli+Martinico.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
59. Freija I., Lutere-Timmele D., Vasariņš N. Prejudiciāls jautājums Eiropas Kopienu tiesai. Jurista Vārds. Nr. 26, 19.07.2005.
60. Friedman, L. M. The Concept of Legal Culture: A Reply. Book: Comparing Legal Cultures. (Ed. Nelken D.). Dartmouth: Aldershot, 1997, pp.27-57.
61. Gailītis K. Contra legem jēdziens un tā vieta tiesību piemērošanas metožu sistēmā. Jurista Vārds. Nr.13 (608), 30.03.2010.

62. García R.A. Spanish Constitutional Court. Judgment 58/2004, of 19 April 2004. *Common Market Law Review*. Vol. 42, 2005, pp. 540-541.
63. Garlicki L. Cooperation of courts: The role of supranational jurisdictions in Europe. *International Journal of Constitutional Law*. Vol. 6, N. 3-4, pp. 509-530.
64. Gatawis, S., Broks, E., Bule, Z., *Eiropas Tiesības, Rīga: Latvijas Universitāte, 2002.*
65. General report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities”. Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union. Drawn up by Kanninen H., Telivuo I. May 20 and 21, 2002. Pieejams: http://193.191.217.21/colloquia/2002/gen_report_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
66. German Constitutional Court Declines to Rule on National Legislation Strictly Implementing European Law. [Bez autora] Pieejams: <http://www.crowell.com/NewsEvents/AlertsNewsletters/all/German-Constitutional-Court-Declines-to-Rule-on-National-Legislation-Strictly-Implementing-European-Law> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
67. Gerven, van W. Bridging the gap between Community and national laws: Towards a principle of homogeneity in the field of local remedies? *Common Market Law Review*. Vol.32, 1995, pp.690-691.
68. Gerven, van W. Non-contractual liability of Member States, Community Institutions and Individuals for Breaches of Community Law with a view to a common law for Europe. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. Vol.1, 1994, pp.690-695.
69. Graveson R.H. The International Unification of Law. *American Journal of Comparative Law*. Vol.4, 1968, p.12. – quoted from Ferrari, F. Uniform Interpretation of the 1980 Uniform Sales Law. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Vol.24, 1995, pp.200-224.
70. Griller S. International Law, Human Rights and the European Community's Autonomous Legal Order: Notes on the European Court of Justice Decision in Kadi. *European Constitutional Law Review*. Vol.4, 2008, pp. 528-553.
71. Guarnieri C., Pederzoli P. *The Power of Judges. A comparative Study of courts and democracy.* Oxford: Oxford University Press, 2002.

72. Haekkerup N. Controls and Sanctions in the EU law. Copenhagen: DJOF Publishings, 2001.
73. Harmsen R. Responsibility for European Community Acts under the European Convention on Human Rights: Recasting the Accession debate. *European Public Law*. Vol.7, N.4, 2001, pp. 623-647.
74. Hartley T.C. *The Foundations of European Union Law*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010.
75. Hofstotter B. *Non-compliance of National Courts. Remedies in European Community Law and Beyond*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2005.
76. Ipsen H.P. The Relationship between the Law of the European Communities and National Law. *Common Market Law Review*. Vol. 2, N.4, 1965, pp. 380-383.
77. Jackson J.H. Status of Treaties in Domestic Legal Systems: a Policy Analysis. *American Journal of International Law*. Vol.86, 1992, pp. 337-369.
78. Jacobs, F.G. Judicial Dialogue and the cross-fertilization of legal systems: the European Court of Justice. *Texas International Law Journal*. Special edition, 2003, pp.541-593.
79. Jans J.H. The Effect in National Legal Systems of the Prohibition of Discrimination on Grounds of Age as a General Principle of Community Law. *Legal Issues of Economic Integration*. Vol. 34, 2007, pp.53–66.
80. Jedliczka U. The Austrian Constitutional Court and the European Court of Justice. *Vienna Journal on International Constitutional Law*. Vol. 2, N.4, 2008, pp.301-306.
81. Jerneva J. Extension of the Preliminary Ruling Procedure beyond the Scope of European Community Law. *Law and Justice*. Vol.6, N.60 and 61, 2004, pp. 226-234; 267-280.
82. Kaleda S.L. Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: 'The Dzodzi line of cases'. *European Integration online Papers*. Vol.4, 2000. Pieejams: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> [aplūkots 2012. gada 22. maijā].
83. Klabbers J. Informal instruments before the European Court of Justice. *Common Market Law Review*. Vol.31, 1994, pp.997-1009.
84. Koch C. Locus Standi Of Private Applicants Under The Eu Constitution: Preserving Gaps In The Protection Of Individuals' Right To An Effective Remedy. *European Law Review*, Vol. 30, 2005, pp.511-527.

85. Kollatz U., Priednieks K. Eiropas tiesības: lietu un materiālu izlase. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000.
86. Komarek J. European Constitutionalism and the European Arrest Warrant: In Search of the Limits of „Contrapunctual Principles”. *Common Market Law Review*. Vol.44, 2007, pp. 9-40.
87. Komarek J. Federal Elements in the Community Judicial System: Building Coherence in the Community Legal Order. *Common Market Law Review*. Vol. 42, Nr.1, 2005, pp. 9-34.
88. Kravale S. Kapitālsabiedrības valdes loceklis nav darbinieks, *Jurista Vārds*, Nr. 19, 12.05.2009.
89. Lang J.T. Developments, issues, and new remedies - the duties of national authorities and courts under Article 10 of the EC treaty. *Fordham International Law Journal*, Vol.27, 2004, pp.1884-1927.
90. Lang J.T. The Principle of Effective Protection of Community Law Rights. Book: *Judicial Review in European Union Law* (ed. O’Keeffe). The Hague: Kluwer Law International, 2000, pp.240-246.
91. Langenburhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
92. Lauwaars H.R. The Application of Community Law by National Courts Ex Officio. *Fordham International Law Journal*. Vol. 31, N. 5, 2007. p.1161-1187.
93. Lavranos N. Regulating Competing Jurisdictions Among International Courts and Tribunals.. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*. Vol.68, 2008, pp. 575-621.
94. Lavranos N. The Solange-Method as a Tool for Regulating Competing Jurisdictions among International Courts and Tribunals. *Loy. Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*. 2008, Vol. 30, pp.275-334.
95. Lefevre, S. Interpretative communications and the implementation of Community law at national level. *European Law Review*. Vol.29, 2004, pp.795-829.
96. Lefevre S. The interpretation of Community law by the Court of Justice in areas of national competence. *European Law Review*, Vol. 4, N.29, 2004, pp. 502-526.
97. Lenaerts K., Arts D., Maselis I. *Procedural Law of the European Union*. 2nd ed. London: Sweet&Maxwell, 2006.

98. Lenaerts K., Desomer M. Towards a Hierarchy of Legal Acts in the European Union? Simplification of Legal Instruments and Procedures. *European Law Journal*. Vol. 11, No. 6, 2005, pp. 744-765.
99. Lessons from Arsenal v. Reed. BriefSportsWatch On-line. 2003. Pieejams: http://www.baldwins.com/NR/rdonlyres/DC550748-F52D-4AA8-B415-EC90F0F067C8/11863/briefsportswatch_no1.pdf#search='Arsenal%20Football%20Club%20v.%20Reed' [aplūkots 2012.gada 22.maijā]
100. Liberte V. Tiesiskās attiecības starp kapitālsabiedrību un valdes locekli. *Jurista Vārds*, Nr. 10, 10.03.2009.
101. Llorens A. The European Court of Justice, more than a teleological court. Book: *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol.2 (ed. Dashwood A., Ward. A.). Cambridge: Hart Publishing, 2000, pp.373-398.
102. Maganaris E. The Greek Council of State – Europhobic or simply over-protective? *European Law Review*. Vol.25, 2000, pp.195-204.
103. Maganaris E. The Principle of Supremacy of Community Law – The Greek Chalange. *European Law Review*. Vol.23, 1998, pp.172-184.
104. Maganaris E.. The principle of Supremacy of Community Law in Greece – from direct challenge to non-application. *European Law Review*. Vol.24, 1999, pp.422-436.
105. Mancini F.G., Keeling D.T. From *CILFIT* to ERT: the constitutional challenge facing the European Court. *Yearbook of European Law*. Vol.11, 1991, pp.3-40.
106. Markovs M. Objektīvās izmeklēšanas princips. *Jurista Vārds*, Nr. 3(406), 17.01.2006..
107. Mayer F. The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2003.
108. Merli F. EC Law and the Austrian Constitutional Court. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, pp.170-178.
109. Miqsik D. European Law and the General Courts of the Transition Countries. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, pp.97-125.
110. Mok M.R. Experiences of the Netherlands Courts in Applying the Preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: *Problems and Suggestions for*

- Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.115-124.
111. Monitoring the EU Accession Process: Judicial Capacity. [Bez autora] Open Society Institute, 2002. Pieejams: http://www.eumap.org/reports/2002/judicial/international/sections/overview/2002_j_05_overview.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā]
  112. Neimanis J. Judikatūra un tās saistošais spēks. Jurista Vārds. Nr.9 (364), 08.03.2005.
  113. Nottage, L. Comment on Civil Law and Common Law: Two Different Paths Leading to the Same Goal. The New Zealand Association for Comparative Law. Vol.6, 2000, pp.810-837.
  114. Ņesterova I. Eiropas Savienības Tiesa: svarīgākie nolēmumi. Latvijai aktuālie prejudiciālie nolēmumi. Jurista Vārds, Nr. 47 (746), 20.11.2012.
  115. Ojanen T. Between Precedent and the Present. Turku Law Journal. Vol.1, 1999, pp.98-119.
  116. O’Keeffe D. Is the Spirit of Article 177 under Attack? Preliminary references and Admissibility. European Law Review, Vol.23, 1998, pp.509-541.
  117. Papēde M. Direktīvu piemērošana tiesās. Jurista Vārds, Nr. 7(460), 13.02.2007.
  118. Pernice I. Integrating the Charter of Fundamental Rights into the Constitution of the European Union Practical and Theoretical Propositions. The Columbia Journal of European Law. Vol.10, 2004, pp. 5-48.
  119. Poltorak, N. Ratione temporis application of the preliminary rulings procedure. Common Market Law Review. Vol. 45, No. 5, 2008, pp. 1357 – 1381.
  120. Prechal S. The Preliminary procedure: a rol for legal scholarship? Book: The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure. Amsterdam: Symposium Council of State, Netherlands, 2004, pp.28-30.
  121. Prechal S., Widdershoven T. The Dutch General Administrative Law Act: Europe-proof? European Public Law, Vol.14, 2008, pp.81-98.
  122. Principles of European Constitutional Law. Revised 2nd Edition (ed. Bogdandy van A., Bast J.). Oxford: Verlag CH Beck, Hart Publishing, 2010.
  123. Rasmussen H. Remediating the crumbling EC judicial system. Common Market Law Review. Vol.37, 2000, pp.1071-1099.

124. Rasmussen H. Between Self-Restraint and Activism: A Judicial Policy for the European Court. *European Law Review*. Vol.13, N.1, 1988, pp.28-38.
125. Rasmussen H. Confrontation or Peaceful Coexistence? On the Danish Supreme Court's Maastricht Ratification Judgment. Book: *Judicial Review in European Union Law. Liber Amicorum in Honour of Lord Slynn* (ed. O'Keeffe T., Bavasso T.). Hague: Kluwer Law International, 2000, pp.387-399.
126. Rasmussen H. The European Court's *Acte clair* Strategy in *CILFIT*. *European Law Review*. Vol.9, 1984, pp.222-259.
127. Reihs N., Godars K., Vasiļjeva K. Izprotot Eiropas Savienības tiesības: Kopienas tiesību mērķi, principi un metodes. Tiesu namu aģentūra, 2004.
128. Relations between Constitutional Courts and other national courts, including interference in this area of action of the European courts. General Report. Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 14-16 May, 2002. Pieejams: www.confcoconsteu.org [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
129. Ress G. Review of international treaties and measures of the European Community by the German Federal Constitutional Court. *South-African Yearbook of International Law*. Vol.8, N.1, 1982, p.19.
130. Roberto, de, A. The Obligation of Courts of Last Instance to make References for Preliminary Rulings. Book: *50th Anniversary of the Court of Justice of the European Communities*. Luxembourg, ECJ, 2003, pp.46-54.
131. Rodiņa A. Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. *Jurista Vārds*, Nr.9 (242), 2002, 07.05.2002.
132. Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. *Latvijas Vēstnesis*, 2009.
133. Saggio A. Italian Experience in the Application of Article 177 of the EEC Treaty. Book: *Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems* (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.93-98.
134. Sarmiento D. *CILFIT* and Foto-Frost: Constructing and Deconstructing Judicial Authority in Europe. Book: *The past and Future of EU Law. The Classics of EU Law Revisited on the 50th Anniversary of the Rome Treaty*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, pp. 190-212.

135. Schermers, H. G.; Waelbroeck, D. F. *Judicial protection in the European Union*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2001, p. 272.
136. Schermers H.G. Note on Opinion 1/91 and 1/92. *Common Market Law Review*. Vol.29, 1992, p.1008.
137. Schiek D. The ECJ Decision in Mangold: A Further Twist on Effects of Directives and Constitutional Relevance of Community Equality Legislation. *Industrial Law Journal*. Vol. 35, N. 3, 2006, pp. 329-341.
138. Schmidt M. News of Atypical Work in Germany - Recent developments as to fixed-term contracts, temporary and part-time work. *German Law Journal*. Vol.3, N.7, 2002, pp. 312-335.
139. Schmidt M. The Principle of Non-discrimination in Respect of Age: Dimensions of the ECJ's Mangold Judgment. *German Law Journal*. Vol.7, N.5, 2005, pp. 505-524.
140. Senger, H. *Einführung in das chinesische Recht*. Munchen: Beck, 1994, s.180-181 – citēts no: Neimanis J. *Judikatūra un tās saistošais spēks*. *Jurista Vārds*. Nr.9 (364), 08.03.2005.
141. Shifrin V. Article 177 References to the European Court. *Denver Journal of International Law and Policy*. Vol.27, N. 4, 1999, pp. 657-668.
142. Skouris V. Tiesas attīstība un darbība. Pieejams: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11670/ [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
143. Slaņķe G. ES tiesības Latvijā – maldugunis purvā? Pieejams: <http://www.ir.lv/2011/11/22/es-tiesibas-latvija-maldugunis-purva> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
144. Statistics concerning judicial activity in 2010: references for a preliminary ruling have never been dealt with so quickly. Court of Justice of the European Union. Press release No 13/11. Luxembourg, March 2, 2011. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-03/cp110013en.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
145. Steiner J., Woods L. *EU Law*, 10th edition. New York: Oxford University Press, 2009.
146. Strasser S.E. *Evolution & Effort: The Development of a Strategy of Docket Control for the European Court of Justice & the Question of Preliminary References*. Monnet Center Research paper. Pieejams:

- www.jeanmonnetprogram.org/papers/95/9503ind.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
147. Stratieva N. Locus standi for private Applicants under Article 230 EC....And Justice for All? Maastricht Faculty of Law, 2008. Pieejams: <http://www.montesquieu-instituut.nl/9353202/d/onderzoekspapers/2009/stratieva.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  148. Šturms A. Kapitālsabiedrības valdes locekļa nodarbināšana. Jurista Vārds, Nr. 17, 28.04.2009.
  149. Škrk M. European Law and the Constitutional Court of the Republic of Slovenia. Book: *Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten*. Baden-Baden, 2008, p.54-76.
  150. Tanchev E. Constitutional Control In Comparative And Bulgarian Prospective. Pieejams: http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/BUL_Tanchev_E.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  151. Tash A.P. Remedies for European Community Law claims in Member States courts: toward a European Standard. *Columbia Journal of Transnational Law*. Vol.1, 1993, pp.390-413.
  152. The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts. XIIth Conference of European Constitutional Courts, Brussels, 2002. *Human Rights Law Journal*. Vol.23, N.8-12, 2002, pp.328-330.
  153. The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure: Symposium Council of State, the Netherlands, 30 January 2004 (ed. Ernst M.H. Hirsch Ballin). Amsterdam: Raad van State, 2004.
  154. Toth A. The Authority of Judgments of the European Court of Justice: Binding Force and Legal Effects. *Yearbook of European Law*. Vol.77, 1984, pp.28-34.
  155. Tridimas T. Knocking on Heaven's door: fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary reference procedure. *Common Market Law Review*. Vol. 40, 2003, pp.4-56.
  156. Umbraško E.. Konvencijas "Par starptautiskajiem preču pirkuma un pārdevuma līgumiem" noteikumu tulkojums. *Jurista Vārds*, Nr. 51/52 (594/595), 22.12.2009.

157. Valutyte R. State Liability For The Infringement Of The Obligation To Refer For A Preliminary Ruling Under The European Convention On Human Rights. Mykolas Romeris University periodical reviewed research papers "Jurisprudence", Vol. 19(1), 2012, pp.7-20.
158. Verougstraete I. Article 177 EEC: A View from the Belgian Judiciary. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.123-134.
159. Vesterdorf B. The Community Court System ten years from now and beyond: challenges and possibilities. European Law Review. Vol.28, 2003, pp.303-323.
160. Villalon P.C. European Law and the Courts of the Transition Countries: A Note on the Spanish Case. Book: Europarecht un die Gerichte der Transformationsstaaten. Baden-Baden, 2008, pp.163-169.
161. Vinklers T., Lahmans P., Raioms S., Naidu.D. Eiropas Savienības tiesības. Ievads. Rīga: Eiropas integrācijas birojs, 2000.
162. Voss R. Experiences and Problems in Applying Article 177 of the EEC Treaty. Book: Problems and Suggestions for Improvement. in Article 177 EEC: Experiences and Problems (ed. Schermers H.G., Timmermans C.W.A., Kellermann A.E., Watson J.S.). Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, pp.60-72.
163. Voss R. The National Perception of the Court of First Instance and the European Court of Justice. Common Market Law Review. Vol.30, 1993, pp.1124-1145.
164. Voughan D., Randolph F. The Interface between Community Law and National Law: the United Kingdom Experience. Book: Constitutional Adjudication in European Community and National Law. Essays for the Hon.Mr. Justice T.F.O'Higgins (ed. Curtin and O'Keefe). London: Butterworth, 1992, pp.172-199.
165. Ward A. Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law. Oxford: Oxford University Press, 2000.
166. Wattel J.P. Köbler, *CILFIT* and Welthgrove: We Can't go on Meeting Like This. Common Market Law Review. Vol. 41, N.1, 2004, pp. 177-198.
167. Werlauff E. Common European Procedural Law. Copenhagen: DJOF Publishing, 1999.
168. Wheatherill S. Can there be common interpretation of European private law? Georgia Journal of International and Comparative Law. Fall 2002, pp.137-179.

169. Weatherill S. Recent developments in the law governing the free movement of goods in the EC's internal market. *European Review of Contract Law*. Vol.2, 2006, pp.90-210.
170. Weatherill S. Regulating the internal market: result orientation in the House of Lords. *European Law Review*. Vol.4, N.17, 1992, pp.295-315.
171. Wyrozumska A. Informal Instruments in European Community Law. *Law and Justice*. Special edition, 2005, pp.43-50.
172. Zdeněk K. The Application of European Law in the New Member States: Several (Early) Predictions. *German Law Journal*. Vol. 6, N.3, 2005, pp. 563-587.
173. Zuleeg M. The European Constitution under Constitutional Constraints: The German Scenario. *European Law Review*. Vol.22, 1997, pp.10-39.
174. Žukova G. Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā. *Jurista Vārds*, Nr. 17 (522), 29.04.2008 un Nr.18 (523), 13.05.2008.

Normatīvie akti

1. Līguma par Eiropas Savienību konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 83, 2010. 30.marts.
2. Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 83, 2010. 30.marts.
3. Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas 3.protokols "Par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem". Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 83, 2010. 30.marts.
4. Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 306, 2007.17.decembris.
5. Protokols par Konvencijas par Eiropas Policijas biroja izveidi interpretāciju, ko veic Eiropas Kopienas Tiesa ar iepriekšējo nolēmumu palīdzību, kura pamatā ir Līguma par Eiropas Savienību K 3.pants. *Latvijas Vēstnesis*, 27.04.2004. 27.aprīlis, nr.65 (3013).
6. Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas

- Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanu Eiropas Savienībai. Starptautiskais līgums. Latvijas Vēstnesis. 2003.12.novembris.
7. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis. 1997. 13.jūnijs, nr. 164.
  8. Eiropas līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses. Starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis. 1995.12.septembris, nr. 234.
  9. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Done at Lugano on 16 September 1988. Protocol No 2 on the uniform interpretation of the Convention. Pieejams: www.curia.eu.int/en/instit/txtdocfr/txtsenvigueur/txt4.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  10. Protocol concerning the interpretation by the Court of Justice of the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Pieejams: <http://www.curia.eu.int/en/instit/txtdocfr/txtsenvigueur/txt4.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  11. Eiropas Ekonomiskās kopienas dibināšanas līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#founding> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  12. Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#founding> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  13. Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#founding> [nav spēkā] [aplūkots 2011.gada 9.februārī].

14. Direktīva 65/65, OJ, L 22, 1965, p.369.
15. Direktīva 77/388. OJ, 1977, L 23, p.145.
16. Direktīva 83/189. OJ, 1983, L 109, p.8.
17. Direktīva 89/44, OJ, 1989, L 019, p.16.
18. Direktīva 89/665. OJ, 1989, L 395, p.34.
19. Direktīva 95/46, OV, 1995, L 281, p.31.
20. Direktīva 2003/54, OJ, L 176, 2003, p.37.
21. Regula 2913/92, OJ, 1992, L 302, p.1.
22. Regula 178/2002. OJ, 2002, L 31, p.1.
23. Regula 1/2003. OJ, 2003, L 1, p.1.

24. Eiropas Kopienų Tiesas Reglamenta konsolidētā versija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-04/rp.lv.pdf>
[aplūkots: 2012.gada 22.maijā].
25. Notice on cooperation between national courts and the Commission in applying Articles 85 and 86 of the EEC Treaty. OJ, 1993, C 39, p.34.

26. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, nr.43. (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 29.04.2009.).
27. Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr. 74 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.07.2011.).
28. Administratīvā likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr. 164 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 21.11.2012.).
29. Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr. 326/330 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.03.2012.).
30. Satversmes tiesas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14.jūnijs, nr. 103 (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 01.01.2012.).

31. Grieķijas Republikas konstitūcija. Pieejams: <http://www.hri.org/docs/syntaxma/>
[aplūkots 2012.gada 22.maijā].
32. Uniform Certification of Questions of Law Act. ASV likums. Pieejams: www.law.upenn.edu/library/ulc/fnact99/1990s/ucqla95.htm [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

33. United States Code, 1257(a) pants. ASV likums. Pieejams: case-law.lp.findlaw.com/scripts/ts_search.pl?title=28&sec=1257 [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

Juridiskās prakses materiāli

Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 17862/91 *Cantoni v. France*.
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 45036/98 *Bosphorus v. Ireland*.
3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums apvienotajās lietās 32492/96, 32547/96, 33209/96 un 33210/96 *Coëme and Others v Belgium*.
4. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 41358/98 *André Desmots v France*.
5. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 44861/98 *Peter Moosbrugger v Austria*.
6. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 43454/98 *Lambert Bakker v Austria*.
7. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā 60350/00 *Nicolas Calena Santiago v Spain*.

Eiropas Savienības tiesas nolēmumi

8. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 13/61 *De Geus v. Bosch*, ECR, 1962, p.45.
9. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 25/62 *Plaumann v Commission*, ECR, 1963, p.95.
10. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 26/62 *Van Gend en Loos*, ECR, 1963, p.4.
11. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 6/64 *Costa v. ENEL*, ECR, 1964, p.585.
12. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 77/69 *Commission v Belgium*, ECR, 1970, p.237.
13. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas spriedums lietā 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*, ECR, 1970, 1125.lpp.

14. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums apvienotajās lietās 21-24/72 *International Fruit Company*, ECR, 1972, 1226.lpp.
15. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 166/73 *Rheinmuhlen v. Einfuhr- und vorratsstelle Getreide*, ECR, 1974, p.33.
16. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 36/74 *Walrave and Koch v. Union Cyscliste International*, ECR, 1974, p.1405.
17. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 48/74 *Charmasson*, 1974, ECR, p.1383.
18. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 27/76 *United Brands*, 1978, ECR, p.207.
19. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 90/76 *Grimaldi*, ECR, 1997, p.1091.
20. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 246/80 *Broekmeulen*, ECR, 1981, p.2311.
21. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 102/81 *Nordsee*, ECR, 1982, p.1095.
22. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 283/81 *CILFIT / Ministero della Sanita*, ECR 1982, p. 3415.
23. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 293/83 *Gravier*, ECR, 1985, p.593.
24. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 224/84 *Johnson*, ECR, 1986, p.1651.
25. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 314/85 *Foto Frost* ECR, 1987, p.4199.
26. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 37/86 *Coenen* ECR, 1987, p.3604.
27. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 240/86 *Komisija prēt Grieķiju*, ECR, 1988, p. I-1835.
28. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-221/88 *ECSC v. Acciaierie e Ferriere Busseni SpA*, ECR, 1990, p. I-495.
29. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-2/88 *Imm., Zwartveld*. ECR, 1990, p. I-3365.

30. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-221/88, ECSC v. Acciaierie e Ferriere Busseni SpA, ECR, 1990, p.I 495.
31. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā 372/88 Cricket St Thomas Estate v. Milk Marketing Board, ECR, 1990, p. I-1345.
32. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-197/89 Dzodzi v Belgian State, 1990, ECR, I-3763.
33. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-213/89 R. v. Secretary of State for Transport, ex p. Factortame Ltd and others ECR, 1990, p.I-2433.
34. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-234/89 Delimitis v. Henninger Brau. ECR, 1991, p. I-935.
35. C-381/89 Syndesmos Melon tis Eleftheras Evangelikis Ekklisias and Others, ECR, 1992, p.I-2111.
36. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums apvienotajās lietās C-6 un 9/90 Frankovich, ECR, 1991, p.I-5357.
37. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietās C-19and20/90 Karellas, ECR, 1991, p.I-2691.
38. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-163/90 Legros, ECR, 1992 p. I-04625.
39. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-108/90 Emmott, ECR, 1999, p. I-04269.
40. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietās C-267 and 268/91 Keck and Mithouard, 1993, ECR, p.I-6097.
41. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-24/92 Corbiau, ECR, 1993, p.I-1277.
42. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-382/92 Commission v. United Kingdom, ECR, 1994, p.I-2435.
43. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-382/92 Brasserie, ECR, 1996, p.I-1029.
44. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-62/93, ECR, 1995, p. I-01883.
45. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-346/93 Kleinwort Benson / City of Glasgow District Council, 1995, ECR, p.I-615.

46. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietās C-430/93 and C-431/93 Van Schijndel/ van Veen, ECR, 1995, p.I-4705.
47. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-194/94 CIA Security International, ECR, 1996, p. I-2201.
48. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-28/95 Leur-Bloem, 1997, ECR, p..I-4161.
49. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-43/95 Data Delecta Aktiebolag and Forsberg, 1996, ECR, p.I-4661.
50. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums apvienotajās lietās C-74/95 un C-129/95 Criminal proceedings against X, 1996, ECR, p. I-6609.
51. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-127/95 Norbrook Laboratories Ltd., ECR, 1996, p.I-1531.
52. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-337/95 Parfums Christian Dior / Evora, ECR, 1997, p.I-6013.
53. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietās C-364/95 and C-365/95 T. Port GmbH & Co. v Hauptzollamt Hamburg-Jonas, ECR, 1998, p.I-1023.
54. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-54/96 Dorsch Council, ECR, 1997, p.I-4961.
55. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-122/96 Saldanha and MTS Securities Corporation, 1997, ECR, p.I-5325.
56. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-319/96 Brinkmann Tabakfabriken, ECR, 1998, p.I-5255.
57. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-367/96 Kefalas and Others v. Greek State, ECR, 1998, p.I-2843.
58. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedumu lietā C-140/97 Rechberger, ECR, 1999, p.I-3499
59. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-226/97 Criminal proceedings against Johannes Martinus Lemmens, ECR, 1998, p. I-03711.
60. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedumu lietā C-285/98 Kreil, ECR, 2000, p.I-69
61. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-393/98 Valente v. Fazenda Publica, ECR 2001, p.I-1327.

62. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-143/99 *Adria-Wien Pipeline*, ECR, 2001, p.I-8365.
63. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-50/00 *Unión de Pequeños Agricultores v. Council*, ECR, 2002, p. I-06677.
64. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-99/00 *Kenny Roland Lyckeskog* ECR, 2002, p. I-4839.
65. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-129/00 *Commission v. Italy*, ECR, 2003, p.I-14637.
66. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-265/00 *Campina Melkunie*, ECR, 2004, p.I-1699.
67. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-453/00 *Kühne & Heitz NV*, ECR, 2004, p. I-837.
68. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas spriedums apvienotajās lietās C-465/00, C-138/01 and C-139/01 *Osterreichischer Rundfunk*, ECR, 2003, p. I-4989.
69. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-65/01 *Commission v. Italy*, ECR, 2003 p. I-3655.
70. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-171/01 *Wahlergruppe Gemeinsam*, ECR, 2003, p.I-4301.
71. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-224/01 *Köbler*, ECR, 2003, p.I-10239.
72. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-494/01 *Komisija pret Īriju*, ECR, 2005, p. I-3331.
73. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-376/02 *Stichting 'Goed Wonen' v. Staatssecretaris van Financiën*, ECR, 2005, p.I-3445.
74. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-173/03 *Traghetti del Mediterraneo SpA*, ECR, 2006, p. I- 5177.
75. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-347/03 *ERSA v Ministero delle Politiche Agricole e Forestali*, ECR, 2005, p.I-3785
76. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-144/04 *Mangold*, ECR, 2005, p. I-9981.

77. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-156/04 Komisija prēt Grieķiju, ECR, 2007, p. I-4129.
78. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-302/04 Ynos kft v. Janos Varga, ECR, 2006, I-371.lpp.
79. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-162/06 International Mail Spain, ECR, 2007, I-9911.lpp.
80. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-220/06 Asociación Profesional de Empresas de Reparto y Manipulado de Correspondencia, ECR, 2007, I-12175.lpp.
81. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.
82. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-16/08 Schenker, ECR, 2009, p. I-5015.
83. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-472/08 Alstom Power Hydro, ECR, 2010, p. I-623.
84. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-196/09 Paul Miles and Others v European Schools. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0196:LV:HTML> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
85. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-248/09 Pakora Pluss, ECR, 2010, p. I-7701.
86. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-232/09 Danosa, pieejams <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-232/09> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
87. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-382/09 Stils Met, pieejams <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-382/09> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
88. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas spriedums lietā C-363/11 Eptropos tou Elegktikou Synedriou, nav publicēts, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=131970&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=453628> [aplūkots 2013.gada 15.janvārī].

Satversmes tiesas nolēmumi

89. Satversmes tiesas spriedums lietā 2002-06-01.
90. Satversmes tiesas spriedums lietā 2004-01-06.
91. Satversmes tiesas spriedums lietā 2008-47-01.
92. Satversmes tiesas spriedums lietā 2010-71-01.

LR Augstākā tiesas nolēmumi

93. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 19.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-1/2011. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2011/1-11.pdf> [aplūkots 2012.gada 20.maijā].
94. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 27.maija lēmums lietā SKA-262/2010.
95. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 2.jūlija lēmums lietā SKA-646/2010.
96. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.novembra lēmums lietā SKC-1167/2010.

Citu valstu tiesu nolēmumi

97. Austrijas Konstitucionālās tiesas spriedums lietā B 2767/97 (citēts no: Answers to the questionnaire for the 18th colloquium of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions "The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities". Austria. Pieejams: <http://193.191.217.21/colloquia/2002/austria.pdf> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]).
98. Dānijas Augstākās tiesas spriedums lietā Carlsen v Rasmussen, Common Market Law Review, Vol.3, 1999, p.854.
99. Itālijas tiesas Tribunale di Rimini spriedums lietā Al Palazzo S.r.l. vs Bernardaud s.a. – citēts no UNCITRAL datu bāzes (pieejams:

- www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2376&dsmid=13356&x=1 [aplūkots 2012.gada 22.maijā]).
100. Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā Regina v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Portman Agrochemicals, Ltd., Common Market Law Review, Vol.18, 1994, p.3
  101. Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā Bethell v. SABENA. Common Market Law Review, Vol.3, 1983, p.1.
  102. Lielbritānijas Lordu palātas spriedums lietā Santillo v. Home Secretary. Common Market Law Review, Vol.1. 1980, p.212.
  103. Lielbritānijas Augstās tiesas spriedums lietā Arsenal Football Club Plc V. Matthew Reed, England, High Court Of Justice. Pieejams: <http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/ew/case/EWHC/Ch/2002/2695.html&query=arsenal&method=all> [aplūkots 2012.gada 22.maijā]
  104. Lielbritānijas Queen's Bench Division spriedums lietā Cooper v. Attorney General. Journal of Planning and Environmental Law, Vol.5, 2009, pp.619-639.
  105. Polijas Konstitucionālās tiesas lēmums lietā K 18/04. 2005.gada 11.maijs. Lēmuma kopsavilkums pieejams: www.trybunal.gov.pl [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  106. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā Solange I. Common Market Law Review. 1974, p.540.
  107. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā Solange II. German Constitutional Court. Common Market Law Review, 1987, p.225.
  108. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 2 BvR 2661/06. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg10-069en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  109. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 1 BvR 1916/09. Pieejams http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/decisions/rs20110719_1bvr191609en.html [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
  110. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedums lietā 1 BvL 3/08. Pieejams: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/press/bvg11-065en.html> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

Citi juridiskās prakses materiāli

111. Ģenerālvokāta Colomar atzinums lietā C-205/08 Alpine Investments, ECR, 2009, p.I-201.
112. Ģenerālvokātes Kokott atzinums lietā C-239/07 Sabatauskas, ECR, 2008, I-7523.lpp.
113. Ģenerālvokāta Tizzano atzinums lietā Ynos kft v. Janos Varga, ECR, 2006, I-371.lpp.
114. Ģenerālvokāta Jacobs atzinums lietā C-338/95 Wiener v. Hauptzollamt Emmerich, ECR, 1997, p.I-6495.
115. Ģenerālvokāta Warner atzinums lietā 30/77 R v. Bouchereau, ECR, 1977, p.1999.
116. 6th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1988, C 330, p.151.
117. 7th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1990, C 232, p.54.
118. 12th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1995, C 254, p.197.
119. 14th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 1997, C 354, p.173.
120. 15th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, 1998, OJ, C 250, pp.194.
121. 16th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 1999, C 354, p.187.
122. 17th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2000, C 374, p.199.
123. 18th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2001, C 354, p.334.
124. 19th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, OJ, 2002, C 274, p.247.

125. 20th Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts. OJ, 2003, C 274, p.220.
126. 21st Annual Report on monitoring the application of Community law. Annex VI. Application Of Community Law By National Courts, p.60. Pieejams: http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgb/droit_com/pdf/XXI_rapport_annuel/annexe5_fr.pdf [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
127. 22th Annual report on monitoring the application of Community law. Annex VI: Application of community law by national courts: a survey. Pieejams: http://ec.europa.eu/community_law/eulaw/pdf/XXII_rapport_annuel/annexe6_fr.pdf [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
128. Answers to the questionnaire for the 18th colloquium of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions "The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities". Austria. Pieejams: <http://193.191.217.21/colloquia/2002/austria.pdf> [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
129. Informatīvs materiāls par valsts tiesu ierosināto prejudiciālo tiesvedību. ES Tiesa. OV, 2011, C 160, 1.-8.lpp.
130. Court Of Justice of the Benelux Economic Union. Description. Project on International Courts and Tribunals. Pieejams: www.worldlii.org/int/other/PICTRes/2003/6.html [aplūkots 2012.g. 22.maijā].
131. ECJ report on the application of the Treaty of the European Union in "The Proceedings of the Court of Justice and court of First Instance of the European Communities", May 22-26, 1995. Book: Arnall A., Dashwood A., Ross M., Wyatt D. Wyatt and Dashwood's European Union Law. 4th ed. London: Sweet&Maxwell, 2000, pp.262-286.
132. Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System. January 2000. Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf [aplūkots 2012.gada 22.maijā].
133. Proposal for a Council Directive amending Directive 77/388/EEC concerning the common system of value added tax, as regards conferment of implementing powers and the procedure for adopting derogations; COM (2003)335 final. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2003-0427&language=EN> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].

134. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 6.septembra sēdes stenogramma. Pieejams:

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/06.09.2011%20Tiesas%20sēdes%20stenogramma.htm> [aplūkots 2012.gada 22.maijā].